

ΜΟΥΣΙΚΗ ΤΕΥΧΟΣ 31
2021

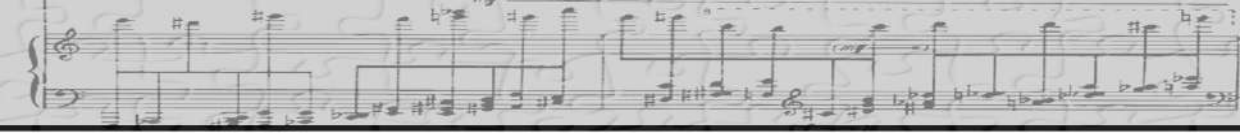
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ
ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

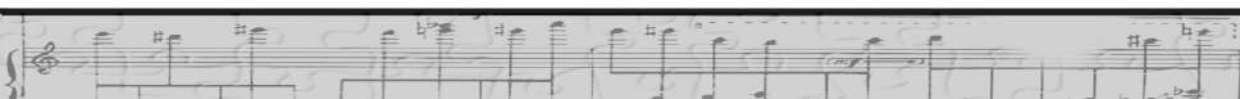
*Αφιερωμένο στη μνήμη του
Χρήστου Ερκέκογλου*

ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ετήσια Περιοδική Έκδοση
της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση

Τεύχος 31 - 2021

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ Ε.Ε.Μ.Ε.

Πρόεδρος: Μαρία Κουρκουρίκα

Αντιπρόεδρος: Χριστίνα Τσίγκα

Γραμματέας: Χρήστος Τσακίρογλου

Ταμίας: Σοφία Αγγελίδου

Μέλη: Ανθούλα Κολιάδη - Τηλιακού

Γιάννης Μυγδάνης

Ελισάβετ Περακάκη

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΙ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΤΗΣ

Ε.Ε.Μ.Ε.

Δημήτρης Γιάννου, *Ομότιμος Καθηγητής*

Jere T. Humphreys, *Καθηγητής*

Λένια Σέρρη, *Ομότιμη Καθηγήτρια*

ΕΞΩΦΥΛΛΟ

Σχεδιασμός: CopyCity.

Βασισμένο σε ιδέα του Χρήστου Μητσάκη.

Φωτογραφία του Χρήστου Ερκέκογλου και της

Μπάντας Δρόμου του Κρουστόφονου.

Επεξεργασία κειμένων - σελιδοποίηση

Δήμητρα Κόνιαρη και Πολύβιος Ανδρούτσος

Εκτύπωση

CopyCity, Ν.Κ. Επισκόπου 7, Θεσσαλονίκη

www.copycity.gr

Το τεύχος εκδίδεται σε 50 αντίτυπα και διανέμεται ηλεκτρονικά δωρεάν στα μέλη της Ε.Ε.Μ.Ε. Η συνδρομή για βιβλιοθήκες και οργανισμούς είναι 20€ για ένα (1) αντίτυπο και 30€ για δύο (2) αντίτυπα κάθε τεύχους.

Τιμή τεύχους: 10€

Τα ενυπόγραφα άρθρα εκφράζουν τις απόψεις των συγγραφέων τους.

Απαγορεύεται η ανατύπωση και κάθε είδους χρησιμοποίηση του υλικού του περιοδικού χωρίς τη γραπτή έγκριση της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (Ε.Ε.Μ.Ε.)

ISSN: 11081392

© 2021 Ελληνική Ένωση για τη Μουσική Εκπαίδευση

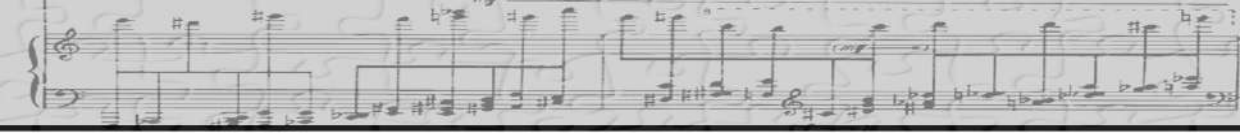

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΓΙΑ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ**
Ιδρυτικό Μέλος του Συμβουλίου
Επαγγελματικών Ενώσεων της
Διεθνούς Ένωσης για τη
Μουσική Εκπαίδευση (ISME)

Πρ. Κορομηλά 51,
54622 Θεσσαλονίκη

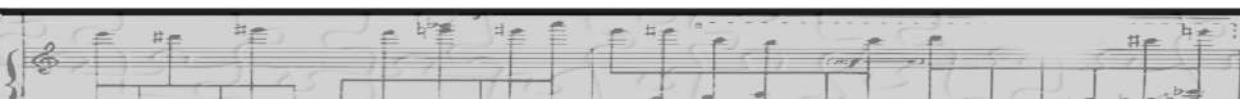
info@eeme.gr

www.eeme.gr

MUSIC education

ANNUAL PERIODICAL EDITION OF THE GREEK SOCIETY FOR MUSIC EDUCATION

MUSIC education

Issue 31 - 2021

THE BOARD OF DIRECTORS OF G.S.M.E.

President: Maria Kourkourika

Vice President: Christina Tsigka

General Secretary: Christos Tsakiroglou

Treasurer: Sophia Aggelidou

Members: Anthoula Koliadi - Tiliakou

Yannis Mygdanis

Elisavet Perakaki

SCIENTIFIC ADVISORS

Professor Emeritus Demetre Yannou

Professor Jere T. Humphreys

Professor Emeritus Lenia Sergi

EDITOR

Dimitra Koniari

COVER DESIGN

CopyCity,

based on a Christos Mitsakis idea and a photo
from "Kroustophono Street Band"

DTP

Dimitra Koniari & Polyvios Androutsos

Printing

CopyCity, N.K. Episkopou 7, Thessaloniki

www.copycity.gr

Music Education is published once a year and is distributed free to all members of the Greek Society for Music Education (G.S.M.E.)

The authors are responsible for the english texts and for accuracy of the information and citations.

Price: 10€

ISSN: 11081392

© 2021 Greek Society for Music Education

**GREEK SOCIETY
FOR MUSIC EDUCATION**
**Founding Member
of the Council
of Professional Associations
of ISME**

51 Pr. Koromila Str.
54622, Thessaloniki

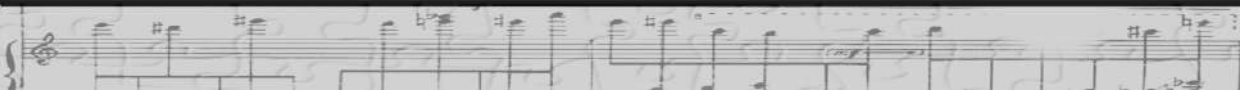
info@eeme.gr

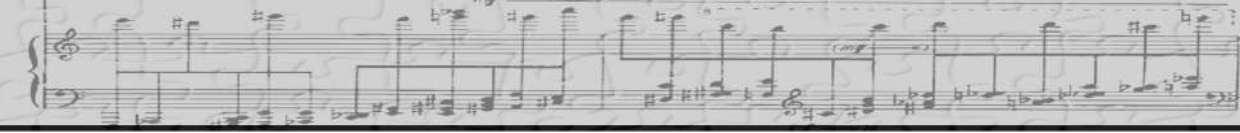
www.eeme.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγικό Σημείωμα	7	
ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ	8	FIRST PART
Αφιέρωμα στη μνήμη του Χρήστου Ερκέκογλου (1958-2020)		A tribute to Christos Erkekoglou (1958-2020)
Λίγα λόγια για τον Χρήστο <i>Πολύβιος Ανδρούτσος</i>	9	A few words about Christos <i>Polyvios Androutsos</i>
25 χρόνια μαζί και 2 χρόνια χωρίς... <i>Νίκος Θεοδωρίδης</i>	11	25 years together and 2 without... <i>Nikos Theodoridis</i>
Ο Χρήστος του Κρουστόφωνου, μουσικός και εμπνευστής της Αλληλεγγύης <i>Αναστασία Γρηγοριάδου</i>	13	Christos of Kroustophono, a musician and facilitator of Solidarity <i>Anastasia Grigoriadou</i>
Ο Χρήστος Ερκέκογλου, μέσα από τα μάτια των μαθητών και συνεργατών του, όπως διαφαίνεται από τις απαντήσεις τους σε σχετικό ερωτηματολόγιο <i>Νίκος Θεοδωρίδης & Πολύβιος Ανδρούτσος</i>	17	Christos Erkekoglou through the eyes of his students and collaborators, as can be viewed from their answers to a questionnaire survey <i>Nikos Theodoridis & Polyvios Androutsos</i>
Για τον Χρήστο, ένα τρυφερό παραμύθι από Κίνα για ένα παιδί με όνειρα, έμπνευση και εμπιστοσύνη <i>Μαίη Κοκκίδου</i>	25	For Christos, a tender tale from China about a child with dreams, inspiration and trust <i>May Kokkidou</i>
Το λαϊκό παραμύθι στη διαδικτυακή τάξη: μουσικοκινητική επεξεργασία <i>Ερμιόνη Ντέτσικα & Ολυμπία Αγαλιανού</i>	29	A folk tale in distant learning: elemental music and dance educational approach <i>Ermioni Ntetsika & Olympia Agalianou</i>
Με λίγη βοήθεια από τους φίλους μας... τους Beatles! <i>Σενάριο γιορτής λήξης παιδικών και νεανικών τμημάτων του Κρουστόφωνου, Ιούνιος 2019</i>	39	With a little help from my friends... the Beatles! <i>A Scenario from Kroustophono</i>

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

SECOND PART

- Διδακτικό Σενάριο:
«Έλα στη θέση μου»
Έλενα Ανδρέου
- Διδακτικό Σενάριο:
«Η φωνή μου: ένα πολύτιμο μέσο
επικοινωνίας και έκφρασης»
Έλενα Ανδρέου
- Η διδασκαλία του ορχηστρικού κομματιού
«Βροχή» (Μ. Χατζιδάκις) για μουσικό
σύνολο δημοτικού σχολείου με τη χρήση
ψηφιακής παρτιτούρας
Μαρίνα Μίντζα
- Τα κλέφτικα τραγούδια
και ο λαϊκός ζωγράφος Θεόφιλος
Μάριος Σκαμνέλος
- Στάσεις των εφήβων απέναντι στο
φαινόμενο του ηθοποιού που τραγουδάει
στη μικρή οθόνη.
Μουσικοπαιδαγωγική εφαρμογή
στην περίπτωση του μιούζικαλ
της Αλίκης Βουγιουκλάκη
Αγγελική Σκανδάλη
- Εκπαιδευτικό Σενάριο:
«Το Καρναβάλι των ζώων»
Αναστασία Σταυρουλάκη
- 51** Learning scenario:
“Step in my shoes”
Helen Andreou
- 67** Learning scenario:
“My voice: a valuable means of
communication and expression”
Helen Andreou
- 78** Teaching the orchestral piece ‘Rain’
(M. Hatzidakis) in a primary school
ensemble using a digital score
Marina Mintza
- 93** Greek folk songs (kleftika)
and the folk painter Theofilos
Marios Skannelos
- 109** Stances of teenagers towards the
phenomenon of an actor singing at the
silver screen.
A music-educational application upon
Alikì Vougiouklakì’s musical films
Angeliki Skandali
- 125** Educative Scenario:
“The Carnival of the Animals”
Anastasia Stavroulaki

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αγαπητά μέλη, αγαπητοί συνάδελφοι,

Όπως είχαμε ανακοινώσει στο προηγούμενο τεύχος, το παρόν τεύχος του περιοδικού *Μουσική Εκπαίδευση*, τεύχος 31 του 2021, αφιερώνεται στη μνήμη ενός πολλαγαπημένου συναδέλφου και φίλου που έφυγε πολύ νωρίς από κοντά μας, του Χρήστου Ερκέκογλου. Όλα τα άρθρα του Πρώτου Μέρους του τεύχους γράφτηκαν για να τιμήσουν το έργο του Χρήστου και αφιερώνονται στη μνήμη του.

Ο Χρήστος Ερκέκογλου ήταν από τα ιδρυτικά μέλη της Ε.Ε.Μ.Ε. Ο επίτιμος Πρόεδρος της Ένωσης, Πολύβιος Ανδρούτσος, θυμάται σημαντικές στιγμές που μοιράστηκε με τον Χρήστο στην κοινή τους πορεία στην Ε.Ε.Μ.Ε. Ο Νίκος Θεοδωρίδης καταθέτει την εμπειρία της καλλιτεχνικής και προσωπικής του συμπίεσης με τον Χρήστο, επί 25 χρόνια μαζί και δύο χρόνια χωρίς, στο Κρουστόφωνο. Η Αναστασία Γρηγοριάδου καταθέτει τη δικιά της, δημοσιογραφική ματιά της γνωριμίας και συνεργασίας της με τον Χρήστο, όπως την έζησε μέσα από την προσφορά του στη μουσική ζωή της Θεσσαλονίκης. Ακολουθεί μια σύνοψη των απόψεων μαθητών και συνεργατών του Χρήστου για την επίδραση που είχε η προσωπικότητα του στη ζωή τους, όπως καταγράφηκαν και παρουσιάστηκαν σε συμπόσιο αφιερωμένο στο πρόσωπό του, στο πλαίσιο του 9ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε. (15-17 Απριλίου 2022). Το άρθρο υπογράφουν ο Νίκος Θεοδωρίδης και ο Πολύβιος Ανδρούτσος. Η Μαίη Κοκκίδου του αφιερώνει ένα παραμύθι, ενώ η Ερμιόνη Ντέτσικα και η Ολυμπία Αγαλιανού του αφιερώνουν το άρθρο τους για το λαϊκό παραμύθι. Τέλος, έχουμε τη χαρά να φιλοξενήσουμε στο αφιέρωμα αυτό το σενάριο της τελευταίας γιορτής λήξης των Παιδικών Τμημάτων του Κρουστόφωνου (καλοκαίρι 2019), με θέμα τη μουσική των Beatles, που επιμελήθηκε ο Χρήστος μαζί με τους διδάσκοντες του Κρουστόφωνου.

Στο Δεύτερο Μέρος του τεύχους περιλαμβάνονται άρθρα που λάβαμε προς δημοσίευση στο διάστημα 2020 και 2021 και εμπλουτίζουν τη θεματική του αφιερώματος. Η Έλενα Ανδρέου παρουσιάζει δύο εκπαιδευτικά σενάρια, ένα για τον ρόλο του μαέστρου και το δεύτερο για τη φωνή. Η Μαρίνα Μίντζα καταθέτει ένα διδακτικό σενάριο για τη διδασκαλία του ορχηστρικού κομματιού «Βροχή» του Μάνου Χατζιδάκι για μουσικό σύνολο με τη χρήση ψηφιακής παρτιτούρας. Ο Μάριος Σκαμνέλος εισηγείται μια διαθεματική πρόταση για τη διδασκαλία των κλέφτικων τραγουδιών μέσα από τη γνωριμία με τον λαϊκό ζωγράφο Θεόφιλο. Η Αγγελική Σκανδάλη συνεχίζει τις μουσικοπαιδαγωγικές τις προτάσεις με θέμα το ελληνικό κινηματογραφικό μιούζικαλ, αυτή τη φορά μέσα από τις ταινίες και τα τραγούδια της Αλίκης Βουγιουκλάκη. Τέλος, η Αναστασία Σταυρουλάκη παρουσιάζει ένα διδακτικό σενάριο για τη διδασκαλία του έργου «Το Καρναβάλι των ζώων», του Saint-Saëns, με προτεινόμενα φύλλα εργασίας που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός.

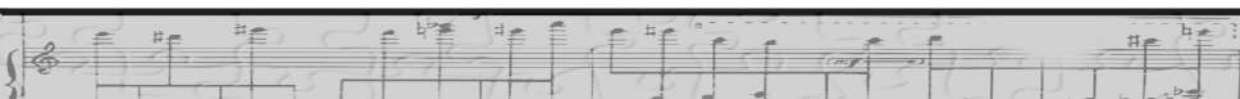
Σας ευχόμαστε καλές αναγνώσεις!

Νοέμβριος 2022

Για την Ε.Ε.Μ.Ε.

η επικεφαλής σύνταξης του περιοδικού

Δήμητρα Κόνιαρη

Εικόνα: Φωτογραφία από το ταξίδι του Χρήστου Ερκέκογλου στο Πεκίνο με την Μπάντα Δρόμου του Κρουστόφωνου και αντιπροσωπεία της Ε.Ε.Μ.Ε., για τη συμμετοχή στην Τελετή λήξης του 29ου Παγκοσμίου Συνεδρίου της ISME (International Society for Music Education) και την ανάληψη από την Ε.Ε.Μ.Ε. της οργάνωσης του επόμενου, 30ού Παγκοσμίου Συνεδρίου της ISME, στη Θεσσαλονίκη. Καλοκαίρι του 2010.

Λίγα λόγια για τον Χρήστο Ερκέκογλου (1958-2020)

Ο Χρήστος Ερκέκογλου ήταν μουσικός, μουσικοπαιδαγωγός, καλλιτεχνικός διευθυντής της Μπάντας Δρόμου του Κρουστόφωνου και ιδρυτικό μέλος του εργαστηρίου κρουστών ΚΡΟΥΣΤΟΦΩΝΟ και της Ε.Ε.Μ.Ε. Σπούδασε κλασική Αρμονία, μουσικοπαιδαγωγικά, παραδοσιακά κρουστά και μαθηματικά στη Θεσσαλονίκη. Διδάχθηκε παραδοσιακούς ελληνικούς ρυθμούς και τουμπελέκι από τον Γιώργο Μαυρομάτη, ενώ παρακολούθησε πολλά σεμινάρια για αφρικάνικα και latin κρουστά στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Δίδαξε μουσικοκινητική αγωγή σε σχολεία, ωδεία, νηπιαγωγεία, εργαστήρια κ.ά., καθώς και κρουστά σε παιδιά και ενήλικες. Υπήρξε εισηγητής σε πολλά σεμινάρια για τη διδασκαλία ελληνικών και ξένων παραδοσιακών ρυθμών και τεχνικής των κρουστών. Διετέλεσε αντιπρόεδρος του ΔΣ της Ε.Ε.Μ.Ε. (2000-2003) και ταμίας του ΔΣ της Ε.Ε.Μ.Ε. (2003-2006) και ήταν από τους πρωτεργάτες στις καλλιτεχνικές και μουσικοπαιδαγωγικές δράσεις της Ένωσης. Έφυγε ξαφνικά από κοντά μας στις 17 Νοεμβρίου 2020.

Λίγα λόγια για τον Χρήστο...

Με τον Χρήστο Ερκέκογλου...

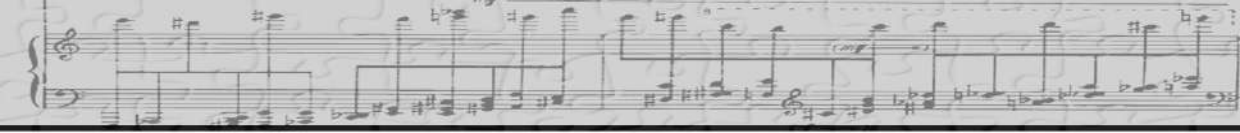
γνωριστήκαμε μέσα στο 1995. Ήταν τότε που με μια ομάδα μουσικοπαιδαγωγών, μουσικών, μουσικόφιλων βρεθήκαμε και αρχίσαμε να οδεύουμε προς την ίδρυση του Κρουστόφωνου... κάτι που συνέβη επίσημα το 1996, με τον Χρήστο να αποτελεί ένα από τα βασικά ιδρυτικά, διοικητικά και καλλιτεχνικά, στελέχη του Κρουστόφωνου. Οι πυρετώδεις πρόβες που ακολούθησαν οδήγησαν στην ολοκλήρωση της πρώτης μας καλλιτεχνικής παραγωγής, «Ο Πέτρος... και ο λύκος;», που έκανε επίσημη πρεμιέρα τον Ιανουάριο του 1997 στην Υδρόγειο (νυν Block 33, Θεσσαλονίκη).

Ο Χρήστος από την αρχή ήταν από τους πολύ σημαντικούς παράγοντες στην καλλιτεχνική δράση της ομάδας. Μεγαλοπρεπής και μεγαλειώδης, με τη λεβεντιά του, τη δοτικότητα, το χαμόγελο, το χιούμορ, τον ενθουσιασμό, με την απέραντη δημιουργικότητα και το ταλέντο που τον διέκρινε. Ταξιδέψαμε σε πολλά μέρη της Ελλάδας τότε, παρουσιάζοντας το παραπάνω έργο και πάντα ήταν από αυτούς, μέσα στην ομάδα, κάτι που το ένιωθες συνεχώς, μια κινητήρια δύναμη με αμεσότητα και αποφασιστικότητα.

Στη συνέχεια, μέσα στο 1997, με έναν άλλο, μεγαλύτερο σε αριθμό, πυρήνα μουσικοπαιδαγωγών -εκ των οποίων κάποιοι ήταν κοινοί με αυτούς του Κρουστόφωνου- προχωρήσαμε στην ίδρυση της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (Ε.Ε.Μ.Ε.). Βρεθήκαμε και εκεί συνοδοιπόροι με τον Χρήστο. Πολύτιμη η συμβολή του και στην Ε.Ε.Μ.Ε., με την αστείρευτη ενέργειά του, όπου στα πρώτα δύο Συνέδρια της Ένωσης (1998 και 2000) ήταν από τα πολύ δυναμικά στελέχη των Οργανωτικών Επιτροπών των Συνεδρίων, ενώ παράλληλα συμμετείχε και στο καλλιτεχνικό πρόγραμμα των Συνεδρίων με το Κρουστόφωνο.

Ακολούθως, την τριετία 2000-2003, ως πρόεδρος της Ε.Ε.Μ.Ε., είχα τη μεγάλη χαρά και τύχη να τον έχω αντιπρόεδρο. Έναν καταπληκτικό συνεργάτη. Ήταν η εποχή που πλέον η Ε.Ε.Μ.Ε. είχε εδραιωθεί ως μια Επιστημονική Ένωση που με τις πολύπλευρες και δυναμικές δραστηριότητές της, και με τη μεγάλη απήχηση που είχε, δρώντας μέσα στο μέχρι τότε φτωχό μουσικοπαιδαγωγικό τοπίο της χώρας, πολύ σύντομα το άλλαξε συθέμελα. Ήταν τότε, που μαζί με τον Χρήστο κάναμε και ένα υπέροχο ταξίδι στον Βόλο για να συναντηθούμε και να δουλέψουμε με τα μέλη της τοπικής Οργανωτικής Επιτροπής του 3ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε. (2002), το οποίο στέφθηκε με πάρα πολύ μεγάλη επιτυχία γιορτάζοντας τα πέμπτα γενέθλια της Ένωσης.

Στο επόμενο ΔΣ (2003-2006) ήταν ταμίας της Ε.Ε.Μ.Ε., όπου και πάλι η προσφορά του ήταν σημαντική και σε αυτόν τον ρόλο. Περνούσαν τα χρόνια, τα εργαστήρια οι ημερίδες και τα συνέδρια διαδέχονταν το ένα το άλλο και ο Χρήστος ήταν εκεί... Σημαντικούς ρόλους έπαιξε και στις Οργανωτικές Επιτροπές του 4ου (2005) και του 5ου (2007) Συνεδρίου της Ένωσης, δίδαξε σε εργαστήρια κρουστών στο πλαίσιο των συνεδρίων, ενώ παράλληλα συνεισέφερε διαχρονικά και στα έντυπα της Ένωσης αρθρογραφώντας.

Το 2010 ταξιδέψαμε στο Πεκίνο, στο 29ο Συνέδριο της Διεθνούς Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση (ISME), για την ανάληψη της διοργάνωσης του 30ού Συνεδρίου της στη Θεσσαλονίκη το 2012. Και εκεί, στο Πεκίνο, στην τελετή λήξης του Συνεδρίου, ηγούμενος της Μπάντας Δρόμου του Κρουστόφωνου, ο Χρήστος έδωσε μαζί και με όλη βέβαια την ελληνική αποστολή, το στίγμα για το τι θα ακολουθούσε στο Συνέδριο της Θεσσαλονίκης...

Δύο χρόνια αργότερα, όντας μέλος της μεγάλης Οργανωτικής Επιτροπής του ISME 2012 -εκτός της μεγάλης προσφοράς του σε αυτήν- πρωτοστάτησε με το νταούλι του και στην τελετή έναρξης και στην τελετή λήξης. Εικόνες που θα μείνουν χαραγμένες για πάντα στο μυαλό... Τι να πρωτοθυμηθώ... τι να πρωτοαναφέρω...

Και συνέχιζαν να περνούν τα χρόνια, βρισκόμασταν μεν πιο αραιά λόγω συνεχώς αυξανόμενων υποχρεώσεων, αλλά όταν βρισκόμασταν ήταν όπως πάντα...το παλικάρι που ήξερα. Πέρασαμε και μοιραστήκαμε στιγμές υπέροχες, γεμάτες μουσικές και τραγούδια και γλέντια και χαρές και επιτυχίες!

Μία από αυτές τις στιγμές, ήταν και όταν ξαναβρεθήκαμε και τραγουδήσαμε στον καινούριο πολυχώρο που άνοιξε, την παραμονή πρωτοχρονιάς του 2020 ...μια μεγάλη αγκαλιά... μια μεγάλη καρδιά... ένα μεγάλο χαμόγελο... και κάναμε καινούρια σχέδια και όνειρα και για άλλες συνεργασίες για επερχόμενα live, κ.λπ.

Όμως το 2020 που μπήκε εκείνο το βράδυ, είχε αλίμονο άλλα σχέδια...δεν ήταν μόνο η πανδημία και τα επακόλουθα που έφερε... χτύπησε και τον Χρήστο... και πριν κανείς το καταλάβει... μετά από κάποιους μήνες... αγωνίστηκε αλλά η μάχη ήταν άνιση...

Ακόμα και τώρα, δεν μπορώ να το πιστέψω, να το συνειδητοποιήσω, να το αποδεχτώ. Σκληρό και άδικο το πλήγμα... τεράστια η απουσία... του φίλου, του συνεργάτη, του συνοδοιπόρου... Από την άλλη, νιώθω τυχερός και περήφανος συνάμα... και θα μείνουν μαζί μου οι πανέμορφες αναμνήσεις και τα συναισθήματα! Το έργο του, η αγάπη του για τη μουσική, η καλλιτεχνική και παιδαγωγική του παρουσία διαπότισε γενιές μαθητών, μουσικών και συνεργατών και συνεχίζεται μέσα από αυτούς.

Δεν θα υπάρξουν ποτέ, όμως, κανενός είδους λόγια που να είναι αρκετά για να περιγράψουν τον Χρήστο...

*Πολύβιος Ανδρούτσος
Επίτιμος Πρόεδρος της Ε.Ε.Μ.Ε.
Μουσικοπαιδαγωγός
Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης*

25 χρόνια μαζί και 2 χρόνια χωρίς...

Νίκος Θεοδωρίδης

*25 χρόνια Κρουστόφωνο μαζί και 2 χρόνια χωρίς
τον αγαπημένο μας Χρήστο Ερκέκογλου...*

... Ένα ταξίδι που ξεκίνησε με «Τέσσερα πόδια δυνατά και μια κουτσή κιθάρα» (με τραγούδια, τζέμπε τουμπελέκι και άλλα κρουστά)... Τέσσερα πόδια, τον Χρήστο, τον Νίκο, τον Λευτέρη και τον Ηρακλή, σε διοικητικό πόστο και χρέη οικοδεσποτών, και γύρω αρκετά σκαμπό με φίλους και συναδέλφους που φέρναν και ξαναφέρναν καλούδια ρεφενέ πάνω στην τάβλα και κάναν μια οικογένεια 20 μελών αρχικά, μετά 30, 50, 100... Και με τα χρόνια η οικογένεια μεγάλωνε. Μπήκαν τραπεζάκια, όπως το Μουσικό Παιχνιδοθέαμα της Παιδικής σκηνής, η Μπάντα δρόμου, οι Daoulistas, οι Afreekout!, τα τμήματα ενηλίκων, παιδιών, οι δράσεις μουσικοπαδαγωγικής επιμόρφωσης...

Και καθώς η οικογένεια ολοένα μεγάλωνε... ζητείται ένας «Μαέστρος» επειγόντως γι αυτή την τεράστια ορχήστρα παρακαλώ!

Και ευτυχώς νάτος! Τον βλέπουμε: ψηλός, επιβλητικός, φάρος και κατάρτι, ιστός σημαίας... Ένας ανοιχτόκαρδος τύπος, παθιασμένος, γενναιόδωρος, ανθεκτικός, πολυτάλαντος, καλλιτέχνης, παραμυθάς, εμψυχωτής, διαδραστικός, παιδαγωγός-δάσκαλος... ο Χρήστος μας!

Χαρά μεγάλη για εμάς, τους παλιούς του τραπεζιού και των πρώτων μελών με τα... σκαμπό, που ευχόμεσταν και θα επιθυμούσαμε να έχουμε την ευκαιρία να συνεισφέρουμε ακόμη, αλλά βοηθητικά και από καρδιάς, στη συνέχιση αυτού του ονειρικού ταξιδιού. Μια νέα αρχή με τον Χρήστο μπροστά και στο κέντρο... Χαρά και για τους νεότερους που εν τω μεταξύ μπήκαν στο κλίμα της οικογένειας, της συνδημιουργίας, της επικοινωνίας του Κρουστόφωνου.

25 χρόνια Κρουστόφωνο μαζί και 2 χρόνια χωρίς τον Χρήστο επί γης, κι όμως είμαστε μαζί, και συναισθανόμαστε πως είναι ακόμη ζωντανός κάθε φορά που τον θυμόμαστε, που μαζευόμαστε, αγαπιόμαστε, χαιρόμαστε, παθιαζόμαστε όπως εκείνος.

Διότι μας κληρονόμησε πολλά, του δώσαμε αλλά μας τα γύριζε διπλά και κυρίως μας άφησε ισχυρούς δεσμούς, σαν παρακαταθήκη και ευχή να είμαστε μαζί και μαζί του στο ίδιο όνειρο, στο καράβι, στο ταξίδι, στο τραπέζι, στα τσίπουρα, στο camp, στον δρόμο, στη σκηνή... παντού, με πολλή μουσική τραγούδι, κρουστά ...

Να μπορούμε να εμπιστευόμαστε και να πιστεύουμε στα θετικά των «Ανθρώπων έργα», να συσπειρώνόμαστε γύρω από τη νέα μαέστρο, τη γραμματεία, τη διοίκηση, τους τομεάρχες, τους διδάσκοντες, τους συγγενείς, τα πρόσωπα που ήταν, είναι και θα είναι οι συνεχιστές του Κρουστόφωνου.

Διότι ξέρουμε κι εμείς πως... «δεν είναι η δόξα, δεν είναι τα λεφτά, είναι του δρόμου η χαρά...» που μας ενώνουν, είναι η θαλπωρή της οικογένειας και το παράδειγμα του Χρήστου που μας αγκαλιάζουν.

Είναι και τα 30 χρόνια που μας περιμένουν να τα γιορτάσουμε μαζί, όλοι γεροί και ενεργοί και να είναι κι αυτός εκεί!

Με την αγάπη μου, για την αίσθηση 2 χρόνια μετά.

Νίκος Θεοδορίδης
Μουσικοπαιδαγωγός
Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Εικόνα: Φωτογραφία από τον εορτασμό των 20 χρόνων του Κρουστόφωνου, την άνοιξη του 2017 στο Block 33 (Θεσσαλονίκη).
Νίκος Θεοδορίδης, Γεωργία Γκανά, Παναγιώτα Χατζηκαμάρη και Χρήστος Ερκέκογλου.
Φωτογραφία: Μαρία Θαμνίδου

Ο Χρήστος του Κρουστόφωνου, μουσικός και εμψυχωτής της Αλληλεγγύης

Αναστασία Γρηγοριάδου

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί την απομαγνητοφώνηση και προσαρμογή σε γραπτό λόγο της ομιλίας της Αναστασίας Γρηγοριάδου στο 9ο Συνέδριο της Ε.Ε.Μ.Ε. "Η Μουσική Εκπαίδευση σε έναν κόσμο που αλλάζει: Ταυτότητες, Αξίες, Εμπειρίες" (15-17 Απριλίου 2022). Η ομιλία πραγματοποιήθηκε το Σάββατο 16 Απριλίου 2022, στο πλαίσιο Συμποσίου με τον τίτλο: Μουσική στην κοινότητα και η περίπτωση της Μπάντας δρόμου του Κρουστόφωνου με συντονιστή τον Χρήστο Ερκέκογλου.

Είναι μεγάλη η τιμή να συμμετέχω στο 9ο Συνέδριο της Ε.Ε.Μ.Ε., καθώς θυμάμαι όλη αυτή την παρέα από το 1ο Συνέδριο που έγινε το 1998 στο θέατρο Αυλαία. Εκεί τους είχα πρωτογνωρίσει. Εννοώ την Ε.Ε.Μ.Ε., τον Πολύβιο, τον Νίκο... Και σήμερα από αυτό το βήμα μου δίνεται η ευκαιρία να μιλήσω για τον Χρήστο, τον Χρήστο Ερκέκογλου. Έναν υπέροχο άνθρωπο, όλο έμπνευση και ενέργεια, που τόσο καθόρισε τις ζωές πολλών ανθρώπων σε αυτή την πόλη και που τόσο πολύ μας λείπει. Θα μιλήσω κυρίως ως δημοσιογράφος αλλά και ως άνθρωπος που ήμουν δίπλα στο Κρουστόφωνο και στη Μπάντα του και παρακολουθούσα την πορεία του Χρήστου.

Τον Χρήστο τον γνώρισα, όσο μπόρεσα, και ήμουν τυχερή. Τον θαύμασα και τον θαυμάζω στον εξακολουθητικό ενεστώτα. Η πρώτη φορά που τον συναντώ είναι τη δεκαετία του '90. Είναι ακριβώς η εποχή που γνωρίζω τον Λευτέρη Αγγουριδάκη και τον Νίκο Θεοδωρίδη. Ήταν το 1997 στην Αποθήκη του Μύλου. Παρακολουθώ με τον τρίχρονο τότε γιο μου την παράσταση «Ο Πέτρος ... και ο λύκος;». Ευφάνταστη, πρωτότυπη, γεμάτη ενέργεια, μια δυναμική παράσταση συνεργασίας που θα τη θυμόταν για πολύ καιρό ο γιος μου κι εγώ το ίδιο. Έτσι γνώρισα και το Κρουστόφωνο. Έτσι γνώρισα τον Χρήστο, μάγο, μαέστρο και εμψυχωτή σε μια συλλογική ιστορία, που για μένα φαινόταν από την αρχή πως είναι μια κολεκτίβα ανήσυχων μουσικών με ωραία τρέλα, που ήθελες δεν ήθελες, ευτυχώς μπορούσαν να σε παρασύρουν στον ρυθμό τους, είτε είσαι μικρός είτε μεγάλος.

Το Κρουστόφωνο συστηνόταν ως «ομάδα», και αυτό ήταν. Σήμερα πολλοί που έζησαν στα εργαστήρια ή στις ομάδες του –σε κάποιες ήμουν τυχερή και συμμετείχα κι εγώ- μιλούν για την «οικογένεια» του Κρουστόφωνου και πιστεύω πως έχουν δίκιο. Αυτό το συνεργατικό πνεύμα το είχε ο Χρήστος και όχι μόνο. Όποτε τον ρωτούσα δημοσιογραφικά, ιδιωτικά ή δημόσια, γιατί έδινε πάντα το παρών η Μπάντα Δρόμου του Κρουστόφωνου ή κάποιες φορές και μόνος του, όπως θυμάμαι στο πάρκο της παραλίας σε εκδήλωση για τα προσφυγόπουλα, η απάντηση ήταν πάντα η ίδια: πως σε όλες τις εποχές, και ειδικά σε αυτήν που είναι ιδιαίτερα άγρια, πρέπει να στηρίζουμε τους ανθρώπους που έχουν ανάγκη, πρέπει να υπάρχει αλληλεγγύη. Και αυτό ο Χρήστος το έκανε πάντα πράξη.

Αν η μουσική είναι προσωπική έκφραση που σε συναντά με άλλους ανθρώπους, αν η μουσική εκπαίδευση και η εκπαίδευση γενικώς δεν είναι απλώς λόγια, αν η μουσική παιδαγωγική έχει μεγάλη σημασία για την ανάπτυξη των παιδιών, αν οι καλύτεροι μουσικοπαιδαγωγοί δίνουν το παράδειγμα με τη ζωή τους και δεν αρκούνται στα λόγια και στην τυπική διδασκαλία, ο Χρήστος είναι ένα φωτεινό παράδειγμα. Μουσικός ανήσυχος και τολμηρός, εμπυχωτής και συντονιστής και πάντα κοντά σε όσους είχαν ανάγκη εμπύχωσης.

Δημοσιογραφικά, όπου υπήρχε δρώμενο συμπαράστασης για ένα δίκαιο σκοπό, πάντα τον έβλεπα εκεί. Στη συλλογική ζωή της πόλης, της εκπαίδευσης, της συμπαράστασης σε ότι θεωρούσε δίκαιο.

Επιτρέψτε μου δύο προσωπικές αναφορές: Η μία αφορά στο ξαφνικό κλείσιμο της ΕΡΤ, όταν έπεσε το μαύρο τον Ιούνιο του 2013, στην οποία εργάζομαι και εργαζόμουν και τότε, συγκεκριμένα στον 9.58. Η Μπάντα Δρόμου του Κρουστόφφονου και ο Χρήστος, από όσο θυμάμαι, ήρθαν τότε με δική τους πρωτοβουλία και από τις πρώτες ώρες πραγματοποιήθηκαν δρώμενα που μας συγκίνησαν όλους. Βαθιά ευγνωμοσύνη...

Το ίδιο άμεσος ήταν ο Χρήστος και η Μπάντα Δρόμου σε μια σειρά άλλων δράσεων, όπως τον Δεκέμβριο του 2013 με τα τόσα αγαπημένα και καθιερωμένα κάλαντα στο δρόμο. Συχνά πριν βγούνε στον δρόμο περνούσαν από το στούντιο. Εκείνο το Δεκέμβριο λοιπόν, άλλαξαν τους στίχους για να τραγουδήσουν κάλαντα για την εκστρατεία *Σώστε το νερό*, ενάντια στην πώληση της ΕΥΑΘ σε ιδιώτες.

Θυμάμαι πάρα πολλά ακόμη: ΚΟΘ underground, ΚΕΘΕΑ, Αντιρατσιστικό φεστιβάλ, Υποστήριξη στο στέκι μεταναστών, Μέριμνα παιδιού, Εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών, Κοινωνικό ιατρείο αλληλεγγύης, Ένωση για τα δικαιώματα των πεζών... Η Μπάντα Δρόμου έπαιζε πάντα για κοινωνικούς σκοπούς, δίνοντας το παρών σε κοινωνικούς αγώνες, σε κάθε κάλεσμα.

Μια σκηνή με τον Χρήστο που θυμάμαι πολύ έντονα, ήταν σε κάποια δράση στο πάρκο της παραλίας, στα πρώτα προσφυγικά κύματα. Ήταν εκεί και η Μαριάννα Ερκέκογλου και ο Τάσος Γλαντζής... Ο Χρήστος, με μικρά μουσικά όργανα και με τη δύναμη της μουσικής, ξεπέρασε κάθε γλωσσικό εμπόδιο και χάρισε στιγμές χαράς σε παιδιά που επικοινωνήσαν μέσα από ρυθμούς. Έφτιαχνε και συντόνιζε αυτοσχέδιες ομάδες με παιχνίδια κρουστών στο λεπτό.

Μέχρι και μένα που σας μιλά, σε μία κατασκήνωση του Κρουστόφφονου στην Πλάκα Λιτοχώρου, με έπεισε να παίξω μουσική κι εγώ είμαι εντελώς άσχετη. Όπως χαρακτηριστικά του έλεγα «Χρήστο έχω δύο αριστερά χέρια, μην προσπαθείς να κάνεις τίποτα». Μου έλεγε: «Αποκλείεται!». Με έπεισε λοιπόν να πιάσω τουμπελέκι, με αμφίβολα αποτελέσματα, αλλά μπροστά στη χαρά ποιος νοιάζεται!

Έδινε και έπαιρνε χαρά, έδινε αλληλεγγύη και έπαιρνε την αγάπη πολλαπλάσια, κατάφερνε να την πολλαπλασιάσει εντός του. Έτσι πιστεύω. Το νταούλι του και η καρδιά του χτυπούσαν για το δίκιο και νομίζω πως όλο αυτό το αντιμετώπιζε σαν συνάντηση και χαρά και όχι σαν υποχρέωση. Ο ίδιος έλεγε πως η φιλοσοφία του Κρουστόφφονου έχει πολλά κοινά με την επικούρεια φιλοσοφία ζωής. Προσπαθούμε, έλεγε, να αντλήσουμε ευχαρίστηση από τη μουσική και τον χορό και να μοιραστούμε τη χαρά με τον κοινωνικό περίγυρο.

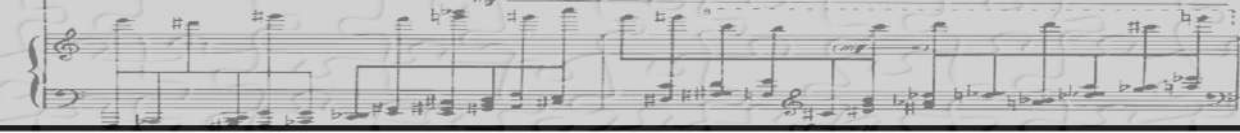
Από μια δεύτερη προσωπική αναφορά αποδεικνύεται επίσης ότι όταν έλεγε «Είμαι εδώ», ήταν πάντα εκεί. Ζητούσα κάποια βοήθεια για μια μουσική, ένα τραγούδι, κάτι που ήθελα για την εκπομπή, ακόμη και Κάλαντα, ήταν πάντα δοτικός. Όχι στα λόγια που χάνονται, μα έμπρακτα.

«Η Μουσική Εκπαίδευση σε ένα κόσμο που αλλάζει» είναι ο τίτλος του 9ου συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε., και σε ένα κόσμο που αλλάζει έχουμε ανάγκη από την προσωπικότητα, το φως, τη δύναμη του Χρήστου. Έχουμε ανάγκη από πολλούς Χρήστους. Ο ίδιος λέει πολλά περισσότερα στην εκπομπή του 9.58 *Ξενοδοχείο*, με οικοδέσποινα την Φωτεινή Μπαλογιάννη... Η εκπομπή αυτή τελείωνε με μια χαρακτηριστική φράση: «Αυτό που μας σώζει είναι ο έρωτας, η τέχνη και η επιστήμη, με αυτήν ακριβώς τη σειρά» (<https://www.ertecho.gr/radio/958fm/show/ksenodoxeio-958/podcast/96317/14okt2015-xenodochio-958/>).

Η Αναστασία Γρηγοριάδου είναι δημοσιογράφος, παραγωγός ραδιοφωνικών εκπομπών στον σταθμό 9,58 της ΕΡΤ3.

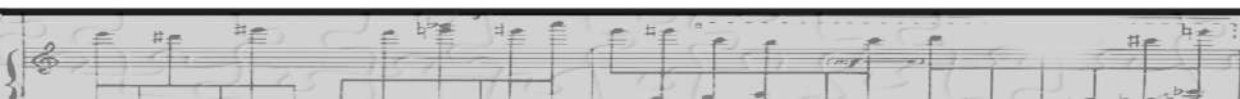
Εικόνα: Φωτογραφία από εκδήλωση στην παραλία της Θεσσαλονίκης με ομάδες κρουστών της πόλης. Στο κέντρο της φωτογραφίας είναι ο Λευτέρης Αγγουριδάκης και ο Χρήστος Ερκέκογλου

Εικόνα: Ο Χρήστος με τον μικρό Ερμή. Φωτογραφία από γιορτή λήξης των τμημάτων του Κρουστόφωνου στην παραλία της Θεσσαλονίκης.

Εικόνα: Φωτογραφία από τον εορτασμό των 60ών γενεθλίων του Χρήστου στο Κρουστόφωνο.

Ο Χρήστος Ερκέκογλου, μέσα από τα μάτια των μαθητών και συνεργατών του, όπως διαφαίνεται από τις απαντήσεις τους σε σχετικό ερωτηματολόγιο

Νίκος Θεοδωρίδης
Πολύβιος Ανδρούτσος

Το κείμενο που ακολουθεί αποτελεί σύννοψη της εισήγησης που παρουσιάστηκε στις 16 Απριλίου 2022 στο πλαίσιο του 9ου Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε. «Η Μουσική Εκπαίδευση σε έναν κόσμο που αλλάζει: Ταυτότητες, Αξίες, Εμπειρίες» (15-17 Απριλίου 2022), στο Συμπόσιο με τίτλο: «Μουσική στην κοινότητα και η περίπτωση της Μπάντας Δρόμου του Κρουστόφωνου με συντονιστή τον Χρήστο Ερκέκογλου». Συντονιστής του Συμποσίου ήταν ο Νίκος Θεοδωρίδης.

Εισαγωγή

Τα φωτεινά πρόσωπα αφήνουν το στίγμα τους στην προσωπική και πολιτισμική ζωή των ανθρώπων. Στο πρόσωπο του Χρήστου Ερκέκογλου, το Κρουστόφωνο, και ειδικότερα η Μπάντα Δρόμου (από το 2003 και ειδικότερα από το 2008 που την ανέλαβε εξ ολοκλήρου), είχε την τύχη να αποκτήσει μια προσωπικότητα με πολύ ξεχωριστά χαρακτηριστικά, ως δασκάλου, μαέστρου, συντονιστή, εμψυχωτή. Ιδιαίτερη αξία αποκτούν τα παραπάνω όταν επιβεβαιώνονται από τους ίδιους τους μαθητές και τους συνεργάτες του δασκάλου-εμψυχωτή της ομάδας. Μια τέτοια περίπτωση αποτυπώνεται εν συντομία παρακάτω, σύμφωνα με τα ευρήματα της παρούσας έρευνας.

Η γενικότερη εστίαση του συμποσίου αναφερόταν στα κίνητρα των συμμετεχόντων σε μουσικά σύνολα, στους διαύλους επικοινωνίας εντός και εκτός των ομάδων, καθώς και στον αντίκτυπο που έχουν οι δράσεις αυτές στις ζωές των μελών και του κοινού της εκάστοτε περιοχής και ευρύτερα η σημασία που έχουν τα φωτεινά πρόσωπα και τα παρόμοια παραδείγματα στη διαμόρφωση της πολιτισμικής ζωής ενός τόπου.

Λίγα λόγια για την έρευνα και τους στόχους της

Η παρούσα έρευνα, άρχισε να σχεδιάζεται το 2017-18 με παρόμοιο προσανατολισμό. Η αρχική σκέψη, την οποία ο Νίκος Θεοδωρίδης μοιράστηκε τότε με τον Χρήστο Ερκέκογλου, ήταν να εξεταστούν τα κίνητρα και τα οφέλη που αποκομίζουν τα μέλη δυο ερασιτεχνικών μουσικών συνόλων, Κρουστών και Χορωδίας, καθώς και επίδραση που έχουν οι φορείς μη τυπικής μουσικής μάθησης, οι μέθοδοι εκπαίδευσης ή επιμόρφωσης ενηλίκων αλλά και η προσωπικότητα των διδασκόντων/συντονιστών (και φυσικά τα αποτελέσματα να διασταυρωθούν με την υπάρχουσα βιβλιογραφία και έρευνα).

Στην πορεία, εν μέσω καραντίνας και με την εξέλιξη των γεγονότων και της αναπάντεχης απώλειας του Χρήστου Ερκέκογλου, προέκυψε η προσωπική ανάγκη να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην προσωπικότητά του Χρήστου ως δασκάλου. Σε ένα δεύτερο επίπεδο διερευνώνται τα χαρακτηριστικά του προφίλ των ενηλίκων μαθητών και συνεργατών και τα οφέλη που αποκόμισαν κατά την άποψή τους, κυρίως τα μέλη Μπάντας Δρόμου.

Το μέγεθος του δείγματος αλλά και το θέμα δεν προσφέρεται για ποσοτική ανάλυση, ούτε διεκδικεί δάφνες γενίκευσης. Ωστόσο, θεωρούμε ότι η ποιοτική ανάλυση στην οποία βασιστήκαμε στην παρουσίαση, σε συνδυασμό και με τις άλλες εισηγήσεις του συμποσίου, εκφράζει μια εικόνα μεγαλύτερης εμβέλειας για τη φαινομένη του συγκεκριμένου τιμώμενου προσώπου αλλά και γενικότερα για τα πρόσωπα ή τους φορείς ως θετικά παραδείγματα.

Το ερωτηματολόγιο και η δομή του

Μέσα από ερωτήσεις ανοικτού και κλειστού τύπου, με εργαλείο το ερωτηματολόγιο, διερευνώνται οι απόψεις και ο αντίκτυπος του φορέα, και κυρίως του Χρήστου Ερκέκογλου, στη ζωή και την πορεία των ενηλίκων μαθητών και συνεργατών του στην Μπάντα Δρόμου του Κρουστόφωνου. Οι κλειστές ερωτήσεις ήταν τύπου κλίμακας Likert (με βαθμολογίες από το 1 έως 5, όπου 1=καθόλου και 5=πάρα πολύ).

Το Α' μέρος του ερωτηματολογίου αφορά το προφίλ των συμμετεχόντων, καθώς και την γενική αποτύπωση της σχέσης τους με το διερευνώμενο πρόσωπο, τον φορέα και τις σχετικές δράσεις.

Ειδικότερα, στο Β' μέρος, διερευνώνται τα κίνητρα, οι ανάγκες και τα οφέλη και γενικότερα η επίδραση του Χρήστου Ερκέκογλου και του φορέα, ως προς τις παρακάτω κατηγορίες:

- B1. ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ
- B2. ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΟΦΕΛΗ
- B3. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ
- B4. ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΟΦΕΛΗ
- B5. ΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΟΦΕΛΗ
- B6. ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΑ ΟΦΕΛΗ

Τα αποτελέσματα της έρευνας συνοπτικά

Α' ΜΕΡΟΣ

Δημογραφικά στοιχεία του δείγματος

Σε ότι αφορά το προφίλ και τα δημογραφικά στοιχεία του δείγματος διαπιστώθηκε ότι υπερίσχυε ο γυναικείος πληθυσμός, ενώ οι ηλικίες παρουσίαζαν διακύμανση από τα 18 έως τα 65 έτη. Είχαν διαφορετικά κύρια επαγγέλματα, διαφορετικό επίπεδο γενικών και μουσικών σπουδών καθώς και διαθέσιμο ελεύθερο χρόνο εβδομαδιαίως.

Από τις πρώτες κιόλας απαντήσεις, οι συμμετέχοντες δείχνουν ότι έχουν επίγνωση των δυσκολιών του εγχειρήματος στο οποίο συμμετέχουν και επισημαίνουν ότι η μεγάλη

ανομοιογένεια και οι διαφορετικές ανάγκες των μελών της ομάδας ξεπεράστηκαν χάρη στην ικανότητα και τη δεξιοτεχνία του δασκάλου-εμψυχωτή τους.

Ως σημαντικότερους λόγους για τη συμμετοχή στην συγκεκριμένη ομάδα-δράση αναφέρουν την αγάπη για τα κρουστά και τη συμμετοχή σε μια ομάδα, ενώ ορισμένες απαντήσεις συμπληρώνουν ως κίνητρα την κοινωνικοποίηση, την ευχαρίστηση και ένα είδος «ψυχοθεραπείας».

Ως προς τα κύρια στοιχεία του περιεχομένου και την ύλη των συναντήσεων στο Κρουστόφωνο οι εμπλεκόμενοι αναφέρουν τη διδασκαλία ρυθμών (παραδοσιακών ελληνικών, αφρικάνικων), την εκμάθηση ενός ρεπερτορίου τραγουδιών που εμπεριέχει κίνηση, εκμάθηση οργάνων και τεχνική-πρακτική στο παίξιμο, καθώς και την ετοιμασία παραστάσεων και άλλων μουσικών εκδηλώσεων.

Το κλίμα των συναντήσεων φάνηκε να έχει πολύ θετική επίδραση στην ομάδα και σύμφωνα με τις διατυπώσεις των ίδιων των μελών χαρακτηρίζεται από «Ομαδικότητα, δημιουργικότητα, συνεργασία, ωραία ατμόσφαιρα, το καλό και θετικό παιδαγωγικό κλίμα.... Προσπάθεια, χαρά, μουσικές εμπειρίες... Δημιουργική σύζευξη διαφορετικών ρυθμών, διαφορετικών χωρών».

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Β1. ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙΣ

Από την αναλυτικότερη διερεύνηση του θέματος προκύπτει ότι οι συμμετέχοντες δήλωσαν ως λόγους που τους ώθησαν στην συγκεκριμένη δράση του Κρουστόφωνου τους εξής: Ελκυστικότητα και εμψυχωτική ικανότητα του συντονιστή και το Κύρος και την Εμπιστοσύνη στον φορέα.

Αξιοσημείωτο είναι ότι, παρά το γεγονός πως όλοι/ες δείχνουν ότι εμπιστεύονται τόσο το πρόσωπο όσο και τον φορέα, μεταξύ των δύο, το 93% επιλέγει ως σημαντικότερο κίνητρο συμμετοχής την ελκυστικότητα και εμψυχωτική ικανότητα του διδάσκοντα/συντονιστή έναντι 7% του φορέα. Φαίνεται λοιπόν εδώ πως υπερισχύει η προσωπική και συναισθηματική σχέση με τον δάσκαλο-μαέστρο.

Σε ερώτηση σχετική με τα χαρακτηριστικά του Χ.Ε. ως διδάσκοντα-μαέστρου-εμψυχωτή αξιολογούν πάρα πολύ υψηλά τα κάτωθι:

- Καλός δάσκαλος-εμψυχωτής και συντονιστής
- Leader με πρωτοβουλίες που συσπειρώνουν τους ενδιαφερομένους, μπροστάρης, χαρισματικός,
- Φωτεινό πρόσωπο-παράδειγμα στη διαμόρφωση της πολιτισμικής ζωής ενός τόπου.

Συμπληρώνουν μάλιστα ως άλλα χαρακτηριστικά (του δασκάλου) που τους επηρέασαν, με τα δικά τους λόγια, τα παρακάτω:

Είχε «Θετική στάση ζωής, Μεταδοτικότητα, υπομονή και ηρεμία, Διάθεση/όρεξη και ως φιλοσοφία ζωής να δοκιμάζει καινούργια πράγματα, Φιλική στάση και προπαντός αγάπη στους μαθητές του».

Ήταν «Ηρεμος, ψυχραιμος, πολύ ταπεινός, μετριόφρων, Ευγενικός, πρᾶος, υπομονετικός και ευαίσθητος, Αγωνιστής, Οργανωτικός, δίκαιος, σκεπτικός, κατανοητικός, ρεαλιστής και ονειροπόλος ταυτόχρονα, Ποτέ δεν καθησυχάζοταν σε αυτά που είχε ήδη καταφέρει και πάντα προσπαθούσε για περαιτέρω εξέλιξη προσωπική και συλλογική, Δεν πρόσβαλε ποτέ κανέναν, Δεν έφερε ποτέ κανέναν σε δύσκολη θέση... Ο Χρήστος ήταν ένας καλός άνθρωπος».

B2. ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΚΥΡΙΩΣ ΑΙΣΘΗΤΙΚΑ ΟΦΕΛΗ

Τα μέλη της Μπάντας δρόμου και οι ενήλικοι μαθητές του Κρουστόφωνου επέλεξαν ιεραρχικά ως κυριότερα κίνητρα που περιστρέφονται γύρω από αισθητικά κριτήρια και οφέλη τα παρακάτω:

- ενδιαφέρον για τις μουσικές του κόσμου και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση
- ενδιαφέρον για τα κρουστά και τον ρυθμό
- αγάπη και ενδιαφέρον για τη μουσική
- ανάγκη απόλαυσης των αισθητικών αγαθών
- ενδιαφέρον για εμπειρίες μουσικής ακρόασης-εκτέλεσης-δημιουργίας
- ενδιαφέρον για τις μουσικές παραδόσεις του τόπου μας
- ενδιαφέρον για το τραγούδι και το συγκεκριμένο ρεπερτόριο.

Και ως άλλα χαρακτηριστικά που επέδρασαν θετικά, συμπλήρωσαν, με δικά τους λόγια:

- «Η ενασχόληση με τις μουσικές του κόσμου ήταν κάτι που το απολάμβανα»
- «Ενδιαφέρον για μουσική εξέλιξη, για δημόσια έκθεση. Ο Χρήστος εξέλιξε τις μουσικές και πολιτισμικές μου γνώσεις και ενδιαφέροντα κατά πολύ».
- «Χαρά του ομαδικού παιζίματος».

B3. ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΟΦΕΛΗ

Σε ότι αφορά τις συναισθηματικές ανάγκες και τα οφέλη που αποκόμισαν, οι συμμετέχοντες επέλεξαν ιεραρχικά, βάσει σημαντικότητας, τα παρακάτω:

- επικοινωνία - ομαδικότητα - συνεύρεση/παρέα
- ευχαρίστηση - ψυχαγωγία
- ενίσχυση αυτοπεποίθησης - αυτοεμπιστοσύνης - αυτοεκτίμησης
- δημιουργικότητα
- ψυχική υγεία - καταπολέμηση του προσωπικού άγχους
- απωθημένο - μη εκπληρωμένο ενδιαφέρον.

Και ως άλλα χαρακτηριστικά που επιδρούσαν θετικά στο πλαίσιο της ομάδας-δράσης, με δικά τους λόγια, ανέφεραν:

- «Γνωριμία με καινούργιους φίλους».
- «Πάντα ήθελα να κάνω κάτι και να ξεσηκώνεται ο κόσμος. Η αίσθηση που είχα όταν ξεκινούσε ο χορός και το γλέντι στο άκουσμα του παιξίματος μας με τη Μπάντα δεν περιγράφεται, τα ευτυχισμένα βλέμματα του κόσμου, του μαέστρου και των υπόλοιπων μελών την Μπάντα με εκστασίαζαν».

B4. ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΟΦΕΛΗ

Πολλά και σημαντικά φαίνεται να είναι τα κίνητρα που ώθησαν στην συμμετοχή των ερωτηθέντων στις συγκεκριμένες δράσεις, ώστε να καλύψουν βασικές κοινωνικές τους ανάγκες. Ιεραρχικά αναφέρθηκαν:

- Δημιουργική απασχόληση και αξιοποίηση ελεύθερου χρόνου
- Αναζήτηση κοινωνικοποίησης και διαύλων επικοινωνίας μέσω δυναμικής της ομάδας
- Κοινωνική δραστηριοποίηση και προσφορά.

Ενδεικτική είναι η δήλωση:

«Έμαθα ότι η προσφορά είναι αυτή που σε κάνει να αισθάνεσαι χρήσιμος για την κοινωνία».

B5. ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΓΝΩΣΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ ΚΑΙ ΟΦΕΛΗ

Η εμπλοκή των ερωτηθέντων στις δράσεις της Μπάντας Δρόμου ή στα μαθήματα φαίνεται να έχει επιδράσει πολύ θετικά και στην κάλυψη των γνωστικών αναγκών και ενδιαφερόντων τους, με την εξής σειρά:

- εμπλουτισμός σε μουσικές γνώσεις και δεξιότητες
- απόκτηση γενικών πολιτισμικών γνώσεων
- μουσική εκπαίδευση-επιμόρφωση
- απόκτηση και εμπλουτισμός επαγγελματικών προσόντων.

Ως άλλα χαρακτηριστικά που τους επηρέασαν θετικά στον τομέα αυτό, οι συμμετέχοντες σημείωσαν, μεταξύ άλλων:

«Διδαχθήκαμε πολλά για τον πολιτισμό της Ελλάδας και όχι μόνο. Ειδικά για τον "Γύρο του κόσμου με τραγούδια" που ετοιμάζαμε, σε κάθε πρόβα ο Χρήστος μάς έφερνε νέα στοιχεία για τους διαφορετικούς πολιτισμούς που επεξεργαζόμασταν».

Β6. ΚΙΝΗΤΡΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΨΥΧΟΚΙΝΗΤΙΚΑ ΟΦΕΛΗ

Πολλά και σημαντικά επίσης φαίνεται να είναι τα κίνητρα που αφορούσαν ψυχοκινητικά οφέλη των ερωτηθέντων. Ιεραρχικά αναφέρθηκαν:

- βελτίωση αντίληψης, ετοιμότητας και συντονισμού
- ανάπτυξη κινητικών δεξιοτήτων
- βελτίωση αυτοπειθαρχίας και σωματικής υγείας.

Ως άλλα χαρακτηριστικά που επέδρασαν θετικά στον τομέα αυτό ενδεικτικά αναφέρεται η παρακάτω δήλωση:

«Ήταν πολύ ωραίος ο τρόπος του Χρήστου όταν μας μάθαινε έναν καινούργιο περίπλοκο ρυθμό, μας σήκωνε πάνω για να βηματίσουμε μαζί του και να τον μάθουμε».

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Συμπερασματικά, όπως προκύπτει από τις απαντήσεις των συμμετεχόντων στην τελευταία ενότητα ερωτήσεων αλλά και στις προηγούμενες, όλοι επιβεβαιώνουν τον καταλυτικό αντίκτυπο που είχε στη ζωή τους η προσωπικότητα του δασκάλου εμψυχωτή Χρήστου Ερκέκογλου.

Καταλήγοντας, οι συμμετέχοντες στην έρευνα επιβεβαιώνουν με τον πιο emphaticό τρόπο τα παρακάτω:

Το Κρουστόφωνο και ειδικότερα η Μπάντα Δρόμου, είχε την τύχη να αποκτήσει μπροστάρη στην πορεία τον Χρήστο Ερκέκογλου, μια ακούραστη σημαία, μια προσωπικότητα με πολύ ξεχωριστά χαρακτηριστικά, ως δασκάλου, μαέστρου, συντονιστή, εμψυχωτή.

Λειτουργώντας άλλοτε με επίγνωση και άλλοτε διαισθητικά: Ακολούθησε αρχές της κοινοτικής μουσικής, αξιοποίησε τη δύναμη της μουσικής ως παγκόσμιο φαινόμενο με δυναμική αλληλεπίδραση στην κοινότητα, εφάρμοσε πρωτοποριακές αρχές και πρακτικές που αφορούν σημαντικά ενδομουσικά και εξωμουσικά θέματα (τυπική-άτυπη μάθηση, αντί, πειραματισμοί, ομάδα κ.ά.). Έδωσε έμφαση στην καλλιτεχνική εμπειρία, στη συγκίνηση, την κοινωνικοποίηση με μέριμνα για τη δυναμική της ομάδας.

Το έργο του Χρήστου Ερκέκογλου, η αγάπη του για τη μουσική, η καλλιτεχνική και παιδαγωγική του παρουσία διαπότισε γενιές μαθητών, μουσικών και συνεργατών και συνεχίζεται μέσα από αυτούς. Δεν θα υπάρξουν ποτέ όμως κανενός είδους λόγια που να είναι αρκετά για να περιγράψουν τον Χρήστο...

Ο Νίκος Θεοδωρίδης δραστηριοποιείται στον χώρο της μουσικής παιδαγωγικής με έμφαση στην προσχολική και πρωτοσχολική ηλικία. Είναι διδάκτωρ Μουσικής Παιδαγωγικής και ερευνητής στο πεδίο της αποτελεσματικότητας της μουσικοπαιδαγωγικής εκπαίδευσης και επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών καθώς και της οργάνωσης μουσικοπαιδαγωγικών προγραμμάτων για παιδιά. Από το 2012 ανήκει στο Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό (Ε.Ε.Π., Α΄ βαθμίδα) του ΤΕΠΑΕ του Α.Π.Θ., ενώ, από το 1993 έως το 2011 δίδαξε στην Παιδαγωγική Σχολή του Πανεπιστημίου Δυτικής Μακεδονίας. Δίδαξε επίσης, ως επιμορφωτής, στα ΠΕΚ, στην Εξομοίωση, στο Διδασκαλείο, σε Μεταπτυχιακά προγράμματα κ.ά. Έχει δημοσιεύσει βιβλία με cd και άρθρα μουσικοπαιδαγωγικού περιεχομένου. Έχει συνθέσει παιδικά τραγούδια για θέατρο και για μουσικοπαιδαγωγικές εφαρμογές. Επιμελήθηκε και πήρε μέρος σε παραστάσεις μουσικού θεάτρου και εμπύχωσης για όλες τις ηλικίες με χαρακτήρα μουσικοπαιδαγωγικό, διαπολιτισμικό και επικοινωνιακό. Υπήρξε μέλος οργανωτικών επιτροπών και εισηγητής σε συνέδρια και ημερίδες. Είναι ιδρυτικό μέλος ομάδων και ενώσεων, όπως: Ελάτε να Παίζουμε, Κρουστόφωνο, Παιχνιδιάτορες του Πύργου, Ελληνική Ένωση για τη Μουσική Εκπαίδευση (Ε.Ε.Μ.Ε.).

Ο Πολύβιος Ανδρούτσος (Ph.D.) είναι μουσικοπαιδαγωγός-ερευνητής. Έχει δημοσιεύσει πολυάριθμες εργασίες και άρθρα σε ελληνικά και διεθνή περιοδικά για τη μουσική εκπαίδευση, δύο βιβλία και επίσης είναι συγγραφέας των διδακτικών πακέτων της Β΄ και Γ΄ γυμνασίου. Έχει πραγματοποιήσει εισηγήσεις, σεμινάρια και εργαστήρια στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Έχει διδάξει μουσική στην ειδική εκπαίδευση, στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση και επί σειρά ετών μαθήματα Μουσικής Παιδαγωγικής στο Τμήμα Μουσικής Επιστήμης και Τέχνης του Πανεπιστημίου Μακεδονίας και στο Τμήμα Προσχολικής Αγωγής του ΑΤΕΙΘ. Από το 2017 υπηρετεί ως μέλος Ε.Ε.Π. στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του ΑΠΘ. Είναι ιδρυτικό μέλος της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση, όπου διατέλεσε πρόεδρος (1997-2003, 2006-2007), αντιπρόεδρος (2003-2006) και Επίτιμος Πρόεδρος από τον Ιούνιο του 2007.

Εικόνα: Η Μπάντα Δρόμου του Κρουστόφωνου στο πλαίσιο των εορταστικών εκδηλώσεων του Δήμου Θεσσαλονίκης για την Ευρωπαϊκή Ημέρα της Μουσικής, σε συνεργασία με την Ε.Ε.Μ.Ε. 21 Ιουνίου 2010, Θέατρο Κήπου Θεσσαλονίκης. Φωτογραφία: Μαρία Θαμνίδου

Christos Erkekoglou through the eyes of his students and collaborators, as can be viewed from their answers to a questionnaire survey

Nikos Theodoridis & Polyvios Androutsos

Observing the community music fabric, there are groups and individuals that for years express in their own ways cultural needs, taking initiatives that coil interested people. This article is dedicated to an exceptional case for the city of Thessaloniki and Northern Greece, Kroustophono and its facilitator Christos Erkekoglou. For 25 years Kroustophono functioned as a core of music creation, learning and communication given its vivid presence in the community. Keywords for the multi-year activities of Kroustophono are: collectivity, experimenting, extraversion, and social consciousness raising. Kroustophono is a “multi-group” attempt that had the luck to acquire along time, pioneer Christos Erkekoglou, an untiring flag, a personality with very distinguished characteristics, as teacher, director, coordinator, and facilitator. Studying Christos Erkekoglou’s work it becomes obvious that either when he worked consciously or intuitively, he implemented cornerstone principles and practices that regard important musical and extra-musical themes. The repertoire of the Street Band of Kroustophono shows that music is not approached as a universal language but it is utilized as a global phenomenon with dynamic interaction with the community...

Nikos Theodoridis (PhD in music education) is a graduate of the Department of Kindergarten Education and the Economy Department of the Aristotle University of Thessaloniki. He teaches Music and Music Education in the School of Early Childhood Education of the Aristotle University of Thessaloniki as Special Teaching Fellow. He has taught Music and Music education in the School of Education of the University of West Macedonia. He has also worked in kindergartens and primary schools as well as in teachers’ education programs and has held respective seminars. He has composed a lot of children songs. He has created a music curriculum for preschool education and is the author of a book and co-author of two books, as a member of the Artistic-Pedagogic Group “Elate na Paiksoume”. He is a founding member of the GSME, where he has been member of the Board of Directors (2009-2012), and of Kroustophono.

Polyvios Androutsos (Ph.D.) is a Music Education Specialist & Researcher. He has published numerous papers and articles in Greek and international music education journals, two books, and is also co-author of the 8th and 9th grade music textbooks for general public schools. He has given lectures and held seminars and workshops in Greece and abroad and has taught music in special, primary and secondary schools, as well as music education courses at the Department of Music Science and Arts of Macedonia University, and at the Department of Early Childhood Education at the Technological Educational Institute of Thessaloniki. Currently he serves as Music Education Specialist at the School of Primary Education of the Aristotle University of Thessaloniki. He is a founding member of the Greek Society for Music Education, where he served as president (1997-2003, 2006-2007), as vice-president (2003-2006), and from June 2007 as Honorary President.

Για τον Χρήστο ένα τρυφερό παραμύθι από Κίνα για ένα παιδί με όνειρα, έμπνευση και εμπιστοσύνη

Μαίη Κοκκίδου

Μια φορά κι έναν καιρό στη χώρα της Κίνας, ζούσε ένα φτωχό ορφανό παιδί που λεγόταν Μάι Λιάνγκ. Δεν είχε κανέναν να τον νοιάζεται ή να τον προστατεύει. Έτσι, για να καταφέρει να ζήσει, μάζευε καυσόξυλα για να τα πουλήσει. Αλλά αυτό που πραγματικά ήθελε να κάνει, περισσότερο από οτιδήποτε άλλο στον κόσμο, ήταν η ζωγραφική. Ωστόσο, ο Μάι Λιάνγκ ήταν τόσο φτωχός που δεν μπορούσε να αγοράσει ούτε ένα πινέλο.

Μια μέρα, καθώς ο Μάι Λιάνγκ περνούσε από το σχολείο του χωριού, είδε τα παιδιά να ζωγραφίζουν χαρούμενα. «Παρακαλώ κύριε», είπε ο Μάι Λιάνγκ στον δάσκαλο: «θα ήθελα να ζωγραφίσω, αλλά δεν έχω πινέλο. Θα μου δώσετε ένα;» «Τι!» φώναξε ο δάσκαλος. «Είσαι μόνο ένα μικρός ζητιάνος. Φύγε!» «Μπορεί να είμαι φτωχός», είπε ο Μάι Λιάνγκ, «αλλά θα μάθω να ζωγραφίζω!»

Την επόμενη φορά που πήγε να μαζέψει καυσόξυλα, ο Μάι Λιάνγκ χρησιμοποίησε ένα κλαδάκι για να ζωγραφίσει πουλιά στο έδαφος. Όταν έφτασε σε ένα ρυάκι, βούτηξε το χέρι του στο νερό και χρησιμοποίησε το βρεγμένο του δάχτυλο για να σχεδιάσει ένα ψάρι στα βράχια. Το βράδυ, χρησιμοποίησε ένα κομμάτι καμένο ξύλο για να σχεδιάσει ζώα και λουλούδια.

Κάθε μέρα ο Μάι Λιάνγκ έβρισκε χρόνο για να κάνει περισσότερες ζωγραφιές. Ο κόσμος άρχισε να τον παρατηρεί. «Πόσο ρεαλιστικές φαίνονται οι εικόνες του αγοριού!» είπαν. «Αυτό το πουλί που ζωγράφησε μοιάζει σαν να είναι έτοιμο να πετάξει μακριά. Μπορείτε σχεδόν να το ακούσετε να τραγουδά». Ο Μάι Λιάνγκ απολάμβανε να ακούει τον έπαινο του κόσμου. Αλλά και πάλι σκέφτηκε: «Μακάρι να είχα ένα πινέλο!»

Ένα βράδυ, αφού ο Μάι Λιάνγκ είχε δουλέψει σκληρά όλη μέρα, έπεσε σε βαθύ ύπνο. Στο όνειρό του είδε έναν γέρο με μακριά λευκή γενειάδα και ευγενικό πρόσωπο. Ο γέρος κρατούσε κάτι στο χέρι του. «Πάρε αυτό», είπε στον Μάι Λιάνγκ. «Είναι ένα μαγικό πινέλο. Χρησιμοποίησέ το με προσοχή».

Όταν ο Μάι Λιάνγκ ξύπνησε, βρήκε ένα πινέλο στα δάχτυλά του. «Ακόμα ονειρεύομαι;» αναρωτήθηκε. Γρήγορα σηκώθηκε και ζωγράφησε ένα πουλί. Η εικόνα χτύπησε τα φτερά της και πέταξε μακριά! Ζωγράφησε ένα ελάφι. Μόλις τελείωσε το τρίχωμα του ζώου, αυτό χτύπησε τη μύτη του στον Μάι Λιάνγκ και έτρεξε στο δάσος. «Είναι ένα μαγικό πινέλο!» είπε ο Μάι Λιάνγκ. Έτρεξε εκεί που έμεναν οι φτωχοί φίλοι του. Ζωγράφιζε παιχνίδια για τα παιδιά. Ζωγράφιζε αγελάδες και εργαλεία για τους αγρότες. Ζωγράφιζε πιάτα γεμάτα φαγητό για τους πεινασμένους.

Αλλά κανένα καλό δεν μπορεί να παραμείνει μυστικό για πάντα. Σύντομα, τα νέα του Μάι Λιάνγκ και του μαγικού πινέλου έφτασαν στα αυτιά του άπληστου αυτοκράτορα. «Φέρτε μου αυτό το αγόρι και το πινέλο του!» διέταξε ο αυτοκράτορας. Οι στρατιώτες του βρήκαν τον Μάι Λιάνγκ και τον πήγαν στο παλάτι.

Ο αυτοκράτορας κοίταξε τον Μάι Λιάνγκ κατσουφιασμένος. «Ζωγράφισέ μου έναν δράκο!» φώναξε. Ο Μάι Λιάνγκ άρχισε να ζωγραφίζει. Αλλά αντί να ζωγραφίσει έναν δράκο, ζωγράφισε έναν βρώμικο βάτραχο που πήδηξε ακριβώς πάνω στο κεφάλι του αυτοκράτορα! «Χαζό αγόρι!» τσίριξε ο αυτοκράτορας. «Θα το μετανιώσεις!». Άρπαξε το μαγικό πινέλο και διέταξε τους στρατιώτες του να ρίξουν τον Μάι Λιάνγκ στη φυλακή.

Τότε ο αυτοκράτορας κάλεσε τον βασιλικό του ζωγράφο. «Πάρε αυτό το πινέλο και ζωγράφισέ μου ένα βουνό από χρυσό», πρόσταξε. Όταν όμως ο βασιλικός ζωγράφος τελείωσε την εικόνα, όλος ο χρυσός μετατράπηκε σε βράχους. «Λουπόν», είπε ο αυτοκράτορας, «αυτό το πινέλο θα λειτουργήσει μόνο με το αγόρι. Φέρτε τον σε μένα!».

Ο Μάι Λιάνγκ μεταφέρθηκε στον αυτοκράτορα. «Αν ζωγραφίσεις για μένα», είπε ο αυτοκράτορας, «θα σου δώσω χρυσό και ασήμι, ωραία ρούχα, ένα καινούργιο σπίτι και ό,τι φαγητό θέλεις». Ο Μάι Λιάνγκ προσποιήθηκε ότι συμφωνούσε. «Τι θέλεις να ζωγραφίσω;» ρώτησε. «Ζωγράφισέ μου ένα δέντρο που έχει χρυσά νομίσματα για φύλλα!» είπε ο αυτοκράτορας με απληστία στα μάτια.

Ο Μάι Λιάνγκ πήρε το μαγικό πινέλο και άρχισε να ζωγραφίζει. Ζωγράφισε πολλά μπλε κύματα και σύντομα ο αυτοκράτορας είδε μπροστά του έναν ωκεανό. «Δεν είναι αυτό που σου είπα να ζωγραφίσεις!», είπε με νύερα. Αλλά ο Μάι Λιάνγκ συνέχισε να ζωγραφίζει. Στον ωκεανό ζωγράφισε ένα νησί. Και σε εκείνο το νησί ζωγράφισε ένα δέντρο με χρυσά νομίσματα για φύλλα. «Ναι, ναι, κάτι τέτοιο θέλω», είπε ο αυτοκράτορας. «Τώρα, γρήγορα, ζωγράφισέ μου μία βάρκα για να φτάσω στο νησί».

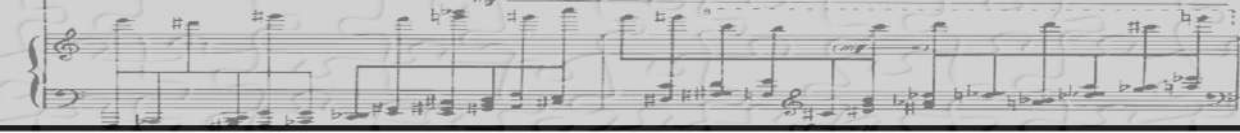
Ο Μάι Λιάνγκ ζωγράφισε ένα μεγάλο ιστιοφόρο. Ο αυτοκράτορας επιβιβάστηκε με πολλούς από τους ανώτατους αξιωματούχους του. Ο Μάι Λιάνγκ ζωγράφισε μερικές γραμμές και ένα απαλό αεράκι άρχισε να φυσάει. Το ιστιοφόρο κινήθηκε αργά προς το νησί. «Γρηγορότερα! Γρηγορότερα!», φώναξε ο αυτοκράτορας. Ο Μάι Λιάνγκ ζωγράφισε μία μεγάλη καμπυλωτή διαδρομή και ένας δυνατός άνεμος άρχισε να φυσάει. «Φτάνει τόσο αέρα!» φώναξε ο αυτοκράτορας. Αλλά ο Μάι Λιάνγκ συνέχισε να ζωγραφίζει. Ζωγράφισε μια καταιγίδα και τα κύματα ανέβαιναν όλο και πιο ψηλά, πετώντας το ιστιοφόρο σαν μικρό φελλό στο νερό. Τότε η τρικυμία έκανε κομμάτια τη βάρκα. Ο αυτοκράτορας και οι αξιωματούχοι του βγήκαν τρομαγμένοι στην ακτή του νησιού, χωρίς τρόπο να επιστρέψουν στο παλάτι.

Και όσο για τον Μάι Λιάνγκ, ο κόσμος λέει ότι για πολλά χρόνια πήγαινε από χωριό σε χωριό, χρησιμοποιώντας το μαγικό του πινέλο για να βοηθήσει τους ανθρώπους που είχαν την ανάγκη του.

Προτεινόμενες δράσεις

- Ομαδική συζήτηση για τους ρόλους του παραμυθιού, με προσπάθεια εξεύρεσης προσδιορισμών (επίθετα, άλλες λέξεις) για τους χαρακτήρες.
- Σκηνική παρουσίαση του παραμυθιού με αφήγηση. Τον ρόλο του Μάι Λιάνγκ αναλαμβάνουν διαδοχικά πολλά παιδιά.
- Ηχοϊστορία του παραμυθιού, με φωνές, αντικείμενα και μουσικά όργανα. Ηχογράφηση και σχόλια.
- Ζωγραφιές με ιδέες από το παραμύθι. Απώτερος στόχος, η δημιουργία ενός βιβλίου.
- Γνωριμία με επιλεγμένα εικαστικά έργα. Παρατήρηση της εικόνας και ιδέες για όσα συνέβησαν πριν και μετά τη ζωγραφιά.
- Ομαδική δράση: τι θα έκανε ο Μάι Λιάνγκ αν το όνειρό του ήταν ένα «μαγικό μουσικό όργανο»; Πώς θα αντιμετώπιζε τον αυτοκράτορα; Πώς θα βοηθούσε τους φτωχούς ανθρώπους;
- Ομαδική συζήτηση για τα όνειρα των παιδιών. Τι είναι για τα παιδιά το «μαγικό πινέλο»;
- Διαθεματική έννοια η δικαιοσύνη. Παραδείγματα από το παραμύθι και ανάλογες αναφορές σε σχέση με τη ζωή των παιδιών και την κοινωνία

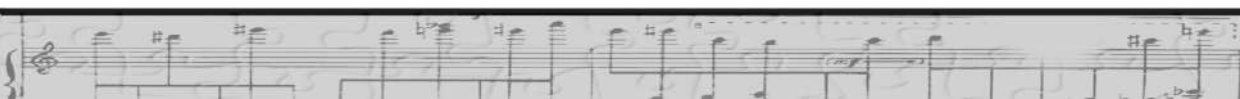
Η Μαίη Κοκκίδου (MEd, PhD, post-PhD) γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη. Έχει διδάξει στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας (ΠΤΔΕ, ΤΕΕΤ, ΠΜΣ «Σημειωτική και Επικοινωνία»). Σήμερα διδάσκει στα Μεταπτυχιακά Προγράμματα «Μουσική Παιδαγωγική» (Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου) και «Μουσική και Κοινωνία» (Πανεπιστήμιο Μακεδονίας). Άρθρα της έχουν δημοσιευτεί σε επιστημονικά διεθνή περιοδικά. Είναι συγγραφέας πολλών βιβλίων όπως «Η εμπύχωση στη Διδασκαλία-Μάθηση», «European Music Curricula: Philosophical Orientations, Trends, and Comparative Validation», «From kindergarten to early adulthood: Findings from a longitudinal study», «Διδακτική της Μουσικής», «Μουσικό Βίντεο: οπτικοακουστική αφήγηση, εργαλεία ανάλυσης, εκπαιδευτικές εφαρμογές» και «Music Definition and Music Education». Διετέλεσε πρόεδρος της Ε.Ε.Μ.Ε. (2007-2012). Τα πρόσφατα ακαδημαϊκά-ερευνητικά της ενδιαφέροντα αφορούν στη μουσική σημειωτική, στη φιλοσοφία και στα ΠΣ μουσικής εκπαίδευσης και στην πολυτροπική αντίληψη της μουσικής.

Εικόνα: Φωτογραφία από ανθόρμητες στιγμές μουσικής σύμπραξης στο πλαίσιο του 30ού Παγκοσμίου Συνεδρίου της ISME στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης. Το Συνέδριο οργανώθηκε υπό την επιμέλεια της Ε.Ε.Μ.Ε. (15-20/07/2012).

*Εικόνα: Φωτογραφία από την Τελετή λήξης του 30ού Παγκοσμίου Συνεδρίου της ISME στο Μέγαρο Μουσικής Θεσσαλονίκης, υπό την επιμέλεια της Ε.Ε.Μ.Ε. Ο Χρήστος με μέλη της Οργανωτικής ομάδας του Συνεδρίου αποχαιρετούν τους Συνέδρους (20-07-2012).
Φωτογραφία: Μαρία Θαμνίδου.*

Το λαϊκό παραμύθι στη διαδικτυακή τάξη: μουσικοκινητική επεξεργασία

Ερμιόνη Ντέτσικα & Ολυμπία Αγαλιανού

Τα τελευταία δύο χρόνια, λόγω της πανδημίας της νόσου COVID-19, οι αλληπάλληλοι εγκλεισμοί και οι νέες εργασιακές συνθήκες που διαμορφώθηκαν στην Ελλάδα, έφεραν τους εκπαιδευτικούς αντιμέτωπους με τις νέες προκλήσεις της τηλεκαίδευσης. Έτσι, οι εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων, κλήθηκαν να οργανώσουν την εκπαιδευτική διαδικασία με νέο τρόπο, νέα μέσα και νέες ιδέες. Σε αυτήν ακριβώς τη συνθήκη δημιουργήθηκε η παρούσα μουσικοκινητική προσέγγιση του λαϊκού παραμυθιού «Το σακάκι του ράφτη». Σκοπός ήταν η δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού που θα ήταν απόλυτα προσαρμοσμένο στις ανάγκες της διαδικτυακής επικοινωνίας, με τη μορφή της τηλεδιάσκεψης, αλλά και στις ιδιαίτερες ανάγκες των παιδιών, κατά την περίοδο του εγκλεισμού. Στο παρόν άρθρο παρουσιάζεται ένα παράδειγμα διαδικτυακού μαθήματος που απευθύνεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας και υλοποιήθηκε εξ αποστάσεως, την άνοιξη του 2021. Το άρθρο αφιερώνεται στη μνήμη του Χρήστου Ερκέκογλου.

Εισαγωγή

Την περίοδο 2020-2021 η εκπαιδευτική κοινότητα αναγκάστηκε να ανταπεξέλθει σε πρωτόγνωρες προκλήσεις, σύμφωνα με τις νέες ανάγκες που διαμορφώθηκαν παγκοσμίως από την επίδραση της πανδημίας της νόσου COVID19. Στη χώρα μας τα σχολεία παρέμειναν κλειστά για αρκετά μεγάλο χρονικό διάστημα και η εκπαίδευση ακολούθησε μια εξ αποστάσεως, διαδικτυακή μορφή, λειτουργώντας με ένα συνδυασμό σύγχρονης και ασύγχρονης μορφής επικοινωνίας. Στόχος του παρόντος άρθρου είναι η παρουσίαση μιας πρακτικής η οποία υλοποιήθηκε διαδικτυακά σε μια τάξη προνηπίων, σε ένα ιδιωτικό νηπιαγωγείο της Αθήνας. Η ενίσχυση του κοινωνικού και του κινητικού τομέα τέθηκαν σε προτεραιότητα στη στοχοθεσία της πρακτικής αυτής, λόγω του εγκλεισμού. Η μουσική και το λαϊκό παραμύθι λειτούργησαν ως μέσα επίτευξης των στόχων αυτών.

Λίγα λόγια για το λαϊκό παραμύθι

Το λαϊκό παραμύθι είναι ένα ξεχωριστό λογοτεχνικό είδος και ανήκει στην κατηγορία της Λαϊκής Λογοτεχνίας. Βασικό χαρακτηριστικό του είναι η προφορικότητα. Αυτό σημαίνει ότι το παραμύθι κατάφερε για αιώνες να διαδοθεί χωρίς τη μεσολάβηση του γραπτού λόγου (Χατζητάκη, 2012). Όπως δηλαδή, συνηθίζουν να λένε οι παραμυθάδες, ταξίδεψε από το στόμα στο αυτί και από το αυτί στο στόμα, ως το σήμερα. Στην τελευταία έκδοση του Προγράμματος Σπουδών για το νηπιαγωγείο, η κατανόηση και παραγωγή προφορικών κειμένων είναι ξεχωριστός τομέας δεξιοτήτων στη μαθησιακή

περιοχή που αφορά στη Γλώσσα (Υπουργείο παιδείας, δια βίου μάθησης και θρησκευμάτων, 2011). Συνεπώς το λαϊκό παραμύθι, με αυτή του την ιδιότητα, αποτελεί για τα παιδιά ένα ιδανικό πεδίο άσκησης των δεξιοτήτων της κατανόησης και παραγωγής του προφορικού.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Κανατσούλη (2007) τα παιδιά προσχολικής ηλικίας βρίσκονται πιο κοντά στον τρόπο σκέψης και λειτουργίας των λαϊκών πολιτισμών, ακριβώς λόγω της προφορικής τους υπόστασης. Ακόμη περισσότερο, σύμφωνα με την Γιαννικοπούλου (2009), η συνθήκη της αφήγησης συγκεντρώνει επιπλέον παιδαγωγικά οφέλη μέσα στην τάξη του νηπιαγωγείου, συγκριτικά με τη διαδικασία της ανάγνωσης. Αφενός γιατί η σωστή εκμάθηση του προφορικού λόγου συμβάλλει καταλυτικά στην ανάπτυξη του γραπτού και αφετέρου γιατί η αφήγηση ως προφορική διαδικασία μέσα στην τάξη δίνει στον εκπαιδευτικό τη δυνατότητα να απευθυνθεί με πιο άμεσο τρόπο στα παιδιά, διατηρώντας την οπτική επαφή με το κοινό του καθ' όλη τη διάρκεια της αφήγησης. Με αυτόν τον τρόπο κάνει πιο εύκολη τη συμμετοχή του ακροατηρίου τόσο συναισθηματικά όσο και σωματικά σε όποια σημεία της αφήγησης ταιριάζει η διάδραση με το κοινό. Επιπρόσθετα, τα παιδιά καλούνται να εξασκήσουν τη μνήμη τους παρακολουθώντας την εξέλιξη της ιστορίας και ταυτόχρονα να δημιουργούν νοητικές εικόνες. Καλλιεργούν δηλαδή, σε πρώτο επίπεδο, τη βραχύχρονη μνήμη την ώρα της αφήγησης, αλλά και τη μακρόχρονη μνήμη, σε δεύτερο επίπεδο, όταν θα θελήσουν να αναπαράγουν την ιστορία που άκουσαν σε κάποιον τρίτο (Γιαννικοπούλου, 2009).

Η ψηφιακή επικοινωνία, μέσα από την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, φαίνεται να δημιουργεί μια νέα συνθήκη προφορικότητας. Σε αυτή τη συνθήκη το λαϊκό παραμύθι φαίνεται να μπορεί να επιτελέσει τη λειτουργία του αξιοποιώντας τα σύγχρονα μέσα. Στην προκειμένη περίπτωση, η αφορμή για να ασχοληθούμε με το παραμύθι που θα παρουσιαστεί στη συνέχεια, δόθηκε από την ενασχόληση μας με την έννοια της επαναχρησιμοποίησης των αντικειμένων, έχοντας ως στόχο τη μείωση των απορριμμάτων που παράγουμε ως ανθρωπότητα. Έτσι, επιλέχθηκε το εβραϊκό λαϊκό παραμύθι «Το σακάκι του ράφτη» (Προύσαλης, 2016).

Επεξεργασία του παραμυθιού

Η παραλλαγή η οποία αξιοποιείται στη συγκεκριμένη πρακτική, ακολούθησε τη δομή του παραμυθιού όπως αποτυπώνεται στη συλλογή του Δημήτρη Προύσαλη «Παραμύθια των παραμυθάδων» (Προύσαλης, 2016). Το παραμύθι αυτό αντιμετωπίστηκε ως ένα υλικό που μας παραδίδεται από το παρελθόν και μέσα από την προσωπική σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα σε αυτό και τον εκπαιδευτικό/αφηγητή προκύπτει μια νέα παραλλαγή που απευθύνεται σε μια τάξη προνηπίων. Για να επιτευχθεί αυτό στη συγκεκριμένη περίπτωση, συντελέστηκαν κάποιες τροποποιήσεις που αφορούν στη λεκτική απόδοση του κειμένου και προστέθηκαν ορισμένα μουσικά μέρη που συνδυάζονται με κινητικά στοιχεία από τους συμμετέχοντες. Οι παρεμβάσεις έγιναν με κριτήριο την επίτευξη μιας ισορροπίας ανάμεσα στην μουσική και το παραμύθι και με στόχο τα μουσικά μέρη να αναδείξουν το περιεχόμενο του παραμυθιού, αξιοποιώντας αφενός την κλιμάκωση της ιστορίας και αφετέρου τις επαναλήψεις που σύμφωνα με την Γιαννικοπούλου (2009), διευκολύνουν τη συμμετοχή των παιδιών στην αφήγηση. Η

συνολική επεξεργασία σχεδιάστηκε με στόχο να δημιουργηθεί μια συνθήκη που θα επιτρέπει την ολόπλευρη συμμετοχή των παιδιών σε συναισθηματικό, γνωστικό και σωματικό επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη το τρίπτυχο του Pestalozzi κεφάλι, καρδιά, χέρι (Houssaye, 2000).

Πιο συγκεκριμένα, το παραμύθι αυτό ως παιδαγωγική επιλογή συγκεντρώνει κάποια πλεονεκτήματα που αφορούν στον γνωστικό τομέα. Σε ό,τι αφορά στο «κεφάλι», όπως αναφέρει ο Pestalozzi, που αντιστοιχεί στο ρήμα γνωρίζω, η παρούσα πρακτική βοηθά στην επίτευξη κάποιων στόχων που αφορούν στη γλώσσα και τις λογικομαθηματικές έννοιες (Houssaye, 2000). Αναφορικά με τη γλώσσα συμβάλλει στη διεύρυνση του λεξιλογίου των παιδιών σχετικά με τον ρουχισμό. Ταυτόχρονα, καθώς ενέχει μια κλιμάκωση από το μεγαλύτερο στο μικρότερο, καλλιεργούνται παράλληλα και κάποιες λογικομαθηματικές έννοιες που αφορούν σε αυτή την ηλικία (Χασάπης, 2000).

Παράλληλα με όλα τα παραπάνω που αφορούν στον γνωστικό τομέα, το λαϊκό παραμύθι ως είδος, αλλά και η συγκεκριμένη διασκευή ειδικότερα, ενέχουν εγγενώς το στοιχείο της ψυχαγωγίας, της ηθικής καλλιέργειας και της συναισθηματικής ανάπτυξης, μιας και αναπόφευκτα προκαλείται η συναισθηματική εμπλοκή των παιδιών. Με αυτόν τον τρόπο αναπτύσσεται η συναισθηματική νοημοσύνη και επιτυγχάνεται συναισθηματική ενδυνάμωση, κάθε φορά που ο ήρωας διαχειρίζεται με επιτυχία τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει στην ιστορία. Αυτή η ιδιότητα της συναισθηματικής επίδρασης του παραμυθιού έχει επίσης ληφθεί υπόψη και στα στοιχεία που προστέθηκαν σε αυτή την παραλλαγή. Πιο συγκεκριμένα, το τραγούδι που επινοήθηκε για τη μουσική επεξεργασία του παραμυθιού έχει κλιμακωτή διάρθρωση και τα παιδιά καλούνται να ανακαλέσουν στη μνήμη τους τα κατάλληλα στοιχεία για την προώθηση του τραγουδιού. Με αυτόν τον τρόπο βιώνουν το αίσθημα της ικανοποίησης και προστίθεται ένα λιθαράκι στην οικοδόμηση της αυτοπεποίθησής τους (Luthi, 2018).

Σχετικά με την κινητική ανάπτυξη, αυτή επιδιώκεται μέσα από τα μουσικοκινητικά μέρη που προστέθηκαν στην παρούσα διασκευή, με αποτέλεσμα την ολόπλευρη βιωματική συμμετοχή των παιδιών. Τα παιδιά καλούνται να κινηθούν στον χώρο, να δοκιμάσουν διάφορους τρόπους μετακίνησης και να ενεργοποιήσουν συγκεκριμένα σημεία του σώματός τους.

Αναλυτικότερα, σε ό,τι αφορά τη μουσική, τα μέρη που έχουν προστεθεί είναι τρία. Το πρώτο λειτουργεί ως τραγούδι εισαγωγής με σκοπό να προσκαλέσει το ακροατήριο στη διαδικασία της αφήγησης. Τα άλλα δύο, είναι ένα ρυθμικό κομμάτι που αξιοποιεί την προσωδία του λόγου και συνοδεύει ένα ρυθμικό, κινητικό μοτίβο που περιγράφει το ράψιμο κάθε φορά που ο ράφτης ράβει ένα καινούργιο ρούχο. Το τρίτο είναι ένα τραγούδι με κλιμακωτό χαρακτήρα, που παρουσιάζει με διαδοχικό και προσθετικό τρόπο τα ρούχα που ράβει και φορά ο ράφτης και συνοδεύει μια μιμητική μετακίνηση στον χώρο. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η μουσική και η κίνηση εξυπηρετούν το παραμύθι και δεν αποτελούν αυτοσκοπό. Για τη δημιουργία των στίχων αξιοποιήθηκαν τα σημεία του παραμυθιού που περιγράφουν κάποια ενέργεια του ράφτη ώστε να δοθεί η αφορμή για την κίνηση. Η δράση γίνεται παράλληλα με την αφήγηση σε απόλυτη ισορροπία μεταξύ του κειμένου, της κίνησης και της μουσικής, ώστε και τα τρία αυτά στοιχεία να εξυπηρετούν ένα κοινό αποτέλεσμα.

Η προτεινόμενη παραλλαγή

Διασκευή: Ερμιόνη Ντέτσικα

Τραγουδι εισαγωγής: «Θα σας πω ένα παραμύθι»

Θα σας πω ένα παραμύθι, το κουκί και το ρεβίθι,
εμαλώνανε στην βρύση, και περνάει η φακή,
και τους βάζει φυλακή, μα η φάβα της φωνάζει:
«Φακή! Άσ' τους δεν πειράζει!»

Της ψυχής μας την αλήθεια, ξέρουν όλα τα παραμύθια
Γι' αυτό άκουσε καλά και τραγουδά δυνατά:
Κόκκινη κλωστή δεμένη, στην ανέμη τυλιγμένη,
Δωσ' της κλώτσο να κυλήσει, παραμύθι ν' αρχινήσει.

Το παραμύθι: «Ο ράφτης και το σπάνιο ύφασμα»

Μια φορά, ήταν ένας ράφτης, που ήταν ξακουστός στα πέρατα του κόσμου για την τέχνη του! Όλοι σε αυτόν έτρεχαν για να τους ράψει ένα ρούχο. Κι όταν ήθελαν μια ωραία, καινούργια φορεσιά, κι όταν ήθελαν απλά ένα μπάλωμα ή ακόμη κι αν τους έλειπε ένα κουμπί, πάλι σε αυτόν πήγαιναν!

Μια μέρα, μπήκε στο εργαστήριο του ράφτη ένας πλούσιος άρχοντας και κρατούσε στα χέρια του ένα από τα πιο σπάνια και ακριβά υφάσματα του κόσμου. Το δίνει στον ράφτη και του λέει: «Ράφτη είσαι ξακουστός για την τέχνη σου σ' ολάκερο τον κόσμο! Θέλω να μου ράψεις μια φορεσιά με αυτό το ύφασμα. Είναι πολύτιμο και μόνο εμένα εμπιστεύομαι γι' αυτή τη δουλειά!» Ο ράφτης κράτησε το τόπι στα χέρια του, το θαύμασε για την ομορφιά του και ξεκίνησε αμέσως τη δουλειά!

*Και πήρε το ψαλίδι του, και πήρε το ψαλίδι του
και πήρε τη βελόνα του, και πήρε τη βελόνα του
και χρατς και χρουτς και χρατς και χρουτς
και τήριτήριτήρι...*

...έφτιαξε τη φορεσιά του άρχοντα!

Κι όταν τελείωσε, ο άρχοντας τη φόρεσε, θαύμασε τη δουλειά του ράφτη και του είπε: «Ράφτη, έκανες στ' αλήθεια εξαιρετική δουλειά! Πάρε την αμοιβή σου και κράτα το υπόλοιπο ύφασμα δικό σου, χάρισμα από εμένα για σένα, να φτιάξεις ότι τραβά η ψυχή σου!» Ο ράφτης πήρε το ύφασμα το κοίταξε από εδώ το κοίταξε από εκεί και αποφάσισε να φτιάξει ένα παλτό.

*Και πήρε το ψαλίδι του, και πήρε το ψαλίδι του
και πήρε τη βελόνα του, και πήρε τη βελόνα του
και χρατς και χρουτς και χρατς και χρουτς
και τήριτήριτήρι...*

...έφτιαξε ένα παλτό!

Το φόρεσε αμέσως το καμάρωσε και από τη χαρά του βγήκε έξω στο δρόμο και τραγουδούσε:

*Το παλτό μου εγώ φορά και στον δρόμο περπατώ.
Και στον δρόμο περπατώ το παλτό μου εγώ φορά!*

Τόσο πολύ του άρεσε το καινούριο του παλτό που το φορούσε συνέχεια και δεν το έβγαζε ποτέ από πάνω του! Το φορούσε κι όταν έκανε κρύο μα κι όταν έκανε ζέστη, και στον ήλιο και στη βροχή μόνο αυτό φορούσε! Μόνο που ο καιρός πέρασε και το παλτό πάλιωσε και ξέφτισε και τρίφτηκε και ο ράφτης δε μπορούσε να το φορά άλλο πια. Αλλά δεν του πήγαινε η καρδιά να το πετάξει... Το πήρε στα χέρια του, το κοίταξε καλά και είδε πως είχε απομείνει τόσο γερό ύφασμα, όσο έφτανε για να φτιάξει ένα σακάκι! Κι έτσι...

*Πήρε το ψαλίδι του, και πήρε το ψαλίδι του
και πήρε τη βελόνα του, και πήρε τη βελόνα του
και χρατς και χρουτς και χρατς και χρουτς
και τίριτίριτίριτίρι...*

...έφτιαξε ένα σακάκι!

Αμέσως το πήρε στα χέρια του το θαύμασε, το φόρεσε και έτρεξε έξω στο δρόμο και αυτή τη φορά χοροπηδούσε από τη χαρά του και τραγουδούσε:

*Το σακάκι μου φορά και ψηλά χοροπηδώ
και ψηλά χοροπηδώ, το σακάκι μου φορά!
Το παλτό μου εγώ φορά και στον δρόμο περπατώ.
Και στον δρόμο περπατώ το παλτό μου εγώ φορά!*

Και το φορούσε αυτό το σακάκι κάθε μέρα! Και όταν έραβε μέσα στο εργαστήριο του και όταν έβγαινε έξω στο δρόμο, μόνο αυτό φορούσε και δεν το έβγαζε από πάνω του! Μα όπως καταλαβαίνετε ο καιρός πέρασε... Το σακάκι πάλιωσε και ξέφτισε και τρίφτηκε κι ο ράφτης δε μπορούσε πια να το φορά... Το πήρε στα χέρια του, το κοίταξε από τη μια μεριά, το κοίταξε από την άλλη και είδε πως είχε μείνει τόσο γερό ύφασμα όσο έφτανε για να φτιάξει ένα γιλέκο! Κι έτσι...

*Και πήρε το ψαλίδι του, και πήρε το ψαλίδι του
και πήρε τη βελόνα του, και πήρε τη βελόνα του
και χρατς και χρουτς και χρατς και χρουτς
και τίριτίριτίριτίρι...*

...έφτιαξε ένα γιλέκο!

Το πήρε αμέσως, το φόρεσε, το καμάρωσε και βγήκε έξω στο δρόμο κι από τη χαρά του περπατούσε στις μύτες των ποδιών του κι έλεγε:

*Το γιλέκο μου φορά και στις μύτες περπατώ
και στις μύτες περπατώ, το γιλέκο μου φορά!
Το σακάκι μου φορά και ψηλά χοροπηδώ
και ψηλά χοροπηδώ, το σακάκι μου φορά!
Το παλτό μου εγώ φορά και στον δρόμο περπατώ.
Και στον δρόμο περπατώ το παλτό μου εγώ φορά!*

Τόσο πολύ του άρεσε αυτό το γιλέκο, που το φορούσε κάθε μέρα! Και τις καθημερινές και τις αργίες. Κι όταν έβγαινε έξω για δουλειές, κι όταν πήγαινε βόλτες για περίπατο τις Κυριακές! Μα ήρθε πάλι ο καιρός που το γιλέκο του ράφτη πάλιωσε και ξέφτισε και τρίφτηκε και δε μπορούσε πια να το φορά! Τι να έκανε; Να το πετάξει; Το πήρε στα χέρια του. Το κοίταξε καλά- καλά και είδε πως υπήρχε τόσο γερό ύφασμα, όσο έφτανε για να φτιάξει ένα καπέλο! Κι έτσι...

*Πήρε το ψαλίδι του, και πήρε το ψαλίδι του
και πήρε τη βελόνα του, και πήρε τη βελόνα του
και χρατς και χρουτς και χρατς και χρουτς
και τίριτίριτίριτίρι...*

...έφτιαξε ένα καπέλο!

Και τόση ήταν η χαρά του γι αυτό το καινούριο καπέλο που το φόρεσε αμέσως, βγήκε έξω και από τη χαρά του περπατούσε στις φτέρνες και τραγουδούσε:

*Το καπέλο μου φορώ, με τις φτέρνες περπατώ,
με τις φτέρνες περπατώ, το καπέλο μου φορώ!
Το γιλέκο μου φορώ και στις μύτες περπατώ
και στις μύτες περπατώ, το γιλέκο μου φορώ!
Το σακάκι μου φορώ και ψηλά χοροπηδώ
και ψηλά χοροπηδώ, το σακάκι μου φορώ!
Το παλτό μου εγώ φορώ και στον δρόμο περπατώ.
Και στον δρόμο περπατώ το παλτό μου εγώ φορώ!*

Και τόσο πολύ καμάρωνε το καινούριο του καπέλο που το φορούσε πάντα και δεν το έβγαζε ποτέ από πάνω του! Το φορούσε και τη μέρα και τη νύχτα, μέχρι και στον ύπνο του το φορούσε! Μα... ήρθε πάλι το πέρασμα του χρόνου και το καπέλο πάλιωσε και ξέφτισε και τρίφτηκε και δε μπορούσε άλλο πια να το φορά! Το πήρε πάλι στα χέρια του, το κοίταξε καλά και είδε πως είχε απομείνει τόσο γερό ύφασμα, όσο έφτανε για να φτιάξει ένα κουμπί! Κι έτσι...

*Πήρε το ψαλίδι του, και πήρε το ψαλίδι του
και πήρε τη βελόνα του, και πήρε τη βελόνα του
και χρατς και χρουτς και χρατς και χρουτς
και τίριτίριτίριτίρι...*

...έφτιαξε ένα κουμπί!

Κι ήταν τόσο χαρούμενος για το καινούριο του κουμπί που περπατούσε στο δρόμο και χαιρετούσε όλο τον κόσμο!

*Το κουμπί μου σαν φορώ, περπατώ και χαιρετώ,
Περπατώ και χαιρετώ, το κουμπί μου σαν φορώ!
Το καπέλο μου φορώ, με τις φτέρνες περπατώ,
με τις φτέρνες περπατώ, το καπέλο μου φορώ!
Το γιλέκο μου φορώ και στις μύτες περπατώ
και στις μύτες περπατώ, το γιλέκο μου φορώ!
Το σακάκι μου φορώ και ψηλά χοροπηδώ*

και ψηλά χοροπηδώ, το σακάκι μου φορώ!
Το παλτό μου εγώ φορώ και στον δρόμο περπατώ.
Και στον δρόμο περπατώ το παλτό μου εγώ φορώ!

Και το φορούσε το κουμπί του και το κουμπί του το φορούσε συνέχεια και δεν το έβγαζε ποτέ από πάνω του μέχρι που ήρθε η ώρα του και πάλιωσε... και τρίφτηκε... κι έλιωσε... Τότε ο ράφτης το πήρε με προσοχή στα χέρια του, το κοίταζε από εδώ το κοίταζε από εκεί και είδε ότι είχαν απομείνει δύο γερές κλωστές που έφταναν ίσα- ίσα, για να φτιάξει, αυτό εδώ, το παραμυθάκι...

Τα μουσικά μέρη

Στο σημείο αυτό παρατίθενται οι παρτιτούρες των τραγουδιών, καθώς και ο προτεινόμενος τρόπος αξιοποίησής τους. Το τραγούδι της εισαγωγής ο/η εκπαιδευτικός το τραγουδά μόνος/μόνη *a capella* ή με τη συνοδεία ενός μουσικού οργάνου της προτίμησής του (στίχοι/μουσική: Ερμιόνη Ντέτσικα).

Θα σας πω ένα παραμύθι

Ερμιόνη Ντέτσικα

Θα σας πω ένα παραμύθι
Θασας πωε ναπα ρα / μύ θι τοκου κί καιτο ρε / βύ θι εμα λώ να νε στη
βρύ ση καιπε ρνά ει η φα κή / καιτους βά ζειφν λα κή / μαη φά βα της φω / νά ζει φακή ασ
τους δεν παράζει / της ψυ χής μας την α / λή θεια ξέρουν όλα ταπα ρα / μύ θια γ'αυτό ά κουσε κα
λά καιτρα γού δαδυ να / τά κόκκι νη κλωστή δε / μέ νη στήνα νέ μητυ λι
γιέ νη δωσ της κλώ / τσο να κυ / λή σει παρα μύ / θι ν'α ρχι νή / σει.

Τα ρούχα του ράφτη

Ερμιόνη Ντέτσικα

Το πα λτόμουε γό φο ρό και στο δρόμο πε ρπα τώ και στο δρόμο πε ρπα τώ το πα

5
8 λτο μουε γό φο ρό

Το ράψιμο

Ερμιόνη Ντέτσικα

Κλάβες $\frac{4}{4}$ $\frac{7}{7}$ και πήρε τοφα λίδι τούτσι πήρε τοφα λίδι τούτσι

← ← ← ← → → → →

5
Clv. πήρε τηβε λώνα τούτσι πήρε τηβε λώνα τούτσι

↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑

7
Clv. χρούτσκι χρούτσκι χρούτσκι χρούτσκι τι ρι τι ρι τι ρι τι ρι

← → ← → ↑ ↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑ ↓

Βιβλιογραφικές αναφορές

- Γιαννικοπούλου, Α. (2009). *Από την προανάγνωση στην ανάγνωση*. Καστανιώτης.
- Houssaye, J. (2000). *Δεκαπέντε παιδαγωγοί, σταθμοί στην ιστορία της παιδαγωγικής σκέψης*. Μεταίχμιο.
- Κανατσούλη, Μ. (2007). *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της παιδικής λογοτεχνίας, σχολικής και προσχολικής ηλικίας*. University Studio Press.
- Luthi, M. (2018). *Το λαϊκό παραμύθι ως ποίηση, Αισθητική και ανθρωπολογία* (Μτφρ. Ε. Κατρινάκι). Πατάκης.
- Προύσαλης, Δ. (2016). *Παραμύθια των παραμυθιάδων*. Απόπειρα.
- Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. (2011). *Πρόγραμμα Σπουδών Νηπιαγωγείου*.
- Χασάπης, Δ. (2000). *Διδακτική βασικών μαθηματικών εννοιών, Αριθμοί και αριθμητικές πράξεις*. Μεταίχμιο.
- Χατζητάκη-Καψωμένου, Χρ. (2012). *Το νεοελληνικό λαϊκό παραμύθι*. Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.

Η Ερμiónη Ντέτσικα είναι νηπιαγωγός και από το 2013 εργάζεται στην ιδιωτική εκπαίδευση. Είναι απόφοιτη του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών και κάτοχος του μεταπτυχιακού διπλώματος Παιδικό Βιβλίο και Παιδαγωγικό Υλικό, του Πανεπιστημίου Αιγαίου. Παρακολούθησε τον Τριετή Κύκλο Μετεκπαίδευσης σε Σπουδές Μουσικοκινητικής Αγωγής Carl Orff, της Σχολής Μωραΐτη και έχει οργανώσει εργαστήρια Μουσικοκινητικής Αγωγής σε παιδιά προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας. Έχει παρακολουθήσει σεμινάρια για το Λαϊκό Παραμύθι και την προφορική αφήγηση με τους αφηγητές Δημήτρη Προύσαλη, Αίλη Λαμπρέλη, Ταξιάρχη Μπελιγιάννη και Σάσα Βούλγαρη. Συμμετείχε στη συλλογική έκδοση «Παραμύθια με σοφούς τρελούς» (2019), Αθήνα: Απόπειρα. Ήταν εισηγήτρια στο μάθημα Μουσική και κινητική αγωγή στην προσχολική και πρώτη σχολική ηλικία: πρακτικές εφαρμογές (93B), στο Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία (ΕΚΠΑ), διδάσκουσα Ολυμπία Αγαλιανού, κατά τους μήνες Μάρτιος - Ιούνιος 2021, με θέμα το λαϊκό παραμύθι και την προφορική αφήγηση για παιδαγωγικούς σκοπούς.

Ολυμπία Αγαλιανού: Πτυχίο Τ.Ε.Φ.Α.Α., Ε.Κ.Π.Α., σπουδές στη Μουσικοκινητική Αγωγή Orff (Σχολή Μωραΐτη), διδακτορικό δίπλωμα στα παιδαγωγικά (Φ.Π.Ψ, Ε.Κ.Π.Α.). Πτυχίο αρμονίας. Σπουδές στη χοροθεραπεία (GADT) και στη συστηματική επιστημολογία (Α.Κ.Μ.Α.). Ελεύθερη σπουδή στο χορό και το θέατρο. Συμμετοχή στη συγγραφική ομάδα σχολικών εγχειριδίων και συλλογικών εκδόσεων στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Δημοσιεύσεις σε επιστημονικά περιοδικά και πρακτικά συνεδρίων. Επιμορφώτρια σε σεμινάρια ενηλίκων από το 2000 στην Ελλάδα και το εξωτερικό. Εκπαιδευτικός Φ.Α. στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (1998-2017), καθηγήτρια στις Σπουδές στη Μουσικοκινητική Αγωγή Orff στη Σχολή Μωραΐτη (2006-2016), εξωτερικός συνεργάτης του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημίου Κύπρου (2014-2016). Συνεργασίες ως δασκάλα, χορεύτρια, χορογράφος και μουσικός με πολλούς καλλιτεχνικούς οργανισμούς, ωδεία και σχολές χορού στην Ελλάδα και το εξωτερικό (1995-2018). Σήμερα υπηρετεί ως Ε.Ε.Π. στο Τ.Ε.Α.Π.Η. του Ε.Κ.Π.Α. και διδάσκει σε Π.Μ.Σ στο ΠΑ.ΜΑΚ, στο Δημοκρίτειο πανεπιστήμιο, στο Ιόνιο Πανεπιστήμιο και το Ε.Κ.Π.Α. Είναι επίτιμη πρόεδρος του Ελληνικού Συλλόγου Μουσικοκινητικής Αγωγής Orff.

A folk tale in distant learning: elemental music and dance educational approach

Ermioni Ntetsika & Olympia Agalianou

During the last two years, due to the COVID-19 pandemic and the new working conditions imposed by the repeated lockdowns in Greece, teachers and educators were obliged to confront the unfamiliar situation of distance learning. Consequently, educators of all teaching subjects and grades, needed to think about education in a completely different manner and introduce new ideas and approaches. Guided by those needs, the lesson described hereafter was composed. Specifically, it concerns a musical adaptation of the folk tale “Tailor’s Suit” including elemental music, dance or rhythmical movements. The pedagogical materials, songs and dances, were designed to serve the specific needs of video-conference and the specific needs of the students in the days of lockdown. The present paper depicts a pedagogical example of a music lesson, conducted in a Greek kindergarten classroom, in the spring of 2021. The article is dedicated to the memory of Christos Erkekoglou.

Ermioni Ntetsika is a pre-school teacher, working in private education schools since 2013. She holds a bachelor’s degree in Early Childhood Education from the National and Kapodistrian University of Athens and a Master’s degree in Children’s Books, and Educational Material from the Aegean University. She is post graduate in Orff Schulwerk Course at Moraitis School and a facilitator of preschool children’s groups. She has attended various workshops of folk tale narration organized by Dimitris Prousalis, Lily Lambrelli, Taxiarchis Mpeligiannis, and Sassa Voulgari. Ermioni is also a participant of the collective folk tale book publishing “Tales with wise crazies” (2019) Athens: Apopira. She was a lecturer at the Department of Early Childhood Education (N.K.U.A.), Olympia Agalianou, March-June 2021, about folk tales and verbal narration for educational use.

Olympia Agalianou: Degree in sport science and physical education (N.K.U.A.). PhD in pedagogy, Department of Philosophy, Pedagogy and Phycology (N.K.U.A.). Studies in Orff-Schulwerk (Moraitis School), degree in music harmony. Studies in dance therapy (GADT) and systemic epistemology (A.I.A.). Free study in dance and theater. Co-author in collective editions in Greece and abroad and in Greek school text books. Publications in academic journals and conference proceedings. Educator in adult’s education programs from 2000 in Greece and abroad. PE teacher in primary education (1998-2017), educator in Moraitis School in Orff-Schulwerk studies (2006-2016), external collaborator in European University Cyprus (2014-2016). Collaborations as teacher dancer, choreographer and musician with several artistic companies (1995-2018). Today, serves as Special Teaching Staff in the Department of Early Childhood Education, N.K.U.A. and teaches in postgraduate master degree programs in University of Macedonia, Democritus University of Thrace, Ionian University and N.K.U.A. She is honored president of the Hellenic Orff-Schulwerk Association.

Με λίγη βοήθεια από τους φίλους μας... τους Beatles!

Σενάριο γιορτής λήξης
παιδικών και νεανικών τμημάτων του Κρουστόφωνου
Ιουνίου 2019

Το κείμενο που ακολουθεί αποτέλεσε το βασικό σενάριο για την ετήσια γιορτή λήξης των παιδικών και νεανικών τμημάτων του Κρουστόφωνου, το καλοκαίρι του 2019. Η επιμέλεια του κειμένου και της παράστασης ήταν του Χρήστου Ερκέκογλου και του Νίκου Θεοδορίδη. Συνεργάστηκαν επίσης οι διδάσκοντες και οι διδάσκουσες των τμημάτων: Δέσποινα Καλανταρίδου, Χαρά Κουτρολού, Βίκυ Χουζούρη, Ακριβή Ερκέκογλου, καθώς και των ατομικών οργάνων: Ελπίδα Τσιολογιάννογλου, Σιλβί Πλαγκαρίτσα, Γιώργος Καλιφατίδης, Βασίλης Στεργίου.

ΣΕΝΑΡΙΟ ΚΑΙ ΥΛΙΚΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ

Α ΜΕΡΟΣ

Αφηγητής: Μια μέρα στο Λίβερπουλ της Αγγλίας, στα μέσα της δεκαετίας του 1950, στο σχολασμα ενός γυμνασίου συναντήθηκαν δύο 14χρονοι, ο Τζον και ο Πολ (εμφανίζεται ένα παιδί με κασετόφωνο κι ένας ακόμα). Ο Τζον, που κρατούσε ένα κασετόφωνο με μπομπίνα άκουγε ένα κομμάτι Μπλουζ.

Τραγούδι: Love me do

Αφηγητής: Ξαφνικά άρχισε να χορεύει μαγεύοντας τον Πολ που τον ακολούθησε και μαζί τους και όλος ο σχολιαρόκοσμος.

Χορός: Ριπιτίρι Μπλουζ (Θεοδορίδης, 1996/2017) (Περίπου 10 παιδιά χορεύουν «ότι κάνει» το παιδί στο ρόλο του «Ριπιτίρι»)

Παιδί-Τζον: Γεια σου είμαι ο Τζον Λένον και μου αρέσει το Μπλουζ.

Παιδί-Πολ: Χάρηκα πολύ. Κι εγώ είμαι ο Πολ Μακ Κάρτνεϊ και μου αρέσει επίσης το Μπλουζ.

Αφηγητής (ενώ προβάλλονται σχετικές φωτογραφίες από την ιστορία των Beatles): Έτσι ξεκίνησαν την πρώτη του μπάντα, τους Black-Jacks. Στην συνέχεια ονομάστηκαν

Quarrymen, από το όνομα του σχολείου τους. Δοκίμασαν άλλα ονόματα όπως, «Long John and The Beetles» με δύο e, δηλαδή σκαθάρια. Τελικά, το 1959 ο Lennon κάνοντας λογοπαίγνιο με τις λέξεις beat (ρυθμός) και less (χωρίς ρυθμό), αλλάζοντας το δεύτερο "E" σε "A", κατέληξαν στο όνομα που όλοι ξέρουμε: The Beatles. Το πρώιμο ρεπερτόριό τους στηριζόταν σε διασκευές αμερικανικών Rhythm and Blues κομματιών των Chuck Berry και Little Richard.

Χορός: Ροκάδες (Θεοδωρίδης, 2017) (*Απόδοση από τα τμήματα Φίλοι Μουσικόφιλοι/ Προπαιδεία I και II*).

Αφηγητής: Έτσι λοιπόν, το 1959 γεννήθηκαν οι Beatles, τα Σκαθάρια που όλοι ξέρουμε. Για να δούμε όμως τι γνωρίζετε για τα Σκαθάρια; Παρακολουθήστε μας και μας ξαναχειροκροτάτε!

Εμβόλιμη ιστορία:

«Το μικρό σκαθάρι και ο σβώλος με τη βρωμιά» του Ερρίκου Καλύβα

Έμμετρη διασκευή: Δ. Καλανταρίδου

(Θεατρική απόδοση από το τμήμα Φίλοι Μουσικόφιλοι/ Προπαιδεία I και ηχητική επένδυση από την Προπαιδεία II)

Παιδί 1: Μία φορά κι έναν καιρό, ένα μικρό σκαθάρι βρήκε έναν σβώλο κοπριάς μες στο ψηλό χορτάρι!

Όλοι: Μεγάλο!!!! - (ήχος από σύνολο κρουστών)
Υπέροχο!!!! - (ήχος μεταλλικός)
Βρωμερό! Μπλιάααχ!

Παιδί 2: Πω πω! Αυτό είναι λιχουδιά! Τι νόστιμη μαπαλίτσα!
Όμως βαρύς μου φαίνεται, θα φτάσει στη φωλίτσα;

Παιδί 3: Προσπάθησε, προσπάθησε το σβώλο να κουνήσει
Αν και πολύ κουράστηκε δε λέει να λυγίσει
(Κίνηση: *σπρώξιμο... κύλισμα μπρος- πίσω, και ηχητική επένδυση από μεταλλόφωνα*)

Παιδί 4: Πάνω σε πέτρα κάθισε, σκουπίζει τον ιδρώτα που έτρεχε πλιτς! Πλάτς!
Πάνω στα φρέσκα χόρτα! (ήχοι για τις στάλες ιδρώτα)

Παιδί 5: Πρέπει μια λύση να σκεφτώ, αχ μου 'ρχεται μια ιδέα...
«Μπαμπά, μαμά ελάτε εδώ να σπρώξουμε παρέα!»

Παιδί 6: Πω πω τι βλέπω εδώ! Ένας μεγάλος σβώλος!

Όλοι: Μεγάλος! (ήχος forte)
Υπέροχος! (ήχος λαμπερός)
Βρωμερός! Μιαμ, ...Μπλιάααχ! (ήχοι clusters)

Παιδί 7: Βάλθηκαν και οι τρεις μαζί να σπρώχνουνε τον σβόλο.
Τον έσπρωχναν... ανέβαινε... (ήχοι ανοδικοί do1-do2 στα μεταλλόφωνα)
Τον άφηναν... κυλούσε... (glissando προς τα κάτω στα μεταλλόφωνα)
Μα όσο κι αν προσπάθησαν ο σβόλος τούς γελούσε.

Παιδί 8: Πρέπει μια λύση να σκεφτώ, αχ μου 'ρχεται μια ιδέα...
«Φίλοι μου ελάτε εδώ να σπρώξουμε παρέα!»

Παιδί 9: Πρέπει μια λύση να σκεφτώ, αχ μου 'ρχεται μια ιδέα...
«Φίλοι μου καθίστε εδώ να φάμε όλοι παρέα!»

ΟΛΟΙ: Ζήτω!!!

Αφηγητής: Άλλος έφερε νερό κι άλλος δροσοσταλίδες
Άλλος ομπρέλες έφτιαξε με φύλλα από τσουκνίδες
Τρελό γλεντάκι έστησαν, με τύπανα κιθάρες
Χορέψαν, τραγουδήσανε. Είχανε και φωνάρες!

Και πέρασαν καταπληκτικά, (ξέρετε γιατί;) γιατί όταν μοιράζεσαι με τους άλλους, το φαγητό μοιάζει πιο νόστιμο και το τραγούδι πιο γλυκό. Για να δούμε όμως αγαπητό κοινό τι ψάρια πιάνετε. Εμείς παίζουμε και τραγουδάμε και εσείς μαντεύετε:

Μελωδικά μαντέματα στη μουσική του Γιαννιού (Θεοδωρίδης, 2017, σ. 375) (Απόδοση: όλοι μαζί από Προπαιδεία/ΦΜ I και II)

ΟΛΟΙ: Εμείς είμαστε μικροί
Δεν ζήσαμε με “Μπίτλις”
Τραγουδάκια γάλακτος
Λέμε, για να βρίσκεις

Στη συνέχεια, τα παιδιά της Προπαιδείας/ΦΜ I εκτελούν σε ομάδες στα μεταλλόφωνα φράσεις από τα τραγούδια καλώντας το ενήλικο κοινό να μαντέψει:

- Κούκος (Σολ-μι, ΣολΣολ-Μι),
- Γιαννιός (ΝτοΡε-ΜιΦα, ΣολΣολ-Σολ),
- Φεγγαράκι μου λαμπρό (ΝτοΝτο-ΣολΣολ, ΛαΛα-Σολ)

Τα μαντέματα συνεχίζονται με τα παιδιά της Προπαιδείας/ΦΜ II τα οποία παίζουν στα μεταλλόφωνα τους φράσεις από τα τραγούδια:

- Περνά-περνά η μέλισσα (Ρε-ΣολΣολ-ΣολΣολ, ΛαΛα-Σολ)
- Τι χαρά (ΣολΜι-Μι, ΦαΡε-Ρε, ΝτοΡε-ΜιΦα, ΣολΣολ-Σολ)
- Obladi (Μι Μι, Μι Μι/ Μι Μι, Ρε Ντο| Σι Ρε-ε...)

Αφηγητής: Μπράβο στο κοινό μας !

Αλλά κι εμείς, τι λέτε, αξίζουμε το Thanks και το χειροκρότημά σας;

Τα παιδιά της Προπαιδείας/ΦΜ I και II υποκλίνονται και αποχωρούν. Στη σκηνή παίρνουν θέση τα τμήματα «Παιδικό Κρουστόφωνο» και «Γιουκαλίλι/Ukulele»

Β΄ ΜΕΡΟΣ

Αφηγητής: Οι «Υπέροχοι Τέσσερις», «τα καλά παιδιά με τις γραβάτες» ήταν ο τραγουδιστής και κιθαρίστας Τζον Λένον, ο τραγουδιστής και μπασίστας Πολ Μακ Κάρτνεϋ, ο κιθαρίστας Τζωρτζ Χάρισον και ο ντράμερ Ρίνγκο Σταρ. Οι Beatles έμελλε να γίνουν το συγκρότημα που έκανε έντονη την παρουσία του κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1960 και σιγά-σιγά θα διαπιστώσουν ότι θέλουν να παίζουν ένα δικό τους είδος μουσικής βάζοντας τις βάσεις για το βρετανικό ροκ. Ένα από τα συγκροτήματα που θα γνώριζε τόσο μεγάλη επιτυχία σε ολόκληρο τον κόσμο, ώστε να παραμένει έως σήμερα το πιο δημοφιλές και επαναστατικό συγκρότημα στην ιστορία της μουσικής.

Τραγούδι: Yellow Submarine / Κίτρινο Υποβρύχιο (βλ. παρτιτούρα από το αποθετήριο «Ευτέρπη») Ελληνικοί στίχοι: Χρήστος Ερκέκογλου
(Απόδοση από τα τμήματα Γιουκαλίλι I και II, Παιδικό Κρουστόφωνο και φλάουτο)

Μια φορά κι έναν καιρό, σ' έναν τόπο μακρινό
Κάποιοι φίλοι μουσικοί, ξεκίνησαν μια γιορτή
Με κιθάρες και με ντραμς, και με όνειρα πολλά
Τραγουδούν βράδυ πρωί, για αγάπη σ' όλη τη γη

Δεν ταξίδευαν όμως με πλοίο, ούτε αεροπλάνο, ούτε λεωφορείο
Αλλά με ένα κίτρινο υποβρύχιο, κίτρινο υποβρύχιο, κίτρινο υποβρύχιο

Μαζευτήκαν το πρωί κι ως το βράδυ ήταν θεοί
Beatles τα καλά παιδιά με ρυθμό μες την καρδιά

Δεν ταξίδευαν όμως με πλοίο, ούτε αεροπλάνο, ούτε λεωφορείο
Αλλά με ένα κίτρινο υποβρύχιο, κίτρινο υποβρύχιο, κίτρινο υποβρύχιο

Τραγούδι: With a little help from my friends / Με λίγη βοήθεια από τους φίλους μου
Ελληνικοί στίχοι: Νίκος Θεοδωρίδης και Χρήστος Ερκέκογλου (Εικόνα 1)
(Απόδοση από τα τμήματα Γιουκαλίλι I και II & Παιδικό Κρουστόφωνο)

Τι θα μου πεις αν «φαλτσάρω» κι εγώ
Άντε φύγε, θα πεις από δω
Μα θα στο πω άλλη μια φορά
Κι αν θες κράτησε μόνο αυτό

Ωω, με τους φίλους προσπαθώντας μαζί
Μμ, πάντα οι φίλοι βοηθάνε πολύ
Ωω, ναι οι φίλοι βοηθάνε πολύ

Τι κάνω εδώ χωρίς μια συντροφιά
είσαι μόνος και που νά 'βρεις χαρά
Πως νοιώθει κάποιος σαν έρθει η νυχτιά
μέσα στη λύπη και στην παγωνιά

Ωω, με τους φίλους προσπαθώντας μαζί
Μμ, πάντα οι φίλοι βοηθάνε πολύ
Ωω, ναι οι φίλοι βοηθάνε πολύ

Όλοι θέλουνε κάποιον
Ναι, κάποιον για να αγαπούν
Μα πού να 'βρουνε κάποιον
Κάποιον για να αγαπούν

Τι κάνω εδώ χωρίς μια συντροφιά
είσαι μόνος και που να 'βρεις χαρά
Πώς νοιώθει κάποιος σαν έρθει η νυχτιά
μέσα στη λύπη και στην αγωνιά

Ωω, με τους φίλους προσπαθώντας μαζί
Μμ, πάντα οι φίλοι βοηθάνε πολύ
Ωω, ναι οι φίλοι βοηθάνε πολύ (2)

Όλοι θέλουνε κάποιον....

Αφηγητής: Οι περίοδοι της ιστορίας τους, ως γκρουπ, και τα τραγούδια τους απηχούν τις τάσεις και ανακατατάξεις μιας ολόκληρης εποχής.

Η 1η Περίοδος: Από τις εμφανίσεις σε μικρά κλαμπ ως την αρχή της επαγγελματικής τους σταδιοδρομίας (το 1962) και την αναγνώριση τους στην Αγγλία.

Η 2η Περίοδος: Η "Μπιτλομάνια", που σηματοδοτεί το πέρασμα από την εθνική στη διεθνή αναγνώριση, στην υστερία και τον πανζουρλισμό που προκαλούσαν οι δημόσιες εμφανίσεις τους.

Τραγούδι: She loves you (John Winston Lennon / Paul James McCartney)
(Απόδοση από το τμήμα chico band)

She loves you, yeah, yeah, yeah
She loves you, yeah, yeah, yeah
She loves you, yeah, yeah, yeah, yeah

You think you've lost your love
Well, I saw her yesterday
It's you she's thinkin' of
And she told me what to say

She says she loves you
And you know that can't be bad
Yes, she loves you
And you know you should be glad

She said you hurt her so
 She almost lost her mind
 But now she says she knows
 You're not the hurtin' kind

She says she loves you
 And you know that can't be bad
 Yes, she loves you
 And you know you should be glad, ooh

She loves you, yeah, yeah, yeah
 She loves you, yeah, yeah, yeah
 With a love like that
 You know you should be glad

You know it's up to you
 I think it's only fair
 Pride can hurt you, too
 Apologize to her

Because she loves you
 And you know that can't be bad
 Yes, she loves you
 And you know you should be glad, ooh

She loves you, yeah, yeah, yeah
 She loves you, yeah, yeah, yeah
 With a love like that
 You know you should be glad

With a love like that
 You know you should be glad
 With a love like that
 You know you should be glad

Yeah, yeah, yeah
 Yeah, yeah, yeah, yeah

Τραγούδι: Obladi Oblada (βλ. παρτιτούρα από την ιστοσελίδα/αποθετήριο «Ευτέρπη»)
 (Απόδοση από τα τμήματα *Chico band*, *Mezzo band* και *Γιουκαλίλι Ι και ΙΙ*)

Desmond has a barrow in the market place.
 Molly is a singer in the band.
 Desmond say to Molly: "Girl, I like your face!"
 and Molly says this, as she takes him by the hand:
 "Ob-la-di, ob-la-da, life goes on, bra-la-la how the life goes on.
 Ob-la-di, ob-la-da, life goes on, bra-la-la how the life goes on."

Desmond takes a trolley to the jeweller's store
buys a twenty carat golden ring.
Takes it back to Molley, waiting at the door,
and as he gives it to her, she begins to sing:

“Ob-la-di, ob-la-da, life goes on,…”

In a couple of years they have built a home, sweet home.
With a couple of kids running in the yard of Desmond and Molly Jones.

Happy ever after in the market place,
Desmond lets the children lend a hand.
Molly stays at home and does her pretty face,
and in the evening she's a singer with the band.

“Ob-la-di, ob-la-da, life goes on,…”

Αφηγητής: Η 3η Περίοδος: Τα χρόνια της μεγάλης παραγωγής και των συνεχών ηχογραφήσεων διαδέχεται η "σόλο περίοδος" κατά την οποία το συγκρότημα διαλύεται και καθένας ακολουθεί τη μοναχική του καριέρα.

Τραγούδι: Come together (βλ. παρτιτούρα από την ιστοσελίδα/αποθετήριο «Ευτέρπη»).
Ελληνικοί στίχοι: Χρήστος Ερκέκογλου (Απόδοση από το τμήμα Mezzo band με υποστήριξη κιθάρας)

Παίζουμε δυνατά, τύμπανα και κρουστά
μια παρέα μικρή, όμως σημαντική
Είμαστε εμείς μικροί μουσικοί
παίζουμε κομμάτια Beatles όλοι μαζί

Ήτανε όμως κι αυτοί, μία παρέα μικρή
παίζανε μπλουζ και ροκ, τραγούδια που έφεραν σοκ
Ο Τζωρτζ, ο Ρίνγκο, ο Πωλ κι ο Τζων
Τραγουδάμε εμείς μαζί τους στη διαπασών
Come together, right now, over me

Τραγούδι: Let it be (βλ. παρτιτούρα από την ιστοσελίδα/αποθετήριο «Ευτέρπη»)
(Απόδοση από μαθήτριες κιθάρας)

Αφηγητής: Οι Beatles αγαπήθηκαν από κοινό και κριτικούς, οι οποίοι ύμνησαν το ιδιαίτερο στυλ και το αναμφισβήτητο ταλέντο τους: «μετέτρεψαν τη ροκ σε αξιοσέβαστο μουσικό είδος», «τέλειες μελωδίες, άσογες ενορχηστρώσεις», «οι στίχοι τους μίλησαν πρώτοι για τον ρατσισμό, την αποξένωση, το άγχος της μεγαλούπολης, την επανάσταση, την αγάπη, την κατανόηση». Όποια κι αν είναι η απάντηση στο ερώτημα τι δίνει διάρκεια και ανατροφοδοτεί διαρκώς τον θρύλο των Beatles, ένα είναι σίγουρο: η λατρεία του κοινού, που δεκαετίες τώρα τους συντηρεί όχι μόνο στη μνήμη αλλά και στην πρώτη θέση των πωλήσεων.

Τραγούδι: Imagine (βλ. παρτιτούρα από αποθετήριο Ευτέρπη). Απόδοση από μαθητή του Πιάνου (εισαγωγή) και από όλους τους διδάσκοντες, ενώ όλα τα παιδιά παίζουν και τραγουδούν. Τα παιδιά των μικρότερων σε ηλικία τμημάτων κρατούν ένα ζωγραφισμένο από τα ίδια πανό με τη λέξη *IMAGINE* και άλλα κουνούν χρωματιστές κορδέλες.

Imagine there's no heaven
It's easy if you try
No hell below us
Above us, only sky
Imagine all the people
Living for today

Imagine there's no countries
It isn't hard to do
Nothing to kill or die for
And no religion, too
Imagine all the people
Living life in peace
Ooooh

You may say I'm a dreamer
I'm not the only one
I hope someday you'll join us
And the world
Will live as one

Imagine no possessions
I wonder if you can
No need for greed or hunger
A brotherhood of man
Imagine all the people
Sharing all the world
Ooooh

You may say I'm a dreamer
I'm not the only one
I hope someday you'll join us
And the world
Will be as one

Αποφώνηση και υποκλίσεις

THE END

Πηγές

Θεοδωρίδης, Ν. (1996/2017). *Τραγουδοπαιχνίδια για Φίλους Μουσικόφιλους*. Αυτοέκδοση.
Θεοδωρίδης, Ν. (2017). *Τραγουχοροί της Γης για Φίλους Μουσικόφιλους*. Αυτοέκδοση.
Θεοδωρίδης, Ν. (2020). *Φίλοι Μουσικόφιλοι. Το βιβλίο του εκπαιδευτικού-εμφυχωτή*. Ε.Ε.Μ.Ε.
Ευτέρπη: *Τραγούδια για Εκπαιδευτική Χρήση – Ψηφιακό Μουσικό Ανθολόγιο*:
<http://euterpe.mmb.org.gr/euterpe/>

Το Κρουστόφωνο σχηματίστηκε το 1996 από μουσικούς και μουσικοπαιδαγωγούς με την πεποίθηση ότι τα απλά και προσιτά μέσα και υλικά (κρουστά όργανα, σώμα, φωνή, παιχνίδι, παραμύθι) κρύβουν πρωτογενή ενέργεια ικανή να συγκινήσει παντού και πάντοτε όλες τις ηλικίες και ικανοποιεί την ανάγκη του σύγχρονου ανθρώπου για έκφραση μέσα από τον ρυθμό, την κίνηση, το τραγούδι, το θέατρο, την εικαστική δημιουργία. Από το 2011 οι δραστηριότητες του διαχωρίζονται σε δύο συνεργαζόμενους τομείς: α) στο Μουσικό εργαστήριο «Κρουστόφωνο- Μαριάνθη Ερκέκογλου, Υπηρεσία Πολιτιστικής Εκπαίδευσης», και β) στην αστική μη κερδοσκοπική εταιρία Μουσικό παιχνιδοθέαμα «Κρουστόφωνο» υπό τη μουσικοπαιδαγωγική διεύθυνση του Ν. Θεοδωρίδη. Σήμερα, το Κρουστόφωνο είναι ένας ενεργός ιδιωτικός φορέας μουσικής παιδείας, πολιτισμικής δράσης και καλλιτεχνικής δημιουργίας της Θεσσαλονίκης. Σήμερα, κάτω από την ομπρέλα «Κρουστόφωνο» δρουν παράλληλα δύο κύρια Καλλιτεχνικά σχήματα (Μπάντα Δρόμου και Μουσικό Παιχνιδοθέαμα), ένα Μουσικό Εργαστήριο, καθώς επίσης και πολλές πολιτιστικές και καλλιτεχνικές δράσεις.

Εικόνα: Ο Χρήστος με τους μικρούς μαθητές του. Στιγμιότυπο από γιορτή λήξης στο πλαίσιο της καλοκαιρινής μουσικής κατασκήνωσης του Κρουστόφωνου.

ΜΕ ΛΙΓΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΣ ΜΟΥ (With a little help from my friends)

ελληνικοί στίχοι Χρ. Ερκέκαγλου & Ν. Θεοδωρίδης

Paul McCartney, John Lennon (Beatles)

The musical score is written in 4/4 time and consists of four systems. Each system includes a vocal line (φωνή/μελ) and a piano accompaniment (παιτίνι τύμπανο and Ξυλόφ/Μτλ). Chords are indicated above the staff. The lyrics are in Greek.

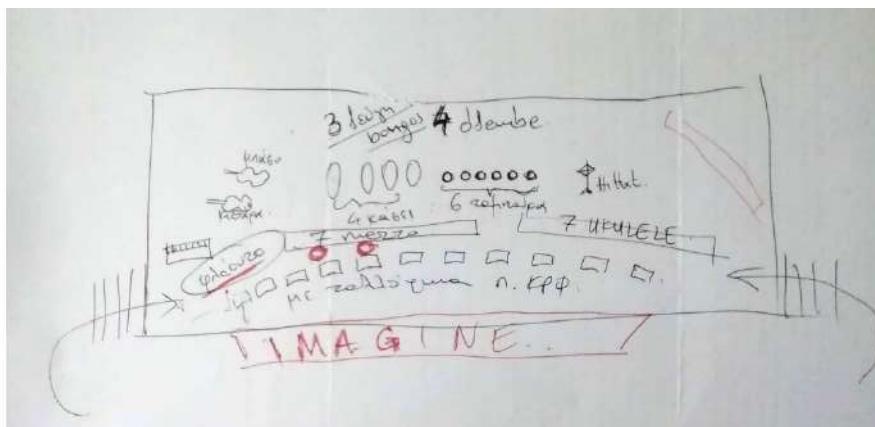
System 1: Chords: C, G, Dm, F, C, G, C. Lyrics: Πί θα μου πεις αν φοιά τσά ρω και γώ; Άν τε φύ γε θα πεις α πό δω. Μα θα το πω άλ λη μί α φο ρά κίαν θες κρά τη σε μό νο αυ.

System 2: Chords: C, B♭, F, C, B♭, F. Lyrics: τό Ωω με τους φί λους προ σπα θών τας μα ζι Μμ πόν ται φί λοι βο η θά νε πο.

System 3: Chords: C, B♭, F, C, Am. Lyrics: λύ Ω ναι οι φί λοι βο η θά νε πο λύ Ω λοι θέ λου νε ν'α βρου νε.

System 4: Chords: D7, C, B♭, 1. F, 2. F. Lyrics: κά ποιον Ναι κά ποιον για ν'α για πούν Μα κου κά ποιον για ν'α για πούν.

Εικόνα 1: Παρτιτούρα του τραγουδιού «Με λίγη βοήθεια απ' τους φίλους μου»

Εικόνα: Ιδιόχειρο σχέδιο του Χρήστου Ερκέκογλου για την τοποθέτηση των μαθητών στην τελευταία σκηνή της παράστασης, στο τραγούδι Imagine

ΚΡΟΥΣΤΟΦΩΝΟ
μουσικό εργαστήρι

Με λίγη βοήθεια από
τους φίλους μας!

Ένα αφιέρωμα στους

THE BEATLES

Σάββατο 1 Ιουνίου 2019
στις 19.00

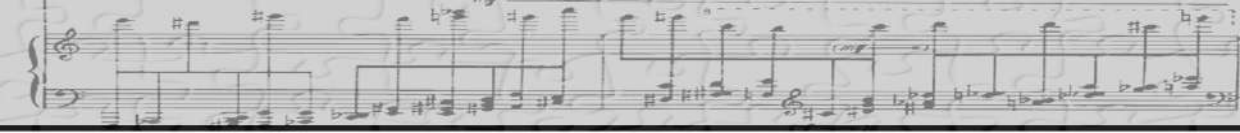
στο θέατρο Αδαμαντίου Σχολής
(Καλαμαρί)

Διασκευές, ενορχηστρώσεις, διδασκαλία:
Χρήστος Ερκέκογλου, Νίκος Θεοδωρίδης,
Δέσποινα Καλανταρίδου, Χαρά Κουτρολού,
Βίκυ Χουζούρη, Ακριβή Ερκέκογλου,
Γιώργος Καλλιφατιδής, Σουλβί Πλαγκαρτίσα,
Βασίλης Στεργίου, Ελπίδα Τσιολιγάνωγλου

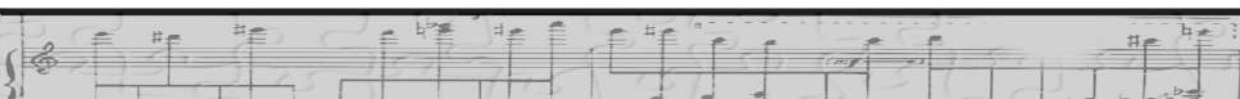
☺ ΚΑΛΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ ☺

Τηλ. 2310 961874 (καθημερινά 6-9) • 6944 503542
Αλ. Παπαδιαμαντίη 6, 546 45, Θεσ/νίκη
www.kroustophonos.gr • info@kroustophonos.gr
FB: Kroustophonos Κρουστόφωνο Εργαστήρι Κρουστών

Εικόνα: Εξώφυλλο και οπισθόφυλλο από το Πρόγραμμα της παράστασης

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

Διδακτικό Σενάριο: « Έλα στη θέση μου »

Έλενα Ανδρέου

Το διδακτικό σενάριο «Έλα στη θέση μου» έχει σκοπό οι μαθητές/τριες να μπουν στον πολυδιάστατο ρόλο του μαέστρου και να βιώσουν την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία με την ομάδα τους, να αναστοχαστούν για την εξουσία που ασκεί ο μαέστρος στην ορχήστρα και να μεταφέρουν τις αξίες και τις δεξιότητες του ρόλου αυτού στην καθημερινή τους ζωή. Αξιοποιούνται βιωματικές τεχνικές διδασκαλίας. Περιέχεται πλούσιο οπτικοακουστικό υλικό και φύλλα εργασίας με δραστηριότητες διαβαθμισμένης δυσκολίας, οι οποίες μπορούν να προσαρμοστούν στις ανάγκες της εξ αποστάσεως διδασκαλίας.

ΜΕΡΟΣ 1. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Τίτλος: Έλα στη θέση μου

Διάρκεια: 6-8 διδακτικές ώρες

Τάξη: Ε-ΣΤ Δημοτικού, Γυμνάσιο, Λύκειο

Γνωστικό Αντικείμενο: Μουσική Αγωγή

Θεματική ενότητα: Μαέστρος (Maestro/a) - Διευθυντής Ορχήστρας - Συμφωνική Ορχήστρα

Λέξεις κλειδιά: Μαέστρος, ορχήστρα, παρτιτούρα, μπαγκέτα, ύφος, έκφραση, ερμηνεία, ρυθμός, παλμός, επικοινωνία, αλληλεπίδραση

Προσπαιτούμενες γνώσεις:

Δεν απαιτούνται. Οι δραστηριότητες προσαρμόζονται στο επίπεδο των μαθητών. Το σενάριο λειτουργεί και επαναληπτικά για τις ήδη κατακτημένες μουσικές εμπειρίες τους. Για την ερευνητική δραστηριότητα (εννοιολογικό χάρτη, παρουσίαση) θα πρέπει να είναι σε θέση να αναζητήσουν πληροφορίες στο διαδίκτυο με τη βοήθεια των μηχανών αναζήτησης και των ψηφιακών αποθετηρίων (google.com, youtube.com, “Φωτόδεντρο”, κτλ.) αξιοποιώντας τις λέξεις κλειδιά του μαθήματος. Για τις σπαζοκεφαλιές θα πρέπει να γνωρίζουν τα εργαλεία της ψηφιακής πλατφόρμας e-me.

Σύνδεση με τα Προγράμματα Σπουδών

Το σενάριο συμπληρώνει τη στοχοθεσία των ΑΠΣ-ΔΕΠΠΣ σχετικά με το ρόλο και τις δεξιότητες του μαέστρου. Διαβαθμισμένες δραστηριότητες “διεύθυνσης” υπάρχουν στα Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών και πιο εξειδικευμένα στα Προγράμματα Σπουδών των Μουσικών Σχολείων. Στο μάθημα των Μουσικών Συνόλων που οι γνωστικές και δεξιότητες απαιτήσεις είναι αυξημένες μπορεί να αξιοποιηθεί συμπληρωματικά και η στοχοθεσία των επιμέρους μουσικών γνωστικών αντικειμένων που υπάρχουν στο Πρόγραμμα Σπουδών των Μουσικών Σχολείων. Επίσης, η έννοια του μαέστρου συνδέεται με τις διαθεματικές έννοιες αλληλεπίδραση, επικοινωνία, συμβολισμός, περιοδικότητα, συνεργασία και ήχος που προτείνονται στο ΔΕΠΠΣ της Μουσικής.

Πιθανές δυσκολίες, παρανοήσεις εννοιών

Ο/Η εκπαιδευτικός έχει διαπιστώσει ότι οι μαθητές/τριες σπάνια έχουν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν ζωντανές παραστάσεις με επαγγελματία μαέστρο και να προβληματιστούν σχετικά με το τι ακριβώς αυτός επιτελεί. Επιπλέον, διαφαίνεται ότι ο ρόλος του μαέστρου είναι παρεξηγημένος και θεωρείται υποδεέστερος των άλλων μουσικών. Είναι αυτό μια αλήθεια ή μήπως ισχύει το ακριβώς αντίθετο; *Μπορούμε να ανακαλύψουμε ποιες γνώσεις, δεξιότητες, στάσεις και αντιλήψεις πρέπει έχει ένας δημιουργικός και αναγνωρισμένος μαέστρος και ποιες από αυτές είναι σημαντικές στην καθημερινή μας ζωή;*

Σκοπός σεναρίου

Σκοπός είναι οι μαθητές/τριες μέσα από τον πολυδιάστατο ρόλο του μαέστρου, να βιώσουν την αλληλεπίδραση και την επικοινωνία με την ομάδα τους, να προβληματιστούν για την εξουσία που ασκεί ο μαέστρος στην ορχήστρα και να αναγνωρίζουν τις αξίες και τις δεξιότητες του ρόλου αυτού στην καθημερινή τους ζωή.

Ανάπτυξη Γνωστικών Δεξιοτήτων

Οι μαθητές/τριες μέσα από τη συμμετοχή τους στο σενάριο:

- θα αντιληφθούν τον πολύπλοκο και σημαντικό του ρόλο του μαέστρου μέσα στην ορχήστρα,
- θα περιγράψουν δεξιότητες και αξίες που έχει ένας δημιουργικός μαέστρος και θα τις συνδέουν με την πραγματική τους ζωή,
- θα αναγνωρίζουν διαφορετικές εποχές και στυλ διεύθυνσης ορχήστρας,
- θα χρησιμοποιούν την κατάλληλη μουσική ορολογία,
- θα κατατάξουν τα μουσικά όργανα σε οικογένειες και θα τα τοποθετούν στην ανάλογη θέση μέσα στη συμφωνική ορχήστρα,
- θα απεικονίζουν με κινήσεις και γραφικά τα χαρακτηριστικά του ήχου,
- θα αναπτύξουν ενεργητική ακρόαση μέσα από την παρατήρηση, τη σύγκριση και την ανάλυση των οπτικοακουστικών αποσπασμάτων και
- θα αναπτύξουν κριτήρια αναζήτησης και επεξεργασίας των πληροφοριών που αξιοποιούν κάθε φορά από το διαδίκτυο.

Ανάπτυξη Μουσικών Δεξιοτήτων

Οι μαθητές/τριες θα διεθύνουν:

- κρατώντας τον παλμό και το ρυθμό μια μελωδίας ή ενός μουσικού έργου,
- συντονίζοντας το δεξί και το αριστερό χέρι,
- συνδυάζοντας το ρυθμό με άλλες εκφραστικές, δυναμικές και ερμηνευτικές υποδείξεις (staccato, legato, κορώνες, παύσεις, αναπνοές, δυναμική f/p κτλ.)
- μετρώντας τα απλά και σύνθετα μέτρα με άνεση και αυτοπεποίθηση,
- διαβάζοντας ρυθμικά και μελωδικά μια παρτιτούρα (γραφική, πολυφωνική κτλ)
- επιλέγοντας το ύφος και το στυλ διεύθυνσης που τους εκφράζει και
- επικοινωνώντας με κώδικες λεκτικούς και μη λεκτικούς με την ομάδα τους.

Ανάπτυξη κοινωνικών, επικοινωνιακών, συναισθηματικών, μεταγνωστικών δεξιοτήτων

Οι μαθητές/τριες μέσα από τη συμμετοχή τους στο σενάριο:

- θα αμβλύνουν στερεότυπα σχετικά με το επάγγελμα του μαέστρου,
- θα αναπτύξουν νέες στάσεις και αντιλήψεις για τον κοινωνικό ρόλο ενός μαέστρου,
- θ' ανακαλύψουν τις δεξιότητες που διαθέτουν, θα συνειδητοποιήσουν τι θέλουν να βελτιώσουν αλλά και τι τους αρέσει στον εαυτό τους,
- θα στέκονται κριτικά απέναντι στη δύναμη/εξουσία του μαέστρου/ηγέτη πάνω στην ομάδα και θα αιτιολογούν την άποψή τους με επιχειρήματα,
- θα αναπτύξουν δεσμούς εμπιστοσύνης μεταξύ τους,
- θα εξοικειωθούν με την ανάπτυξη επιχειρηματολογίας και τεκμηρίωσης των απόψεών τους,
- θα διασκεδάσουν και θα εκφραστούν ελεύθερα χωρίς τον φόβο του λάθους, ανακαλύπτοντας το προσωπικό τους ύφος με χιούμορ.

Οργάνωση διδασκαλίας

Επιλέχθηκε η διδακτική μέθοδος της επεξεργασίας εννοιών και εμπλουτίζεται με βιοματικές τεχνικές διδασκαλίας όπως: καταιγισμός ιδεών, ανοικτές ερωτήσεις, συζήτηση, προβολή video, παιχνίδι ρόλων, δραματοποίηση, εννοιολογικός χάρτης, αυτοαξιολόγηση και ετεροαξιολόγηση, σπαζοκεφαλιές έτσι ώστε οι μαθητές/τριες να έχουν ενεργητικό ρόλο κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας. Επειδή η βιοματική επαφή με έναν μαέστρο δεν είναι πάντα εφικτή αξιοποιήθηκε το video από την ιστοσελίδα του youtube.com ως αφόρμηση αλλά και ως υλικό εξάσκησης και αξιολόγησης της νέας γνώσης. Τα video επιλέχθηκαν για να αναπτύξουν πολύπλευρα τις γνωστικές, εκφραστικές/συναισθηματικές και κοινωνικές δεξιότητες των μαθητών. Ταυτόχρονα μέσω της παρατήρησης, της σύγκρισης και της ανάλυσης των οπτικοακουστικών αποσπασμάτων καλλιεργείται η κριτική τους σκέψη. Οι περισσότερες δραστηριότητες προσαρμόζονται σε όλες τις ηλικίες και τα γνωστικά επίπεδα καθώς και στις ανάγκες της εξ αποστάσεως διδασκαλίας. Ο/Η εκπαιδευτικός επιλέγει τη διάρκεια προβολής του κάθε video και καθοδηγεί τους μαθητές/τριες μέσω ερωτήσεων ή φύλλων εργασίας. Για τις τάξεις του δημοτικού προτείνονται video με κινούμενα σχέδια και αστέιο περιεχόμενο που ενεργοποιούν θετικά το συναίσθημα και αφήνουν περιθώριο παιχνιδιού και δημιουργικής φαντασίας. Επίσης μπορούν να αξιοποιηθούν video από παραστάσεις του μουσικού σχολείου.

Φάση Α': Προετοιμασία-Προβληματοποίηση: (1ο Φύλλο εργασίας: "Τι δείχνουν τα χέρια μας;")

Ο/Η εκπαιδευτικός με την τεχνική του καταιγισμού ιδεών παρουσιάζει φωτογραφίες με κινήσεις χεριών. Τι δείχνουν; Ποια από αυτά είναι του μαέστρου και γιατί; Τι κάνει; Γιατί; Πότε; Πού; Πώς; Τους ζητά να αναφέρουν εμπειρίες και σκέψεις σχετικές με την έννοια αυτή. Για την πρώτη επαφή με το ρόλο του μαέστρου αξιοποιείται χιουμοριστικό βίντεο και παιγνιώδης δραστηριότητα για να αλληλεπιδράσουν οι μαθητές/τριες

αυθόρμητα, να μιμηθούν τον ρόλο και να περιγράψουν τι κατάλαβαν ότι συμβαίνει. Σχολιάζουν το σκίτσο “Καρικατούρες του Γκέραρντ Χόφνουνγκ” (βιβλίο μουσικής ΣΤ΄ κεφ.21 σελ. 64) και απαντούν σε ανοιχτές ερωτήσεις: *Τι νομίζουν ότι κάνει ο μαέστρος; Γιατί χρειάζεται στην ορχήστρα; Πότε και πώς κουνάει τα χέρια του; Τι κρατάει και γιατί; Κτλ.* Σε ηλικίες που έχουν ήδη διδαχθεί την έννοια δίνεται ένα οπτικοακουστικό ερέθισμα και ανακαλούν τι θυμούνται και τι νέο θα ήθελαν να μάθουν για το ρόλο αυτό. Αξιοποιούνται ανοιχτές καθοδηγούμενες ερωτήσεις για να προκαλέσουν τη φαντασία και την περιέργειά τους π.χ. *Έχεις σκεφτεί ποτέ τον εαυτό σου στη θέση του μαέστρου; Ποιες γνώσεις και δεξιότητες πρέπει να έχεις; Τι ακριβώς θα έκανες; Δύσκολος ρόλος ή εύκολος; Σε αφορά; κτλ.*

Φάση Β΄: Επαφή με Δεδομένα και Επεξεργασία: (2ο Φύλλο Εργασίας: “Όλοι μαέστροι... όλοι διαφορετικοί!”)

Ο/Η εκπαιδευτικός προσαρμόζει τις ερωτήσεις και τις μουσικές δραστηριότητες στις γνωστικές και κιναισθητικές δεξιότητες των εκπαιδευόμενων. Ξεκινά δίνοντας τον ορισμό της λέξης *maestro/a* και τον αντίστοιχο στα ελληνικά: διευθυντής ορχήστρας, αρχιμουσικός. Παράλληλα εμπλουτίζει τη διδασκαλία με τις προσωπικές εμπειρίες των μαθητών, τις δικές του και συνοδεύει με επιλεγμένο εποπτικό υλικό (φωτογραφίες, video). Ο προβληματισμός μέσω της τεχνικής των ανοικτών ερωτήσεων βοηθάει την σε βάθος ανάπτυξη του θέματος π.χ. *Τι είναι πιο χρήσιμο στον μαέστρο τα χέρια ή τα αυτιά; Τι ακριβώς δείχνει στην ορχήστρα; Ποια στοιχεία της μουσικής μπορεί να διευθύνει; Είναι σημαντικός και γιατί; Τι συμβουλές δίνει; Αν τον αντικαταστήσουν με έναν άλλο μαέστρο την ώρα της συναυλία τι θα συμβεί; Σε ποια είδη μουσικής απαιτείται η συμμετοχή μαέστρου; Στη φάση αυτή επιχειρείται η επανεξέταση παγιωμένων στάσεων και αντιλήψεων με αφορμή συνεντεύξεις από γυναίκες μαέστρους και video από αντισυμβατικούς μαέστρους. Για την ιστορική αναδρομή επιλέγεται ένα παιχνίδι δραματοποίησης για να μελετηθεί κριτικά η αισθητική και η μουσική κάθε εποχής. Κατά τη διάρκεια των μουσικών ακροάσεων οι μαθητές/τριες συμπληρώνουν ερωτηματολόγιο αξιολόγησης.*

Φάση Γ΄ : Ανατροφοδότηση, Συμπεράσματα και Εφαρμογή/Εξάσκηση (3ο Φύλλο Εργασίας: “Έλα στη θέση μου”)

Οι εκπαιδευόμενοι έρχονται σε επαφή με το βιωματικό μέρος του ρόλου του μαέστρου καλλιεργώντας επιμέρους μουσικές δεξιότητες ανάλογες της ηλικίας και της εμπειρίας τους. Συγκεκριμένα: α) για το Δημοτικό και το Γυμνάσιο αξιοποιούνται οι ενδεικτικές δραστηριότητες που περιέχει η ενότητα του 1ου οργανωτή: *“Προσεγγίζω και κατανοώ τις έννοιες και τα βασικά στοιχεία της μουσικής”* του Α.Π.Σ. β) για το Μουσικό Σχολείο αξιοποιούνται οι διδακτικοί στόχοι των επιμέρους μουσικών μαθημάτων του Προγράμματος Σπουδών (θεωρία, αρμονία, μουσικά σύνολα, οργανογνωσία κτλ). Εφαρμόζουν όσα έμαθαν διευθύνοντας την ομάδα τους. Περιγράφουν την εμπειρία τους και το συναίσθημά τους και συμπληρώνουν φυλλάδιο αυτοαξιολόγησης. Ακολουθούν ανοιχτές ερωτήσεις π.χ. *Η εμπειρία στη διεύθυνση άλλαξε την αρχική σου άποψη για το ρόλο του μαέστρου; Τη επόμενη φορά θα προσέξεις περισσότερο τον μαέστρο σε μια συναυλία και τι ακριβώς θα παρατηρήσουν; Οι μικρότερες ηλικίες διευθύνουν ένα*

διδαγμένο μουσικό έργο το οποίο γνωρίζουν καλά. Ενθαρρύνονται να ανακαλύψουν το δικό τους προσωπικό ύφος και να το διασκεδάσουν διευθύνοντας. Ενδεικτικά video:

1. [What Conductors Are Really Doing | WIRED](#)
2. [What a conductor actually does on stage](#)
3. [How to Conduct an Orchestra](#)
4. [Britten's Guide to the Orchestra by Christos Papageorgiou](#)
5. [In rehearsal: Simon Rattle conducts 6 Berlin school orchestras](#)

Φάση Δ': Αξιολόγηση/Ανακεφαλαίωση (4ο Φύλλο Εργασίας: "Η ζωή θέλει μαεστρία...")

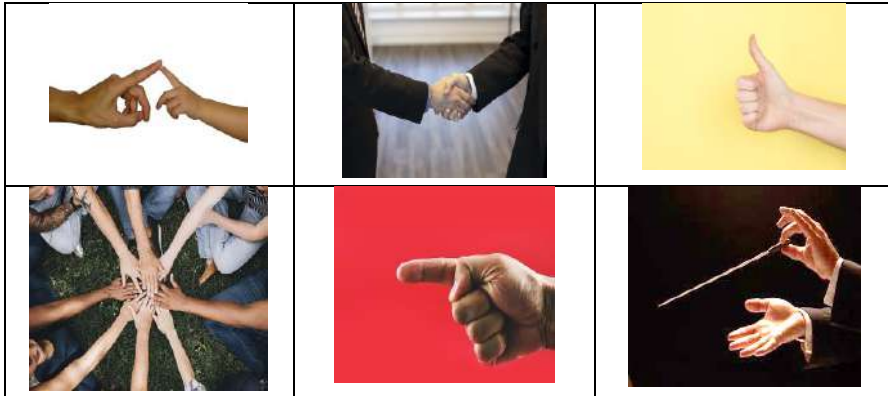
Οι μαθητές/τριες παρατηρούν φωτογραφίες και αναζητούν τη σύνδεση του ρόλου του μαέστρου ως αρχηγού με την πραγματική ζωή. Απαντούν σε ανοιχτά ερωτήματα π.χ. *Τι καινούργιο έμαθαν; Τι σας έκανε εντύπωση; Τι είχε ενδιαφέρον; Τι θα θυμάστε έντονα; Που θα σας φανούν χρήσιμα όσα μάθατε για τον ρόλο του μαέστρου;* Στη φάση αυτή μπορούν να παρακολουθήσουν σκηνές ή ολόκληρη την ταινία “Whiplash” (2014), [Χωρίς Μέτρο - Βικιπαίδεια](#) και να συζητήσουν ποια είναι τα όρια ενός μαέστρου όταν επιτελεί το έργο τους. Με τις ομαδικές δραστηριότητες (εννοιολογικός χάρτης-παρουσίαση) κάνουν μια ανακεφαλαίωση όσων έμαθαν και βίωσαν στο μάθημα. Μελετούν κριτικά τις πληροφορίες των προτεινόμενων ιστοσελίδων. Σχολιάζουν και επαναπροσδιορίζουν στάσεις και αντιλήψεις για τον κοινωνικό ρόλο του μαέστρου. Με τις λέξεις κλειδιά του μαθήματος και τα εργαλεία του e-me δημιουργούν σταυρόλεξα και σπαζοκεφαλιές. Τέλος, αν υπάρχει δυνατότητα (μουσικά σύνολα) αναλαμβάνουν την προετοιμασία μιας συναυλίας. *Ποιος θα είναι ο μαέστρος;*

Φύλλα εργασίας: “Έλα στη θέση μου”

Α' Φάση: Προβληματοποίηση

1ο Φύλλο εργασίας: “Τι δείχνουν τα χέρια μας;”

1α) “**Συμβολισμοί-Νοήματα**”: Παρατηρείς προσεκτικά τα χέρια στις φωτογραφίες. Τι νομίζεις ότι δείχνουν και γιατί; Μπορείς να βρεις ποια είναι τα χέρια του μαέστρου;

1β) Παρατηρείς τα χέρια του μαέστρου στις παρακάτω φωτογραφίες. Τι δείχνουν; Τι είδος μουσικής φαντάζεσαι ότι διευθύνουν; Τι όργανα; Τι είδος ορχήστρας; Γιατί;

Τι παρατηρείς;

1γ) “**Έλα να διευθύνεις**” (παιγνιώδη δράση για όλες τις ηλικίες). Παρακολουθείς το video Conduct Us και ελεύθερα παίζεις τον ίδιο ρόλο με την ομάδα σου. Τι ακριβώς συμβαίνει στην ορχήστρα όταν αλλάζει ο μαέστρος;

Β' Φάση: Επαφή με Δεδομένα και Επεξεργασία **2ο Φύλλο Εργασίας: “Όλοι μαέστροι όλοι... διαφορετικοί!”**

2α) Έχεις παρακολουθήσει μαέστρο να διευθύνει; Πού; Πότε; Σου άρεσε; Γνωρίζεις μαέστρους και ποιοι είναι; Σε ποιες ορχήστρες; Συζήτησε με την ομάδα σου και ανακοίνωσε τις απαντήσεις σας στην τάξη. Αν δε γνωρίζεις κανέναν κάνε λίγο υπομονή και μέχρι το τέλος του μαθήματος θα γνωρίζεις πολλούς και σημαντικούς!

2β) **Ανδρικός ή γυναικείος ρόλος;** Διάβασε τις συνεντεύξεις της μαέστρου Καρίνας Κανελλάκη Καρίνα Κανελλάκης - Η πρώτη γυναίκα μαέστρος που “κέρδισε” την Ευρώπη και της μαέστρου Ζωής Ζενιώδη Η πολυτάλαντη μαέστρος Ζωή Ζενιώδη σε δύο project. Τι προβλήματα αντιμετωπίζουν στη θέση αυτή; τεκμηρίωσε την άποψή σου με επιχειρήματα.

2γ) Επιλέγεις και παρακολουθείς τουλάχιστον 2 από τα παρακάτω video. Μπορείς να προτείνεις και δικά σου video με αγαπημένους σου μαέστρους και να τα παρουσιάσεις στην τάξη. Τέλος, συμπλήρωσε το ερωτηματολόγιο για κάθε μαέστρο. Ποιος σου έκανε περισσότερο εντύπωση ; Ποιος μαέστρος θα ήθελες να σε διευθύνει; και γιατί;

- **“Δημήτρης Μητρόπουλος”**: Dimitri Mitropoulos conducts New York Philharmonic in rehearsal and concert.flv. Τι συμβουλές νομίζεις ότι δίνει ένας μαέστρος κατά τη διάρκεια μιας πρόβας; Με ποιο τρόπο καθοδηγεί τους μουσικούς; Παρακολούθησε το βίντεο, σχολίασε και ανακοίνωσε τις απαντήσεις στην τάξη.
- **“Joseph Olefirowicz”**: The dancing (and singing) conductor #2 Candide - What the orchestra sees or „The dancing conductor”. Παρατήρησε τα βίντεο και σύγκρινε τις κινήσεις του μαέστρου ως προς τον ρυθμό, την ένταση και το ύφος της μουσικής. Τι ακριβώς δείχνει ο μαέστρος στους μουσικούς; Με ποιον τρόπο; Ταυριάζει το ύφος του με τη μουσική;
- **“Juan D’ Arienzo”**: Juan D’Arienzo "El rey del compás" y su orquesta típica interpreta el tango Loca. Τι είδος μουσικής είναι; Τι όργανα έχει η ορχήστρα; Τι διαφορετικό παρατηρείς στον μαέστρο;
- **“Leonard Bernstein”**: Haydn Symphony No 88 4th Leonard Bernstein. Μπορείς να διευθύνεις με τα μάτια; Παρακολούθησε το video. Σχολίασε τι σου έκανε εντύπωση και προσπάθησε να κάνεις το ίδιο με την ομάδα σου. Είναι εύκολο;
- **“Οι Μαΐστορες της Ψαλτικής Τέχνης”**: Αναστάσεως ημέρα-Οι Μαΐστορες της Ψαλτικής Τέχνης. Τι συμβαίνει εδώ; Τι είδος μουσικής είναι; Τι σου έκανε εντύπωση;
- **“Όλοι σπουδαίοι...όλοι διαφορετικοί”**. Mahler enthusiasm. Παρατήρησε τις διαφορές τους. Ποιος σου άρεσε περισσότερο;
- **“Όλοι συνθέτες...όλοι μαέστροι”**: Σταύρος Ξαργάκος - Συναυλία καλοκαίρι 1967 - Κόκοτας, Ο ΜΑΝΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΔΙΕΥΘΥΝΕΙ ΜΠΡΑΜΣ, Μίκης Θεοδωράκης † ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ - 1977

Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης
Παρατήρησε και συμπλήρωσε με X το αντίστοιχο πεδίο

Ο Μαέστρος:	ΚΑΘΟΛΟΥ	ΛΙΓΟ	ΑΡΚΕΤΑ	ΠΟΛΥ	ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ
καθοδήγησε σωστά την ορχήστρα στις ρυθμικές αλλαγές;					
υπέδειξε την ένταση της μουσικής με κατάλληλες κινήσεις ;					
ταίριαζε το ύφος του με το ύφος του μουσικού έργου;					
κατόρθωσε να σε εμπνεύσσει;					
διευθύνουν όλοι οι μαέστροι με τον ίδιο τρόπο;					
παρακολούθησες με προσοχή;					
σου άρεσαν τα παραδείγματα;					

Γ' Φάση: Εφαρμογή/Εξάσκηση

(συμπληρωματικά σύνδεση και αξιοποίηση των δραστηριοτήτων ανάπτυξης μουσικών δεξιοτήτων των ΑΠΣ και ΠΣ μουσικής)

3ο Φύλλο Εργασίας: “Έλα στη θέση μου“

3α) Επιλέγεις το μουσικό απόσπασμα που σου αρέσει και γνωρίζεις καλά. Προσπάθησε να ακολουθήσεις τον παλμό και τον ρυθμό με όλο σου το σώμα. Στη συνέχεια προσπάθησε να δείξεις την ένταση και την έκφραση της μουσικής με ελεύθερες κινήσεις των χεριών σου. Ποια στοιχεία της μουσικής μπορείς εύκολα να διευθύνεις; Ποια σε δυσκολεύουν και γιατί; Καταθέτεις την εμπειρία σου στην ομάδα.

3β) Και λίγη φαντασία! Ο πίνακας του ζωγράφου Πάουλ Κλέε (1879-1940) κρύβει ήχους, ηχοτοπία και ηχοχρώματα. Μπορείς να τους ακούσεις; Να τους διευθύνεις; Δοκίμασε με την ομάδα σου. Συγκρίνετε το αποτέλεσμα κάθε ομάδας. Δημιούργησε έναν δικό σου πίνακα με ήχους.

3γ) Παρατήρησε την μπαγκέτα του μαέστρου και κύκλωσε το σωστό μουσικό μέτρο (4/4, 3/4, 2/4, 7/8, 5/4) στη συνέχεια ζωγράπισε τις κινήσεις αυτές. Τώρα μπορείς να τις επαναλάβεις με τη δική σου μπαγκέτα;

--	--	--

3δ) “Αβάντι Μαέστρο!” Τι λες, μπορείς να γίνεις μαέστρος; Διευθύνεις την ομάδα σου ή το μουσικό σύνολο της τάξης σου. Τι πρέπει να τους δείξεις; Πώς θα μετρήσεις τον ρυθμό; Πώς θα δείξεις τη δυναμική; Την έκφραση; Με ποιο χέρι; Πού πρέπει να σταθείς εσύ; Πώς πρέπει να τοποθετήσεις τα μουσικά όργανα; γιατί; Τι θεωρείς σημαντικό; Ποια τα εργαλεία σου; Πώς νιώθεις; Είναι εύκολο ή δύσκολο; Καλή επιτυχία!

Για να θυμηθείς τα όργανα της ορχήστρας και τις οικογένειές τους μπορείς να παρακολουθήσεις το video [Britten's Guide to the Orchestra by Christos Papageorgiou](#)

3ε)“Μαέστρος μιας άλλης εποχής!” Και τώρα λίγο ιστορία. Αλήθεια, τι γινόταν παλιότερα; Φαντάσου να είσαι μαέστρος ή μουσικός μιας άλλης εποχής: Σε ποιον αιώνα βρίσκεσαι; Τι ρούχα φοράς, τι μουσική ακούς, πώς διευθύνεις; Τι όργανο παίζεις; Που δίνεις συναυλίες;

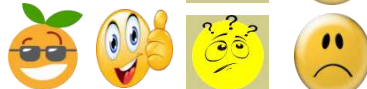
Για βοήθεια συμβουλευσου το λήμμα “διεύθυνση ορχήστρας” - Βικιπαίδεια και για την αντίστοιχη μουσική επένδυση το youtube. Μπορείς επίσης να παρακολουθήσεις το video [How to Conduct an Orchestra](#) (από 1:29 ως 2:25). Δραματοποιείς με φαντασία και χιούμορ. Καλή επιτυχία!

Ερωτηματολόγιο Αυτοαξιολόγησης

1. Πώς ένιωσες όταν έγινες εσύ ο μαέστρος και γιατί;

2. Πώς ήταν η επικοινωνία με την ομάδα σου;

3. Γράψε ένα συναίσθημα

4. Τι καινούργιο έμαθες;

5. Τι ήταν εύκολο;

6. Τι σε δυσκόλεψε περισσότερο;

7. Έχεις και μια δεύτερη ευκαιρία: Τι θα ήθελες να βελτιώσεις; Να αλλάξεις; Να αποφύγεις;

8. Άλλο

Δ' Φάση: Ανακεφαλαίωση/Αξιολόγηση
4ο Φύλλο Εργασίας: "Η ζωή θέλει μαεστρία..."

4α) Παρατηρείς τις φωτογραφίες. Πόσους “μαέστρους” βλέπεις; Εσύ νιώθεις λίγο “μαέστρος” στη ζωή σου; Πότε συμβαίνει αυτό; Πώς το καταλαβαίνεις; Σου αρέσει; Πόση εξουσία έχει ένας “μαέστρος” πάνω στην ομάδα του; Υπάρχουν όρια; Έχεις εμπειρία από κακούς “μαέστρους-αρχηγούς”; Παρουσίασε τις απόψεις σου στην τάξη. (Οι μαθητές/τριες λυκείου μπορούν να παρακολουθήσουν την ταινία “Whiplash (2014)” Χωρίς Μέτρο - Βικιπαίδεια).

Μελετήστε το οπτικοακουστικό υλικό και στη συνέχεια κάθε ομάδα επιλέγει από έναν μαέστρο και μια δραστηριότητα:

- Δημήτρη Μητρόπουλου (1896-1960), απο5 dieythintis orxistras, Μοναδικός! Γιατί; Τι, που, πότε
- Λεωνίδα Καβάκου, ΟΜΜΑ ΣΤΙΣ ΤΕΧΝΕΣ: ΧΡΙΣΤΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, 2018 Λ. ΚΑΒΑΚΟΣ, Συνέντευξη Μέρος 2.
- Διονύση Γραμμένου, Ο Διονύσης Γραμμένος είναι μόλις 32 χρονών και έχει διευθύνει σπουδαίες ορχήστρες σε όλο τον κόσμο
- Χοσέ Αμπρέου (1939-2018), Χοσέ Αντόνιο Αμπρέου: Η μουσική επανάσταση του El Sistema
- Juan D' Arienzo (1900-1976), Ένα ξεχασμένο βίντεο με τον μαέστρο που καθοδηγεί την ορχήστρα χορεύοντας εντυπωσιακά. Ο καλλιτέχνης που πείραξε το ταγκό και το έκανε ερωτικό χορό για να κερδίσει τη νεολαία που βαριόταν τον ναυγελικό ρυθμό (βίντεο)

4β) Εννοιολογικός χάρτης: Κατασκευάστε έναν πολυτροπικό εννοιολογικό χάρτη (εικόνες, κείμενο, ήχο κτλ.) συμπληρώνοντας όλες τις πληροφορίες που θεωρείτε σημαντικές για τον μαέστρο που επιλέξατε. Παρουσιάστε στην τάξη και συγκρίνετε τις απόψεις σας για τον ρόλο του μαέστρου, τη σχέση τους με τη μουσική και την προσφορά τους στην κοινωνία. Με ποιες απόψεις συμφωνείτε; Ποιες θεωρείτε σημαντικές για τη δική σας κοινωνία και τη προσωπική σας ζωή; **Οδηγίες κατασκευής:** Ο εννοιολογικός χάρτης πρέπει να περιέχει τουλάχιστον 1 εικόνα, 1 βίντεο, 3 κόμβους και συνδέσμους. Αφού ολοκληρώσετε τον εννοιολογικό χάρτη θα τον αποθηκεύσετε με το όνομα της ομάδας σας στον φάκελο μαθήματος. Πρόγραμμα: <https://cmap.ihmc.us>

4γ) Αναστοχασμός: “Μπορεί ένα μαέστρος να αλλάξει τον κόσμο;” Σκεφτείτε την απάντηση και αν θέλετε βοήθεια μπορείτε να παρακολουθήσετε το ντοκιμαντέρ EL SISTEMA - ΣΩΖΟΝΤΑΣ ΖΩΕΣ. Τι σας έκανε εντύπωση και γιατί; Θα ήθελες να ανήκεις σε μια τέτοια ορχήστρα; Γιατί ναι; Γιατί όχι; Συζητήστε στην τάξη.

4δ) Σταυρόλεξο: Με τις λέξεις-κλειδιά του μαθήματος μπορείτε να φτιάξετε σταυρόλεξο και να το κοινοποιήσετε σε όλες τις ομάδες (αξιοποιήστε τα εργαλεία της e-me).

4ε) Σπαζοκεφαλιές Μπορείτε να θυμηθείτε όλους τους μαέστρους που γνωρίσατε σε αυτό το μάθημα; Φτιάξτε κουίζ και να το κοινοποιήσετε σε όλες τις ομάδες (αξιοποιήστε τα εργαλεία της e-me).

4στ) Φινάλε! “Ποιος θα είναι ο μαέστρος;” Οργανώστε μια μικρή συναυλία. Με ποια κριτήρια θα επιλέξετε τον μαέστρο σας; Μετά τη συναυλία συζητήστε την εμπειρία σας.

Καλή επιτυχία!

Συνοπτικό περίγραμμα διδακτικής διαδικασίας

a/a	Τίτλος δραστηριότητας	Φύλλο εργασίας ανά δραστηριότητα	Διάρκεια	Διδακτική τεχνική	Διδακτικό/εποπτικό υλικό
1	Προβληματοποίηση “Τι δείχνουν τα χέρια;”	1α, 1β, 1γ	10’	Καταιγισμός ιδεών, Ανοιχτές Ερωτήσεις Συζήτηση /Παιχνίδι ρόλων	φύλλο εργασίας, φωτογραφίες, μουσικά αποσπάσματα, video, Η/Υ , Προτζεκτορας, ηχεία, διαδίκτυο
2	Επαφή με Δεδομένα, Επεξεργασία “Όλοι διαφορετικοί ... όλοι μαέστροι”	2α, 2β, 2γ,	2 ώρες	παρατήρηση, σύγκριση, καταγραφή, συζήτηση, σχολιασμός Ερωτηματολόγιο αξιολόγησης	φύλλο εργασίας, video,
3	Εφαρμογή Εξάσκηση “Έλα στη θέση μου”	3α, 3β, 3γ, 3δ, 3ε.	3 ώρες	Παιχνίδι ρόλων, Δραματοποίηση Παρατήρηση της ομάδας, Ετεροαξιολόγηση με διαβαθμισμένα κριτήρια	φύλλο εργασίας, video,
4	Ανακεφαλαίωση “Η ζωή θέλει μαεστρία...”	4α, 4β, 4γ, 4δ, 4ε, 4.στ	2 ώρες	Ανακεφαλαίωση/ Ομάδες εργασίας/ Μελέτη πηγών/ Παρουσίαση/ Κριτικός στοχασμός Εννοιολογικός χάρτης/ Σπαζοκεφαλές/ Σταυρόλεξο/ Οργάνωση συναυλίας	φύλλο εργασίας, φωτογραφίες, video εργαλεία e-me https://cmap.ihmc.us

ΜΕΡΟΣ 3. ΠΗΓΕΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Αποθετήριο βιβλίων: “Φωτόδεντρο”

Photodentro-οep: Αρχική

21. Μεγάλες ορχήστρες σε ήχους... κλασικούς

10. Πρόβα Συμφωνικής Ορχήστρας

Ελεύθερη εγκυκλοπαίδεια: Βικιπαίδεια

Μηχανές αναζήτησης: google.com, youtube.com,

Πρόγραμμα: <https://emap.ihmc.us>

Ψηφιακή Εκπαιδευτική Πλατφόρμα e-me: <https://auth.e-me.edu.gr/?eme=https://e-me.edu.gr/&cause=no-token&eat=ce2e2d90fe074d8b1b9dd815e59d09ee>

Διαδικτυακές πηγές σεναρίου:

Καρίνα Κανελλάκης - Η πρώτη γυναίκα μάεστρος που “κέρδισε” την Ευρώπη
Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα <https://www.ellines.com/erga-ellinon/46897-h-proti-gunaika-maestros-pou-kerdise-tin-europi/>

Η πολυτάλαντη μάεστρος Ζωή Ζενιώδη σε δύο project Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα <https://www.musicpaper.gr/interviews/item/5818-i-polytalanti-maestros-zoi-zeniodi-se-dyo-project>

What Conductors Are Really Doing | WIRED Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα https://www.youtube.com/watch?v=diwV2HGKerE&ab_channel=WIRED

What a conductor actually does on stage Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα https://www.youtube.com/watch?v=z_yIn8V3UcU&ab_channel=Vox

How to Conduct an Orchestra Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα https://www.youtube.com/watch?v=Vl3O4Ju6zx8&ab_channel=GreatBigStory

In rehearsal: Simon Rattle conducts 6 Berlin school orchestras Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα

https://www.youtube.com/watch?v=dP4kXJ92Qh4&ab_channel=BerlinerPhilharmoniker

Britten's Guide to the Orchestra by Christos Papageorgiou Ανακτημένο στις

09/04/2020 από την ιστοσελίδα <https://www.youtube.com/watch?v=PKItqCL0QyU>

EL SISTEMA - ΣΩΖΟΝΤΑΣ ΖΩΕΣ Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα <http://sozontaszoes.smallplanet.gr/>

“Whiplash (2014)” Χωρίς Μέτρο - Βικιπαίδεια Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%A7%CF%89%CF%81%CE%AF%CF%82_%CE%9C%CE%AD%CF%84%CF%81%CE%BF

Χοσέ Αντόνιο Αμπρέου: Η μουσική επανάσταση του El Sistema Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα

https://www.ted.com/talks/jose_antonio_abreu_the_el_sistema_music_revolution?language=el

ΟΜΜΑ ΣΤΙΣ ΤΕΧΝΕΣ: ΧΡΙΣΤΟΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ, 2018 Λ. ΚΑΒΑΚΟΣ.

Συνέντευξη Μέρος 2 Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα
https://www.youtube.com/watch?v=1DgVrL1DSMY&list=RD1DgVrL1DSMY&start_radio=1&t=175&ab_channel=ChristosPapageorgiou

Δημήτρης Μητρόπουλος (1896-1960):

- απο5 dieythintis orxistras Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα
https://www.dimitrimitropoulos.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=49&catid=15&Itemid=51&lang=el
- Μοναδικός! Γιατί; Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα
<https://www.dimitrimitropoulos.gr/biographical/unique-why.html>
- Τι, που, πότε Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα
<https://www.dimitrimitropoulos.gr/biographical/why-where-when.html>

Dimitri Mitropoulos conducts New York Philharmonic in rehearsal and concert.flv

Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα

https://www.youtube.com/watch?v=sUq_RKXkd3s&ab_channel=NatasaBozini

The dancing (and singing) conductor #2 Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα

https://www.youtube.com/watch?v=UnJDbDOLBJc&ab_channel=MichaelWeber

Candide - What the orchestra sees or „The dancing conductor“ Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα

https://www.youtube.com/watch?v=SJU0IC3iHaY&ab_channel=MichaelWeber

Haydn Symphony No 88 4th Leonard Bernstein, Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα

https://www.youtube.com/watch?v=56qZblncQrs&ab_channel=SOFALAND.cz

Αναστάσεως ημέρα-Οι Μαϊστορες της Ψαλτικής Τέχνης Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα

https://www.youtube.com/watch?v=tOLiJgigu64&ab_channel=geosmanis

Mahler enthusiasm Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα

https://www.youtube.com/watch?v=OoZdwam7wgg&ab_channel=ManelliVangeli

Σταύρος Ξαρχάκος - Συναυλία καλοκαίρι 1967 - Κόκοτας, Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα

https://www.youtube.com/watch?v=v4bBu54mCaI&ab_channel=tzilivak

Ο ΜΑΝΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ ΔΙΕΥΘΥΝΕΙ ΜΠΡΑΜΣ, Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα

https://www.youtube.com/watch?v=o_SZcKJerX0&ab_channel=%CE%A0%CE%91%CE%9D%CE%91%CE%93%CE%99%CE%A9%CE%A4%CE%97%CE%A3%CE%91%CE%9D%CE%94%CE%A1%CE%99%CE%9F%CE%A0%CE%9F%CE%A5%CE%9B%CE%9F%CE%A3

‡ ΤΟ ΑΞΙΟΝ ΕΣΤΙ - 1977 Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα https://www.youtube.com/watch?v=TrXeUIeShYk&ab_channel=m29

Ο Διονύσης Γραμμένος είναι μόλις 32 χρονών και έχει διευθύνει σπουδαίες ορχήστρες σε όλο τον κόσμο Ανακτημένο στις 09/04/2020 από την ιστοσελίδα <https://www.bovary.gr/faces/oramatistes/dionysis-grammenos-synenteyxi>

Η Έλενα Ανδρέου είναι Μουσικόλογος και Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου Μουσικής Αττικής. Υποψήφια διδάκτορας στον τομέα της Ψυχολογίας της Επικοινωνίας με μεταπτυχιακές σπουδές στη Μουσική, Κουλτούρα και Επικοινωνία και στη Διαχείριση και Αξιολόγηση Εκπαιδευτικών Μονάδων. Διαθέτει Πιστοποιητικό Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας (ΑΣΠΑΙΤΕ) και Πιστοποιητικό Καθοδηγητικής Επάρκειας Εκπαιδευτικών Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης (ΕΚΔΔΑ). Πιστοποιημένη επιμορφώτρια εκπαιδευτικών του Β' επιπέδου ΤΠΕ. Ειδική Επιστήμονας-Εμπειρογνώμονας του ΙΕΠ στην εκπόνηση των Προγραμμάτων Σπουδών των Μουσικών Γυμνασίων και του Γενικού Λυκείου. Πρώην Σχολική Σύμβουλος Μουσικής Περιφέρειας Ηπείρου, με διδακτική εμπειρία σε σχολεία της Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης, καθώς και σε Πρότυπα-Πειραματικά Σχολεία.

Learning scenario: “Step in my shoes”

Helen Andreou

The learning scenario “Step in my shoes” aims to enable learners to play the multidimensional role of the conductor through which they can interact and communicate with their team, reflect on the authority exercised on the orchestra by the conductor, and incorporate these values and skills into their everyday life. Experiential learning strategies are employed and graded worksheets enriched with audiovisual material are included. The scenario can be adapted to the needs of distance learning

Helen Andreou is a musicologist, working as a senior education executive for music education in public education. She is a PhD candidate in the department of Communication and Media Studies researching on the topic of close interpersonal relationships, music preferences and practices. Helena holds a BA in Musicology and a MA in Music, Culture and Communication both from the University of Athens. In 2013 she obtained a Med in Modeling Design and Development of Educational Units from the University of the Aegean. She is a certified second level ICT teacher trainer and has extensive teaching experience in primary and secondary schools as well as model-experimental schools.

Διδακτικό Σενάριο: «Η φωνή μου: ένα πολύτιμο μέσο επικοινωνίας και έκφρασης»

Έλενα Ανδρέου

Το διδακτικό σενάριο «Η φωνή μου: Ένα πολύτιμο μέσο επικοινωνίας και έκφρασης» συνδέεται με την ενότητα «Φωνητικό Σύστημα» του μαθήματος της Χορωδίας του Μουσικού Γυμνασίου. Σκοπός του σεναρίου είναι οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν τη λειτουργία της ανθρώπινης φωνής και να την αναγνωρίσουν ως σημαντικό όργανο που αναζητά συνεχή φροντίδα, προσοχή και καλλιέργεια, για να είναι δια βίου ένα μέσο καθημερινής επικοινωνίας και καλλιτεχνικής έκφρασης. Η μέθοδος διδασκαλίας του σεναρίου είναι η βιωματική, όπου οι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν ενεργά συνθέτοντας τη νέα γνώση μέσα από τις εμπειρίες τους. Το σενάριο περιέχει διαβαθμισμένα φύλλα εργασίας και η διδασκαλία εμπλουτίζεται με οπτικοακουστικό υλικό.

ΜΕΡΟΣ 1. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Τίτλος: Η φωνή μου: ένα πολύτιμο μέσο επικοινωνίας και έκφρασης

Διάρκεια: 3-4 διδακτικές ώρες.

Τάξη εφαρμογής: Α', Β' & Γ' Γυμνασίου.

Γνωστικό αντικείμενο: Χορωδία.

Θεματική ενότητα: Φωνητικό Σύστημα

Περιεχόμενο: Διαφραγματική αναπνοή, φωνητικές χορδές, διάφραγμα, θώρακας, ηχεία, εισπνοή, εκπνοή, μεταφώνηση, φάρυγγας, λάρυγγας, τραχεία, πνεύμονες, φωνή, λεκτική επικοινωνία.

Προαπαιτούμενες γνώσεις

Πρόγραμμα Audacity και λειτουργία ηχογράφησης/αποθήκευσης αρχείων. Εξοικείωση με τη γραφική παρτιτούρα γιατί θα αξιοποιηθεί στις φωνητικές συνθέσεις. Σύνδεση με το μάθημα της ακοής- ακρόασης.

Συσχέτιση και συμβατότητα με το Πρόγραμμα Σπουδών και το Αναλυτικό Πρόγραμμα
Η διδασκαλία της Χορωδίας στην Α' Β' και Γ' Γυμνασίου του Μουσικού Σχολείου σκοπό έχει «τη διδασκαλία τεχνικών καλλιέργειας της φωνής και της ακοής μέσα από τη χορωδιακή εμπειρία. Επιπλέον, το μάθημα αποσκοπεί στην ενθάρρυνση της επαφής των μαθητών/τριών με τη μουσική μέσα από το φυσικό όργανο της ανθρώπινης φωνής και στην κατανόηση του πλούτου που αυτό εμπεριέχει ως μέσο έκφρασης και δημιουργίας».

Ενδεικτικά προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα της θεματικής «Φωνητικό Σύστημα» είναι οι μαθητές/τριες να γνωρίσουν τη φωνή τους ως μουσικό όργανο με άπειρες εκφραστικές ικανότητες, να ανακαλούν τα μέρη του φωνητικού συστήματος και

να περιγράφουν τη συμβολή τους στην παραγωγή φωνής, να πειραματιστούν στη διαφορετική τοποθέτηση των φωνηέντων και των συμφώνων στο ηχείο του στόματος, να συνειδητοποιήσουν τη διαδικασία μεταφώνησης στο σώμα τους και να υιοθετήσουν ωφέλιμες συνήθειες για την προστασία των φωνητικών χορδών και της ακοής τους.

Πιθανές δυσκολίες, παρανοήσεις

Στο Γυμνάσιο οι μαθητές/τριες βρίσκονται στην ηλικία της μεταφώνησης (Βερβέρης, 2017). Η κατάσταση αυτή κάνει τη φωνή τους να ηχεί αστεία και παράξενη στα αυτιά τους και γι αυτό πολλές φορές νιώθουν ανασφάλεια όταν μιλούν. Άθελά τους κακομεταχειρίζονται τα αυτιά και τη φωνή τους καθώς καθημερινά είναι εκτεθειμένοι σε ηχογόνα περιβάλλοντα, ακούν δυνατά μουσική με χρήση ακουστικών, μιλούν ή και φωνάζουν δυνατά και τις περισσότερες φορές είναι μόνιμα βραχνιασμένοι ή με φαρυγγίτιδα. Σε συζητήσεις μαζί τους έγινε αντιληπτό ότι οι μαθητές/τριες αγνοούν τόσο τη λειτουργία της αναπνοής και του φωνητικού συστήματος όσο και τους τρόπους προφύλαξης και καλλιέργειας της ακοής και της φωνής. Προκειμένου να βοηθηθούν ώστε να κατανοήσουν σε βάθος τις λειτουργίες της αναπνοής και της δυνατότητας της φωνής εισάγεται στο μάθημα το λογισμικό ανοικτού κώδικα Audacity (<https://www.audacityteam.org/>), το οποίο είναι εύκολο στη χρήση και υποστηρίζει ψηφιακή αποθήκευση και αναπαραγωγή των ηχογραφήσεων των φωνών τους καθώς και την επεξεργασία τους με εφέ κτλ. Η επαφή των μαθητών/τριών με τις ηχογραφημένες φωνές τους και την οπτικοποιημένη καταγραφή της θα τους βοηθήσει να αντιληφθούν καλύτερα τον τρόπο που αξιοποιούν την αναπνοή στην ομιλία τους με απώτερο σκοπό να τη βελτιώσουν και να την προστατεύσουν από βλαβερές συνήθειες.

Σκοπός: *Ζητούμενο είναι οι μαθητές/τριες να κατανοήσουν τη λειτουργία της ανθρώπινης φωνής και να την αναγνωρίσουν ως σημαντικό όργανο που αναζητά καλλιέργεια, φροντίδα και προσοχή για να είναι δια βίου ένα μέσο καθημερινής επικοινωνίας και καλλιτεχνικής έκφρασης.*

Μαθησιακοί γνωστικοί στόχοι:

Στο διδακτικό σενάριο οι μαθητές/τριες θα πειραματιστούν με τη φωνή τους για να ανακαλύψουν βιωματικά τη σωστή στάση του σώματος και τη συμβολή της διαφραγματικής αναπνοής στη σωστή φωνητική λειτουργία και κατ' επέκταση στην ομιλία και το τραγούδι. Μετά την ολοκλήρωση της βιωματικής διδασκαλίας θα πρέπει να είναι ικανοί/ές:

- να περιγράφουν τη λειτουργία του φωνητικού μηχανισμού και να αντιλαμβάνονται τη σπουδαιότητά του στη λεκτική επικοινωνία και την έκφραση.
- να διακρίνουν τα τρία είδη αναπνοής (θωρακική- διαφραγματική-πλευρική) και να τα εκτελούν με αυτοπεποίθηση,
- να ελέγχουν την εισπνοή και την εκπνοή του αέρα στο σώμα τους,
- να προφυλάσσουν τις φωνητικές τους χορδές από κακώσεις με αναπνευστικές ασκήσεις (ζέσταμα φωνής, ασκήσεις κορμού και αυχένα, κτλ.),
- να μιλούν/τραγουδούν έχοντας υιοθετήσει τη σωστή στάση του σώματος και χρησιμοποιώντας τη διαφραγματική αναπνοή,

- να αντιλαμβάνονται ακουστικά τις «αλλοιώσεις» της φωνής,
- να παρατηρούν οπτικά τις «αλλοιώσεις» της φωνής με τη βοήθεια της τεχνολογίας (συσκευές αποθήκευσης και επεξεργασίας του ήχου),
- να συνδέσουν τη λειτουργία της ακοής με τη λειτουργία της φωνής.

Άλλοι στόχοι

Επιπρόσθετα οι μαθητές/τριες θα πρέπει να είναι ικανοί/ές:

- να αναγνωρίσουν την αξία της σωστής αναπνοής και να μεταφέρουν τα οφέλη της στην καθημερινή τους ζωή.
- να συνειδητοποιήσουν ποιες φωνητικές ικανότητες απαιτεί το δικό τους περιβάλλον ή το χόμπι τους και ποιους κινδύνους μπορεί να έχει για τη φωνή τους.
- να ευαισθητοποιηθούν σε θέματα υγιεινής διατροφής για την καλή συντήρηση της φωνής.
- να αναπτύξουν κριτήρια αυτοαξιολόγησης και ετεροαξιολόγησης μέσα από το παιχνίδι, την παρατήρηση και τη σύγκριση σχετικά με τη φωνητική τους δεινότητα και τους τρόπους που πρέπει να την καλλιεργήσουν.
- να συμμετέχουν σε διάλογο και να αναπτύσσουν επιχειρηματολογία για τις απόψεις τους.
- να αλληλεπιδράσουν, να συνεργαστούν και να επικοινωνήσουν με χιούμορ και κέφι.
- να αποκτήσουν αυτοπεποίθηση και την αίσθηση ότι έχουν σημαντική άποψη και κρίση σε θέματα που τους αφορούν.

Οργάνωση διδασκαλίας και ο ρόλος του/της εκπαιδευτικού:

Η διδακτική μέθοδος που επιλέχθηκε σε αυτό το σενάριο είναι η βιωματική γιατί αποτελεί μια ενεργητική μέθοδο μάθησης, κατά την οποία οι εκπαιδευόμενοι βιώνουν το υπό διερεύνηση γνωστικό αντικείμενο μέσα από τις εμπειρίες τους. Στη βιωματική μέθοδο ο/η εκπαιδευτικός μέσα από κατευθυνόμενα ερεθίσματα και δραστηριότητες προσπαθεί να αξιοποιήσει τις προσωπικές εμπειρίες των μαθητών/τριών του ή/ και να προκαλέσει νέες ώστε να κατανοήσουν το θέμα σε βάθος. Η διαδικασία της βιωματικής μάθησης περιλαμβάνει τέσσερις μαθησιακές λειτουργίες: α) την εμπειρία, β) τη στοχαστική παρατήρηση, γ) τη γενίκευση και δ) τον πειραματισμό (Kolb, 1984). Σε όλες τις διδακτικές φάσεις ο/η εκπαιδευτικός λειτουργεί καθοδηγητικά και βοηθάει τους μαθητές/τριες να βρίσκουν λύση στο πρόβλημα που τους αφορά. Με συστηματική παρατήρηση αντιλαμβάνεται τον βαθμό κατανόησης της βασικής θεωρίας του μαθήματος. Σε κάθε περίπτωση πρέπει να είναι σε θέση να αναθεωρεί τη στοχοθεσία κάθε δραστηριότητας για να ικανοποιεί τις ανάγκες ή και τα ταλέντα των μαθητών/τριών.

Για την ολοκλήρωση της διδασκαλίας ο/η εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει μεριμνήσει για την υλικοτεχνική υποδομή και το εποπτικό υλικό που θα χρειαστεί. Οι δραστηριότητες στο φύλλο εργασίας μπορούν να σχεδιαστούν και να διατυπωθούν έτσι ώστε να αφορούν την ατομική προσπάθεια ή την ομαδική. Οι μαθητές/τριες πρέπει να απολαμβάνουν και να χαίρονται τη διαδικασία της μάθησης.

Φάση Α': Εμπειρία/Βίωμα:

Επιλέγονται δραστηριότητες που οδηγούν τους εκπαιδευόμενους στην ανάκληση και ανταλλαγή προηγούμενων εμπειριών σχετικά με τη λειτουργία της αναπνοής τους. Η συζήτηση γίνεται αφορμή να ανασύρουν δικές τους εμπειρίες, τις οποίες καταθέτουν στην ομάδα. Ακολουθούν ανοικτές ερωτήσεις προβληματισμού όπως: «Έχεις ποτέ παρατηρήσει πώς αναπνέεις; Πάρε μια βαθιά ανάσα. Τι παρατηρείς; Όταν κρατάς την αναπνοή σου για μερικά δευτερόλεπτα μπορείς να μιλήσεις; Γιατί συμβαίνει αυτό; Είναι ανάγκη να έχουμε όλοι/ες καθαρή, δυνατή και εκφραστική φωνή; Γιατί; Ποια προβλήματα σε δυσκολεύουν να μιλήσεις άνετα; Πόσο δυσκολεύουν την επικοινωνία;».

Φάση Β': Στοχαστική παρατήρηση:

Οι μαθητές/τριες καθοδηγούνται μέσα από βιωματικές δραστηριότητες να εξερευνήσουν τα ηχεία τους, το διάφραγμα, τη λειτουργία των πνευμόνων, τη στοματική τους κοιλότητα και να ανακαλύψουν ότι για να έχουν μια υγιή φωνή θα πρέπει πρωτίστως να ελέγχουν συνειδητά: α) τη στάση του σώματος, β) τα 3 είδη αναπνοής (διαφραγματική, πλευρική, θωρακική) γ) τον τρόπο που πάλλονται οι φωνητικές τους χορδές. Συγκεκριμένα:

- α) Στάση Σώματος: Παρατηρούν πώς κάθονται όταν χαλαρώνουν, τραγουδούν και περπατούν. Διορθώνουν ο ένας τον άλλον. Αναστοχάζονται τα οφέλη που έχει η σωστή στάση του σώματος στην καθημερινότητά τους.
- β) Αναπνοή: Οι μαθητές/-τριες πειραματίζονται με την αναπνοή τους και τη χροιά της φωνής τους, ανακαλύπτουν διαφορετικά ηχοχρώματα, μιμούνται ήχους, παρατηρούν και περιγράφουν τους τρόπους που το πετυχαίνουν.
- γ) Φωνητικές Χορδές: Ανασαίνουν βαθιά από τη μύτη και με κλειστό στόμα και χείλη αναπαράγουν τον ήχο μμμμμ, κλείνουν ξαφνικά τη μύτη τους: «Τι συμβαίνει; Γιατί; Πώς σχηματίζονται οι ήχοι; Τι πάλλεται;».
- δ) Διάφραγμα: Ασκήσεις για ενεργοποίηση διαφράγματος, ασκήσεις για πλευρική αναπνοή και κατανόηση της διαφοράς με τη θωρακική αναπνοή: πχ. α) λαχανιάζουν, μιμούνται φωνές ζώων, εισπνέουν αργά, εκπνέουν με κλειστό στόμα απότομα και πολλές φορές β) εκπνέουν αργά και σταθερά με διάρκεια, προσπαθούν να φουσκώσουν μπαλόνια διαφορετικού μεγέθους γ) τοποθετούν τα χέρια τους στα πλευρά, εισπνέουν και εκπνέουν αργά χρησιμοποιώντας μόνο τους μεσοπλευρείους μύες, δ) κάνουν βαθιά εισπνοή και ξεφυσούν απότομα και έντονα ε) εναλλάξ εισπνέουν και εκπνέουν κρύα και ζεστή ανάσα στην παλάμη τους, στ) ολοκληρώνουν με μια πλήρη εισπνοή και εκπνοή με χέρια χαλαρά στο πλάι. Δουλεύουν σε ομάδες. Παρατηρούν ο ένας τον άλλον και επισημαίνουν θετικά σημεία ή σημεία που θέλουν διόρθωση.
- ε) Ασκήσεις Φωνής: Συμμετέχουν στις ασκήσεις για ζέσταμα φωνητικών χορδών πριν το τραγούδι. Κάθε άσκηση προσαρμόζεται στην φωνητική έκταση των μαθητών/-τριών και τις φωνητικές τους δεξιότητες.
- στ) Τραγούδι: Δοκιμάζουν να τραγουδήσουν μουσικές φράσεις με διαφορετικές αναπνοές. Είναι εύκολο ή δύσκολο; Ηχογραφούν τις δοκιμές και συγκρίνουν τις διαφορές. Συζητούν δυσκολίες/ευκολίες και επισημαίνουν λόγους.

Φάση Γ΄: Αφηρημένη ενοποίηση /ταξινόμηση:

Οι μαθητές/τριες στη φάση αυτή περιγράφουν το πώς αναπνέουν εμπειρικά. Ενοποιούν και ταξινομούν όσα βίωσαν ως εμπειρία μέσα από τις δραστηριότητες της β' φάσης. Οι εμπειρίες τους μετασχηματίζονται σε γνώση και αξιοποιούν την ορολογία του φωνητικού συστήματος. Ακολουθεί video που παρουσιάζει το φωνητικό σύστημα και φύλλο εργασίας για να εξοικειωθούν με τις νέες ορολογίες. Οι μαθητές/τριες καλούνται να παρατηρήσουν τους τρόπους που οι ίδιοι αξιοποιούν το ηχόχρωμα της φωνής τους ανάλογα με τις καταστάσεις πχ. γήπεδο, μάθημα, διαγώνισμα, προαύλιο, τηλέφωνο, ταβέρνα, συναυλία, βόλτα κτλ. Υπάρχουν όρια στην αξιοποίηση της ανθρώπινης φωνής; Ποια είναι αυτά; Η τεχνολογία βοηθάει; Σε ποιες περιπτώσεις μπορεί να φανεί χρήσιμη;

Φάση Δ΄: Πειραματισμός/Επαλήθευση/Γενίκευση/Αξιολόγηση:

Μέσα από πειραματισμό οι μαθητές/τριες δημιουργούν εμπειρίες και νέα βιώματα. Ηχογραφούν τις φωνές τους (διαβάζουν ή τραγουδούν ένα σύντομο κείμενο) και τις αναλύουν με το Audacity. Προσπαθούν να βρουν παραμέτρους που καθιστούν χαρακτηριστική την κάθε φωνή. Συγκρίνουν τις ακροάσεις και προβληματίζονται σχετικά με τον τρόπο εκφοράς του λόγου. Εξερευνούν τα φίλτρα και προσπαθούν να αλλοιώσουν τις φωνές τους έτσι ώστε να μην αναγνωρίζονται. Στο τέλος περιγράφουν στην ομάδα τι ακριβώς έκαναν και για ποιο σκοπό και για ποια εφαρμογή συνδυάζοντας έτσι την τεχνική γνώση με το βίωμα π.χ. για μίμηση προσώπου, για χρήση σε θέατρο/συναυλία, για επένδυση με εφέ, για Avatar, για διαφήμιση κ.λπ. Εφαρμόζουν όλα όσα έμαθαν (αναπνοή, στάση, ζέσταμα φωνητικών χορδών) στο τραγούδι και ηχογραφούν το αποτέλεσμα. Πειραματίζονται να αλλάξουν κάποια παράμετρο π.χ. να τραγουδήσουν σκυμμένοι, με ρηχή αναπνοή κ.λπ. Ηχογραφούν και συγκρίνουν τα αποτελέσματα. Οι εκπαιδευόμενοι αναστοχάζονται και ενσωματώνουν τη νέα γνώση στα προσωπικά τους νοήματα καθώς και αξιολογούν τη μαθησιακή διαδικασία. Οι μαθητές/-τριες εστιάζουν στα σημεία που πρέπει να προσέχουν κάθε φορά που μιλούν και τραγουδούν μέσα από ανοικτές ερωτήσεις προβληματισμού: «Τελικά είναι σημαντικό όργανο η φωνή για την επικοινωνία και την καλλιτεχνική έκφραση; Είναι εύκολο να τραγουδάμε και να μιλάμε καθαρά και δυνατά χωρίς να πονάμε; Ποιες αλλαγές θα υιοθετήσουμε για να προφυλάξουμε τη φωνή μας;».

Μεταγνωστική άσκηση: Ιστοεξερεύνηση. Δημιουργούν μια παρουσίαση με ωφέλιμες και βλαβερές συνήθειες και τοποθετούνται κριτικά σε όσα υποστηρίζουν.

ΜΕΡΟΣ 2. ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Φύλλο εργασίας: «Η φωνή μου: ένα πολύτιμο όργανο επικοινωνίας και έκφρασης».

1. Ερευνώ και ανακαλύπτω. Τι συμβαίνει με τη δική σας φωνή; Σχολιάστε τις απαντήσεις σας. Ποιες από τις παρακάτω ερωτήσεις είναι πιο συχνές και γιατί; Παρουσιάστε τα αποτελέσματα στην ομάδα.

- Η φωνή σου παρουσιάζει αυξομειώσεις στην ένταση και είναι δύσκολο να την ελέγξεις όταν μιλάς ή όταν τραγουδάς (εφηβεία/μεταφώνηση),
- Η φωνή σου ακούγεται βραχνή, ενώ δεν είσαι κρυωμένος/η,
- Κατά τη διάρκεια της ομιλίας «καθαρίζεις» συχνά τον λαιμό σου γιατί νομίζεις ότι κάτι σε ενοχλεί,
- Όταν τραγουδάς σε δυσκολεύουν τα περάσματα πχ. από τις ψηλές στις χαμηλές νότες,
- Όταν μιλάς ή όταν τραγουδάς η ανάσα σου δε σου φτάνει για να ολοκληρώσεις μια φράση και πονάει συχνά ο λαιμός σου,
- Η φωνή σου κλείνει μετά από ένα ξενύχτι, έναν αθλητικό αγώνα ή πολλές ώρες ομιλίας σε θορυβώδες περιβάλλον.

2α. *Θυμάμαι:* Ό,τι είναι θεραπευτικό και ωφέλιμο για τον οργανισμό (διατροφή, δραστηριότητα κτλ.) κάνει καλό και στη φωνή μας. Μπορείς να σκεφτείς δύο συνήθειες που έχεις στην καθημερινή σου ζωή και συμβάλλουν θετικά στην υγεία της φωνής σου; Και δυο συνήθειες που πρέπει να αλλάξεις;

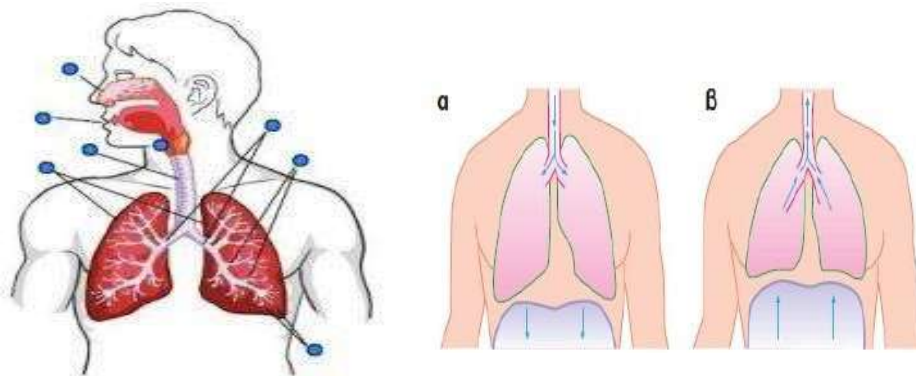
1+	1-
2+	2-

2β. Κλείνεις τα μάτια σου και εισπνέεις αργά και βαθιά και εκπνέεις παρατεταμένα με *aaaaa*. Μπορείς να περιγράψεις προφορικά την πορεία της αναπνοής σου; Η φωνή σου που κρύβεται; Ξέρεις που βρίσκεται το διάφραγμα; οι φωνητικές χορδές με τι μοιάζουν; πώς κινούνται; Για βοήθεια μπορείς να παρακολουθήσεις τα video:

- “Η Ανατομία της Φωνής” <https://www.youtube.com/watch?v=HU6rWZzyIe4>
- “3D view of diaphragm” <https://www.youtube.com/watch?v=hp-gCvW8PRY>

- Τι είναι μεταφώνηση; τι ακριβώς συμβαίνει και αλλάζει η φωνή;
- Παρατήρησε τη στοματική κοιλότητα της σοπράνο και του ράπερ; Τι σου έκανε εντύπωση; Εσύ πώς τραγουδάς; Ποια ηχεία χρησιμοποιείς;
- Πού νομίζεις ότι οφείλονται τα οζίδια; Με ποιους τρόπους αλλοιώνουν τη φωνή μας; Σημείωσε τουλάχιστον 3 λόγους που θεωρείς σημαντικούς. Τεκμηριώνεις τις απόψεις σου.

3. *Θυμάμαι:* Συμπλήρωσε στην εικόνα όσες λέξεις θυμάσαι σχετικά με το φωνητικό σύστημα.

Εικ.1 και 2. Τα όργανα του αναπνευστικού συστήματος του ανθρώπου

4α. Μπορείς να διαβάσεις, να απαγγείλεις, να τραγουδήσεις κάτι που σου αρέσει; Παρατήρησε την αναπνοή σου; Ήταν ίδια; Επηρέασε τη φωνή σου; Ηχογράφησε το αποτέλεσμα (Audacity ή με άλλη συσκευή). Τι παρατηρείς τώρα που βλέπεις τη γραφική απεικόνιση της φωνής σου; (περίοδος/συχνότητα/μήκος/πλάτος/φάση κύματος). Θέλεις να βελτιώσεις κάτι με τη βοήθεια της τεχνολογίας; Αποθήκευσε το αρχείο της φωνής σου στον φάκελο μαθήματος. Συγκρίνεις και σχολιάζεις.

4β. Ακούω με προσοχή - συγκρίνω - εφαρμόζω:

Σχολίασε τους τρόπους χρήσης της φωνής στα παρακάτω video:

- την ομιλία του Tom Thum “The orchestra in my mouth”, μουσικού της hip-hop και του beatbox,
- το φωνητικό αυτοσχεδιασμό του Bobby McFerrin,
- το μουσικό έργο “Flight of the Bumblebee” από το μουσικό συγκρότημα “The Swingle Singers”,
- το μουσικό έργο “Sequenza III” του L. Berio, σε ερμηνεία από την σοπράνο Sophia Burgos.

Ποιο μουσικό παράδειγμα σου έκανε μεγαλύτερη εντύπωση και γιατί; Υπάρχουν όρια στην αξιοποίηση της ανθρώπινης φωνής; Η τεχνολογία βοηθάει; Σε ποιες περιπτώσεις; Παρουσίασε τις απόψεις σου στην ομάδα σου.

5. Ομάδα: Δημιουργήστε μια φωνητική σύνθεση:

(π.χ. video: Berio “Sequenza III” του L. Berio, γραφική παρτιτούρα). Αξιοποιήστε το audacity, εξερενήστε τα φίλτρα και προσπαθήστε να αλλοιώσετε τις φωνές σας έτσι ώστε να μην αναγνωρίζονται. Τεχνικά είναι εύκολο ή δύσκολο; ποια εφαρμογή/χρήση έχουν και πού; (π.χ. θέατρο/συναυλία, Avatar, διαφήμιση κ.λπ.). Παρουσιάστε τις ιδέες σας στις ομάδες.

6. Ιστοεξερεύνηση:

Διαβάστε τα παρακάτω κείμενα διαφόρων ιατρών και λογοθεραπευτών και δημιουργήστε μια παρουσίαση με τις ωφέλιμες συνήθειες που πρέπει να ακολουθούμε και τις βλαβερές συνήθειες που πρέπει να αποφεύγουμε. Αξιοποιήστε εικόνες, φωτογραφίες, video κ.λπ. Τεκμηριώστε τις απόψεις σας με επιχειρήματα. Ανακοινώστε στην ομάδα. Αναρτήστε την στο blog του σχολείου.

Φροντίδα της επαγγελματικής φωνής - Ωτορινολαρυγγολογία - Υγεία

Λογο...θεραπεία!: Γενικοί Κανόνες Υγιεινής Φωνής

Υγιεινή των φωνητικών χορδών

Πίνακας 1: Συνοπτικό περίγραμμα διδακτικής διαδικασίας

α/α	Τίτλος δραστηριότητας	Φύλλο/α εργασίας ανά δραστηριότητα	Χρόνος (λεπτά)	Διδακτική τεχνική	Διδακτικό - εποπτικό υλικό
1	Αφόρμηση/ Βίωμα	1	10	Αφήγηση, Βίωμα, Ερωτήσεις προβληματισμού. Ανοικτές ερωτήσεις (Τι; Που; Πώς; Πότε; Γιατί;)	Εικόνες Ερωτηματολόγιο
2	Δραστηριότητες διδασκαλίας της γνωστικής περιοχής	2α, 2β, 3	30	Παρατήρηση και σχολιασμός σε video Συζήτηση Συμπλήρωση φύλλου εργασίας για γνωστικό έλεγχο	video
3	Δραστηριότητες εμπέδωσης της γνωστικής περιοχής.	4α και 4β	30	Βίωμα, video, ηχογράφηση, παρατήρηση, σύγκριση, διάλογος. Αξιοποίηση ΤΠΕ_ Φάκελος εργασιών	video, Audacity, Η/Υ

4	Δραστηριότητες (διαμορφωτικές) αξιολόγησης της γνωστικής περιοχής.	5	30	Παρατήρηση της ομάδας, Αυτοαξιολόγηση, Ετεροαξιολόγηση	Audacity Η/Υ
5	Μεταγνωστικές δραστηριότητες	6	30	Ιστοεξερεύνηση Παρουσίαση	Διαδίκτυο, παρουσίαση, φύλλο εργασίας

ΜΕΡΟΣ 3. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Ο/Η εκπαιδευτικός παρατηρεί τους μαθητές/τριες την ώρα των δραστηριοτήτων και σημειώνει στο ημερολόγιο: Συμμετείχαν όλοι; Είχαν λιγότερο ή περισσότερο ενδιαφέρον από την κλασική διδασκαλία; Επιτεύχθηκαν οι μαθησιακοί στόχοι; Έδειξαν ευαισθητοποίηση στην προστασία της φωνής τους; Η αξιοποίηση των ΤΠΕ βοήθησε στην ευαισθητοποίηση σε θέματα σχετικά με τους τρόπους που χειρίζονται τη φωνή τους; Συνέβαλε στη γρήγορη και ευχάριστη αφομοίωση της γνώσης; Η ηχογράφηση αποδείχτηκε ευχρηστο εργαλείο μάθησης και εξάσκησης ή οι μαθητές/τριες χρειάστηκε να αφιερώσουν περισσότερο χρόνο προσπαθώντας να εξοικειωθούν με την τεχνολογία;

ΠΗΓΕΣ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

- Βερβέρης, Α. (2017). Αγόρια και μεταφώνηση στο Δημοτικό Σχολείο: Πρόωρη εμφάνιση του φαινομένου ή ζήτημα φωνητικής δράσης; *Μουσική σε Πρώτη Βαθμίδα: Καλλιερμώντας τη φωνή: παιδικές και σχολικές χορωδίες*, 17, 37-46.
- Kolb, D. (1984). *Experiential Learning*. Prentice Hall.
- Υπουργική Απόφαση υπ' Αριθμ. 203617/Δ2/2015 «Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Μαθημάτων Μουσικής Παιδείας για τα Μουσικά Σχολεία (Γυμνάσια, Λύκεια)» (ΦΕΚ 2858/τ.Β/28-12-2015).
- 3D view of diaphragm (2008). Ανακτημένο στις 04/05/2019 από την ιστοσελίδα: <https://www.youtube.com/watch?v=hp-gCvW8PRY>
- Η Ανατομία της φωνής - Μαθήματα φωνητικής Online. (2011). Ανακτημένο στις 4/12/2017, από την ιστοσελίδα <https://www.youtube.com/watch?v=HU6rWZzyIe4>
- Η απίστευτη ανθρώπινη μηχανή. National Geographic, παραγωγής 1975 _ Video. Ανακτημένο στις 04/05/2019 από την ιστοσελίδα https://www.youtube.com/watch?v=Xn_WZjmSYp8

Λογο... θεραπεία!: Γενικοί Κανόνες Υγιεινής Φωνής. Ανακτημένο στις 16/10/2020 από την ιστοσελίδα http://logotherapieia-ioannina.blogspot.com/2011/08/blog-post_19.html

Υγιεινή των φωνητικών χορδών Ανακτημένο στις 16/10/2020 από την ιστοσελίδα <https://www.echristopoulos.gr/igieini-ton-fonitikon-xordon/>

Φροντίδα της επαγγελματικής φωνής - Ωτορινολαρυγγολογία - Υγεία. Ανακτημένο στις 16/10/2020 από την ιστοσελίδα <https://www.iatronet.gr/ygeia/wtorinolaryggologia/article/217/frontida-tis-epaggelmatikis-fwnis.html>

Φωνή και Αναπνευστικό σύστημα [φωτογραφίες] (χ.η.). Ανακτήθηκαν στις 4 Δεκεμβρίου, 2017, από <http://vardouniotis.gr/index.php?id=56>

Berio Sequenza III. Ανακτημένο από την ιστοσελίδα στις 04/05/2019: <https://www.youtube.com/watch?v=DGOvCafPQAE>

Maria Callas Live: Bizet's Carmen Habanera, Hamburg 1962: Ανακτημένο από την ιστοσελίδα στις 04/05/2019: <https://www.youtube.com/watch?v=EseMHR6VEM0>

L. Berio: Sequenza III. Ανακτημένο στις 04/05/2019 από την ιστοσελίδα <https://www.youtube.com/watch?v=DGOvCafPQAE>

Sequenza III, for female voice by Luciano Berio - Sophia Burgos, soprano". Ανακτημένο στις 04/05/2019 από την ιστοσελίδα <https://www.youtube.com/watch?v=PHeshMYJ3ls>

Sing! Day of song - Bobby McFerrin - Improvisation. Ανακτημένο στις 04/05/2019 από την ιστοσελίδα <https://www.youtube.com/watch?v=81uJZIF9TCs>

The orchestra in my mouth | Tom Thum. Ανακτημένο στις 04/05/2019 από την ιστοσελίδα <https://www.youtube.com/watch?v=DFjli2hxxf0>

The Swingle Singers: Flight of the Bumblebee. Ανακτημένο στις 04/05/2019 από την ιστοσελίδα https://www.youtube.com/watch?v=CZo1_BDn8Ew

Η Έλενα Ανδρέου είναι Μουσικολόγος και Συντονίστρια Εκπαιδευτικού Έργου Μουσικής Αττικής. Υποψήφια διδάκτορας στον τομέα της Ψυχολογίας της Επικοινωνίας με μεταπτυχιακές σπουδές στη Μουσική, Κουλτούρα και Επικοινωνία και στη Διαχείριση και Αξιολόγηση Εκπαιδευτικών Μονάδων. Διαθέτει Πιστοποιητικό Παιδαγωγικής και Διδακτικής Επάρκειας (ΑΣΠΑΙΤΕ) και Πιστοποιητικό Καθοδηγητικής Επάρκειας Εκπαιδευτικών Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης (ΕΚΔΔΑ). Πιστοποιημένη επιμορφώτρια εκπαιδευτικών του Β' επιπέδου ΤΠΕ. Ειδική Επιστήμονας-Εμπειρογνώμονας του ΙΕΠ στην εκπόνηση των Προγραμμάτων Σπουδών των Μουσικών Γυμνασίων και του Γενικού Λυκείου. Πρώην Σχολική Σύμβουλος Μουσικής Περιφέρειας Ηπείρου, με διδακτική εμπειρία σε σχολεία της Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης, καθώς και σε Πρότυπα-Πειραματικά Σχολεία.

Learning scenario: “My voice: a valuable means of communication and expression”

Helena Andreou

The learning scenario “My voice: a valuable means of communication and expression” is connected to the music school curriculum and more specifically the unit “Vocal System” taught in the lower-secondary school choral classroom. It aims to enable students to understand the function of human voice and recognise it as an important instrument that requires cultivation, care, and attention in order to become a life-long means of daily communication and artistic expression. The experiential learning approach employed in this scenario has been chosen because it constitutes an active learning method through which students can embark on a hands-on exploration of the discipline in question by using their own experiences. The scenario includes graded worksheets and instruction is enriched with audiovisual material.

Helena Andreou is a musicologist, working as a senior education executive for music education in public education. She is a PhD candidate in the department of Communication and Media Studies researching on the topic of close interpersonal relationships, music preferences and practices. Helena holds a BA in Musicology and a MA in Music, Culture and Communication both from the University of Athens. In 2013 she obtained a Med in Modeling Design and Development of Educational Units from the University of the Aegean. She is a certified second level ICT teacher trainer and has extensive teaching experience in primary and secondary schools as well as model-experimental schools.

Η διδασκαλία του ορχηστρικού κομματιού «Βροχή» (Μ. Χατζιδάκις) για μουσικό σύνολο δημοτικού σχολείου με τη χρήση ψηφιακής παρτιτούρας

Μαρίνα Μίντζα

Το διδακτικό σενάριο «Η διδασκαλία του ορχηστρικού κομματιού «Βροχή» (Μ. Χατζιδάκις) για μουσικό σύνολο δημοτικού σχολείου με τη χρήση ψηφιακής παρτιτούρας» υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του Πολιτιστικού Ομίλου Δραστηριοτήτων στο Ολοήμερο Πρόγραμμα ενός δημοτικού σχολείου του Ν. Αττικής. Κύριος στόχος του σεναρίου ήταν να μπορέσουν οι μαθητές να εκτελέσουν το συγκεκριμένο ορχηστρικό κομμάτι ως μουσικό σύνολο, παρά την ανομοιογένεια των συμμετεχόντων ως προς το μουσικό υπόβαθρό τους. Ως εκ τούτου, η επεξεργασία του κομματιού έγινε λαμβάνοντας υπόψη τα διαφορετικά επίπεδα μουσικής γνώσης των μαθητών/τριών, ενώ για τη διδασκαλία του δημιουργήθηκε η αντίστοιχη ψηφιακή παρτιτούρα. Οι διδακτικές προσεγγίσεις που ακολουθήθηκαν βασίστηκαν στη Μεθοδολογία Διδασκαλίας Μουσικής του Προγράμματος Σπουδών Μουσικής για το 'Νέο Σχολείο' (ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι., 2014:11-13): α) εισαγωγικές βιωματικές δραστηριότητες για την ολόπλευρη κατανόηση του μουσικού κομματιού, β) εργασία σε ομάδες (ομαδοσυνεργατική μάθηση/collaborative group work) στις οποίες ο/η εκπαιδευτικός αναλαμβάνει το ρόλο του καθοδηγητή, ενώ άλλες φορές αυτόν τον ρόλο αναλαμβάνει κάποιος μαθητής/τρια (peer learning) και γ) χρήση των ΤΠΕ στη μουσική διδασκαλία (ψηφιακή παρτιτούρα) για τη μελέτη του κομματιού εντός και εκτός σχολικής τάξης.

Εισαγωγή

Οι διάφορες φιλοσοφικές τάσεις αλλά και οι καινοτόμες εξελίξεις που έχουν λάβει χώρα στο πεδίο της μουσικής εκπαίδευσης τα τελευταία πενήντα χρόνια έχουν ασκήσει μεγάλη επίδραση στη διαμόρφωση της σύγχρονης Μουσικής Παιδαγωγικής. Ωστόσο, το σημαντικότερο επακόλουθο όλων αυτών είναι η μεταστροφή προς μια περισσότερο πρακτική και εμπειρική προσέγγιση της μουσικής μέσα στην τάξη (Finnerty, 1992). Ο Elliott, ως πρωτεργάτης αυτής της κίνησης, βλέπει τη μουσική εκπαίδευση προσανατολισμένη στη μουσική πράξη, και ειδικότερα στη μουσική εκτέλεση, καθώς η πράξη είναι η ουσία του να κάνει κανείς μουσική (Ανδρούτσος, 2009). Το ισχύον Πρόγραμμα Σπουδών Μουσικής, ενστερνιζόμενο τις θέσεις αυτές, τοποθετεί την εκτέλεση, μαζί με την ακρόαση και τη δημιουργία, στο τρίπτυχο των μουσικών δραστηριοτήτων μέσα από τις οποίες οι μαθητές εμπλέκονται σε διαδικασίες ενεργούς μάθησης, έμμεσης διδασκαλίας και ομαδοσυνεργατικών πρακτικών προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι του προγράμματος (ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι., 2014).

Ωστόσο, πόσο εύκολο μπορεί να είναι το εγχείρημα της δημιουργίας ενός μουσικού συνόλου για έναν εκπαιδευτικό μουσικής στο πλαίσιο ενός δημοτικού σχολείου, αν αναλογιστεί κανείς τη σημερινή ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα; Το μάθημα της

μουσικής στο δημοτικό σχολείο είναι πλέον μόνο μία ώρα την εβδομάδα για κάθε τάξη, χωρίς να υπάρχει ξεχωριστή ώρα στο εβδομαδιαίο πρόγραμμα για τη δημιουργία μουσικών συνόλων ή χορωδίας. Επιπλέον, σε ένα μεγάλο αριθμό σχολικών μονάδων δεν υπάρχει αίθουσα μουσικής, οι σχολικές αίθουσες είναι πολύ μικρές, ενώ η έλλειψη μουσικών οργάνων αποτελεί ένα αρκετά συνηθισμένο φαινόμενο. Όσον αφορά τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς μουσικής, πολύ συχνά καλούνται να συμπληρώσουν ώρες στο Ολοήμερο Πρόγραμμα αναλαμβάνοντας τμήματα παιδιών που αποτελούνται από διαφορετικές τάξεις, άρα και διαφορετικό επίπεδο μουσικών γνώσεων. Αν προσθέσουμε στα παραπάνω και το γεγονός πως κάθε χρόνο οι αναπληρωτές εκπαιδευτικοί τοποθετούνται σε νέο σχολείο, χωρίς να έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν τη μουσική εξέλιξη των μαθητών τους και πως με αυτόν τον τρόπο ξεκινούν πάλι από την αρχή, αντιλαμβανόμαστε πόσες δυσκολίες έχει η δημιουργία ενός μουσικού συνόλου στο πλαίσιο του δημοτικού σχολείου.

Παρόλα αυτά, ο σημερινός μουσικοπαιδαγωγός οφείλει να λάβει υπόψη τις θετικές επιδράσεις που αποκομίζουν οι μαθητές/τριες από την ομαδική εκτέλεση και τη συμμετοχή τους σε μουσικά σύνολα τόσο στην ανάπτυξη της μουσικότητας αλλά όσο και σε στοιχεία της προσωπικότητάς τους (αυτοεκτίμηση, συνεργασία, σεβασμό, κριτική σκέψη). Ειδικότερα, όσον αφορά μουσικά όργανα που έχουν ενταχθεί στο μάθημα της μουσικής τα τελευταία χρόνια, όπως οι μουσικοί σωλήνες boomwhackers, η βιβλιογραφία επιβεβαιώνει τα προαναφερθέντα οφέλη των μαθητών/τριών από τη συμμετοχή τους σε ομαδικές εκτελέσεις με τους σωλήνες και τη χρήση της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου (Judah- Lauder, 2007· VanWeelden, Wayman Davis, Singletary, 2019· Wong, 2016). Ως εκ τούτου, οι εκπαιδευτικοί μουσικής καλούνται να αντιμετωπίσουν δημιουργικά όλες αυτές τις δυσκολίες και να μετασχηματίσουν το αναλυτικό πρόγραμμα σε διδακτική πράξη με τέτοιο τρόπο, ώστε να επιλέξουν μεθόδους διδασκαλίας που θα δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την ολόπλευρη καλλιέργεια των μαθητών/τριών τους.

Το πλαίσιο

Το συγκεκριμένο μουσικό σύνολο οργανώθηκε στο πλαίσιο του Ομίλου Πολιτιστικών δραστηριοτήτων στο Ολοήμερο Πρόγραμμα ενός δημοτικού σχολείου του Ν. Αττικής όπου η γράφουσα υπηρετούσε ως αναπληρώτρια εκπαιδευτικός μουσικής. Το σύνολο αποτελούνταν από είκοσι τρεις μαθητές/τριες των τάξεων της Γ' και Δ' Δημοτικού του Ολοήμερου Προγράμματος, ανάμεσα στους/στις οποίους/οίες υπήρχαν τέσσερις που παρακολούθησαν μαθήματα πιάνου για πρώτη ή δεύτερη χρονιά. Τα μουσικά όργανα που είχαμε στη διάθεσή μας ήταν δύο μεταλλόφωνα και δύο ξυλόφωνα (παραχωρήθηκαν από άλλο συνάδελφο για τις ανάγκες του συνόλου), δύο διατονικά και ένα χρωματικό σετ boomwhackers (που είχε στην κατοχή της η γράφουσα) και κρουστά Orff του σχολείου. Μετά από σχετική αναζήτηση, εντοπίστηκαν στο τμήμα της Ε' - Στ' Δημοτικού του Ολοήμερου δύο ακόμα μαθητές με γνώσεις μουσικού οργάνου που ήθελαν να συμμετέχουν στη δημιουργία του μουσικού συνόλου. Οι συγκεκριμένοι μαθητές ήταν μέλη της παιδικής μπάντας του δήμου παίζοντας κλαρινέτο σε σι^b και άλτο σαξόφωνο

αντίστοιχα τα τελευταία τρία χρόνια. Με την άδεια της δασκάλας τους μπορούσαν να έρχονται στις πρόβες.

Η επιλογή του ρεπερτορίου έγινε βάσει των παρακάτω κριτηρίων: αρχικά τα μουσικά έργα/κομμάτια θα έπρεπε να έχουν κάποιο είδος συνάφειας με τα ακούσματα των μαθητών/τριών, ώστε να είναι ελκυστικά για τους ίδιους. Ένα άλλο κριτήριο ήταν η διεύρυνση των μουσικών οριζώντων των μαθητών/τριών μέσα από τη γνωριμία τους με το συγκεκριμένο μουσικό έργο. Για τους παραπάνω λόγους, ένα από τα κομμάτια που επιλέχθηκε ήταν το ορχηστρικό κομμάτι «Βροχή» από το Χαμόγελο της Τζοκόντας του Μάνου Χατζιδάκι. Τα παιδιά στις ηλικίες οκτώ έως δέκα ετών έρχονται σε επαφή με την ορχηστρική μουσική μέσα από τη μουσική υπόκρουση (*soundtrack*) παιδικών ταινιών και πολύ συχνά μάλιστα κάποια μουσικά θέματα γίνονται αγαπημένα τους. Έτσι, η ενασχόληση με ένα μουσικό κομμάτι του οποίου οι μελωδίες θα μπορούσαν να είναι μουσικά θέματα κάποιας ταινίας, θεωρήθηκε μία επιλογή που θα προκαλούσε το ενδιαφέρον τους. Επίσης, θα αποτελούσε μια πολύ καλή ευκαιρία να γνωρίσουν οι μαθητές/τριες τη μουσική ενός από τους πιο αξιολόγους Έλληνες συνθέτες, του Μάνου Χατζιδάκι.

Η διασκευή του ορχηστρικού κομματιού και η δημιουργία της ψηφιακής παρτιτούρας έγιναν λαμβάνοντας υπόψη τα διαφορετικά επίπεδα μουσικής γνώσης των μαθητών/τριών. Για το λόγο αυτό: α) το μέρος των μουσικών σωλήνων διδάχθηκε με τη βοήθεια γραφικής παρτιτούρας (χρωματιστά τουβλάκια/building blocks), β) επιλέχθηκε ένας απλό τρόπος συνοδείας για τα κρουστά και το ξυλόφωνο και γ) το μέρος του μεταλλόφωνου δόθηκε σε μαθητές/τριες που γνώριζαν μουσική ανάγνωση. Η ψηφιακή παρτιτούρα δημιουργήθηκε με τη μουσική εφαρμογή MuseScore (Ελεύθερο Λογισμικό-Λογισμικού Ανοικτού Κώδικα), καθώς πληροί όλες τις προϋποθέσεις (κόστος, ασφάλεια, συμβατότητα) σε τέτοιο βαθμό, ώστε να θεωρείται η καλύτερη επιλογή για τη διδασκαλία της μουσικής στο ελληνικό σχολείο (Κολλυδάς, 2019).

1ο ΜΕΡΟΣ: ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

Τίτλος: "Η διδασκαλία του μουσικού έργου "Βροχή" (Μ. Χατζιδάκις) για μουσικό σύνολο δημοτικού σχολείου με τη χρήση ψηφιακής παρτιτούρας"

Διάρκεια: 4 διδακτικές ώρες

Τμήματα ολοήμερου: Γ'-Δ' Δημ. και 2 μαθητές της Ε' Δημ.

Σύνολο μαθητών: 23+2

Επίπεδο: 19 μαθ. χωρίς μουσικές γνώσεις, 4 αρχάριοι
2 προχωρημένοι

Σκοπός του σεναρίου:

Σκοπός του σεναρίου είναι οι μαθητές/τριες να εκτελέσουν τη διασκευασμένη εκδοχή του μουσικού έργου ως μουσικό σύνολο σε αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο με τη βοήθεια της ψηφιακής παρτιτούρας.

Μαθησιακοί γνωστικοί στόχοι:

Μετά την ολοκλήρωση της διδασκαλίας οι μαθητές/τριες θα πρέπει να είναι ικανοί να:

- γνωρίζουν και να παίζουν με μουσικά όργανα τον ρυθμό των 11/8,
- αναγνωρίζουν τα δύο μουσικά θέματα του έργου μέσω της κίνησης,
- εκτελούν το μελωδικό οστινάτο με τους μουσικούς σολήνες παρακολουθώντας την παρτιτούρα του MuseScore,
- παίζουν το μέρος του ξυλόφωνου χωρίς παρτιτούρα με τη βοήθεια των μαθητών που έχουν μουσικές γνώσεις,
- εκτελούν τα μουσικά μέρη τους με ακρίβεια και στη συνέχεια ταυτόχρονα με άλλες ομάδες οργάνων,
- εκτελούν τα μουσικά μέρη τους ταυτόχρονα με την παρτιτούρα του μουσικού λογισμικού,
- μελετούν μόνοι τους με τη βοήθεια της παρτιτούρας.

Άλλοι στόχοι:

- να βιώσουν το μουσικό έργο πολύπλευρα μέσω της κίνησης και της συνοδείας με κρουστά όργανα,
- να μάθουν να οργανώνονται σε υποομάδες, να συνεργάζονται, να επικοινωνούν και να αυτοδιορθώνονται προκειμένου να πετύχουν ένα μουσικό αποτέλεσμα,
- να μπορούν να αυτοαξιολογούν τη διαδικασία και το αποτέλεσμα της μουσικής μάθησής τους,
- να διασκεδάσουν και να νιώσουν δημιουργικά.

Μέσα/Υλικά:

- προτζέκτορας, Η/Υ, το μουσικό λογισμικό MuseScore
- ηχητικό αρχείο με το έργο "Βροχή" του Μ. Χατζιδάκις
- μαντήλια
- κρουστά όργανα: ντέφια, ξυλάκια, τρίγωνα, 2 μεταλλόφωνα, 2 ξυλόφωνα
- 2 διατονικά και 1 χρωματικό σετ boomwhackers, καπάκια
- παρτιτούρα έργου σε μορφή mscz
- πάρτες του μεταλλόφωνου, του κλαρινέτου και του σαξόφονου σε pdf

2ο ΜΕΡΟΣ: ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΕΝΑΡΙΟΥ

1η Διδακτική ώρα:

Εισαγωγικές δραστηριότητες

Η «Βροχή» είναι το 4^ο ορχηστρικό κομμάτι από το μουσικό έργο «Το χαμόγελο της Τζοκόντας» που συνέθεσε ο Μάνος Χατζιδάκις το 1964. Είναι γραμμένο σε 11/8 (2-2-2-2-3). Τα κύρια μορφολογικά στοιχεία του κομματιού είναι ένα μελωδικό οστινάτο με συνοδευτικό χαρακτήρα από την αρχή ως το τέλος και δύο χαρακτηριστικές μελωδίες

που αποτελούν το Α' και Β' θέμα αντίστοιχα. Το μουσικό κομμάτι ακολουθεί την εξής δομή: Εισαγωγή- Α' θέμα-Β' θέμα- Γέφυρα-Α' θέμα-Β' Θέμα- Coda. Πριν αρχίσει η διδασκαλία της παρτιτούρας είναι καλό όλοι οι μαθητές/τριες να εξοικειωθούν με το μουσικό κομμάτι μέσα από κοινές δραστηριότητες, ανεξάρτητα από το μέρος που παίζουν. Με αυτόν τον τρόπο θα βιώσουν το έργο ολιστικά και θα εκτελέσουν ευκολότερα και με περισσότερη χαρά το δικό τους μέρος, καθώς θα έχουν κατανοήσει το έργο πολύπλευρα.

- **Εκφραστική Κίνηση:** οι μαθητές/τριες καλούνται από τον/την εκπαιδευτικό να κινηθούν κρατώντας μαντήλια ταυτόχρονα με την ακρόαση του μουσικού κομματιού αναπαριστώντας τις σταγόνες της βροχής που χορεύουν ως εξής: Κάθε φορά που ο/η εκπαιδευτικός συνοδεύει τη μουσική με ένα ντέφι (ο/η εκπαιδευτικός συνοδεύει το Α' θέμα παίζοντας το ρυθμό των 11/8 στο ντέφι), οι μαθητές/τριες κινούνται στο χώρο κρατώντας τα μαντήλια ψηλά ως σταγόνες που χορεύουν ακολουθώντας το ρυθμό και τις διακυμάνσεις της μελωδίας. Αντίθετα, όταν ο/η εκπαιδευτικός συνοδεύει τη μουσική παίζοντας ξυλάκια (συνοδεύει το Β' θέμα παίζοντας το ρυθμό στα ξυλάκια), οι μαθητές/ήτριες κινούνται στο χώρο κρατώντας τα μαντήλια χαμηλά. Όταν ο/η εκπαιδευτικός δεν παίζει κανένα όργανο (Εισαγωγή, Γέφυρα, και Coda), οι μαθητές/τριες χορεύουν επιτόπου σε ένα σταθερό σημείο με τα μαντήλια.

Συνοπτικά:

Οι πρώτες σταγόνες πέφτουν

Εισαγωγή: επιτόπια κίνηση κουνώντας ελεύθερα τα μαντήλια

Οι σταγόνες χορεύουν

Α' θέμα (συνοδεία με ντέφι από τον /την εκπαιδευτικό): κίνηση στο χώρο κρατώντας τα μαντήλια ψηλά

Β' θέμα (συνοδεία με ξυλάκια από τον/την εκπαιδευτικό): κίνηση στο χώρο κρατώντας τα μαντήλια χαμηλά

Γέφυρα: επιτόπια κίνηση κουνώντας ελεύθερα τα μαντήλια

Α' θέμα (συνοδεία με ντέφι από τον /την εκπαιδευτικό): κίνηση στο χώρο κρατώντας τα μαντήλια ψηλά

Β' θέμα (συνοδεία με ξυλάκια από τον/την εκπαιδευτικό): κίνηση στο χώρο κρατώντας τα μαντήλια χαμηλά

Η βροχή αρχίζει να χαμηλώνει ωσότου σταματά

Coda: επιτόπια κίνηση κουνώντας ελεύθερα τα μαντήλια. Σταδιακά, η κίνηση με τα μαντήλια μικραίνει, οι μαθητές/τριες αρχίζουν να χαμηλώνουν προς το έδαφος και στο τέλος γονατίζουν με το κεφάλι σκυφτό παριστάνοντας το τέλος της βροχής.

Συνοδεία με κρουστά: ο/η εκπαιδευτικός μουσικής και οι μαθητές/τριες βρίσκονται σε κύκλο. Ο/Η εκπαιδευτικός διδάσκει τα τρία παρακάτω ρυθμικά σχήματα στους μαθητές/τριες με ηχηρές κινήσεις και λόγο:

Ρυθμικό σχήμα Α

δ.πόδι αρ.πόδι δ.πόδι αρ.πόδι παλαμάκι
Bρέ - ξε βρο - χού - λα

Ρυθμικό σχήμα Β

στράκες
Σσσσσ

Ρυθμικό σχήμα Γ

δ.πόδι αρ.πόδι δ.πόδι αρ.πόδι μηροί μηροί μηροί
Bρέ - ξε βρέ - ξε σή - με - ρα

Όταν οι μαθητές/τριες είναι αρκετά εξοικειωμένοι/ες με τα ρυθμικά σχήματα, χωρίζονται σε τρεις ομάδες οργάνων: ταμπούρινα, τρίγωνα, κλάβες/ξυλάκια, και με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού παίζουν στα όργανα τα αντίστοιχα ρυθμικά σχήματα (όπως αναγράφονται στην παρτιτούρα).

Tamb. Trgl. Clv.

Στην αρχή εξασκούνται δύο ομάδες και σταδιακά εισάγεται και η τρίτη ομάδα. Οι μαθητές συνοδεύουν την ηχογράφιση του μουσικού έργου με τα κρουστά όργανα.

Αξιολόγηση: ο/η εκπαιδευτικός κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων αξιολογεί αν οι μαθητές/τριες:

- αναγνώρισαν μέσω της κίνησης τα δύο θέματα με ευκολία
- εκτέλεσαν με ακρίβεια τα ρυθμικά σχήματα των 11/8 στα μουσικά όργανα

2η Διδακτική ώρα:

Εισαγωγή υλικού προς παρατήρηση

- Ο/Η εκπαιδευτικός παρουσιάζει την ψηφιακή παρτιτούρα που έχει δημιουργήσει στο MuseScore στον προτζέκτορα και καλεί τους μαθητές/τριες να αναγνωρίσουν

ποια όργανα παίζουν τις δύο χαρακτηριστικές μελωδίες (Α' και Β' θέμα). Στη συνέχεια συζητά μαζί τους για το ρόλο που παίζουν οι μουσικοί σωλήνες σε όλο το έργο (μελωδικό οστινάτο).

Η ΒΡΟΧΗ

Το χαμόγελο της Τζοκόντας

Διασκευή/Επεξεργασία: Μίντσα Μαρίνα

Μουσική: Μ. Χατζιδάκις

A

Φωνή
Χτύπημα διακτύλου στην παλάμη
(σταγόνες βροχής)

Σάξοφονο

Άλτο Σαξόφονο

Μετολλόφονο

Ξυλόφονο

Booms/backers

Ταμπούρινο

Τρίγωνο

Κιάριες

Σουσου Σουσου Σουσου Σουσου Σουσου

B

Φωνή
Χτύπ. διακτ. στην παλάμη

B♭ Cl.

A. Sax.

Clk.

Xyl.

BW

Tamb.

Trgl.

Clv.

35 **A** **E**

Φωνή
Χτύπ. δοχτ. στην παλάμη

B♭ Cl.

A. Sax.

Glk.

Xyl.

BW

Tamb.

Trgl.

Clv.

39 **Z**

Φωνή
Χτύπ. δοχτ. στην παλάμη

B♭ Cl.

A. Sax.

Glk.

Xyl.

BW

Tamb.

Trgl.

Clv.

24

Φωνή
Χτύπ. δοχτ. στην παλάμη

Σουσ Σουσ Σουσ Σουσ Σουσ

B♭ Cl.

A. Sax.

Clk.

Xyl.

BW

Tamb.

Trgl.

Clv.

25

Φωνή
Χτύπ. δοχτ. στην παλάμη

Σουσ Σουσ Σουσ

B♭ Cl.

A. Sax.

Clk.

Xyl.

BW

Tamb.

Trgl.

Clv.

Διδασκαλία παρτιτούρας

- Boomwhackers: μοιράζει τους μουσικούς σωλήνες Sol, Re, Mi^b, Fa, Do σε μία ομάδα μαθητών. Σε κάθε νότα/σωλήνα αντιστοιχούν δύο μαθητές/τριες (εκτός από το Mi^b, εξαιτίας του ενός χρωματικού σετ). Στους σωλήνες Sol και Fa τοποθετούνται καπάκια, ώστε να ακούγονται μία οκτάβα χαμηλότερα. Οι μαθητές/τριες παίζουν παρακολουθώντας το μέρος των σωλήνων στην παρτιτούρα (κάθε νότα απεικονίζεται γραφικά με ένα τουβλάκι στο χρώμα του αντίστοιχου σωλήνα), ενώ ο/η εκπαιδευτικός τραγουδάει το οστινάτο και δείχνει κάθε φορά με το χέρι του στον προτζέκτορα ποιος σωλήνας παίζει. Οι υπόλοιποι παρακολουθούν. Στην συνέχεια δοκιμάζουν και άλλες ομάδες μαθητών.
- Ξυλόφωνο: οι μαθητές/τριες αναπαριστάνουν ότι κρατούν δύο επικρουστήρες (μπαγκέτες) και μαθαίνουν να παίζουν στον αέρα το ρυθμικό σχήμα του ξυλόφωνου εναλλάσσοντας τα δύο χέρια με την καθοδήγηση του/της εκπαιδευτικού. Η διδασκαλία της εναλλαγής των χεριών μπορεί να γίνει και με τη βοήθεια της ψηφιακής παρτιτούρας παρακολουθώντας την κατεύθυνση των στελεχών των φθογοσήμενων: όταν η κατεύθυνση του στελέχους είναι προς τα κάτω τότε εκτελεί ο επικρουστήρας του αριστερού χεριού, ενώ όταν το στέλεχος είναι προς τα πάνω τότε εκτελεί ο επικρουστήρας του δεξιού χεριού.

Η ΒΡΟΧΗ

Ξυλόφωνο

Διασκευή/Επεξεργασία: Μίντζα Μαρίνα

Μ. Χατζιδάκις

Στη συνέχεια, δύο από τους/τις μαθητές/τριες που γνωρίζουν μουσική ανάγνωση μεταφέρουν την κίνηση των χεριών στο ξυλόφωνο και αναλαμβάνουν να μάθουν το μέρος του ξυλόφωνου στους υπόλοιπους. Για την διευκόλυνση τους μαθήματος χρησιμοποιούμε και τα δύο μεταλλόφωνα ως ξυλόφωνα, ώστε να παίζουν περισσότεροι μαθητές/τριες.

Αξιολόγηση: ένας/μία μαθητής/τρια γίνεται μαέστρος και μία ομάδα μαθητών εκτελεί το μελωδικό οστινάτο με τους σωλήνες ταυτόχρονα με την ψηφιακή παρτιτούρα και τη βοήθεια του μαέστρου. Δοκιμάζουν και άλλες ομάδες μαθητών με την καθοδήγηση νέου μαέστρου. Σε επόμενο στάδιο, επιλέγεται άλλη ομάδα μαθητών (χωρίς μουσικές γνώσεις) που εκτελεί το μέρος του ξυλόφωνου, χωρίς παρτιτούρα. Ο/Η εκπαιδευτικός αξιολογεί αν οι μαθητές/τριες εκτέλεσαν με ακρίβεια το οστινάτο στους σωλήνες παρακολουθώντας

την παρτιτούρα και αν οι μαθητές/τριες κατάφεραν να μάθουν ικανοποιητικά το μέρος του ξυλόφωνου από τους μαθητές/τριες που είχαν μουσικές γνώσεις.

3^η Διδακτική ώρα:

Εργασία σε ομάδες

- Οι μαθητές/τριες χωρίζονται σε δύο ομάδες: α) στην ομάδα των μουσικών σωλήνων και β) στην ομάδα των μαθητών/τριών που θα μελετήσουν τα θέματα του έργου στα όργανα με τον/την εκπαιδευτικό (δύο μαθητές/τριες για τα μεταλλόφωνα, ο μαθητής/τρια που παίζει το κλαρινέτο και ο μαθητής/τρια με το άλτο σαξόφωνο).
- Ο/Η εκπαιδευτικός οργανώνει τη μελέτη ως εξής:
 - α) στην αίθουσα μένουν οι μαθητές/τριες με τους σωλήνες. Το ρόλο του/της εκπαιδευτικού αναλαμβάνει ένας μαθητής/τρια που δείχνει το μέρος των σωλήνων στην παρτιτούρα και οι υπόλοιποι θα παίζουν. Όταν οι μαθητές/τριες παίζουν αρκετά καλά το μέρος των μουσικών σωλήνων, χωρίζονται σε ομάδες ρυθμικών κρουστών (ντέφια, ξυλάκια, τρίγωνα) και σωλήνων. Στη συνέχεια, εξασκούνται παίζοντας ταυτόχρονα. Οι μαθητές/τριες έχουν διδαχθεί το μέρος των κρουστών στο στάδιο των εισαγωγικών δραστηριοτήτων. Κάποιοι από αυτούς αναλαμβάνουν να παίζουν και το μέρος της εισαγωγής παίζοντας το ρυθμό με το δάχτυλο του ενός χεριού στην παλάμη του άλλου (σταγόνες βροχής) και προφέροντας το σύμφωνο «Σσσσ». Στο τελευταίο στάδιο, δύο μαθητές αναλαμβάνουν το μέρος του ξυλόφωνου και όλες οι ομάδες εξασκούνται παίζοντας ταυτόχρονα με την ψηφιακή παρτιτούρα αρχικά μόνο στη γέφυρα (Δ) και την coda (Η) και μετέπειτα σε όλο το έργο. Είναι σημαντικό να σημειωθεί πως τα κρουστά και το ξυλόφωνο θα πρέπει να εξασκηθούν, ώστε να αναγνωρίζουν σε ποιο σημείο της παρτιτούρας ξεκινούν να παίζουν.
 - β) ο/η εκπαιδευτικός με τους/τις μαθητές/τριες που θα παίζουν τα μεταλλόφωνα, το κλαρινέτο και το σαξόφωνο μεταφέρονται στον χώρο έξω από την αίθουσα (διάδρομο) για τη δική τους πρόβα. Το κλαρινέτο με το σαξόφωνο μελετούν μαζί και σε μια άλλη άκρη του διαδρόμου τα μεταλλόφωνα. Συγκεκριμένα: το κλαρινέτο και το σαξόφωνο μελετούν τις πάρτες των οργάνων τους (ο ένας ακούει τον άλλον παίζοντας εναλλάξ).

Η ΒΡΟΧΗ

Σιβ Κλαρινέτο

Το χαμόγελο της Τζοκόντας

Διασκευή/Επεξεργασία: Μίντζα Μαρίνα

Μουσική: Μ.Χατζιδάκις

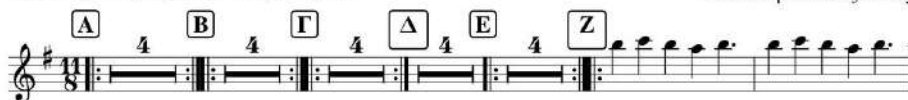
Η ΒΡΟΧΗ

Άλτο Σαξόφωνο

Το χαμόγελο της Τζοκόντας

Διασκευή/Επεξεργασία: Μίντζα Μαρίνα

Μουσική: Μ.Χατζιδάκις

Ταυτόχρονα, ο/η εκπαιδευτικός διδάσκει στα μεταλλόφωνα τις μελωδίες με τη βοήθεια της παρτιτούρας. Για μεγαλύτερη βοήθεια, οι εναλλαγές των χεριών στο μεταλλόφωνο είναι σημειωμένες στην παρτιτούρα (R=δεξί χέρι, L= αριστερό χέρι).

Η ΒΡΟΧΗ

Μεταλλόφωνο

Το χαμόγελο της Τζοκόντας

Διασκευή/Επεξεργασία: Μίντζα Μαρίνα

Μουσική: Μ.Χατζιδάκις

The image shows two staves of musical notation for a xylophone. The first staff starts with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a 3/8 time signature. It contains a sequence of notes with rhythmic markings above them: a quarter note (A), a quarter note (B), and a series of eighth notes with 'L' and 'R' markings. The second staff continues the sequence with notes and rhythmic markings, including a quarter note (Δ), a quarter note (E), a quarter note (Z), a quarter note (H), and a final eighth note (8). There are repeat signs and bar lines throughout the notation.

Στη συνέχεια, αφήνει τα μεταλλόφωνα να εξασκηθούν μόνα τους και βοηθάει το κλαρινέτο/σαξόφωνο με τα σημεία που δυσκολεύονται. Σε όλη τη διάρκεια του μαθήματος η πόρτα της αίθουσας που κάνουν πρόβα οι σωλήνες και τα κρουστά είναι ανοιχτή, ώστε ο/η εκπαιδευτικός να μπορεί να παρακολουθεί ανά τακτικά διαστήματα την εξέλιξη της πρόβας. Στο τέλος της πρόβας, ανεβάζει στην πλατφόρμα e-class/e-me την ψηφιακή παρτιτούρα αλλά και τις μεμονωμένες παρτιτούρες των οργάνων για να εξασκηθούν στο σπίτι. Οι μαθητές/τριες δανείζονται τα μεταλλόφωνα στο σπίτι.

4^η Διδακτική ώρα

- Κάθε ομάδα οργάνων παρουσιάζει στην ολομέλεια το αποτέλεσμα από την προηγούμενη πρόβα: πρώτα οι μουσικοί σωλήνες με τα κρουστά και το ξυλόφωνο, μετά τα μεταλλόφωνα και τέλος το κλαρινέτο με το σαξόφωνο. Ακολουθεί συζήτηση όπου κάθε ομάδα σχολιάζει τη διαδικασία της πρόβας σχετικά με το δικό της μέρος.
- Στη συνέχεια γίνεται πρόβα στα κοινά μέρη με τη βοήθεια του/της εκπαιδευτικού: α) οι σωλήνες/κρουστά/ξυλόφωνα με τα μεταλλόφωνα β) οι σωλήνες/κρουστά/ξυλόφωνα με το κλαρινέτο και το σαξόφωνο.
- Ο/Η εκπαιδευτικός βάζει σε αργό τέμπο την παρτιτούρα στον προτζέκτορα και όλες οι ομάδες παίζουν ακολουθώντας την παρτιτούρα. Η εξάσκηση διαρκεί όσο χρειάζεται.

Αξιολόγηση:

α) ο/η εκπαιδευτικός τοποθετεί σε ένα κουτί χαρτάκια με τους εξής συνδυασμούς μουσικών οργάνων: boomwhackers-μεταλλόφωνα, ξυλόφωνα-μεταλλόφωνα, κλαρινέτο-ξυλόφωνο, άλτο σαξόφωνο-ξυλόφωνο, κρουστά-κλαρινέτο, κρουστά-άλτο σαξόφωνο. Ένας/Μία μαθητής/τρια επιλέγει στην τύχη ένα χαρτάκι και παίζει ο αντίστοιχος συνδυασμός οργάνων. Το ίδιο γίνεται μέχρι να εκτελεστούν όλα τα χαρτάκια. Ο/Η εκπαιδευτικός θα αξιολογήσει κατά πόσο οι μαθητές/τριες κατάφεραν

μέσα από την ομαδοσυνεργατική μάθηση και την προσωπική μελέτη να εκτελούν με ακρίβεια τα μέρη τους ταυτόχρονα με άλλες ομάδες οργάνων.

β) το μουσικό σύνολο εκτελεί το μουσικό κομμάτι υπό τη διεύθυνση του/της εκπαιδευτικού έχοντας ως κοινό τους μαθητές από μία άλλη τάξη του Ολοήμερου. Ο/Η εκπαιδευτικός αξιολογεί αν το έργο εκτελέστηκε από το σύνολο σε ικανοποιητικό βαθμό.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Ελληνόγλωσσες Αναφορές

- Ανδρούτσος, Π. (2009). Φιλοσοφικές τάσεις στη Μουσική Παιδαγωγική: Σύγχρονες τάσεις, προβλήματα και προοπτικές. Στο Ξ. Παπαπαναγιώτου (Επιμ.), *Ζητήματα Μουσικής Παιδαγωγικής*, Θεσσαλονίκη:Ε.Ε.Μ.Ε.,231-255.
- Κολυδάς, Τ. (2019). Ψηφιακή Παρτιτούρα: Επιλέγοντας λογισμικό για τη διδασκαλία της μουσικής στο Ελληνικό Δημόσιο Σχολείο. Στο Θ. Ράπτης & Δ. Κόνιαρη (Επιμ.), *Μουσική Εκπαίδευση και Κοινωνία: νέες προκλήσεις, νέοι προσανατολισμοί. Πρακτικά του Συνεδρίου της Ε.Ε.Μ.Ε.* (σσ. 204–211). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.
- Περακάκη Ε., & Μίντζα, Μ. (2018). *Παιχνίδια με τους μουσικούς σωλήνες boomwhackers*. Αθήνα: Fagottobooks.
- ΥΠ.Ε.Π.Θ.-Π.Ι. (2014). Νέο Πρόγραμμα Σπουδών για το «Νέο Σχολείο-Σχολείο 21ου αιώνα» Αναθεωρημένη έκδοση 2014 για τη Μουσική –Νηπιαγωγείο- Δημοτικό-Γυμνάσιο. Ανασύρθηκε από: http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/10875/1967_%CE%A0%CE%A3_%CE%9C%CE%9F%CE%A5%CE%A3%CE%99%CE%9A%CE%97_%CE%9D%CE%97%CE%A0_%CE%94%CE%97%CE%9C_%CE%93%CE%A5%CE%9C%CE%9D_%CE%91%CE%9D_%CE%91%CE%A1%CE%A4%CE%97%CE%A4%CE%95%CE%9F.pdf στις 1/11/2019.

Ξενόγλωσσες Αναφορές

- Finnerty, A. (1992). Musical teacher. A Scottish Music Teacher Believes in an Integrated Approach. *The Musical Times*, 133(1794), 386-387.
- Judah-Lauder, C. (2007). Developing Young Musicians Through Collaboration. *General Music Today*, 21(1), 11-16.
- VanWeelden, K., Wayman Davis V., & Singletary L. (2019). No Fear, Just Fun!: Meaningful, Memorable Musicking in Secondary General Music. *General Music Today*, 32(3), 13-19.
- Wong, G. (2016). Transmission and Participative Structures in the Music Classroom: A Study of a Boomwhackers Class in a Singapore Institution. *Proceedings of the 2nd International Music and Performing Arts Conference* (Tanjong Malim, Perak, Malaysia, 22 – 24 November 2016) (pp.128-134). Malaysia: Faculty of Music and Performing Arts, Universiti Pendidikan Sultan Idris.

Η Μαρίνα Μίντζα εργάζεται ως εκπαιδευτικός μουσικής στην Προτοβάθμια από το 2005 και ως μουσικοπαιδαγωγός σε ωδεία και χώρους δημιουργικής απασχόλησης. Είναι κάτοχος Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Μουσική Εκπαίδευση από το τμήμα Μουσικών Σπουδών (ΕΚΠΑ), Ανώτερων Θεωρητικών και απόφοιτος του Διετούς Επιμορφωτικού Εργαστηρίου Καλλιτεχνικής και Δημιουργικής Εκπαίδευσης «ANIMA». Συμμετέχει με βιωματικά εργαστήρια σε συνέδρια, ημερίδες

και επιμορφώσεις εκπαιδευτικών μουσικής. Το 2018 κυκλοφόρησε το βιβλίο « Παιχνίδια με τους Μουσικούς Σωλήνες Boomwhackers» (εκδ. Fagottobooks) στο οποίο συμμετείχε ως συν-συγγραφέας. Πιστεύει πως «η μουσική πρώτα ανακαλύπτεται και μετά μαθαίνεται» και για αυτό η εκμάθηση της μουσικής μέσα από βιοματικές δραστηριότητες αποτελεί τον πυρήνα στη μουσική διδασκαλία της.

Teaching the orchestral piece ‘Rain’ (M. Hatzidakis) in a primary school ensemble using a digital score

Marina Mintza

The scenario “Teaching the orchestral piece ‘Rain’ (M. Hatzidakis) in a primary school ensemble using a digital score” was implemented as part of the Cultural Group of Activities in the All-Day Program of a primary school in Athens. The main goal of the scenario was to enable the students to perform the orchestral piece as an ensemble, despite the heterogeneity of the participants in terms of their music background. Therefore, the arrangement of the orchestral piece was done by taking into account the different levels of the students’ musical knowledge, while for its teaching a corresponding digital score was created. The teaching approaches that were followed were based on the Methodology of Teaching Music of the Music Curriculum for the ‘New School’(Ministry of National Education and Religious Affairs-E.I., 2014:11-13): a) introductory experiential activities for the all-round comprehension of the music piece, b) collaborative group work in which the teacher takes the role of the enabler, while other times this role is taken by a student (peer learning) and c) the use of ICT in music lessons (digital score) for the study of the music piece inside and outside the classroom

Marina Mintza has been working as a music teacher at Primary Schools since 2005 and as a music educator in conservatories and Centers for Creative Education. She holds a Master's Degree in Music Education from the Department of Music Studies (NKUA), Advanced Theory, and is a graduate of the Two-Year Training Workshop of Artistic and Creative Education "ANIMA". She contributes with experiential workshops to conferences, workshops, and music teachers' training programs. In 2018, she released the book "Games with the Musical Tubes Boomwhackers" (published by Fagottobooks) in which she participated as a co-author. She believes that “music is first discovered and then learned” and that is why learning music through experiential activities is at the core of her music teaching.

Τα κλέφτικα τραγούδια και ο λαϊκός ζωγράφος Θεόφιλος

Μάριος Σκαμνέλος

Η διδασκαλία της μουσικής με διαθεματική-διεπιστημονική προσέγγιση αποτελεί μία από τις σύγχρονες παιδαγωγικές τάσεις καθώς φαίνεται να δίνει θετικά αποτελέσματα βελτιώνοντας την κριτική σκέψη, παρουσιάζοντας τη γνώση ολιστικά. Η μετάδοση της ελληνικής λαϊκής μουσικής δεν μπορεί να στηριχθεί αποκλειστικά στην κλασική μουσική σημειογραφία, κατά συνέπεια η διαθεματική προσέγγιση αποτελεί ένα εργαλείο για την επίτευξη αυτού του σκοπού. Η συγκεκριμένη διαθεματική πρόταση στοχεύει να διδάξει την ελληνική δημοτική μουσική σε μάθημα μουσικού συνόλου χρησιμοποιώντας τη λαϊκή τέχνη των εικαστικών, της λαϊκής ποίησης και της επιστήμης της Ιστορίας.

Εισαγωγή

Η αλληλεπίδραση των τεχνών, των επιστημών ή θεμάτων σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα καλείται ως «διαθεματικότητα» και ένας όρος που χρησιμοποιείται συχνά για να περιγράψει το βασικό χαρακτηριστικό της, είναι η «ενιαιοποίηση της γνώσης» (Χατζημιχαήλ, 2010· Ματσαγούρας, 2005).

Οι απόψεις των ερευνητών για την αποτελεσματικότητα στη γνώση που μπορεί να προσφέρει μια διαθεματική πρακτική δίστανται, με τους μεν να θεωρούν ότι προσφέρει επιφανειακή διδασκαλία των αντικειμένων, αγνοώντας τις νοητές γραμμές των επιστημών (Sowell, 1995) και τους δε να θεωρούν ότι με τη διαθεματικότητα αποφεύγεται η μονόπλευρη γνώση διεγείροντας περισσότερες αισθήσεις, προκαλώντας ένα γόνιμο έδαφος ολιστικής γνώσης (Χρυσοστόμου, 2009· Μωραϊτή, 1997· Χατζημιχαήλ, 2010· Ματσαγούρας, 2005). Η δεύτερη άποψη φαίνεται να συμβαδίζει με τη θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης του Gardner, η οποία υποστηρίζει πως ένα θέμα μπορεί να γίνει πιο εύκολα κατανοητό όταν ενεργοποιηθούν περισσότερα από ένα κέντρα νοημοσύνης του εγκεφάλου (Kassell, 1998).

Λαμβάνοντας υπόψιν τις παρατηρήσεις των ερευνητών, η συγκεκριμένη διαθεματική πρόταση, παραμένοντας στα όρια της διδασκαλίας μαθήματος μουσικού συνόλου, χρησιμοποιεί τη βοήθεια της τέχνης των εικαστικών, της λαϊκής ποίησης και της επιστήμης της ιστορίας. Ωστόσο, η διεύρυνση της πρότασης σε πρόγραμμα σπουδών διαθεματικής προσέγγισης θα μπορούσε να σχεδιαστεί από ομάδα εκπαιδευτικών με σκοπό να διδαχθούν σε βάθος και άλλα αντικείμενα.

Οι δράσεις που προτείνονται σε αυτή τη πρόταση, έχουν χαρακτήρα ομαδικότητας, συμμετοχής, αλληλεπίδρασης, διάδρασης, συνεργασίας, επικοινωνίας και εμπειρίας, αποφεύγοντας οι μαθητές να είναι απλώς δέκτες της έτοιμης γνώσης αλλά να την ανακαλύψουν μόνοι τους, με τον εκπαιδευτικό να λειτουργεί ως καθοδηγητής (Beane,

1997· Χατζημιχαήλ, 2010· Μασσαγγούρας, 2000). Στόχος είναι οι μαθητές να αναπτύξουν την ικανότητα τους στην ενεργητική ακρόαση (Campbell, 2005) αλλά και να βελτιώσουν τις γνωσιολογικές τους δεξιότητες γύρω από τα χαρακτηριστικά της ελληνικής λαϊκής & παραδοσιακής μουσικής (μορφολογία, κλίμακες, ρυθμολογία, εναρμόνιση κ.ά.). Επιπλέον στόχος που προκύπτει από τα διαθεματικά προγράμματα είναι η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης (Χρυσοστόμου, 2009).

Τα εργαλεία που θα χρησιμοποιηθούν για την επίτευξη των μουσικών στόχων έχουν ως θέμα την ελληνική επανάσταση του 1821 και είναι: α) έργα του λαϊκού ζωγράφου Θεόφιλου, β) δημοτικοί στίχοι και γ) εκτελέσεις δημοτικών τραγουδιών με κοινό στιχουργικό περιεχόμενο, διαφορετικής ωστόσο αισθητικής. Τα στοιχεία του παραπάνω πακέτου, οριοθετούν την αισθητική, την ταυτότητα και τα δομικά χαρακτηριστικά της δημοτικής μουσικής, αλλά και το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο της επαναστατικής περιόδου, που σε ένα πρόγραμμα μουσικής διδασκαλίας είναι ωφέλιμο να συμπεριλαμβάνεται καθώς αποτελεί ένα από τα συστατικά της συνταγής ενός μουσικού είδους (Campbell, 2004· O'Flynn, 2005).

Γνωριμία με τον λαϊκό ζωγράφο Θεόφιλο

Ο Θεόφιλος γεννήθηκε και πέθανε στην Βαρεία Μυτιλήνης το 1935 σε ηλικία περίπου 64 ετών, παρόλο που το μεγαλύτερο μέρος της ζωής του δεν το πέρασε εκεί, αλλά πρώτα στη Σμύρνη και στη συνέχεια στον Βόλο. Υπήρξε ένα πρόσωπο που υπέστη έντονη ψυχοσωματική βία για τη διαφορετικότητα που τον χαρακτήριζε, όπως η αριστεροχειρία του και η επιλογή του να ντύνεται φουστανελάς, μία ενδυμασία που ήταν ξεπερασμένη στην εποχή του (Εικόνα 1) (Ελύτης, 1996· Μακρής, 1974· Τσαρούχης, 1967).

Εικόνα 1 (Μακρής, 1974: 441)
Ο Θεόφιλος με ενδυμασία φουστανελά.

Πρόκειται για να έναν αυτοδίδακτο ζωγράφο του οποίου το έργο αναγνωρίστηκε μετά το θάνατό του, όταν το ανακάλυψαν άνθρωποι τέχνης όπως ο ζωγράφος Ελευθεριάδης, γνωστός και ως Teriade και ο Οδυσσέας Ελύτης.

Ο Μακρής (1974: 440) αναφέρει ότι ο Θεόφιλος «Αποφεύγοντας τα παιδιά της ηλικίας του, κλειδωνόταν στο υπόγειο και ζωγράφιζε τραγουδώντας κλέφτικα τραγούδια». Ακόμη και αν το γεγονός που περιγράφει δεν είναι αληθινό, είναι ωστόσο δικαιολογημένο καθώς βλέποντας τα έργα του Θεόφιλου, που θεματολογικά σχετίζονται με την ελληνική επανάσταση του 1821, αναδεικνύεται η άμεση σχέση με τα κλέφτικα τραγούδια. Αυτά τα τραγούδια χαρακτηρίζονται και ως ιστορικά, καθώς έχουν ως περιεχόμενο γεγονότα και περιγραφές που αφορούν την ελληνική επανάσταση. Δεν υπογράφονται επώνυμα από συνθέτη ή στιχουργό και επενδύονται μουσικά από τα ποικίλα τοπικά ιδιώματα του δημοτικού τραγουδιού της Ελλάδας (Λιάβας, 2021).

ΔΡΑΣΗ 1

Ένα από τα έργα του Θεόφιλου που θα χρησιμοποιηθεί ως δείγμα της διαθεματικής πρότασης είναι αυτό που απεικονίζεται ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης με τους στρατιώτες του στην Εικόνα 2. Αρχικά προτείνεται να πραγματοποιηθεί παρατήρηση και συλλογή στοιχείων του έργου στην τάξη, ώστε να ακολουθήσει αναζήτηση σχετικού τραγουδιού. Αναφέρονται ενδεικτικά κάποιες ερωτήσεις που θα βοηθήσουν τους μαθητές να παρατηρήσουν στο έργο:

Εικόνα 2

«Ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης συναθροίζεται εις την Λίμνην Λέρνην τους νικητάς του Δράμαλη» (Τσαρούχης, 1967)

1. Ποια είναι η ενδεχόμενη περίπτωση του έργου; Μάχη πόλεμου ή γλέντι;
2. Ποια εποχή του χρόνου φαίνεται να απεικονίζεται;
3. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος; (Πόλη; Φυσικό περιβάλλον;)
4. Ποιος φαίνεται να είναι ο πρωταγωνιστής του έργου;
5. Ποια είναι η ενδυμασία των ατόμων της παράστασης; Ποια χρονολογική περίοδο φορούσαν τέτοιες στολές;
6. Ποια μουσικά όργανα φαίνεται να υπάρχουν στο έργο; Τι είδους μουσικής λέτε να παίζουν;
7. Δύο άντρες φαίνεται να χορεύουν κρατώντας από ένα μαντήλι. Ο ένας από τους δύο έχει γυρισμένη την πλάτη του στους θεατές. Τι χορό λέτε να χορεύουν;

Τα παιδιά αυθόρμητα θα μας οδηγήσουν σε πολλές πτυχές του έργου. Μέσα από αυτή τη διαδικασία ενισχύονται ικανότητες όπως η παρατηρητικότητα, η κριτική σκέψη, η αισθητική έκφραση κ.ά.

Δείγμα περιγραφής του έργου

Στο έργο του Θεόφιλου απεικονίζεται ο Κολοκοτρώνης (μας παραπέμπει σε αυτό η περικεφαλαία που είναι δίπλα του) να κάθεται πάνω σε έναν βράχο και να απολαμβάνει περήφανος τους στρατιώτες. Στη δεξιά πλευρά του έργου, τέσσερα πρόσωπα κάθονται και υποθέτουμε πως αποτελούν τους μουσικούς, από τους οποίους μόνο ο ένας φαίνεται να κρατάει μουσικό όργανο (έγχορδο). Δύο χορευτές πιάνονται με μαντήλι, εκ των οποίων ο πρωτοχορευτής είναι πλάτη στο σκίτσο και φαίνεται να κάνει στροφή (φιγούρα), κρατώντας ένα ακόμη μαντήλι στο αριστερό χέρι. Στο έργο φαίνονται ακόμη δύο πρόσωπα: Ένας είναι καθιστός και φαίνεται να μαγειρεύει, ενώ ένας άντρας με επιβλητική ενδυμασία, στέκεται δίπλα από τον Κολοκοτρώνη. Ο οπλισμός των ανδρών είναι εμφανής με σπαθιά και τουφέκια. Η εποχή φαίνεται να είναι άνοιξη καθώς διακρίνονται μεν τα χιονισμένα βουνά, αλλά διακρίνεται και έντονη βλάστηση στο εδάφος. Τέλος, κάτω από τα βουνά διακρίνεται η ροή ενός ποταμού.

Το κλέφτικο τραγούδι

Στη συλλογή του Πολίτη (1914:71-72) παρουσιάζεται ένα κλέφτικο τραγούδι με τίτλο: «Λάμπουν τα χιόνια στα βουνά». Οι στίχοι του παρουσιάζουν πολλά κοινά χαρακτηριστικά με το έργο του Θεόφιλου.

- Λάμπουν τὰ χιόνια 'ς τὰ βουνὰ κι' ὁ ἥλιος 'ς τὰ λαγκάδια,
λάμπουν καὶ τάλαιφρά σπαθιά τῶν Κολοκοτρωναίων,
πῶχον τὰ σήμια τὰ πολλὰ, τοῖς ἀσημένιαις πάλαις,
τοῖς πέντε ἀράδες τὰ κουμπιά, τοῖς ἔξι τὰ σαπράζια·*
5. *ὅπου δὲν καταδέχονται τὴ γῆς νὰ τὴν πατήσουν.
Καβάλλα τρῶνε τὸ ψωμί, καβάλλα πολεμᾶνε,
Καβάλλα πὰν 'ς τὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,
Καβάλλα παίρν' ἀντίδερο ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
Φλωριά ρήχνουν 'ς τὴν Παναγιά, φλωριά ρήχνουν 'ς τοὺς ἄγιους*
 10. *καὶ 'ς τὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τοῖς ἀσημένιαις πάλαις.*

''Χριστέ μας, βλόγα τὰ σπαθιά, βλόγα μας και τὰ χέρια.''

Κι' ὁ Θεοδωράκης μίλησε, κι' ὁ Θεοδωράκης λέει:

''Τούτ' οἱ χαραῖς ποῦ κάνουμε σὲ λύπη θὰ μᾶς βγάλουν.

Απόψ' εἶδα 'ς τὸν ὕπνο, 'ς τὴν ὕπνοφантаσία μου,

15. *θολὸ ποτάμι πέρναγα και πέρα δὲν ἐβγήκα.*

Ἐλάτε νὰ σκορπίσουμε, μπουλούκια νὰ γενοῦμε.

Σύρε, Γιώργο μ', 'ς τὸν τόπο σου, Νικήτα, 'ς τὸ Λοντάρι·

ἐγὼ παου 'ς τὴν Καρύταινα, πάου 'ς τοὺς ἐδικούς μου,

ν' ἀφήκω τὴ διαθήκη μου και τοῖς παραγολαῖς μου,

20. *τί θὰ περάσω θάλασσα, 'ς τὴ Ζάκυνθο θὰ πάω.''*

Ο Πολίτης αναλύοντας το ιστορικό γεγονός που περιγράφεται στους στίχους, χρησιμοποιεί το ρήμα «συνήθροισε» την οποία βλέπουμε να αποτυπώνεται και στον τίτλο του έργου του Θεόφιλου, αφήνοντας μια υπόνοια πως ο δεύτερος τη δανείστηκε από τον πρώτο.

Τα κοινά χαρακτηριστικά που προκύπτουν από τους στίχους είναι αρχικά η αναφορά στο φυσικό περιβάλλον και συγκεκριμένα στα χιονισμένα βουνά και τον ήλιο. Ωστόσο, η αναφορά στον ήλιο φαίνεται να είναι συμβολική, καθώς αντικατοπτρίζει τη διάθεση των κλεφτών, οι οποίοι είναι έτοιμοι να διεκδικήσουν την ελευθερία της πατρίδας, με υπερηφάνεια, θάρρος, δυναμισμό και πίστη στο Θεό. Στον 13^ο στίχο αφήνεται να εννοηθεί ότι οι Κολοκοτρωνάιοι γλεντούν από τη φράση: «*Τούτ' οἱ χαραῖς ποῦ κάνουμε...*». Επιπλέον στην 15η στροφή ο Κολοκοτρώνης «αναφέρει» στον εφιάλτη του τη παρουσία ποταμιού, το οποίο απεικονίζεται και στο έργο. Τέλος, ο άντρας που απεικονίζεται δίπλα στον Κολοκοτρώνη, ίσως να είναι ο ξάδερφός του ο Γιώργος ή ο ανιμῶς του ο Νικηταράς σύμφωνα με τα ονόματα που υποθέτει ο Πολίτης (1914).

Αναζήτηση ερμηνείας

Η αναζήτηση της μουσικής απόδοσης του τραγουδιού πραγματοποιήθηκε στην ιστοσελίδα του YouTube, πληκτρολογώντας τον τίτλο στην μπάρα αναζήτησης. Ιστοσελίδες, όπως το YouTube, αποτελούν στις μέρες μας εργαλεία μαθημάτων μουσικής, καθώς προσφέρουν ποικίλες δυνατότητες, όπως άμεση πρόσβαση σε οπτικοακουστικό μουσικό υλικό (Cayari, 2013) και διαδικτυακή παγκόσμια επικοινωνία, καθώς ὅλοι οι χρήστες μπορούν να λειτουργούν ως δέκτες και ως παραγωγοί ταυτόχρονα (Jenkins, 2006) κ.ά.

Για τις ανάγκες της συγκεκριμένης πρότασης θα παρουσιαστούν και θα αναλυθούν ενδεικτικά τρεις εκτελέσεις που προέκυψαν από τα αποτελέσματα της αναζήτησης στο YouTube. Επιλέχθηκαν εκτελέσεις που αποτελούν αποτύπωση ζωντανής ερμηνείας, με σκοπό να υπάρξει σύγκριση σε συνθήκες αυθόρμητης μουσικής απόδοσης των μουσικών και αποκλεισμός στουντιακών παρεμβάσεων στην εκτέλεση των μουσικών.

Θα παρουσιαστεί ενδεικτικός τρόπος ανάλυσης τραγουδιού που μπορεί να πραγματοποιηθεί σε μια τάξη μουσικού συνόλου, ώστε οι μαθητές να γνωρίσουν τους τρόπους παρατήρησης με σκοπό να αποκτήσουν ή βελτιώσουν την ικανότητα να μαθαίνουν ένα τραγούδι ακούγοντάς το. Οι προφορικές μουσικές, όπως αυτή της

ελληνικής δημοτικής μουσικής δεν δύναται να καταγραφούν με ακρίβεια στο σύστημα της κλασικής μουσικής σημειογραφίας, γι αυτό και μεταδίδονται προφορικά. Παράλληλα με την ανάλυση των μουσικών στοιχείων, προτείνεται να διασταυρώνονται τα ομώνυμα ή ετερόνυμα χαρακτηριστικά που αναδείχθηκαν από την ανάλυση στο έργο του Θεόφιλου και των στίχων.

Ανάλυση δειγμάτων

Δείγμα 1^ο

Βιντεοσκοπημένη εκτέλεση τραγουδιού από πανηγυρι με τίτλο: «Λάμπουν τα χιόνια στα βουνά» με φωνητική ερμηνεία του Πρωτοπρεσβύτερου Χρίστου Κυριακόπουλου (2003)¹.

Στίχοι:

*Λάμπουν τα χιόνια στα βουνά, και ο ήλιος στα λαγκάδια
Ετσί λαμπεί μωρέ και η κλεφτουριά, οι Κολοκοτρωναίοι
που 'χουν μωρέ τ' ασημια τα πολλά, τις ασημένιες πάλες
Αυτοί δεν κα- ωρέ δεν καταδέχονται, τη γης να την πατήσουν.
Καβάλα παν' ωρέ στην εκκλησιά, καβάλα προσκυνάνε
Καβάλα παί- ωρέ παιρνούν αντιδώρο, απ' του παπά το χέρι
Φλουριά ριχνούν ωρέ ριχνούν στην Παναγιά*

Οι στροφές των στίχων της εκτέλεσης είναι κατά δεκαεπτά λιγότεροι από αυτές που παρουσιάζονται στον Πολίτη (1914). Εκτός από τον δεύτερο στίχο της εκτέλεσης που παρουσιάζεται παραλλαγμένος, οι υπόλοιποι δεν είναι επιλεγμένοι κατά σειρά, αλλά είναι ίδιοι. Το νόημα παραμένει το ίδιο σε όσα αναφέρονται για το φρόνιμα των κλεφτών, αλλά δεν γίνεται καθόλου λόγος για τις φοβίες του Κολοκοτρώνη.

Χαρακτηριστικά της εκτέλεσης

Οργανολόγιο: Το όργανο που έχει κύριο σολιστικό χαρακτήρα είναι το κλαρίνο και αποτελείται από δύο μουσικούς, ενώ ανάλογο αλλά δευτερεύοντα ρόλο έχει το βιολί. Τα συνοδευτικά όργανα είναι το στεριανό λαούτο και το τουμπελέκι. Στο βίντεο συμμετέχει επιπλέον και μια τραγουδίστρια.

Μορφολογική & ρυθμική ανάλυση: ένα μέρος της εκτέλεσης έχει τον χαρακτήρα καθιστικού τραγουδιού που χαρακτηρίζεται και ως μουσική της «τάβλας». Αρχικά το κλαρίνο εκτελεί αυτοσχεδιασμό ελεύθερου ρυθμού στηριζόμενο σε πεντατονική κλίμακα και ο τραγουδιστής ακολουθεί ερμηνεύοντας το πρώτο μισό του δεύτερου στίχου (...κλεφτουριά,) στηριζόμενος σε κλίμακα φυσική μινόρε (βλ. Παράδειγμα 1). Στο επόμενο μέρος, το κλαρίνο επεμβαίνει με απάντηση και στη συνέχεια ο τραγουδιστής επαναλαμβάνει τον δεύτερο στίχο από την αρχή και φτάνει στη μέση του τρίτου στίχου (γύρισμα).

¹ <https://www.youtube.com/watch?v=INodobTXZyA> (Ανακτήθηκε στις 25-3-21).

Στο σημείο αυτό, η ορχήστρα τραγουδάει ομαδικά σε ταυτοφωνία από την αρχή του τρίτου στίχου, σε ένα νέο γύρισμα, αυτή τη φορά όμως σε ρυθμική κανονικότητα και ρυθμό 3/4 τσάμικο (βλ. Παράδειγμα 2) σε ταχύτητα 102bpm το τέταρτο, ο οποίος είναι αρκετά συντηρητικός χωρίς ιδιαίτερες παραλλαγές. Στη μέση του τέταρτου στίχου ακολουθεί εισαγωγή 9 μέτρων. Αυτή η φόρμα επαναλαμβάνεται ακόμη τρεις φορές όπου ολοκληρώνονται οι στίχοι και ακολουθεί αυτοσχεδιασμός (verso) από το κλαρίνο που στηρίζεται στη ρυθμική ροή για τουλάχιστον 16 μέτρα, καθώς το βίντεο διακόπτεται και δεν παρουσιάζεται το κλείσιμο του τραγουδιού.

Παράδειγμα 2²
Παραλλαγή τσάμικου

Εναρμόνιση: Η εναρμόνιση του καθιστικού μέρους στηρίζεται μόνο σε ισοκράτη στη βάση ενώ παρατηρείται μετατόπιση μικρής διάρκειας στην III και στην VII ανάλογα με τις μελωδικές ανάγκες. Στο μέρος της ρυθμικής κανονικότητας του τσάμικου η εναρμόνιση στηρίζεται στις συγχορδίες I-, III+, VII+.

Συμπεράσματα 1^{ου} Δείγματος

Τα περιορισμένα στοιχεία του οργανολογίου που παρουσιάζονται στο έργο του Θεόφιλου που είναι ένα μουσικό νυκτό έγχορδο όργανο με μικρό σκάφος, δεν επιτρέπουν τη σύγκριση με την εκτέλεση που συμμετέχουν πέντε μουσικά όργανα εκ των οποίων το νυκτό είναι το στεριανό λαούτο και έχει πολύ μεγαλύτερο σκάφος (βλ. Εικόνα 2). Αν μπορούμε να αντιστοιχίσουμε ένα σημείο της εκτέλεσης με τη σκηνή του χορού που παρουσιάζεται στο έργο του Θεόφιλου, είναι το μέρος του τραγουδιού που παρουσιάζει ρυθμό τσάμικου. Το συμπέρασμα προκύπτει, διότι τα τραγούδια της τάβλας δεν χορεύονται, άλλωστε γι' αυτό χαρακτηρίζονται έτσι.

² Η σημειογραφία του ρυθμού όπως παρουσιάζεται, στηρίζεται στον τρόπο του Παύλου (2006), δηλαδή οι νότες με τις γραμμές προς τα πάνω δηλώνουν μπάσο χτύπο, ενώ οι προς τα κάτω, πρίμο.

Εικόνα 2
Στεριανό λαούτο (Ανωγειανάκης: 86)

Ο χορός «τσάμικος» αποτελεί κατά βάση έναν αντρικό χορό και είναι ένα είδος που έχει άμεση σχέση με το δημοτικό τραγούδι και μέσω αυτών αναδεικνύεται η γενναιότητα. Αποτελείται από μια ομάδα χορευτών, τουλάχιστον δύο, με βασικό πρωταγωνιστή τον πρωτοχορευτή οι οποίοι κινούνται σε κύκλο. Παρόλο που υπάρχουν μοτίβα και κανόνες που ακολουθούν οι χορευτές, το τσάμικο έχει αυτοσχεδιαστικό χαρακτήρα, δίνοντας την ευκαιρία στον πρωτοχορευτή να εκφραστεί μέσω της κίνησης. Το ζενίθ της έκφρασης των πρωταγωνιστών, πρωτοχορευτή και «κλαριτζή» έρχεται όταν οι δυο τους αυτοσχεδιάζουν, επικοινωνώντας μουσικοκινητικά, στο γνωστό μέρος κάθε τσάμικου που χαρακτηρίζεται ως βέρσο (verso) (Koutsouba, 2014).

Δείγμα 2^ο

Η εκτέλεση αποτελεί στιγμιότυπο από ραδιοφωνική εκπομπή και έχει τίτλο: «Λάμπουν τα χιόνια στα βουνά (Των Κολοκοτρωναίων)»³. Η φωνητική ερμηνεία γίνεται ομαδικά σε ταυτοφωνία.

Στίχοι:

*Λάμπουν τα χιό- ωρέ τα χιόνια στα βουνά, και ο ήλιος στα λαγκάδια
Ετσι ωρέ λαμπεί κι η κλεφτουριά, οι Κολοκοτρωναίοι
που 'χουν ωρέ τ' ασήμια τα πολλά, τις ασημένιες πάλες
Αυτοί δεν κα ωρέ δεν καταδέχονται, τη γης να την πατήσουν.
Καβάλα παν' ωρέ παν' στην εκκλησιά.*

Σε αυτή την εκτέλεση οι στίχοι ίδιοι με αυτή του Δείγματος 1, αλλά κατά δύο στροφές λιγότεροι.

Οργανολόγιο: Το οργανολόγιο παρουσιάζει επίσης όμοια χαρακτηριστικά με την εκτέλεση του 1ου Δείγματος, χωρίς ωστόσο την παρουσία δεύτερου κλαρίνου και γυναικείας φωνής.

³ <https://www.youtube.com/watch?v=zN-6PzCkvBM> (ανακτήθηκε στις 25-3-21)

Φόρμα τραγουδιού και ρυθμός: Η φόρμα παρουσιάζει όμοια μορφή με αυτή της ρυθμικής ροής του τσάμικου της εκτέλεσης του Κυριακόπουλου, η οποία ακολουθείται με την εξής σειρά.

1. Εισαγωγή από κλαρίνο 12 μέτρων σε ρυθμό τσάμικο (βλ. Παραδείγματα 3, 4 & 5) και σε ταχύτητα 96bpm το τέταρτο.
2. Στη συνέχεια ακολουθεί το πρώτο φωνητικό θέμα με γύρισμα όπως περιγράφηκε στο Δείγμα 1. Αυτό επαναλαμβάνεται άλλες τέσσερις φορές (συνολικά πέντε).
3. Στη συνέχεια το κλαρίνο εκτελεί αυτοσχεδιασμό (verso) πάνω στον ρυθμό και το τραγούδι καταλήγει εκεί.

Παράδειγμα 3
Παραλλαγή τσάμικου (1)

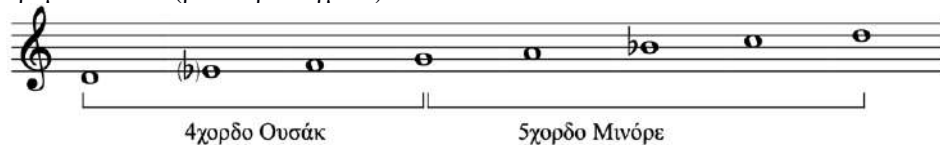

Παράδειγμα 4
Παραλλαγή τσάμικου (2)

Παράδειγμα 5
Παραλλαγή τσάμικου (3)

Τροπικότητα: Η μελωδία της εκτέλεσης έχει κοινά χαρακτηριστικά με την εκτέλεση Κυριακόπουλου. Ωστόσο σε αυτή την εκτέλεση η δεύτερη βαθμίδα είναι ευέλικτη εμφανίζοντας «διατονική συμπεριφορά», δηλαδή κατά την ανοδική πορεία έχει απόσταση τόνου από την τονική και στην καθοδική χαμηλώνει. Αυτό το γεγονός δίνει μια διαφορετική αισθητική στην εκτέλεση καθώς η κλίμακα έχει χαρακτηριστικά του δρόμου Ουσάκ (βλ. Παράδειγμα 6).

Παράδειγμα 6
Δρόμος Ουσάκ (Μυστακίδης, 2013· Ανδρικός, 2018)

Επίσης νότα που φαίνεται να εμφανίζει «διατονική συμπεριφορά» είναι η 6^η βαθμίδα χάρη της οποίας η δεύτερη υπομονάδα μετατρέπεται σε ματζόρε. Αυτό το φαινόμενο είναι χαρακτηριστικό στις κλίμακες που έχουν ως δεύτερη υπομονάδα μινόρε αλλά και σε αυτές που έχουν ως δεύτερη υπομονάδα ματζόρε για να μετατραπούν στην κάθοδο σε μινόρε. Στη συγκεκριμένη εκτέλεση η «διατονική συμπεριφορά» της 6^{ης} βαθμίδας εμφανίζεται στο 2^ο και 3^ο μέτρο της εισαγωγής (Παράδειγμα 7) και στην καταληκτική φράση κάθε εισαγωγής, που παίζει είτε τη φράση του 3^{ου} μέτρου του Παραδείγματος 7 είτε τη φράση του Παραδείγματος 8.

Παράδειγμα 7

Παράδειγμα 8

Εναρμόνιση: Το λαούτο αναλαμβάνοντας την αρμονική επένδυση, εναρμονίζει με I-, III+ ενώ η VII ποικίλει σε ματζόρε ή μινόρε ανάλογα με τη συμπεριφορά της 2^{ης} νότας. Παρατηρείται ότι στις καταλήξεις η 2^η είναι χαμηλωμένη προφανώς για να εξυπηρετήσει πτώση ημιτονίου, άρα η συγχορδία της VII σε αυτή την περίπτωση είναι μινόρε.

Δείγμα 3

Εκτέλεση τραγουδιού με τίτλο: «Λάμπουν τα χιόνια στα βουνά (Των Κολοκοτρωναίων)» και φωνητική ερμηνεία του Τάκη Καρναβά⁴. Η εκτέλεση αποτελεί ηχογράφιση από πανήγυρι και όχι βιντεοσκόπηση όπως στις προηγούμενες περιπτώσεις.

Στίχοι

*Ωρέ λάμπουν τα χιό- ωρέ τα χιόνια στα βουνά, λάμπουν και στα λαγκάδια
Ετσί λάμπει και κλεφτουριά, οι Κολοκοτρωναίοι
που 'χουν ωρέ τ' ασήμια τα πολλά, τις ασημένιες πάλες
Καβάλα παν' στην εκκλησιά,*

⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=t3SShrzIW04> (ανακτήθηκε στις 25-3-21)

Οι στίχοι που χρησιμοποιούνται είναι λιγότεροι από κάθε περίπτωση.

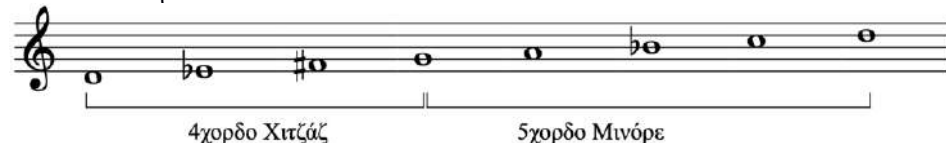
Οργανολόγιο: Το βασικό μελωδικό όργανο είναι το κλαρίνο με ερμηνευτή τον Βαγγέλη Κοκκώνη (αναφωνεί το όνομα ο Καρναβάς). Τα συνοδευτικά όργανα είναι ηλεκτρική κιθάρα, ηλεκτρικό αρμόνιο και τύμπανα (drums set). Επίσης, παρατηρείται το ηχητικό εφέ της επανάληψης στο κλαρίνο και στον τραγουδιστή.

Ρυθμός: Η ρυθμική αγωγή διατηρείται σε όλη τη διάρκεια του τραγουδιού και είναι επίσης σε ρυθμό τσάμικο, με ταχύτητα 66 bpm το τέταρτο εμφανώς πιο αργό από τις προηγούμενες περιπτώσεις. Η βάση του εσωτερικού ρυθμού εμφανίζει κοινά χαρακτηριστικά με το Δείγμα 2.

Φόρμα τραγουδιού: Η φόρμα είναι όμοια με αυτή των παραπάνω εκτελέσεων, με τη διαφορά ότι εδώ μεσολαβεί μια μικρή απάντηση στη μέση κάθε πρώτου στίχου (διαρκεί ενάμιση μέτρο) από το κλαρίνο (αναλύεται παρακάτω).

Τροπικότητα και εναρμόνιση:

Η κλίμακα του τραγουδιού είναι Χιτζάζ (Παράδειγμα 9) και οι συγχορδίες που χρησιμοποιούνται είναι I+, III dim (ντιμινουίτα), IV-, και VII- ή χρησιμοποιείται εναλλακτικά η II+.

Παράδειγμα 9

Δρόμος Χιτζάζ (Μυστακίδης, 2013· Ανδρίκος, 2018)

Θέμα εισαγωγής: το κλαρίνο εισάγει ένα 4χορδο ματζόρε ξεκινώντας από τον προσαγωγή με σκοπό να καταλήξει ατελώς στην 3^η χαμηλωμένη βαθμίδα (εναρμονίζεται με III+), αναπτύσσοντας στη συνέχεια στη βάση αυτής 5χορδο χιτζάζ. Στη συνέχεια κατεβαίνει στην τονική χαμηλώνοντας τη 2^η βαθμίδα η οποία του επιτρέπει να μεταβεί σε δρόμο Χιτζάζ με παρόμοιο τρόπο του φαινομένου που ονομάζεται «φθορισμός» (βλ. Ανδρίκος, 2018) και αρμονικά καλύπτεται με συγχορδία III dim (ντιμινουίτα). Κινείται σε αυτόν τον δρόμο για πέντε μέτρα και πραγματοποιεί καταληκτήρια φράση με καθοδική πορεία 5χορδου ματζόρε από τη βάση και επιστροφή σε αυτή (Παράδειγμα 10).

Παράδειγμα 10

Καταληκτήρια φράση κλαρίνου

Η ίδια μετατροπία πραγματοποιείται και στα θέματα του τραγουδιστή.

Συγκεκριμένα:

1. 1^ο θέμα: «*Λάμπουν τα χιόνια στα βουνά*». Κινείται μόνο στην πρώτη υπομονάδα του δρόμου (5χορδο χιτζάζ).
2. Καταληκτήρια φράση από κλαρίνο και γέφυρα στην 3^η χαμηλωμένη βαθμίδα.
3. 2^ο θέμα: «*λάμπουν και στα λαγκάδια*». Παραλαβή στην 3^η χαμηλωμένη βαθμίδα και ανάπτυξη χιτζάζ σε αυτή.
4. 3^ο θέμα: «*έτσι λάμπει κι η κλεφτουριά*». Μετάβαση στην αρχική βάση σε δρόμο χιτζάζ.

Η εκφραστικότητα όλων των μουσικών παρατηρείται να είναι υψηλή, με τα συνοδευτικά όργανα (αρμόνιο-κιθάρα) να μην αρκούνται μόνο στην απλή εκτέλεση της κάθετης αρμονίας, αλλά αυτοσχεδιάζουν έντονα παρουσιάζοντας αντιστικτική κινητικότητα και οριζόντια αρμονία (αρπές). Επίσης, οι δύο σολίστες πρωταγωνιστές (κλαρίνο-τραγουδιστής) παρουσιάζουν ένα υπερπλούσιο περιεχόμενο νοτών στηριζόμενοι στη βασική μελωδία.

Τα παραπάνω χαρακτηριστικά που αφορούν το οργανολόγιο και την έντονη εκφραστική εξωστρέφεια των μουσικών, συνάδουν με τα χαρακτηριστικά που προσδιορίζουν τον όρο «νεοδημοτικό» που άρχισε να εισάγεται μετά την μεταπολίτευση από τους επικριτές του, με σκοπό να διαχωρίσουν αυτή την κουλτούρα από την «αυθεντική», κατά τους ίδιους, δημοτική παραδοσιακή μουσική (Κοκκώνης, 2008).

Στο Δείγμα 3 τα ηχοχρώματα της εκτέλεσης δεν συμβαδίζουν με την εποχή του Κολοκοτρώνη, καθώς εκείνη την εποχή δεν υπήρχαν ηλεκτρικά όργανα.

ΔΡΑΣΗ 3

Εκτέλεση τραγουδιού από το μουσικό σύνολο: Μαθαίνουμε να εκτελούμε μία ή περισσότερες από τις εκτελέσεις που θα επιλέξουν οι μαθητές μέσω της προφορικής μετάδοσης με σκοπό να εκτελεστεί από το μουσικό σύνολο. Το ενδεχόμενο οι μαθητές να έχουν διαφορετικές μεταξύ τους επιλογές, μπορούμε να το διαχειριστούμε, προτείνοντάς τους να συνδυάσουμε τα διαφορετικά στοιχεία της κάθε εκτέλεσης σε μία εναλλακτική διασκευή. Το τελικό αποτέλεσμα θα μπορούσε να παρουσιαστεί σε μία μουσική παράσταση ή να βιντεοσκοπηθεί-ηχογραφηθεί και να δημοσιευθεί στο YouTube. Τέτοιες πρωτοβουλίες αυξάνουν το κίνητρο των μαθητών, καθώς τους δίνεται η ευκαιρία να εξωτερικεύσουν την εκφραστικότητά τους και να αναδείξουν τα επιτεύγματά τους (Cayari, 2017). Μέσα από αυτή τη διαδικασία οι μαθητές μαθαίνουν να συνεργάζονται και να αποκτούν εμπειρία στην εκτέλεση και ερμηνεία της ελληνικής προφορικής δημοτικής μουσικής.

ΔΡΑΣΗ 4

Αντιστοίχιση έργων του Θεόφιλου-κλέφτικων τραγουδιών: Θέτοντας ένα από τα έργα του Θεόφιλου, σε κάθε ομάδα μαθητών, μπορούμε να τους ζητήσουμε να αναζητήσουν ένα κλέφτικο τραγούδι που να παρουσιάζει κοινά χαρακτηριστικά με το έργο και να αναλύσουν τα μουσικά του χαρακτηριστικά αυτή τη φορά χωρίς καθοδήγηση,

προτρέποντάς τους να απογαλακτιστούν και να ανεξαρτητοποιηθούν από τον εκπαιδευτικό (Beane, 1997).

ΔΡΑΣΗ 5

«Εκτέλεση ποτ πουρί»: Αυτή η δράση προτείνει τη συλλογή έργων του Θεόφιλου με συναφές τραγούδια τα οποία θα τοποθετούν με σειρά ώστε να εκτελεστούν από το μουσικό σύνολο «ποτ πουρί». Στις σκηνές της λαϊκής μουσικής, με σκοπό να μη διακόπτεται ο χορός σε κάποιες περιπτώσεις, το πέρασμα από το ένα τραγούδι στο άλλο πραγματοποιείται χωρίς το κλείσιμο του προηγούμενου, δημιουργώντας μια σειρά από τραγούδια (γνωστή και ως ποτ πουρί). Η μετάβαση δεν γίνεται τυχαία, αλλά πραγματοποιείται είτε σε τραγούδια με κοινά χαρακτηριστικά (π.χ. τονικότητα, κλίμακα, ρυθμός, θεματολογία, κ.ά.), είτε με τη βοήθεια φράσεων (γέφυρες) που εξυπηρετούν μία μετατροπία.

Επίλογος

Η παρούσα εργασία αποτελεί ένα δείγμα το οποίο ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει όπως παρουσιάζεται ή να αποτελέσει αφορμή να αναζητήσει άλλη αντιστοιχία ενός έργου με τραγούδια. Η συλλογή του Θεόφιλου δεν περιορίζεται μόνο στη θεματολογία της ελληνικής επανάστασης (Μακρής, 1974), αλλά περιλαμβάνει πορτραίτα, εικονογραφίες από τοπία, περιοχές και άλλα αποτελώντας γόνιμο έδαφος διακαλλιτεχνικής πρότασης με δημοτικά τραγούδια όλης της ελληνικής επικράτειας. Σε πρώτο στάδιο η επιλογή των εκτελέσεων των τραγουδιών προτείνεται να πραγματοποιηθεί από τον εκπαιδευτικό με σκοπό να διασφαλίσει εκτελέσεις με διαφορετικά χαρακτηριστικά ερμηνείας και απόδοσης, ώστε να αποτελέσουν αφορμή για κριτική σκέψη (για το ποια από αυτές ταιριάζει στο έργο του Θεόφιλου), αλλά και για συζήτηση γύρω από ζητήματα αισθητικής της μουσικής.

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

- Ανδρικός, Ν. (2018). *Οι λαϊκοί δρόμοι στο μεσοπολεμικό αστικό τραγούδι: Σχεδιάγραμμα λαϊκής τροπικής θεωρίας*. Αθήνα: Τόπος.
- Ανωγειανάκης, Φ. (1991). *Ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα*. Αθήνα: Μέλισσα.
- Ελύτης, Ο. (1996). *Ο Ζωγράφος Θεόφιλος* (3η έκδ.). Αθήνα: Ύψιλον/βιβλία. (Η 1η έκδοση έγινε το 1973).
- Κοκκώνης, Γ. (2008). Το «ταυτόν» και το «άλλοτρον» της (νέο)δημοτικής μουσικής και ο ρόλος της δισκογραφίας. *Ετερότητες και Μουσική στα Βαλκάνια* (τεύχος 4). Αρτα: ΤΕΙ Ηπείρου, Τμήμα Λαϊκής & Παραδοσιακής Μουσικής. [Πρακτικά ημερίδας στα πλαίσια της εβδομάδας Ανοιχτών Πυλών του Τμήματος Λαϊκής & Παραδοσιακής Μουσικής (Αρτα, 31 Μαΐου 2008).
- Λιάβας, Λ. (2021). Τα τραγούδια του Αγώνα του 1821: Από τα προεπαναστατικά εμβατήρια στην Αθήνα του Όθωνα. Στο Λ. Λιάβας & Χ. Σαρρής (επιμ.) *Τραγουδώντας την επανάσταση*. Εθνική Βιβλιοθήκη. Ανακτήθηκε από <https://ejournals.epublishing.ekt.gr/pfiles/journals/54/editor->

[uploads/issues/KEAE04.html?1=C&fbclid=IwAR2lrhOvzu8YeKLYfNOsK_BcFTviDDKfcVqXnQho87mSjs6186fyCaqtnOk#](https://www.researchgate.net/publication/328111111_uploads/issues/KEAE04.html?1=C&fbclid=IwAR2lrhOvzu8YeKLYfNOsK_BcFTviDDKfcVqXnQho87mSjs6186fyCaqtnOk#)

- Μακρής, Κ. (1974). Θεόφιλος. *Ελληνες Ζωγράφοι: Από τον 19ο αιώνα στον 20ο*. Αθήνα: Μέλισσα.
- Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2000). *Θεωρία και πράξη της διδασκαλίας: Στρατηγικές διδασκαλίας*. Τόμος Β'. Αθήνα: Gutenberg.
- Ματσαγγούρας, Η. Γ. (2005). Η διαθεματικότητα: Τι, πώς και γιατί. Πρακτικά Ημερίδας με θέμα: *Διαθεματικό πλαίσιο προγραμμάτων σπουδών – Ευέλικτη ζώνη*.
- Μυστακίδης, Δ. (2013). *Λαϊκή Κιθάρα: Τροπικότητα και Εναρμόνιση*, Θεσσαλονίκη: Πριγκηπέσσα.
- Μωραΐτη, Τ. (1997). *Λαϊκή παράδοση και σχολείο: Εκπαιδευτικό Πρόγραμμα Προσέγγισης των Παιδιών του Νηπιαγωγείου και του Δημοτικού Σχολείου στον Παραδοσιακό Πολιτισμό*. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.
- Παύλου, Α. (2006). *Το Τουμπελέκι και οι Ρυθμοί: Μέσα από τους Χορούς τα Τραγούδια και τους Οργανικούς Σκοπούς*. Αθήνα: Faggoto.
- Πολίτης, Ν. (1914). *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού*. Αθήνα: Εστία.
- Τσαρούχης, Γ. (Επιμ.). (1967). *Θεόφιλος* (β' εκδ.). Αθήνα: Εμπορική Τραπέζης της Ελλάδος.
- Χατζημιχαήλ, Μ. (2010). Η εφαρμογή και η αποτελεσματικότητα της διαθεματικής προσέγγισης στη διδακτική πρακτική. Σταυρινίδου, Μ. (επιμ). *Επιθεώρηση εκπαιδευτικών θεμάτων* (τεύχος16) (σ.212-225). Αθήνα: Υπουργείο Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων.
- Χρυσοστόμου, Σ. (2009). Η διαθεματική προσέγγιση στη διδασκαλία της μουσικής. Στο Ζ. Διονυσίου & Σ. Αγγελίδου (Επιμ), *Σχολική Μουσική Εκπαίδευση: Ζητήματα Σχεδιασμού, Μεθοδολογίας και Εφαρμογών*. Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

- Beane, J. (1997). *Curriculum integration: Designing the core of democratic education*. New York: Teachers College.
- Campbell, P.S. (2004). *Teaching music globally*. Oxford: Oxford University Press.
- Campbell, P. (2005). Deep listening to the musical world. *Music Educators Journal*, 92(1), 30-36.
- Cayari, C. (2013). Using informal education through music video creation. *General music today*, 27(3), 17-22.
- Cayari, C. (2017). Connecting music education and virtual performance practices from YouTube. *Music Education Research*, 20(3), 360-376.
- Jenkins, H. (2006) *Convergence culture: Where old and new media collide*. New York, NY: New York University Press.
- Kassell, C. (1998). Music and the Theory of Multiple Intelligences. *Music Educators Journal*, 84(5), 29-60.
- Koutsouba, M. (2014). Places, dance(s) and realities". Contexts and dance forms of Tsamikos dance in Greece. In E.I. Dunin & C.E. Foley (eds.). *Dance and place & dance and festival*. Proceedings of 27th Symposium of the International Council for Traditional Music (ICTM) Study Group on Ethnochoreology (pp. 99-106).

Ireland: The Irish Academy of Music and Dance, University of Limerick.
O'Flynn, J. (2005). Re-appraising ideas of musicality in intercultural contexts of music education. *International Journal of Music Education*, 23(3), 191–203.
Sowell, T. (1995). *The vision of the anointed*. New York: Basic Books.

Ιστοσελίδες

Κυριακόπουλος Χ. & Συγκρότημα Δαλιάνη. Λάμπει ο ήλιος στα βουνά. Ανακτήθηκε από <https://www.youtube.com/watch?v=INodobTXZyA> στις 25/3/21.
Καραχάλιος, Δ., Βήλος, Β & Καραθανάσιος, Θ. Λάμπουν τα χιόνια στα βουνά (των Κολοκοτρωναίων). Απόσπασμα ραδιοφωνικής εκπομπής της ΕΡΤ. Ανακτήθηκε από <https://www.youtube.com/watch?v=zN-6PzCkvBM> στις 25/3/21.
Καρναβάς Τάκης. Λάμπουν τα χιόνια στα βουνά. Ανακτήθηκε από <https://www.youtube.com/watch?v=t3SShrzIW04> στις 25/3/21.

Ο Μάριος Σκαμνέλος είναι απόφοιτος του τμήματος Νοσηλευτικής του ΑΤΕΙ Ηπείρου, καθώς και του τμήματος Λαϊκής και Παραδοσιακής Μουσικής του ΑΤΕΙ Ηπείρου με ειδικότητα στο ακορντεόν. Είναι κάτοχος μεταπτυχιακού στον τομέα της Μουσικής Παιδαγωγικής, από το τμήμα Μουσικών Σπουδών του Ιονίου Πανεπιστημίου. Από το 2019 είναι υποψήφιος διδάκτορας στο τμήμα Μουσικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Επιπλέον, είναι κάτοχος πτυχίου ακορντεόν κλασικών σπουδών, καθώς και ανώτερον θεωρητικών αρμονίας και αντίστιξης. Από το 2010 διδάσκει σε δημόσια σχολεία και ιδιωτικά ωδεία. Από το 2017 έχει συμμετάσχει ως ομιλητής σε πανελλήνια επιστημονικά συνέδρια με τις σχετικές δημοσιεύσεις άρθρων. Έχει παρουσιάσει σεμινάρια που σχετίζονται με τη διδασκαλία της μουσικής σε δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς. Τέλος, συμμετέχει σε πληθώρα εμφανίσεων ως δεξιότεχνης του ακορντεόν, καθώς και στη δισκογραφία.

Greek folk songs (kleftika) and the folk painter Theofilos

Marios Skamnelos

The teaching of music with an inter-subject - interdisciplinary approach is one of the modern pedagogical trends, as it seems to give positive results by improving critical thinking, presenting knowledge in a holistic way. The transmission of Greek folk music cannot be based solely on classical music notation. Therefore, the interdisciplinary approach is a tool to achieve this goal. This specific thematic proposal aims to teach Greek folk music in an ensemble course using the folk art of the visual arts, of folk poetry and the science of history.

Marios Skamnelos is a graduate of the Department of Nursing as well as the Department of Traditional Music of the Technological Educational Institute of Epirus specializing in accordions. He holds a Master's degree in Music Pedagogy from the Department of Music Studies at the Ionian University Since 2019. He has been a PhD candidate in the Department of Music Studies at the University of Ioannina. In addition, he holds a degree in accordion classical studies as well as advanced theoretics of harmony and counterpoint. He has been teaching in public schools and private conservatories since 2010. He has participated as a speaker in scientific conferences with the relevant publications in articles since 2017. He has presented seminars related to the teaching of music in public and private institutions. Last but not least, he participates in numerous appearances as an accordion master as well as in discography.

Στάσεις των εφήβων απέναντι στο φαινόμενο του ηθοποιού που τραγουδάει στη μικρή οθόνη. Μουσικοπαιδαγωγική εφαρμογή στην περίπτωση του μιούζικαλ της Αλίκης Βουγιουκλάκη

Αγγελική Σκανδάλη

Το άρθρο πραγματεύεται την περίπτωση μιας μουσικοπαιδαγωγικής εφαρμογής σε σχολείο των Αθηνών με θέμα το ελληνικό κινηματογραφικό μιούζικαλ. Ενδιαφέρει εδώ μία επικέντρωση στην πρωταγωνίστρια Αλίκη Βουγιουκλάκη.

1. Εισαγωγή

Ο θαυμασμός για την τέχνη της αρμονικής συνύπαρξης εικόνας με μουσική ήταν το κίνητρο της μαθητικής μελέτης του μιούζικαλ με όχημα την ελκυστική παρουσία της πρωταγωνίστριας Αλίκης Βουγιουκλάκη στη μικρή οθόνη. Δουλεύοντας με εφήβους μαθητές/τριες στο 2ο Πρότυπο Γυμνάσιο Αθηνών για μια δεύτερη και τελευταία σχολική χρονιά, είχαμε την ευκαιρία να αναλύσουμε το φαινόμενο *ελληνικό μιούζικαλ* κυρίως επικεντρώνοντας στην ακτινοβολούσα πρωταγωνίστριά του που υπήρξε και η πιο καλοπληρωμένη. Ιστορικά στοιχεία για το ελληνικό μιούζικαλ, δημοσιευμένες απόψεις για τον ελληνικό κινηματογράφο από γνωστές προσωπικότητες στο μουσικοϊστορικό πεδίο και κυρίως οι εργασίες των μαθητών/τριών που είχαν την ευκαιρία για μία βαθύτερη εξοικείωση με την ανάλυση μουσικών σκηνών επεκτεινόμενοι και σε ολίγον περίπλοκα ζητήματα μουσικοδραματικής ανάλυσης που βρίσκει κανείς σε μελέτες για την όπερα και το μουσικό θέατρο εν γένει.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω την κυρία Διευθνήτη του σχολείου, Χάϊδω Καλλιτσάκη, η οποία έκανε κάθε καλή ενέργεια που χρειαζόταν για την υλοποίηση του project. Ευχαριστίες οφείλω στην Finos Film, τον βιογράφο Μάκη Δελαπόρτα, τον ανιψιό της ηθοποιού, θεολόγο Ιωάννη Βουγιουκλάκη, στον οποίο προσωπικά οφείλω εύσημα καλής αποστασιοποίησης από την υλοποίηση του σχολικού project και την τεχνική υποστήριξη εκ της πλατφόρμας του You tube και του Webex χάρη στις οποίες έγινε δυνατή η πραγματοποίηση του μαθήματος και με την μέθοδο της τηλεκαίδευσης.

2. Το μιούζικαλ.

Το μιούζικαλ αναγνωρίζεται και από τον αδαή κινηματογραφόφιλο ως ειδολογική κατηγορία του κινηματογράφου στην οποία το τραγούδι και ο χορός έχουν και παραδειγματικά κεφαλαιώδη σημασία για την ανάπτυξη της σκηνικής δράσης και την

εξέλιξη της πλοκής με όρους που προσεγγίζονται υπό μουσικοδραματικές οπτικές ανάλυσης όχι παρόμοιες αλλά πιθανώς συνεχείς με λοιπές μορφές μουσικού θεάτρου (όπερα, οπερέττα). Το πιο χαρακτηριστικό γνώρισμα είναι εδώ η κίνηση που οι μουσικές σκηνές προσδίδουν στον μουσικό χρόνο της κινηματογραφικής πλοκής.

Η εξέλιξη αυτή έγινε αρχικά δυνατή ως αποτέλεσμα των προσπαθειών δημιουργίας ομιλούντος κινηματογράφου στις Η.Π.Α. και την Ευρώπη κατά την διάρκεια του 20ού αιώνα. Στην Ελλάδα το μιούζικαλ, ως σοφιστικέ τεχνικά και καλλιτεχνικά άρθια επιδιώξιμο, κατέστη δυνατό μόνο μεταπολεμικά φέροντας σε αστρονομικά ύψη το καλλιτεχνικό άστρο της πρωταγωνίστριας, σύμφωνα και με τα δεδομένα των επισπρακτικών ρεκόρ της εποχής.

2.1. Το μιούζικαλ. Καταβολές από τον βωβό κινηματογράφο.

Ξεκινώντας από τον βωβό κινηματογράφο, η μουσική των ταινιών ήταν ζωντανή εκτέλεση από μουσικούς αρχικά έως ότου οι πρωτοπόροι σκηνοθέτες είχαν ανακαλύψει τις μουσικές δυνατότητες της εικόνας. Προς τα τέλη της δεκαετίας του 1930 μουσικοσυνθέτες όπως ο Sergei Prokofiev, ο οποίος επένδυσε μουσικά την ταινία Alexander Nevsky του σκηνοθέτη Sergei Eisenstein, είχαν ήδη καταφέρει στο έργο τους η μουσική να καθορίζει και να καθοδηγεί την εικόνα.

Από τεχνική άποψη η προβολή μίας κινηματογραφικής ταινίας συνιστά έναν ρυθμό 24 καρέ ανά δευτερόλεπτο, γεγονός που επιτρέπει στον κινηματογραφιστή (operator) να έχει την διακριτικότητα ενός μεγαλύτερου ελέγχου του ρυθμού εγγραφής σε σύγκριση με τον μουσικοσυνθέτη. Δεδομένου ότι ο συντομότερος μουσικός φθόγγος στο δυτικοευρωπαϊκό μουσικό σύστημα μπορεί να έχει διάρκεια 1/32 του δευτερολέπτου αλλά αυτό δεν είναι εφικτό εκτός μόνον μηχανικά ή ηλεκτρονικά, στη ζωντανή εκτέλεση μουσικής κατά την εγγραφή μπορεί να προηγείται η εικόνα έναντι της μουσικής. Ωστόσο με δεδομένο ότι η μουσική θεωρείται η πιο αφαιρετική από τις τέχνες αυτή απαιτεί ενδελεχή έλεγχο του χρόνου.

Η μουσική κωμωδία του Χόλλυγουντ ήταν οι πρώτες μουσικές ταινίες στις οποίες η σχέση ήχου/εικόνας αντιστράφηκε : ο ήχος δεν μοιάζει να ακολουθεί την εικόνα καθώς τα πρόσωπα με τις κινήσεις τους και το τραγούδι τους «δίνουν την εντύπωση ότι γεννιούνται από τη μουσική».¹ Οι οπτικές αυτές για την κινηματογραφία έγιναν αργότερα αφορμή για ιδιαίτερη προβολή πρωταγωνιστών του κινηματογράφου από τα μέσα δημοσιότητας και οι φράση «ένα αστέρι γεννιέται» έγινε κλισέ για την κινηματογραφική βιομηχανία. Στην Ελλάδα η Αλίκη Βουγιουκλάκη ήταν η πρώτη που τόλμησε να βάλει κινηματογραφικό συνεργείο στο μαιευτήριο. Μετά από αυτήν υπήρξαν γυναίκες που θέλησαν να ωφεληθούν από την άνθηση της κινηματογραφίας η οποία άλλωστε υπήρξε ιστορική για τον ελληνικό κινηματογράφο.²

¹ Michel, CHION, *Το Μιούζικαλ*, Αθήνα (εκδ. Πατάκη) 2008, σ.9.

² Η Αλίκη Βουγιουκλάκη έγινε μητέρα το 1969 και το ίδιο έτος γυρίστηκε και προβλήθηκε η κινηματογραφική ταινία "Το Ανθρώπακι" με πρωταγωνιστές τον Κώστα Βουτσά και την Μάρθα Καραγιάννη στην οποία υποδύονταν ένα νιόπαντρο ζευγάρι που θέλησε να ευνοηθεί από την δημοφιλία της κινηματογράφησης αναμένοντας την πρώτη εγκυμοσύνη της συζύγου. Η κινηματογραφική αυτή ταινία προβλήθηκε από ιδιωτικό τηλεοπτικό σταθμό στις αρχές του 2022,

2.2. Το ελληνικό μιούζικαλ της Αλίκης Βουγιουκλάκη

Ο πιο πολυγράφος από τους βιογράφους της Αλίκης Βουγιουκλάκη μετά το 1961 είναι ο ηθοποιός και συγγραφέας Μάκης Δελαπόρτας στον οποίο οφείλουμε την υποστήριξη της άποψης για την προέλευση του ελληνικού κινηματογραφικού μιούζικαλ. Δημοσιεύοντας την άποψη του κορυφαίου σκηνοθέτη μιούζικαλ, Γιάννη Δαλιανίδη, ότι στην Ελλάδα το ελληνικό μιούζικαλ προήλθε από τις παλαιότερες κινηματογραφικές οπερέτες του 1930 επιτυγχάνει να αναδείξει το πως η πρώτη κινηματογραφική οπερέτα *Οι Απόχηδες των Αθηνών* του Νίκου Χατζηαποστόλου σε σκηνοθεσία του Δημήτρη Γαζιάδη³ και η αναβίωσή της το 1950 σε σκηνοθεσία του Ηλία Παρασκευά ήταν επιτυχημένες προσπάθειες κινηματογραφικής διασκευής οπερέτας που έφεραν στην κινηματογραφική αίθουσα την πρώτη ελληνική πρόταση για μουσικό κινηματογράφο.⁴

Ο Μ. Δελαπόρτας διασώζει στον χρόνο την κατάθεση του Γιάννη Δαλιανίδη στις σελίδες του: «... Για να γυριστεί μια μουσική ταινία υπάρχουν ασφαλώς περισσότερες δυσκολίες από ό,τι για το γύρισμα μιας απλής κωμωδίας ή ενός δράματος γι αυτό και το είδος των ταινιών δεν ευδοκίμησε στον τόπο μας. Υπάρχουν βέβαια κάποια τραγούδια και σχεδόν σε όλες τις ελληνικές ταινίες, πότε εύθυμα και πότε μελαγχολικά, ανάλογα με την υπόθεση αλλά αυτό δεν μπορεί να τις χαρακτηρίσει μουσικές. Υπήρξαν όμως και οι ήρωες, παλαιοί και νέοι συνάδελφοι που μετέφεραν στην κινηματογραφική οθόνη κάποιες θεατρικές οπερέτες και έτσι είχαμε το πρώτο μιούζικαλ: την αμερικανική εκδοχή της οπερέτας αλλά και μουσικές ταινίες. Ένας από αυτούς υπήρξα κι εγώ και ήταν, νομίζω, φυσικό να ενδώσω στον πειρασμό αφού προϋπήρξα χορευτής και ηθοποιός του μουσικού θεάτρου...».⁵

Ο Γ. Δαλιανίδης είχε ήδη γυρίσει το πρώτο αμερικανικής έμπνευσης ελληνικό μιούζικαλ "Μερικοί το προτιμούν κρύο" το 1962 με την Finos Films όταν η Αλίκη Βουγιουκλάκη έπεισε τον Φιλοποιμένα Φίνο για μία δική της ταινία με τον σκηνοθέτη.⁶

πιθανότατα δεκαετίες ύστερα από την πρώτη κινηματογραφική του προβολή. Βλ. Κωνσταντίνος ΚΥΡΙΑΚΟΣ, *Κώστας Βουτσάς. Ηθοποιός στην κωμωδία*, Αθήνα (εκδ. Αιγόκερως) α.χ.

³ Η κινηματογραφική οπερέτα γυρίστηκε το 1930 στα ανάκτορα του Τατοΐου και θεωρούνταν χαμένη για δεκαετίες. Μόλις το 2021 προβλήθηκε ξανά στον κινηματογράφο Λαΐς του Μεταξουργείου καθώς ευρέθηκε σε ιδιωτικό αρχείο της Γαλλίας και συντηρήθηκε από γαλλική κινηματογραφική αρχειοθήκη. Σύμφωνα με τον Μ. Δελαπόρτα, «σε εκείνη την πρώτη προβολή της η μουσική και τα τραγούδια ήταν ηχογραφημένα και ακούγονταν από δίσκους γραμμοφώνου που παίζονταν πίσω από την οθόνη» γεγονός που επιβεβαιώθηκε από την προβολή της ταινίας. Βλ. Μάκης ΔΕΛΑΠΟΡΤΑΣ, *Τα μιούζικαλ του ελληνικού κινηματογράφου*, Αθήνα (εκδ. Ορφέας), 2004, σσ. 24-25.

⁴ Στην δεκαετία του 1950 δύο ακόμα οπερέτες αγαπημένες του κοινού από το θέατρο έγιναν κινηματογραφικές ταινίες σε σκηνοθεσία Μαρίας Πλυτά. Το 1952 ο *Βαφτιστικός* του Θεοφράστου Σακελλαρίδη (με τους Ανθή Ζαχαράτου, Πέτρο Επιτροπάκη, Αλέκο Αλεξανδράκη, Μίμη Φωτόπουλο, Φραγκίσκο Μανέλλη) και *Το Κορίτσι της γειτονιάς* του Νίκου Χατζηαποστόλου (με τους Σμαρούλα Γιούλη, Ορέστης Μακρής, Γιώργος Φούντας, Δημήτρης Νικολαΐδης, Δέσπω Διαμαντίδου, Καίτη Λαμπροπούλου και Τζαβέλας Καρούσης) Βλ. στ.ιδ., σσ. 24-25.

⁵ στ.ιδ., σ. 8.

⁶ στ.ιδ., σ. 28.

Γυρίστηκε η ταινία «Η Ψεύτρα» με μουσική Μίμη Πλέσσα το οποίο όμως είναι ένα ζήτημα εάν όντως θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μιούζικαλ.⁷ Ανόμοια με λοιπά μιούζικαλ των αρχών της δεκαετίας του 1960,⁸ ακόμα και με σκηνοθεσία του Γ. Δαλιανίδη, η ταινία δεν ακολουθεί το παράδειγμα των ταινιών της τετραλογίας μιούζικαλ σε αμερικανικά πρότυπα με μουσική του Μίμη Πλέσσα καθώς δεν βασίζεται σε πολυπρόσωπο καστ. Ο μουσικοσυνθέτης στράφηκε αργότερα σε «*πιο ελληνικά και λαϊκά θέματα*» περίπου ταυτόχρονα με τις πιο γνωστές ταινίες μιούζικαλ της Αλίκης Βουγιουκλάκη.⁹

Μετά την «Ψεύτρα» η Αλίκη Βουγιουκλάκη αποφάσισε να απομακρυνθεί από την εταιρεία παραγωγής Finos Films και μετά τον γάμο της με τον Δημήτρη Παπαμιχαήλ πρωταγωνίστηκε στο θέατρο στο έργο «Η Κόρη μου η σοσιαλίστρια» το οποίο αμέσως μετά γυρίστηκε ως ταινία του Αλέκου Σακελλάριου με μουσική Γιώργου Ζαμπέτα. Η μουσική ήταν «*λαϊκή με ζεμπέκικα, χασάπικα, συρτάκια και διπλοπενιές*».¹⁰

Αμέσως μετά με έναν νέο σκηνοθέτη, τον Γιώργο Σκαλενάκη, γύρισε μία ακόμα ταινία μιούζικαλ, τις «*Διπλοπενιές*» με μουσική του Σταύρου Ξαρχάκου. Στην αφίσα της πρώτης προβολής η ταινία αναφέρεται σαφώς ως «*το γνήσιο ελληνικό μιούζικαλ*»¹¹ Ο ιστορικός του ελληνικού κινηματογράφου Γιάννης Σολδάτος αναφέρει την άποψη του Γ. Σκαλενάκη για την ταινία μιούζικαλ : «*Για μένα, ο ρυθμός γενικά είναι η έκφραση της ζωής και της πραγματικότητας. Σπάνια θα δείτε στις ταινίες μου να χρησιμοποιώ ένα μπαλέτο ζαφνικά και αδικαιολόγητα. Αντίθετα προσπαθώ να αναδειξω κάθε φορά τη σχέση που έχει με τον χορό ή καθημερινή ανθρώπινη κίνηση...*». Και παρακάτω : «*Εθνικό είναι το μιούζικαλ που θα μπορέσει να αποδώσει τον ρυθμό ενός συγκεκριμένου λαού και τόπου όχι μόνο στον τρόπο που τραγουδά ή χορεύει αλλά και στην ίδια την καθημερινή του πραγματικότητα: όταν περπατά στον δρόμο, όταν δουλεύει, όταν χειρονομεί συζητώντας...*».¹² Η κινηματογραφική κριτική για την ταινία δεν φειδωλεύτηκε τον σχολιασμό: «*Ένα κατά παραγγελίαν αισθηματικό οικογενειακό σκετσάκι, κομμένο και ραμμένο στα μέτρα του αχώριστου ζεύγους...*». Και ακόμα: «*Αυτή την φορά όμως υπάρχει κάτι παραπάνω. Υπάρχει ο Γιώργος Σκαλενάκης, ένας σκηνοθέτης με νεανική, μοντέρνα ματιά, αναμφισβήτητο ταλέντο και κάτι άλλο, ίσως σημαντικότερο για τα ελληνικά πράγματα : μία παιδεία καθαρά και αποκλειστικά κινηματογραφική. Τα χορευτικά που γυρίζει ο εκ Τσεχοσλοβακίας Έλληνας σκηνοθέτης δεν θυμίζουν σε καμμία περίπτωση επιθεώρηση [...] η φωτογραφική μηχανή δεν καρφώνεται, δεν καθλώνεται από γκρο-*

⁷ στ.ιδ., σ. 29.

⁸ Το 1963 γυρίστηκε το νεανικό μιούζικαλ «*Αυτό το κάτι άλλο*» του Γρηγόρη Γρηγορίου με μουσική του Κώστα Κλάββα και λίγο μετά η το μιούζικαλ του Γ. Δαλιανίδη «*Κάτι να κείει*» με μουσική του Μίμη Πλέσσα. στ.ιδ., σ. 30.

⁹ Πρόκειται κυρίως για τις ταινίες μιούζικαλ «*Οι θαλασσιές οι χάντρες*» (1967) και «*Μια κυρία στα μπουζούκια*» (1968) του σκηνοθέτη Γιάννη Δαλιανίδη. Βλ. στ.ιδ., σ. 35.

¹⁰ Το τραγούδι «*Σήκω χόρευε συρτάκι*» με 100.000 πωλήσεις δίσκων έγινε χρυσό. Βλ. στ.ιδ., σ. 32.

¹¹ Βλ. Μάκης ΔΕΛΑΠΟΡΤΑΣ, *Αλίκη Βουγιουκλάκη-Λεύκωμα*, Αθήνα (εκδ. Περιοδικός Τύπος Α.Ε.), 1998, σ. 274

¹² Γιάννης ΣΟΛΔΑΤΟΣ, *Ελληνικός Κινηματογράφος-Ένας αιώνας ντοκουμέντα 1900-1970*, Αθήνα (εκδ. Αιγόκερως) 2020, σ. 374.

πλαν σε γκρο-πλαν που μιμείται τόσο χονδροειδώς το κακό θέατρο...».¹³

Το ερώτημα με την δύσκολη απάντηση είναι ξανά το πότε μία ταινία μπορεί να χαρακτηριστεί ως μιούζικαλ. Το μόνο σίγουρο είναι ότι στον ελληνικό κινηματογράφο τα τραγούδια έχουν μόνιμη θέση και ειδικά οι ταινίες της Αλίκης Βουγιουκλάκη ξεκίνησαν με μία αξιοσημείωτη ιδιαιτερότητα : την μουσική του μουσικοσυνθέτη Μαργαρίτη Καστέλλη στην πρώτη ταινία της, «Το Ποντικάκι», σε παραγωγή της Ολύμπια Φιλμ και σκηνοθεσία Δημήτρη Δαδήρα.¹⁴ Μετά την γνωριμία της με τον μετέπειτα σύζυγό της η Αλίκη Βουγιουκλάκη απομακρύνθηκε από την Finos Films και γύρισε ταινίες με οργανισμό παραγωγής. Επέστρεψε με την κινηματογραφική ταινία «Η Αρχόντισσα και ο αλήτης» το 1968 με μουσική Νίκου Μαμαγκάκη. Ωστόσο η μόνιμη απορία του κινηματογραφόφιλου κοινού για τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες διακρίνεται μία μουσική κωμωδία από ένα μιούζικαλ δεν είναι εύκολο να απαντηθεί εδώ. Εάν βασιστεί κανείς στις ιστορικές πηγές, μπορεί να παρατηρήσει ότι υπάρχει μία φειδωλότητα στους χαρακτηρισμούς από τους συντάκτες κινηματογραφικών κριτικών στις ελληνικές εφημερίδες: Για την ταινία «Το πιο λαμπρό αστέρι» κριτική του/της Δ. Παπαδοπούλου στην εφημερίδα «Βραδυνή» του 1967 την αναφέρει ως μιούζικαλ.¹⁵ Όμως η ταινία «Η Αγάπη μας»¹⁶ που είναι πλημμυρισμένη από τραγούδια αναφέρεται από την Αγλαΐα Μητροπούλου ως αισθηματική κωμωδία και η ταινία «Το κορίτσι του λούνα-παρκ» ως μιούζικαλ.¹⁷ Προγενέστερες ταινίες με τραγούδια όπως «Η Σωφερίνα» αναφέρεται από τον Κώστα Σταματίου στην εφημερίδα «Τα ΝΕΑ» το 1964 ως κομεντί και τον ίδιο χρόνο ο Γ. Κ. Πηλγός στην ίδια εφημερίδα αναφέρει την ταινία «Το Δόλωμα» ως αισθηματική κωμωδία ενώ η ταινία «Μοντέρνα Σταχτοπούτα» του 1965 αναφέρεται από τον Κ. Σταματίου στην εφημερίδα «ΤΑ ΝΕΑ» ως «ουγγρική κομεντί» χωρίς κάποια περαιτέρω εξήγηση.¹⁸ Από αυτή την ενδεικτική ανθολόγηση είναι φανερό ότι στην δεκαετία του 1960 δεν υπάρχει ακόμα μία τυποποίηση των κινηματογραφικών ταινιών με βάση προϋποθέσεις αξιολόγησης της μουσικής τους. Οι κριτικοί του κινηματογράφου δεν έχουν πιθανώς μουσική παιδεία και οι αναφορές τους στη μουσική είναι προς το παρόν ανύπαρκτες στις πηγές που χρησιμοποιούνται εδώ.

Σημαντικό είναι να θεωρηθεί ότι η άποψη για την προέλευση του μιούζικαλ από την οπερέτα, την οποία υποστηρίζει και ο συνθέτης και ιστορικός της ελληνικής

¹³ Κινηματογραφική κριτική Μιρέλλας Γεωργιάδου στην εφημερίδα «Μεσημβρινή» του 1968. Βλ. Γ. Σολδάτος, ο.π., σ. 374.

¹⁴ Ο Μαργαρίτης Καστέλλης έχει υπογράψει την διασκευή του ελληνικού Εθνικού Ύμνου που εκτελούν οι στρατιωτικές μπάντες και απαγορεύεται η κάθε τροποποίησή. Βλ. Μ. Δελαπόρτα, *Αλίκη...*, σ. 231. Σε σκηνοθεσία Δημήτρη Δαδήρα ξανά ήταν και η ταινία «Χαρούμενοι Αλήτες», παραγωγή Ολύμπια Φιλμς και αυτή με μουσική του Ζακ Ιακωβίδη. στ.ιδ. σ. 237.

¹⁵ Βλ. Γ. Σολδάτος, *Ελληνικός...*, σ. 417.

¹⁶ Αξιοσημείωτο είναι ότι σε αφίσσες οι ταινία αναφέρεται ως «ταινία οργανισμού» ενώ η Finos Films ως εταιρεία παραγωγής για «ελληνικές ταινίες διεθνούς επιπέδου». Βλ. Μ. Δελαπόρτα, *Αλίκη...*, σσ. 282, 296.

¹⁷ Βλ. Αγλαΐα ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ, *Ελληνικός κινηματογράφος*, Αθήνα (εκδ. Παπαζήση) τομ. Α', 2016, σ. 394.

¹⁸ Βλ. Γ. Σολδάτος, *Ελληνικός...* σσ. 358-359.

μουσικής Κώστας Μυλωνάς,¹⁹ διαφαίνεται να κυριαρχεί επί της εκδοχής ότι το μιούζικαλ σχετίζεται με την θεατρική επιθεώρηση. Την δεύτερη άποψη υιοθετεί ως μεθοδολογική προσέγγιση η Λυδία Παπαδημητρίου στο βιβλίο της «Το ελληνικό κινηματογραφικό μιούζικαλ» το οποίο όμως μελετά κάποιες μουσικές σκηνές υπό το πρίσμα του σκηνοθέτη : ενδιαφέρεται για σεκάνς και πλάνα συσχετιζόμενα με την δομή των τραγουδιών χωρίς να υπεισέρχεται σε μουσικοσυνθετικές οπτικές. Το βιβλίο περιλαμβάνει μόνο την ταινία μιούζικαλ «Διπλοπενιές» ενώ στον περιεκτικό κατάλογο ταινιών δεν αναφέρεται η ταινία «Η Αγάπη μας».

3. Η πρωταγωνίστρια Αλίκη Βουγιουκλάκη

Η Αλίκη Βουγιουκλάκη είναι μία μοναδική περίπτωση Ελληνίδας σταρ του κινηματογράφου η οποία θριάμβευσε στην κινηματογραφική αίθουσα. Η επιτυχία των ταινιών μιούζικαλ στις οποίες πρωταγωνιστούσε μετρά ήδη διάρκεια περισσότερη από 55ετία και, χάρη στην διευκόλυνση της τηλεόρασης, είναι παρούσα στο μέσο ελληνικό σπίτι των αστικών κέντρων αλλά και της επαρχίας.

Ανθολόγηση των απόψεων των σημερινών εφήβων για την καλλιτέχνηδα έφερε στο φως την δημοφιλία της και στη συνείδηση των νεότερων γενεών. Ως αναγνωρίσιμο σύμβολο της ομορφιάς, της προσιτής χαριτόβρυτης νέας γυναίκας που απεικονίζεται μέσα από τα κινηματογραφικά πλάνα και τα happy end των μιούζικαλ ταινιών, η Αλίκη Βουγιουκλάκη είναι σήμερα μία μεγαλιθική καλλιτεχνική προσωπικότητα που δεν εκπίπτει στο καλλιτεχνικό στερέωμα χάρη κυρίως στην φιλαρέσκεια που ελκύει ακόμα τον Έλληνα θεατή.

3.1. Για ένα σύντομο βιογραφικό

Η Αλίκη Βουγιουκλάκη γεννήθηκε στο Μαρούσι Αττικής πριν τον πόλεμο και η οικογένειά της από την πλευρά της μητέρας της καταγόταν από την οικογένεια του Έλληνα πρωθυπουργού Κουμουνδούρου.

Μαθήτρια ακόμα της δραματικής σκηνής έκανε ντεμπούτο στην παράσταση «Κατά φαντασίαν ασθενής» του Μολιέρου. Το κινηματογραφικό ντεμπούτο της ήταν η ταινία «Το Ποντικάκι» με μουσική Μαργαρίτη Καστέλλη. Μετά έπαιξε στις ταινίες «Ο Αγαπητικός της Βοσκοπούλας», το «Κορίτσι με τα παραμύθια» (1956) με μουσική Κώστα Καπνίση, «Μαρία Πενταγιώτισσα», με μουσική Τάκη Μωράκη, «Διακοπές στην Αίγινα» με μουσική Μενελάου Θεοφανίδη, «Θολά Νερά» με μουσική Χρήστου Μουραμπά, «Χαρούμενοι Αλήτες» με μουσική Ζακ Ιακωβίδη και «Ερωτας στους αμμόλοφους».

Το 1958 ο διεθνής τύπος ενδιαφέρθηκε γι αυτήν και η Ελένη Βλάχου στην εφημερίδα «Καθημερινή» την βάφτισε Εθνική σταρ της Ελλάδας. Τότε γυρίστηκε «Ο Μιμίκος και η Μαίρη» με μουσική Τάκη Μωράκη και την ίδια χρονιά η ταινία «Μουσίτσα» με μουσική του Τάκη Μωράκη. Μετά με την Finos Films πήρε τον ρόλο της «Αστέρως»

¹⁹ Βλ. Κώστας ΜΥΛΩΝΑΣ, *Η Μουσική στον ελληνικό κινηματογράφο*, Αθήνα (εκδ. Κέδρος), 2001, σ. 82.

και ποσοστά από την ταινία. Η μουσική ήταν του Τάκη Μωράκη. Το 1959 γυρίστηκε το «Ξύλο βγήκε από τον Παράδεισο» με μουσική Μάνου Χατζιδάκη. Την ίδια χρονιά στο θέατρο Μουσούρη πρωταγωνίστησε στο έργο «Τόπο στα νιάτα» και φωτογραφήθηκε με τον διάδοχο Κωνσταντίνο. Η Αλίκη ήταν ήδη σταρ.

Το 1960 γύρισε την ταινία «Το Κλωτσοσκούφι» με μουσική Μάνου Χατζιδάκη. Το 1960 γύρισε την «Μανταλένα» με μουσική Μάνου Χατζιδάκη. Στο πρώτο φεστιβάλ ελληνικού κινηματογράφου στην Θεσσαλονίκη τιμήθηκε με βραβείο α΄ γυναικείου ρόλου. Τον Φεβρουάριο του 1961 έκανε πρεμιέρα η καινούρια ταινία «Η Αλίκη στο ναυτικό» με μουσική Μάνου Χατζιδάκη. Το καλοκαίρι του 1961 γύρισε την ταινία «Η Λίζα και η άλλη» με μουσική Μάνου Χατζιδάκη. Το 1962 γύρισε με την επιμονή του Φίνου την δραματική ταινία «Το Ταξίδι» με μουσική του Σταύρου Ξαρχάκου. Την ίδια χρονιά γυρίστηκε και η διεθνής ταινία «Αλίκη» με μουσική του Μάνου Χατζιδάκη.

Η Αλίκη Βουγιουκλάκη, μετά την επιτυχία του Δαλιανίδη το 1962 με το μιούζικαλ στα αμερικανικά πρότυπα «Μερικοί το προτιμούν κρύο» με την Ρένα Βλαχοπούλου, έπεισε τον Φίνο για ένα δικό της μιούζικαλ με τον Γιάννη Δαλιανίδη. Γυρίστηκε η ταινία «Η Ψεύτρα» με μουσική Μίμη Πλέσσα. Το 1963 γύρισε την ταινία «Χτυποκάρδια στο θρανίο» με μουσική Μάνου Χατζιδάκη εγκαταλείποντας την Finos Films για την εταιρία του Κλέαρχου Κονιτσιώτη. Το 1964 γύρισε τις ταινίες «Η Σωφερίνα» με μουσική Γεράσιμου Λαβράνου, «Το Δόλωμα» με μουσική Κώστα Καπνίση και «Μοντέρνα Σταχτοπούτα» με μουσική Σταύρου Ξαρχάκου. Στην τελευταία ερωτεύτηκε τον Δημήτρη Παπαμιχαήλ και τον Νοέμβριο ανακοίνωσαν σε πρεμιέρα τον γάμο τους.

Το 1965 οι νεόνυμφοι γύρισαν την ταινία μιούζικαλ «Διπλοπενιές» του ταλαντούχου σκηνοθέτη Γιώργου Σκαλενάκη με μουσική του Σταύρου Ξαρχάκου. Στο θέατρο ανεβάσαν το έργο του Αλέκου Σακελλάριου, «Η Κόρη μου η σοσιαλίστρια» με μουσική Γιώργου Ζαμπέτα στο θέατρο REX Κοτοπούλη. Οι «Διπλοπενιές» προβλήθηκαν τον Μάρτιο του 1966, η ταινία εμφανίστηκε στο Φεστιβάλ των Καννών και τον Ιούνιο στο φεστιβάλ του Σαν Σεμπαστιάν. Το καλοκαίρι του 1966 γύρισε την μιούζικαλ ταινία «Η Κόρη μου η σοσιαλίστρια» με μουσική Γιώργου Ζαμπέτα.

Το 1967 η Αλίκη ήταν η μόνη Ελληνίδα που έγινε κούκλα από την εταιρία El Greco, με διάφορα φορέματα εμπνευσμένα από τις ταινίες της. Γύρισε την ταινία «Αχ! Αυτή η γυναίκα μου» με μουσική του Μίμη Πλέσσα. Το 1967 γεγονός έγινε η μιούζικαλ ταινία «Το πιο λαμπρό αστέρι» με τον οργανισμό Καραγιάννης-Καρατζόπουλος με μουσική Γιάννη Μαρκόπουλου που έκανε πρεμιέρα τα Χριστούγεννα.

Το 1968 γυρίστηκαν οι ταινίες «Το Κορίτσι του λούνα-παρκ» με μουσική Γιώργου Κατσαρού-τραγουδία Γιώργου Ζαμπέτα και το «Η Αγάπη μας» με μουσική Γιώργου Κατσαρού. Μετά ξαναγύρισε στην Finos Films που γύριζε ελληνικές ταινίες διεθνούς επιπέδου και άλλωστε ο Φίνος ήταν πρόεδρος της ένωσης κινηματογραφικών εταιριών παραγωγής. Γύρισε την ταινία «Η Αρχόντισσα και ο Αλήτης» και μετά τη «Δασκάλα με τα ξανθά μαλλιά» με μουσική Νίκου Μαμαγκάκη και την «Νεράιδα και το παλικάρι» με μουσική Νίκου Μαμαγκάκη-Μάνου Λοΐζου με ρεκόρ εισιτηρίων.

Το 1970 μεταμορφώθηκε σε «Αστείο Κορίτσι» με μουσική Δήμου Μούτση. Την ίδια χρονιά γύρισε την ταινία «Υπολοχαγός Νατάσσα» με μουσική του Κώστα Καπνίση

και ήταν η πρώτη σε εισιτήρια ταινία από γέννησης του ελληνικού κινηματογράφου.

Επόμενη ταινία ήταν το «Σ' Αγατώ» σε σκηνοθεσία Τάκη Βουγιουκλάκη με μουσική Γιώργου Χατζηνάσιου. Το 1971 γύρισε και την «Κόρη του ήλιου» με μουσική Μίμη Πλέσσα. Το 1972 γύρισε την ταινία «Η Αλίκη Δικτάτωρ» του Τάκη Βουγιουκλάκη με μουσική Γιώργου Χατζηνάσιου. Πήρε καταπληκτικές κριτικές από τους πιο δύσκολους κριτικούς της εποχής. Η τελευταία ταινία της με την Finos Films ήταν «Η Μαρία της σιωπής» με μουσική Μίμη Πλέσσα.

Τον Σεπτέμβριο του 1980 «Η Υπολοχαγός Νατάσσα» προβλήθηκε από το τηλεοπτικό κανάλι του BBC και άφησε τις καλύτερες εντυπώσεις. Μεταφορά του θεατρικού έργου «Θεατρίνα» ήταν η ταινία «Πονηρό θηλυκό, κατεργάρα γυναίκα» με μουσική Γιώργου Κατσαρού. Το 1981 ακολούθησε η «Κατάσκοπος Νέλλη» σε σκηνοθεσία Τάκη Βουγιουκλάκη με μουσική Γιώργου Κατσαρού. Ήταν η τελευταία ταινία της. Η Αλίκη Βουγιουκλάκη δεν γύρισε ποτέ βιντεοταινίες.

3.2. Το πιο λαμπρό αστέρι είναι πάντοτε το αστέρι της Βηθλεέμ. Απόψεις των εφήβων για την πρωταγωνίστρια

Σε σύνολο 100 περίπου εγγεγραμμένων μαθητών/τριων στην τρίτη τάξη του γυμνασίου μπόρεσαν να είναι έγκαιρα συνεπείς με τις απαιτήσεις του μαθήματος οι 24 και εξ' αυτών διακρίθηκαν για την κατάθεση δημοσίου λόγου για την Αλίκη Βουγιουκλάκη οι παρακάτω απόψεις:

«Η Αλίκη Βουγιουκλάκη, Ελληνίδα ηθοποιός και τραγουδίστρια του κινηματογράφου και του θεάτρου, δημοφιλής μέχρι σήμερα, αποτελεί πρότυπο των γυναικών και έχει σηματοδοτήσει με το όνομά της την ιστορία...». (Χριστίνα Γερονάτσιου)

«Προσωπικά βλέπω την Αλίκη Βουγιουκλάκη ως μία άσπρη ηθοποιό και τραγουδίστρια καθώς και έναν αισιόδοξο και χαρούμενο άνθρωπο...». (Ελένη Κόκκαλη)

«Την Αλίκη Βουγιουκλάκη την βλέπω μια ξεχωριστή προσωπικότητα αλλά και τη μεγαλύτερη star του ελληνικού κινηματογράφου...». (Παναγιώτα Κεκερή)

«Η Αλίκη Βουγιουκλάκη ήταν μια πολύ καλή ηθοποιός, τραγουδίστρια και star του ελληνικού κινηματογράφου...». (Ντάνου Θεοφανία-Χριστιάννα)

Μπορεί να παρατηρήσει κανείς ότι οι έφηβοι δεν έχουν κατατοπιστεί ακόμα για το εκτυφλωτικό φως των αστεριών του κινηματογράφου (μόλις δύο στους τέσσερεις μιλούν για star) και γνωρίζουν την καλλιτέχνη ως αισθητική αξία (μία στους τέσσερεις μιλά για άσπρη ηθοποιία) του ελληνικού κινηματογράφου. Μπορεί να παρατηρήσει κανείς ότι οι έφηβοι πράττουν τα λόγια αλλά επιδιώκουν στην κατάθεση δημοσίου λόγου για αυτήν να πρωτοτυπήσουν. Και πάντως διαφαίνεται ότι οι προσδοκίες τους για μία απόλαυση πολιτιστικού αγαθού όπως είναι ο κινηματογράφος εκπληρούνται στην περίπτωση της ηθοποιού.

4. Η μουσικοπαιδαγωγική εφαρμογή

Η μουσικοπαιδαγωγική εφαρμογή σε σχολικό περιβάλλον με τον τίτλο *Το πιο λαμπρό αστέρι* βασίστηκε αρχικά σε παρακολούθηση ταινιών με πρωταγωνίστρια την Αλίκη Βουγιουκλάκη σε μία πρώτη προσπάθεια εξοικείωσης των μαθητών με τις μουσικές

σκηνές εν γένει και την θέση και λειτουργικότητά τους σε μία κινηματογραφική ταινία μιούζικαλ της δεκαετίας του 1960. Τα παιδιά επέλεξαν ταινίες, τις παρηκολούθησαν και σημείωσαν τις μουσικές σκηνές τις οποίες χαρακτήρισαν με μία σύντομη πρόταση (π.χ. σκηνή στο ταβερνάκι με τον Γιώργο να πίνει στεναχωρημένος) και κατόπιν ξεκίνησε η διαδικασία ταυτοποίησης σε τρεις φάσεις που είχε ακολουθηθεί και στην περίπτωση της μουσικοπαιδαγωγικής εφαρμογής για τις ταινίες μιούζικαλ της Ρένας Βλαχοπούλου στο ίδιο σχολείο το προηγούμενο σχολικό έτος.²⁰ Τα παιδιά εξασκήθηκαν στην ταυτοποίηση μεμονωμένων μουσικών σκηνών που βρήκαν στην πλατφόρμα You tube, επέλεξαν ως χαρακτηριστικότερα τεμάχια κάποιες από αυτές και προτίμησαν τρεις συγκεκριμένες ως χαρακτηριστικότερες για την μελέτη και την απόφαση περί της διαχρονικότητας της δημοφιλίας της πρωταγωνίστριας.

4.1. Προετοιμασία και τεχνικές λεπτομέρειες

Πριν από την επεξεργασία του θέματος σε ώρες μαθήματος και πρόβες, ιδιαίτερη προετοιμασία έγινε με τη βοήθεια της επισήμανσης των τριών βασικών προϋποθέσεων για την εγγραφή της κινηματογραφίας. Ερώτημα ξανά είναι εάν προκύπτει από τη μέχρι σήμερα μελέτη της κινηματογραφικής παραγωγής, κύρια από ιστοριογραφικές πηγές και με την βοήθεια αρχαιακού υλικού, η πρωτεία του πρωταγωνιστή να συναρτάται με την μουσικοσυνθετική άποψη και τις επιλογές τις σχετικές με την σκηνοθεσία. Αυτή ήταν η υπόθεση εργασίας στην οποία βασίστηκε η μουσικοπαιδαγωγική εφαρμογή και η οποία αναλύεται σε τρεις τεχνικές φύσης παραμέτρους υλοποίησης :

--επιθυμία της διδάσκουσας δεν ήταν να ακουστεί η Αλίκη Βουγιουκλάκη να τραγουδάει στις φωνές των παιδιών, όπως μας είναι οικεία από τις ταινίες παραγωγής της Finos Film, με δεδομένο ότι η σταιρ είχε και χρησιμοποιούσε σωσία.

--έγινε φανερό ότι η σκηνοθεσία των μουσικών σκηνών στις ταινίες αυτές αναδεικνύει έναν *αστέρα* του κινηματογράφου και γι αυτό στο μάθημα του σχολείου τα κορίτσια σκηνοθετήθηκαν να τραγουδούν ενώ τα αγόρια περιορίστηκαν στην μουσική εικόνηση της μιμικής. Από μουσικοδραματική άποψη η *κινηματογραφική σταιρ* στο μιούζικαλ διακρίνεται από την *μορφή* στο ότι η πρώτη ακτινοβολεί ενώπιον ακολουθίας απρόσωπων χαρακτήρων παρότι συνήθως είναι πρωταγωνιστικός ρόλος.

--τέλος τα παιδιά κατανόησαν ότι η τέχνη της ηθοποιίας, η οποία είναι τέχνη μυϊκού τόνου, χαρακτηρίζει την πρωταγωνίστρια η οποία είναι μία ηθοποιός που τραγουδά, σύμφωνα με την οπτική της μελέτης, κάτι που μεταδίδεται από τα παιδιά και στην επόμενη γενεά.

4.2. Τα υπό εξέταση θέματα

Ένα από τα κριτήρια για την επιλογή των τραγουδιών ήταν και η προτεραιότητα που δόθηκε εξ αρχής σε μουσικές σκηνές όπου η πρωταγωνίστρια απεικονίζεται να τραγουδά ενώπιον κοινού (κομπάρσοι). Ωστόσο υπήρξε και μία χαρακτηριστική εξαίρεση στον

²⁰ Βλ. Αγγελική ΣΚΑΝΔΑΛΗ, ' Στάσεις των εφήβων απέναντι στο φαινόμενο του ηθοποιού που τραγουδάει στη μικρή οθόνη. Μουσικοπαιδαγωγική εφαρμογή στην περίπτωση του μιούζικαλ της Αλίκης Βουγιουκλάκη', περ. *Μουσική Εκπαίδευση*, τευχ. 29-30/2021-2022, σσ. 65-79.

κανόνα αυτόν: το τραγούδι 'Κατερίνα' από την ταινία «Το πιο λαμπρό αστέρι» ως πρώτο μέρος μιας εκτεταμένης μουσικοδραματικής άρθρωσης δύο συνεχόμενων μουσικών σκηνών την οποία τα παιδιά βρήκαν διασκεδαστική στο σύνολό της παρατηρώντας ότι η Κατερίνα φορούσε το ίδιο φόρεμα σε αυτές.

4.2.1. Το τραγούδι *Σήκω χόρευε συρτάκι*

Το τραγούδι προέρχεται από την ταινία «Η Κόρη μου η σοσιαλίστρια», παραγωγής 1966 σε στίχους και σκηνοθεσία Αλέκου Σακελλάριου.²¹ Πρόκειται για το πρώτο από τα τέσσερα τραγούδια της ταινίας σε στίχους του Αλέκου Σακελλάριου και μουσική του Γιώργου Ζαμπέτα. Η μουσική σκηνή είναι διαθέσιμη στην πλατφόρμα You tube²² και για την αναπαραγωγή της στα πλαίσια του μαθήματος ζητήθηκε άδεια από την Finos Films λόγω του ότι ο Φιλοποίμην Φίνος ήταν πρόεδρος των εταιρειών παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών την δεκαετία του 1960.

Η μουσική αυτή σκηνή είναι του τύπου π, Β, Βχ σύμφωνα με το σχήμα ταξινόμησης μουσικών σκηνών που αναφέρθηκε παραπάνω. Δηλαδή πρόκειται για μία μουσική σκηνή στην οποία τραγουδά ένα πρόσωπο της πλοκής, εκφράζει κάποια συναισθήματά του που επιμηκύνουν τον δραματικό χρόνο της ταινίας μέσω της μουσικής έκφρασης και όσον αφορά συγκεκριμένα την ερμηνεία της Αλίκης Βουγιουκλάκη που ενδιαφέρει εδώ, πρόκειται για σκηνή χρήσιμη δραματουργικά διότι με αφορμή αυτήν προβάλλεται η καλομαθημένη θυγατέρα στην ομήγυρη προετοιμάζοντας τους θεατές για μία ισχυρογνωμοσύνη που θα μπορούσε να αντιταχθεί στις συντηρητικές απόψεις ως προς τις συνθήκες ζωής και εργασίας.

Με την προσεκτική ακρόαση του τραγουδιού μπορεί κανείς να επικεντρώσει στην έννοια του ρυθμού (tempo). Το τραγούδι από μουσική άποψη έχει μία μορφολογική δομή (Α Β Α Β) όπου Α το καθένα από τα δύο κουπλέ του τραγουδιού και Β το ρεφραίν. Αυτή η μορφολογική δομή δεν είναι ασυνήθιστη. Η πρωτοτυπία του συνθέτη να προσθέσει ένα μέρος *accelerando* στο τέλος του τραγουδιού ικανοποιεί την απαίτηση να αποτανθεί η δεσποινίς Δέλβη (στα πλαίσια της σκηνικής δράσης αλλά και στο ακροατήριο των θεατών της ταινίας) σε έναν περίγυρο που προσκαλεί να χαρεί με τον λαϊκό χορό συρτάκι. Η αφήγηση (narrative) στις τετράστιχες στροφές του τραγουδιού αφορά μία ακολουθία γεγονότων (sequence) η οποία όμως έρχεται σε αντίφαση με την απόσταση (distance) μεταξύ του πρωταγωνιστικού προσώπου και του περιγύρου. Αυτό έχει μία διττή κινηματογραφική λειτουργικότητα εντός του εσωτερικού και εξωτερικού

²¹ Η πλοκή είναι απλή: η θυγατέρα του εργοστασιάρχη Δέλβη επιστρέφει από το Λονδίνο ύστερα από σπουδές και γνωρίζεται τυχαία σε ειρηνική πορεία με τον Γιώργο, ο οποίος είναι εργαζόμενος του πατέρα της. Αρχικά αντιπαθούνται αλλά στη συνέχεια ερωτεύονται παρότι ο Γιώργος είναι σοσιαλιστής και η διοίκηση του εργοστασίου κατεργάζεται σχέδια απομάκρυνσής του. Ύστερα από μία περιπετειώδη ημέρα απεργίας και συγκρούσεων μεταξύ εργαζομένων και ιδιοκτήτη του εργοστασίου τον ερωτευμένο ζευγάρι αποσπά την έγκριση του πατέρα και όλοι χαρούμενοι γιορτάζουν την οριστική συμφιλίωση που επέρχεται δια του γάμου.

²² Βλ. https://youtu.be/bJl_7eG8pkU

επικοινωνιακού συστήματος,²³ από μουσικοδραματική άποψη, καθώς η δεσποινίς Δέλβη τραγουδά χωρίς συγκεκριμένο πρόσωπο αναφοράς στην πρώτη μουσική σκηνή της ταινίας με αποτέλεσμα να μην έχει ακόμα αποτανθεί εκτός μόνον σε ένα πολυπρόσωπο κοινό (κομπάρσοι) σε ένα παράδειγμα πολυμεσικής εκτέλεσης κινηματογραφικής τάξεως όπου ενδιαφέρει η κίνηση.

Όσον αφορά τη σκηνοθεσία, ο σκηνοθέτης τοποθετεί την Αλίκη Βουγιουκλάκη ως δεσποινίδα Δέλβη να τραγουδά σε λαϊκή μουσική από ορχήστρα μπουζουκιών σε εξωτερικό χώρο. Στην ταινία παρουσιάζεται ένα μηχανικό τζουκ μποξ για ευκολία διότι μία ορχήστρα δεν είναι εύκολο να υπάρχει ανά πάσα στιγμή διαθέσιμη και μάλιστα σε εξωτερικό χώρο. Ειδικότερα συζητώντας το ενδεχόμενο της προβολής σε κινηματογραφική αίθουσα θα ήταν χρήσιμη η προϋπόθεση ύπαρξης σταθερής αναφοράς σε μουσικό άκουσμα.²⁴

4.2.2. Το τραγούδι Ο Λευτέρης

Το τραγούδι προέρχεται από την ταινία «Διπλοπεννιές», παραγωγής 1965 σε σκηνοθεσία Γιώργου Σκαλενάκη.²⁵ Πρόκειται για τραγούδι της ταινίας σε στίχους του Νίκου Γκάτσου και μουσική του Σταύρου Ξαρχάκου. Η μουσική σκηνή είναι διαθέσιμη στην πλατφόρμα You tube²⁶ και για την αναπαραγωγή της στα πλαίσια του μαθήματος ζητήθηκε άδεια από την Finos Films λόγω του ότι ο Φιλοπόιμνη Φίνος ήταν πρόεδρος των εταιρειών παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών την δεκαετία του 1960.

Η μουσική σκηνή είναι του τύπου π, Β, γ σύμφωνα με το σχήμα ταξινόμησης μουσικών σκηνών που αναφέρθηκε παραπάνω. Πρόκειται για μία μουσική σκηνή στην οποία τραγουδά ένα πρόσωπο της πλοκής, εκφράζει τα αισθήματά του κατά τρόπον ώστε να επιμικνύεται ο δραματικός χρόνος της ταινίας μέσω της μουσικής έκφρασης και όσον αφορά συγκεκριμένα την ερμηνεία της Αλίκης Βουγιουκλάκη που ενδιαφέρει εδώ, πρόκειται για σκηνή χρήσιμη δραματουργικά διότι με αφορμή αυτήν ερμηνεύεται η

²³ Στο βιβλίο του ο συγγραφέας Μ. Pfister παρατηρεί για τη σχέση δράματος, θεάτρου και ταινίας ότι η ταινία τουλάχιστον στην αρχική της φάση ήταν πρώτιστα μία τεχνολογική καινοτομία που επέτρεψε στο θέατρο να διατηρηθεί φωτογραφικά. [...it would be useful to discuss the relationship between drama, the theatre and the film, since film, in its initial phases at least, was considered primarily a technological innovation that enabled theatre to be preserved photographically...] Βλ. Manfred PFISTER, *The theory and analysis of drama*, Cambridge (C.U.P.) 1988, σσ. 40-41.

²⁴ Στην αναπαράσταση/εκτέλεση της μουσικής σκηνής εντός της σχολικής αίθουσας εννοείται ότι καλλίφωνες μαθήτριες ανέλαβαν εθελοντικά την εκτέλεση του τραγουδιού ενώ μαθητές με την μιμική τους άρθρωναν τη μουσική συνοδεία.

²⁵ Η πλοκή αναφέρεται σε ένα νιόπαντρο ζευγάρι χωρίς παιδιά που γίνεται πλούσιο ξεκινώντας καριέρα τραγουδιού σε νυχτερινά κέντρα διασκέδασης. Πρώτα ο Γρηγόρης ξεκινά με επιτυχία αλλά ύστερα από μία σκηνή ζήλιας της γυναίκας του, Μαρίνας, πείθεται να τραγουδήσουν μαζί. Όταν η Μαρίνα τον ξεπερνά σε δημοφιλία ο Γρηγόρης ζηλεύει και φτάνουν έως τον χωρισμό αλλά η δημιουργία οικογένειας δίνει οριστική λύση στις διαφωνίες του ζευγαριού που συνεχίζει να απολαμβάνει την αγάπη του ως πολύτεκνη οικογένεια πλέον.

²⁶ Βλ. <https://youtu.be/xbDIhNPrk>

απόφαση της Μαρίνας να τραγουδήσει επαγγελματικά.

Με την προσεκτική ακρόαση του τραγουδιού μπορεί κανείς να επικεντρώσει στο πρόσωπο που θέλει η πρωταγωνίστρια να εκθειάσει. Εδώ πρόκειται για μία σκηνή ζήλιας σε δημόσιο χώρο, ένα νυκτερινό κέντρο διασκέδασης. Η αναζήτηση μίας έντεχνης προσπάθειας του συνθέτη να αποδώσει μουσικά τις τρεις διαστάσεις της μουσικής σκηνής (ανώτερη-εσωτερική-ενδιάμεση συνειδητότητα)²⁷ οδήγησε σε μία ανάλυση των στίχων και της μουσικής. Ξεκινώντας από τους στίχους, εντοπίζει κανείς μία αναφορά σε δύο επίπεδα συνειδητότητας, κοντινότερο και μακρύτερο από χρονική άποψη, η οποία κλιμακώνεται στο ρεφραίν καθώς η Μαρίνα τραγουδά σε προστακτική έγκλιση και πρώτο πρόσωπο πληθυντικού.²⁸ Η στιχουργική πλαισιώνεται από τη μουσική δομή του τραγουδιού (αα ββ γγ δδ) καθώς η μελωδία παρακολουθεί την κόσμια ποιητική διατύπωση της ζήλιας από την Μαρίνα (αα), κατόπιν την επιτακτική της δράση προς τον περί ου ο λόγος στο τραγούδι (ββ) και τέλος την διακήρυξη της προδιάθεσής της (γγ) και την σύμπληξη συμμαχίας με τον περίγυρο στο ακροατήριο (δδ) κατά τρόπον ώστε εύκολα να μπορούν να καταλάβουν οι έφηβοι.

Η Μαρίνα ως δραματική φιγούρα στην κινηματογραφική ταινία είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα «τραγικού και κωμικού προσώπου» στη μουσική σκηνή καθώς «βρίσκεται σε αντίθεση με την ανώτερη συνειδητότητα του κοινού και την εσωτερική συνειδητότητά της».²⁹ Η ανωτερότητα της συνειδησίας του κοινού στη μουσική σκηνή (εδώ οι θαμώνες του κέντρου διασκέδασης που εκτιμούν την ποιητικότητα διατυπώσεων της Μαρίνας αρχικά) εξηγείται από την «ικανότητά του να διαφοροποιείται στην εσωτερική συνειδητότητα της δραματικής φιγούρας» καθώς η απόκλιση μπορεί να οφείλεται στο ότι «η συνειδητότητα της δραματικής φιγούρας εισάγει ένα στοιχείο ανασφάλειας για το κοινό διότι δεν μπορεί να ξέρει έως το τέλος [...] εάν σημαντικές πληροφορίες έχουν αποκρυφθεί» αλλά το αποτέλεσμα μπορεί να είναι «πολύ ευχάριστο» για το κοινό³⁰ εξ' ου και η κλιμάκωση στη σκηνή διασκέδασης των

²⁷ Ο Μ. Pfister γράφει : «This again results from the overlapping of the internal and external communication systems : a dramatic speech does not only have two addressees; it also has two expressive subjects». Βλ. σ. 51.

²⁸ Οι στίχοι της πρώτης στροφής του τραγουδιού είναι : *Στην αμμουδιά μου κλέγανε την βάρκα [...] και δεν θα βρώ το σπίτι σου Λευτέρη.* Στην δεύτερη στροφή αλλάζει η μελωδία και η αφήγηση αφορά και αυτή διαφορετικό χρόνο : *Μα την αυγή που η μέρα θα χαράζει [...] θα 'ρθω να σου τα ψάλλω ένα χεράκι.* Τέλος στο ρεφραίν έχουμε πια ευθεία αναφορά σε πρώτο πρόσωπο : *Βάλε μυαλό, γλυκό μου παλλικάρι [...] σε πήραμε χαμπάρι.*

²⁹ Για την ανωτερότητα του κοινού ο Μ. Pfister γράφει ότι : «...the essence of both the tragic and the comic is frequently to be found in the contrast between the superior awareness of the audience and the inferior awareness of the dramatic figures [...] From its position of *superior awareness*, the audience is able to recognize the discrepancies between the levels of awareness in the individual dramatic figures [...] As a contrast to the existential problems of real life, this superior awareness can be very pleasurable». Βλ. Μ. Pfister, ο.π., σ. 51.

³⁰ Γράφει ο Μ. Pfister: «As an element of the linear sequential development of the plot, suspense can only be present when the figures on stage and/or the spectators in the auditorium are only partly aware of what might happen next. Suspense potential cannot occur if the figures and/or spectators

θαμώνων οι οποίοι επευφημούν το τραγούδι της Μαρίνας. Στην περίπτωση του μιούζικαλ αυτού, από μουσικοδραματική άποψη, ο ενθουσιασμός των θαμώνων που εκδηλώνεται και με την συμμετοχή τους στην διωδία του ρεφραίν του τραγουδιού είναι μία ενδιάμεση συνειδητότητα μεταξύ της Μαρίνας και του κοινού στην κινηματογραφική αίθουσα καθώς η ανωτερότητά του, αισιόδοξη και προτρεπτική προς τον περί ου ο λόγος, οιωνίζει την αίσια εξέλιξη της πλοκής και την θετική του απόκριση στην μουσικοδραματική αναγκαιότητα να προβληθεί η Μαρίνα περισσότερο ως δραματική φιγούρα διεκδικώντας μία καλύτερη θέση στην αξιολογική της κατάταξη εντός των δραματικών προσώπων της ταινίας.

Η σκηνοθεσία τοποθετεί την Αλίκη Βουγιουκλάκη στον ρόλο της Μαρίνας να τραγουδά σε ένα «*γνήσιο ελληνικό μιούζικαλ*»³¹ με μουσική από ζωντανή λαϊκή ορχήστρα μπουζουκιών την οποία φέρνει η εταιρία παραγωγής της ταινίας στην οθόνη. Αναδεικνύοντας «*κάθε φορά τη σχέση που έχει με τον χορό η καθημερινή κίνηση*»,³² σύμφωνα με την αρχική σκηνοθεσία της ταινίας στην οποία μπορεί να καταφεύγει ο μεταγενέστερος σκηνοθέτης, το μιούζικαλ αυτό είναι ένα από τα δυσκολότερα στην αναβίωσή του.³³

4.2.3. Το τραγούδι Κατερίνα

Το τραγούδι προέρχεται από την ταινία "Το πιο λαμπρό αστέρι", παραγωγής 1967 σε σκηνοθεσία Κώστα Καραγιάννη.³⁴ Πρόκειται για ένα από τα έξι τραγούδια της ταινίας σε στίχους του Λεντέρη Παπαδόπουλου και μουσική του Γιάννη Μαρκόπουλου. Η μουσική σκηνή είναι διαθέσιμη στην πλατφόρμα You tube³⁵ και για την αναπαραγωγή της στα πλαίσια του μαθήματος ζητήθηκε άδεια από την Finos Films λόγω του ότι ο Φιλοποίμην Φίνος ήταν πρόεδρος των εταιρειών παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών την δεκαετία του 1960.

are completely aware of the ensuing plot sequences—a situations that probably seldom arises—nor if the fictional future is left completely open and unpredictable». Βλ. στ.ιδ., σ. 98.

³¹ Όπως αναφέρεται η ταινία σε κινηματογραφική της αφίσα. Βλ. Μάκης ΔΕΛΑΠΟΡΤΑΣ, *Αλίκη Βουγιουκλάκη-Λεύκωμα*, Αθήνα (Περιοδικός Τύπος Α.Ε.), 1998, σ. 274.

³² Απόσπασμα από συνέντευξη του σκηνοθέτη Γιώργου Σκαλενάκη. Βλ. Γιάννης ΣΟΛΔΑΤΟΣ, *Ελληνικός κινηματογράφος-Ένας αιώνας ντοκουμέντα (1900-1970)*, Αθήνα (Αιγόκερως), 2020, σ. 374.

³³ Στην αναπαράσταση/εκτέλεση της μουσικής σκηνής εντός της σχολικής αίθουσας εννοείται ότι καλλίφωνοι μαθητές ανέλαβαν εθελοντικά την εκτέλεση του τραγουδιού ενώ μαθητές με basso ostinato εικόνιζαν τη μουσική συνοδεία.

³⁴ Η πλοκή αναφέρεται σε μία φτωγή, όμορφη και καλλίφωνη κοπέλα που ύστερα από μία μουσική σκηνή σε λαϊκό νυκτερινό κέντρο διασκέδασης ξεκινά μία καριέρα τραγουδίστριας. Γνωρίζει έναν ορφανό φτωχό νέο μουσικό από πλούσια οικογένεια που εργάζεται στη νυκτερινή ζωή για να μπορέσει να σπουδάσει κλασική μουσική. Οι δύο νέοι διαφωνούν για την καλλιτεχνική αξία της μουσικής στα λαϊκά κέντρα διασκέδασης αλλά τελικά ερωτεύονται και η αγάπη γεφυρώνει τις διαφορίες τους με τον καλύτερο τρόπο.

³⁵ Βλ. <https://youtu.be/-n6HLFq9aaM>

Η μουσική σκηνή είναι του τύπου π, Β Β χ σύμφωνα με το σχήμα ταξινόμησης μουσικών σκηνών που αναφέρθηκε παραπάνω. Πρόκειται για μία μουσική σκηνή στην οποία τραγουδά ένα πρόσωπο της πλοκής, εκφράζει τα αισθήματά του κατά τρόπον ώστε να επιμηκύνεται ο δραματικός χρόνος της ταινίας μέσω της μουσικής έκφρασης και όσον αφορά συγκεκριμένα την ερμηνεία της Αλίκης Βουγιουκλάκη που ενδιαφέρει εδώ, πρόκειται για σκηνή χρήσιμη δραματουργικά διότι με αφορμή αυτήν μεθοδεύεται το ειδύλλιο της Κατερίνας με τον αριστοκράτη σε επόμενες σκηνές.

Το γεγονός ότι η μουσική αυτή σκηνή είναι μόλις το πρώτο μέρος μιας εκτεταμένης μουσικοδραματικής άρθρωσης δύο συνεχόμενων μουσικών σκηνών στην αρχή της ταινίας δεν αποτρέπει την ανάλυσή της μεμονωμένα καθώς έχει συγκεκριμένη μουσικοδραματική αναφορά. Το τραγούδι "Ξανθομαλλού" που ακολουθεί στην δεύτερη μουσική σκηνή (σε νυκτερινό κέντρο διασκέδασης) περαιώνει συνολικά το πέρασμα από την αφέλεια της νεότητας («...μέλι με το γάλα...») στην ευχητική κατάληξη της οινοποσίας με τους θαμώνες («...εβίβα κι άσπρο πάτο...») καθώς η ροή του χρόνου της ταινίας ξεκινά με την πρώτη τυχαία συνάντηση των δύο νέων που πρόκειται να ερωτευτούν.

Με την προσεκτική ακρόαση αυτού του τραγουδιού μπορεί να επικεντρώσει κανείς στην έκθεση που θέλει η πρωταγωνίστρια να θίξει και είναι βέβαια το ζήτημα της χρονολογικής μουσικοδραματικής πορείας της ταινίας. Ο τύπος ταξινόμησης της έκθεσης, ως στοιχείο του δράματος,³⁶ δεν αποκλείει την γραμμική ακολουθητική ανάπτυξη της πλοκής καθώς αυτή εξαρτάται από την «ύπαρξη στοιχείου έντασης ανάμεσα στην πλήρη άγνοια και την προσδοκία»³⁷ ανάλογα με το εάν οι δραματικές φιγούρες και το κοινό «ξέρουν τι πρόκειται να συμβεί μετά». ³⁸ Στην περίπτωση της μουσικής αυτής σκηνής το «μετά» είναι το σκασμένο λάστιχο της μοτοσυκλέτας ύστερα από βασκανεία και η πρώτη συνάντηση του πρωταγωνιστικού ζεύγους στην ταινία η οποία όμως δεν απέτρεψε τη συνέχεια στο κέντρο διασκέδασης.

Η αναζήτηση μίας έντεχνης προσπάθειας του συνθέτη να αποδώσει μουσικά την έκθεση δια της --δια μέσων-- πληροφορίας για την κοπέλα είναι φανερή κατ' αρχήν στην απουσία ποικιλίας στη δομή του τραγουδιού (ΑΒ ΑΒ ΑΒ). Κατόπιν το μουσικό στοιχείο της διωδίας στο τραγούδι (στο ρεφραίν τραγουδά η Κατερίνα μαζί με τον πατέρα της) χαρακτηρίζει την μονολογική έκθεση ως *εσωτερική*. Αυτό έχει την έννοια ότι και από μουσική άποψη μπορεί «να δομήσει την μετάβαση από την αφηγηματική έκθεση στη δράση» της επόμενης μουσικής σκηνής αλλά και τη μουσικοδραματική εξέλιξη συνολικότερα στη συνέχεια.³⁹

Εδώ ενδιαφέρει και η σκηνοθεσία καθώς η παραγωγή τοποθετεί την Αλίκη Βουγιουκλάκη στον ρόλο της Κατερίνας να τραγουδά σε εξωτερικό χώρο. Το μιούζικαλ έφερε το τραγούδι έξω από τα χάρτινα ντεκόρ των στούντιο. Ωστόσο οι ηχογραφήσεις σε στούντιο μπορεί να μετέρχονται της άνεσης μίας σωσία, δυνατότητα που χρησιμοποίησε η Αλίκη Βουγιουκλάκη μετά την καθιέρωσή της ως είδωλο της

³⁶ Βλ. Μ. Pfister, ο.π., σ. 90

³⁷ στ.ιδ., σ. 98.

³⁸ στ.ιδ., σ. 98.

³⁹ στ.ιδ., σ. 91.

κινηματογραφικής τέχνης. Αυτό γίνεται διότι η ιδιαίτερη ψυχολογική ταυτότητα κάθε ενός από τα δύο πρόσωπα είναι προσωπική υπόθεση και η πλήρης ταύτιση σωσία και του ειδώλου του είναι εξ' αρχής περιορισμένη.⁴⁰

4.3. Η μελέτη των μουσικών σκηνών και η αξία της ανάλυσης. Μερικές χαρακτηριστικές αναφορές των εφήβων

Οι μαθητές/τριες που συμμετείχαν στη διδασκαλία για την Αλίκη Βουγιουκλάκη ειδοποιήθηκαν εξ αρχής ότι η μουσικοπαιδαγωγική εφαρμογή αποσκοπούσε στο να τους είναι διδακτικώς επωφέλης πέραν από ωφέλιμη. Κυρίως το όφελος εστιάστηκε από την αρχή στην απόκτηση της δεξιότητας της ανάλυσης των μουσικών σκηνών, κάτι το οποίο δεν αποφεύχθηκε να γίνει λίγο δυσνόητο μερικές στιγμές αλλά σε συνολική θεώρηση έγινε παραδεκτό στο τέλος ότι έχει την χρησιμότητά του. Όπως και στον τομέα της μουσικής καλλιτεχνικής δημιουργίας, η ανάλυση και στον κινηματογράφο μπορεί να εκκινήσει μια αξιολογική διαδικασία ένα χρόνο μετά την αφέτηση στο σχολείο. Καθιστώντας δυνατή την διάκριση, μπορεί κανείς να αποθέτει συντακτικώς καλλιτεχνικές ποιότητες με στόχο την κατάταξή τους με αξιολογικά κριτήρια. Τέλος η ανάδειξη των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων ποιότητας που μπορεί να φέρει ένα καλλιτεχνικό έργο απαντά σε ερωτήματα που θέτει το κοινό κάθε εποχής και επιπέδου και τα φέρει μαζί του μετά την έξοδο από την αίθουσα προβολής.

Έτσι τα παιδιά έμαθαν να ταυτοποιούν τις μουσικές σκηνές μιας ταινίας, να τις τακτοποιούν μεθοδολογικά με τον δύσκολο γνώμονα της μουσικής αφήγησης επί μουσικής σκηνής αλλά και να ενσκόπτουν επί των χαρακτηριστικών ποιοτικών γνωρισμάτων τους για την απαραίτητη ανάλυση που θα αποφανθεί για την πρωτοτυπία και την ποιότητα. Σε σύνολο 100 περίπου εγγεγραμμένων μαθητών/τριων στην τρίτη τάξη του γυμνασίου μπόρεσαν να είναι έγκαιρα συνεπείς με τις απαιτήσεις του μαθήματος οι 25 και εξ' αυτών διακρίθηκαν για την ευστοχία τους, ως προς την εύλαλη κατάθεση δημοσίου λόγου για την ανάλυση, οι παρακάτω απόψεις:

«Εν προκειμένω, ειδικά αν αναλογιστούμε τη συνέχεια που διαδραματίζεται σε ένα κέντρο διασκέδασης, εδώ βλέπουμε έναν ηλιόλουστο, ανοικτό χώρο και η μουσική προδιαθέτει αναλόγως τον ακροατή με ευχάριστη διάθεση». (Παναγιώτης Καχριμάνης)

«Υπάρχει χαρακτηριστική κίνηση μέσα από την αφήγηση των στίχων ενώ ταυτόχρονα υπάρχει μία αμεσότητα. Η αμεσότητα αυτή δίνει την δυνατότητα να υπάρχει άμεση συμμετοχή του πλήθους στις μουσικοχορευτικές σκηνές...». (Παναγιώτα Κεκερή)

«Το κοινό δεν επικεντρώνει την προσοχή του στο πρόβλημα παρά αρχίζουν να διασκεδάζουν...». (Ελένη Κόκκαλη)

«Μέσα από την αφήγηση του τραγουδιού [η Αλίκη Βουγιουκλάκη στον ρόλο της Μαρίνας] μας δείχνει πως αντιδρά ο εσωτερικός της κόσμος και προσπαθεί μέσα από το

⁴⁰ Στην αναπαράσταση/εκτέλεση της μουσικής σκηνής εντός της σχολικής αίθουσας καλλίφωνες μαθήτριες ανέλαβαν εθελοντικά την εκτέλεση του τραγουδιού ενώ μαθητές με basso ostinato εικόνιζαν τη μουσική συνοδεία.

τραγουδι να εξωτερικεύσει συναισθήματα...» (Παναγιώτα Κεκερή)

Μπορεί να παρατηρήσει κανείς ότι οι έφηβοι διατυπώνουν έναν συγκρατημένο θαυμασμό για το κινηματογραφικό αστέρι της Αλίκης Βουγιουκλάκη για την οποία η ιδιωτικότητα είναι φυσιολογικά ανεξάρτητη εκ του ακροατηρίου της αίθουσας. Γνωρίζουν εύκολες έννοιες εκ της θεωρίας για το δράμα ώστε η ανάλυση σκηνοθετημένων μουσικοδραματικών σκηνών εκ του κινηματογράφου γίνεται κάτι πιο αφηρημένο. Έτσι σταδιακά αποκτούν την άνεση να κατανοούν το καλλιτεχνικό φαινόμενο του τραγουδιού σε μία σκηνοθετημένη μουσική σκηνή κατά τρόπον ώστε να συμμετέχουν με την οπτική και ακουστική παρακολούθησή τους. Η μεσιακή απόδειξη απολείπεται αναλόγως προς την διάρθρωση μουσικών σκηνών ιδίας ενδύσεως.

5. Συμπεράσματα. Παρατηρήσεις

Σε μία συνολική θεώρηση η φιλική ανάγνωση, ως σύνθετη και περίτεχνη διαδικασία πρόσληψης ενός καλλιτεχνικού έργου, δεν μπορεί να παραγνωρίζει την αξία της μουσικής και ως προς την μουσικοκινητική διάσταση της κινηματογραφικής εικόνας. Οι μουσικές σκηνές στο μιούζικαλ συγκεντρώνουν μεγάλο μέρος από την προσοχή και το ενδιαφέρον του κοινού και δικαίως αυτή η προσιτότητα στην προβολή, κατάλληλη για σχολικές ηλικίες, κρίνεται αξιόλογη στα πλαίσια ενός μαθήματος για την κινηματογραφική μουσική.

Η μουσικοπαιδαγωγική εφαρμογή για την Αλίκη Βουγιουκλάκη υπήρξε και αυτή μία πολυεπίπεδη και με πολλαπλούς μορφωτικούς στόχους διαδικασία μέσα σε τακτό χρόνο σχολικής διδασκαλίας. Εάν δικαιολογήσει την λαμπρότητά της θα δικαιωθεί και στα μάτια συντηρητικότερων ή αξιολογητών που εστιάζουν σε λιγότερο δημοφιλείς μουσικές εκφάνσεις. Η Αλίκη Βουγιουκλάκη στο μιούζικαλ της έχει απόκριση κλίμακας και στο παρελθόν, κυρίως για χάρη της εμπορικότητας του ελληνικού κινηματογράφου, εκτός της δημοφιλίας. Ωστόσο παραμένει μία αξία αναγνωρίσιμη στα μάτια των εφήβων και το πώς και σε ποιο μέτρο ήταν απορίας άξιο για καιρό. Το αστέρι της Αλίκης Βουγιουκλάκη, άβηστο και λαμπερό, υπήρξε ένα ακόμα όχημα για να έρθουν τα παιδιά πιο κοντά στην ανάλυση και αξιολόγηση. Ένα ευλογημένο ταξίδι στο βασίλειο του ελληνικού κινηματογράφου και τώρα πια μπορούν να το επαναλάβουν και άλλοι.

Η Αγγελική Σκανδάλη, κρητική καταγωγής, γεννήθηκε στην Αθήνα. Μαθήτευσε πιάνο, θεωρία, ενοργάνωση πνευστών και λυρικό τραγούδι στο Ελληνικό Ωδείο, ανώτερα θεωρητικά στο Μακεδονικό Κολλέγιο και σύνθεση στο Α.Π.Θ. Είναι αριστούχος διπλωματούχος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών. Μεταπτυχιακές σπουδές στη μουσικολογία έκανε στο University of Leeds. Είναι υποψήφια διδάκτωρ ιστορικής μουσικολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Από το 1990 διδάσκει στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Δίδαξε στο Πειραματικό Σχολείο του Πανεπιστημίου Αθηνών (2002-2013), στο 2ο Πρότυπο Λύκειο, στο Διαπολιτισμικό Γυμνάσιο Αθηνών, στο 2ο Πρότυπο Γυμνάσιο Αθηνών και σε συνοικιακά γυμνάσια της πρωτεύουσας και συμπρωτεύουσας. Είναι συγγραφέας της διγλώσσου μεθόδου διδασκαλίας ατονικής μουσικής στην εκπαίδευση με τίτλο «Α με τόνο στη μουσική» («Act in concert») που αφιέρωσε στον πρίγκηπα Κωνσταντίνο-Αλέξιο. Έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα με την μουσική του ελληνικού κινηματογράφου με συναυλίες και διαλέξεις. Ίδρυτικό μέλος της Ε.Ε.Μ.Ε., μέλος της Ι.Σ.Μ.Ε. με συμμετοχή σε συνέδρια

Εκπαιδευτικό Σενάριο: “ΤΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ ΤΩΝ ΖΩΩΝ”

Αναστασία Σταυρουλάκη

Στο εν λόγω εκπαιδευτικό σενάριο, επιχειρείται ο σχεδιασμός ενός συνόλου δράσεων με τη συνδρομή τεχνικών μουσικής, δραματικής και εικαστικής έκφρασης. Έμφαση δίνεται σε δραστηριότητες ενεργητικής μουσικής ακρόασης. Κύριος στόχος του σεναρίου είναι η γνωριμία σε βάθος με το έργο του Camille Saint-Saëns “Το Καρναβάλι των Ζώων».

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΕΝΑΡΙΟ “ΤΟ ΚΑΡΝΑΒΑΛΙ ΤΩΝ ΖΩΩΝ”

Σκοπός: Βασική επιδίωξη του εκπαιδευτικού σεναρίου, αποτελεί η γνωριμία των παιδιών με το μουσικό έργο "Το Καρναβάλι των Ζώων" του Camille Saint-Saëns, μέσα από τη βιωματική τους συμμετοχή σε δραστηριότητες ενεργητικής μουσικής ακρόασης και πλαισιωμένες παιγνιώδεις δράσεις.

Προσδοκώμενα Μαθησιακά αποτελέσματα: Οι μαθητές μετά το τέλος των δραστηριοτήτων που προτείνονται πρέπει να είναι σε θέση να:

Σε επίπεδο γνώσεων:

- Έχουν εξοικειωθεί με δραστηριότητες ενεργητικής ακρόασης ώστε να γίνουν καλοί ακροατές.
- Έχουν αναπτύξει την ακουστική τους μνήμη, αναγνωρίζοντας με ή χωρίς οπτικό ερέθισμα ή λεκτική καθοδήγηση το μουσικό μοτίβο κάθε ζώου που αναπαριστάται στο έργο.
- Γνωρίζουν τα μουσικά όργανα της ορχήστρας και να μπορούν να τα αναγνωρίσουν με ή χωρίς οπτικό ερέθισμα.
- Μπορούν αναγνωρίζουν ακουστικά (με ή χωρίς οπτικό ερέθισμα) και να αποδίδουν κινητικά ή με μουσικά όργανα τα ζώα που αναπαρίστανται στο έργο.
- Συνδυάζουν το τραγούδι, τη σωστή άρθρωση, καθώς και τη ρυθμική απαγγελία με ηχηρές κινήσεις και μουσικά όργανα.

Σε επίπεδο δεξιοτήτων:

- Περιγράφουν, να εξηγούν και να ερμηνεύουν πληροφορίες.
- Μπορούν εκφραστούν και να αποδίδουν μουσικές έννοιες λεκτικά, καθώς και μέσω κινήσεων και ήχων του σώματος.
- Αυτοσχεδιάζουν με τη φωνή, το σώμα τους και παίζοντας μουσικά όργανα.

Σε επίπεδο στάσεων:

- Συμμετέχουν σε ομαδικές δραστηριότητες
- Συνεργαστούν με τους συμμαθητές τους
- Εκφράζονται (μέσα από αυτές τις μορφές) και να εξωτερικεύουν τα συναισθήματά τους.
- Αυξήσουν το ενδιαφέρον τους για συμμετοχή και να έχουν διαμορφωθεί νέοι τρόποι συμπεριφοράς απέναντι στους άλλους.

Το σενάριο αυτό απευθύνεται σε μαθητές **όλων των τάξεων του Δημοτικού (6-12 ετών)**. Οι δραστηριότητες που προτείνονται δεν πρέπει να γίνουν όλες, ούτε είναι απαραίτητο να γίνουν σε συνεχόμενα μαθήματα.

Οι εκπαιδευτικοί είναι ελεύθεροι να επιλέξουν ποιες και πόσες από αυτές τις δραστηριότητες θα πραγματοποιήσουν με τους μαθητές τους, ανάλογα με την ηλικία, το επίπεδό τους και φυσικά τα ενδιαφέροντά τους.

Δραστηριότητα 1η:

- Ο εκπαιδευτικός ξεκινά λέγοντας λίγα λόγια για το συνθέτη και το έργο.
- Στη συνέχεια βάζει να ακουστούν αποσπάσματα από το έργο (όχι απαραίτητα με τη σειρά), και ζητάει από τους μαθητές να μαντέψουν σε ποιο ζώο είναι αφιερωμένα (μπορούν να δουλέψουν σε ομάδες ή ατομικά).
- Έπειτα ξεκινά μία συζήτηση με τους μαθητές, όπου καλό είναι, κάθε φορά που λένε την άποψή τους, να την τεκμηριώνουν.

Δραστηριότητα 2η:

- Ο εκπαιδευτικός έχει ετοιμάσει μία παρουσίαση με χάρτες ακρόασης ή δείχνει βίντεο, όπου υπάρχουν, τα οποία αντιστοιχούν στα μέρη του έργου. Μπορείτε να βρείτε μια διαδραστική παρουσίαση του έργου (εργαλείο h5p) στον παρακάτω σύνδεσμο: <https://paizomemousiki.blogspot.com/2021/02/blog-post.html>
- Εναλλακτικά, αν δεν υπάρχει η δυνατότητα προβολής σε προτζέκτορα, η παρουσίαση γίνεται με πλαστικοποιημένες εικόνες από τα ζώα ή χάρτες ακρόασης, και τα μέρη του έργου γράφονται στον πίνακα.

Σημείωση: Σε μικρές ηλικίες (Α' και Β' Δημοτικού), είναι προτιμότερο να γίνει αφήγηση μιας ιστορίας, ενός όμορφου παραμυθιού με βάση την παρέλαση αυτή των ζώων. Εναλλακτικά γίνεται ανάγνωση ενός βιβλίου, το οποίο αφορά το "Καρναβάλι των Ζώων" (υπάρχουν εκδόσεις στο εμπόριο).

Δραστηριότητα 3η:

Αφού έχει γίνει η παρουσίαση των μερών του έργου και ο εκπαιδευτικός έχει αναφέρει ποιο ζώο η μουσική αναπαριστά, ο εκπαιδευτικός ξεκινά μια καθοδηγούμενη συζήτηση με τους μαθητές του. Ερωτήσεις όπως:

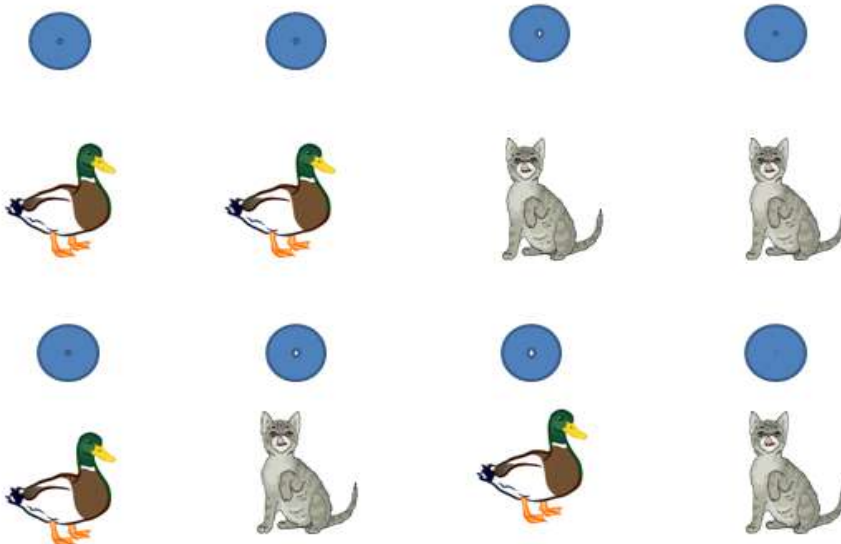
- Μπορούμε να καταλάβουμε σε ποιο περιβάλλον ζουν ζώα όπως τα ψάρια στο ενυδρείο ή ο Κούκος στο δάσος;
- Μπορούμε να καταλάβουμε το μέγεθος ενός ελέφαντα, όταν ακούμε το συγκεκριμένο κομμάτι;
- Μπορούμε να καταλάβουμε πόσο γρήγορα τρέχουν τα μουλάρια στο κομμάτι “Ημίονο”;

Δραστηριότητα 4η : Η φωνή των ζώων (Α-Β-Γ τάξη)

- Ο εκπαιδευτικός παίζει 4 χτύπηματα στα γόνατα και οι μαθητές επαναλαμβάνουν μετρώντας δυνατά από το 1 έως το 4.
- Ο εκπαιδευτικός σε κάθε χτύπημα κάνει τη φωνή ενός ζώου π.χ. *γαβ γαβ γαβ γαβ, μπε μπε μπε μπε* κ.τ.λ. και οι μαθητές επαναλαμβάνουν.
- Στη συνέχεια κάθε μαθητής (με τη σειρά) κάνει τον ήχο ενός ζώου και οι υπόλοιποι επαναλαμβάνουν.

Δραστηριότητα 5η : Σύνθεση - Χάρτες Ακρόασης (Α-Β-Γ τάξη)

- Ο εκπαιδευτικός κάνει μια επανάληψη στα ζώα που έχουν αναφερθεί στη δραστηριότητα 4.
- Έπειτα δείχνει κάρτες (ή σε αρχείο powerpoint στον προτζέκτορα) από διάφορα ζώα.
- Ο εκπαιδευτικός δημιουργεί ένα ρυθμικό μοτίβο διάρκειας 8 παλμών, χρησιμοποιώντας τον ήχο διάφορων ζώων. Στον πίνακα κάνει 8 κύκλους και κάτω από κάθε κύκλο γράφει (ή βάζει την εικόνα) το όνομα ενός ζώου. π.χ.

- Οι μαθητές χωρίζονται σε ομάδες και δημιουργούν τα δικά τους ρυθμικά μοτίβα - χάρτες ακρόασης. Στη συνέχεια κάθε ομάδα παρουσιάζει τη σύνθεσή της στην υπόλοιπη τάξη.

Δραστηριότητα 6η (Γ-ΣΤ τάξη):

Ο εκπαιδευτικός μοιράζει το φύλλο εργασίας (1), πρόκειται για άσκηση αντιστοίχισης. Στη συνέχεια μοιράζει το φύλλο εργασίας (2) και τους ζητά να το συμπληρώσουν επιλέγοντας άλλα όργανα (από αυτά που ήδη γνωρίζουν) και να επιλέξουν και τι ταχύτητα θα είχε το κάθε μέρος αν ήταν αυτοί οι συνθέτες του έργου “Καρναβάλι των Ζώων”.

Δραστηριότητα 7η:

- Οι μαθητές συνδυάζουν την παντομimική αναπαράσταση και τις δράσεις αυτοσχεδιασμού στην παρουσίαση των ζώων. Οι ίδιοι χωρίζονται σε ομάδες (κάθε ομάδα είναι διαφορετικό ζώο) και αναπαριστούν τα ζώα σύμφωνα με τον τρόπο που κινούνται.
- Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να συνδυαστεί και με την κατασκευή μασκών για κάθε ζώο που συμπεριλαμβάνεται στο έργο.
- Ο εκπαιδευτικός κάνει διάφορες ερωτήσεις στους μαθητές με σκοπό να τους βοηθήσει να αντιληφθούν διάφορα χαρακτηριστικά των ζώων. π.χ. Πως κινείται κάθε ζώο; Κάνει μεγάλα ή μικρά βήματα; Κινείται αργά ή γρήγορα; Ο ήχος των φωνών τους είναι χαμηλός ή ψηλός;
- Αφού οι μαθητές έχουν κινηθεί ελεύθερα αναπαριστώντας τα ζώα, ο εκπαιδευτικός δείχνει την εικόνα ενός ζώου. Όλοι πρέπει να σταματήσουν να κινούνται. Η μοναδική ομάδα που επιτρέπεται να συνεχίσει να κινείται είναι αυτή που ανήκει το ζώο της εικόνας. Κάθε φορά που ο εκπαιδευτικός δείχνει διαφορετική εικόνα, η αντίστοιχη ομάδα μαθητών κινείται.

Δραστηριότητα 8η (Γ-ΣΤ τάξη):

- Ο εκπαιδευτικός μοιράζει στους μαθητές το φύλλο εργασίας (3) και τους ζητά να το συμπληρώσουν. Τους εξηγεί ότι θα ακούσουν 6 μουσικά αποσπάσματα από το έργο και πρέπει δίπλα σε κάθε ζώο να βάλουν το σωστό αριθμό ακρόασης.
- BINGO, εναλλακτικά ο εκπαιδευτικός τυπώνει καρτέλες με τις εικόνες των ζώων (αν είναι δυνατόν να υπάρχουν πολλές καρτέλες με διαφορετική σειρά των εικόνων) και τις μοιράζει στους μαθητές, μαζί με “μάρκες” για να τις τοποθετούν επάνω σε κάθε εικόνα ζώου που ακούν.

Δραστηριότητα 9η (Δ -ΣΤ τάξη):

- Ο εκπαιδευτικός ζητάει από τους μαθητές να επιλέξουν ένα ζώο από τα παρακάτω: πουλί, ελέφαντας, λιοντάρι, καγκουρό, κότα/κόκορας, ψάρι, γάιδαρος, κούκος, κύκνος, απολίθωμα, χελώνα.
- Στη συνέχεια τους ζητάει να κάνουν μια μικρή έρευνα. Πρέπει να βρουν πέντε τουλάχιστον χαρακτηριστικά για το ζώο της επιλογής τους. Για παράδειγμα:

- 1) Τι μέγεθος έχει 2) Πως κινείται 3) Που ζει 4) Τι τρώει 5) Αν έχει τρίχωμα και τι είδους.
- Κάθε ένας μαθητής καταθέτει την άποψή του. Κάνει συγκρίσεις ανάμεσα στη μουσική που έγραψε ο Saint-Saens και σε αυτά που έχει μάθει μέσα από την έρευνά του. Αναφέρει αν ταιριάζει η μουσική με το ζώο με βάση αυτά που έχει μάθει.

Δραστηριότητα 10η (Γ -ΣΤ τάξη): Lapbook - Listening Journal

Οι μαθητές δημιουργούν ένα lapbook με θέμα το Καρναβάλι των Ζώων, με πληροφορίες για τον συνθέτη, το έργο και κάποια στοιχεία για κάθε μέρος του.

Εναλλακτικά οι μαθητές δημιουργούν μία εφημερίδα ακρόασης (listening journal), όπου καταγράφουν τις σκέψεις και τα συναισθήματά τους με αφορμή το “Καρναβάλι των Ζώων”.

Δραστηριότητα 11η: Το παιχνίδι των ήχων

- Τα παιδιά χωρίζονται σε ομάδες των 4-5 ατόμων. Επιλέγουν ένα όνομα και ο εκπαιδευτικός καταγράφει το όνομα της κάθε ομάδας στον πίνακα.
- Σε κάθε γύρο επιλέγεται ένας εκπρόσωπος από κάθε ομάδα. Εξ αρχής είναι καλό να έχει γίνει η επιλογή, με ποια σειρά δηλαδή, θα βγαίνουν οι εκπρόσωποι, ποιος θα είναι πρώτος, δεύτερος κ.ο.κ.
- Ο εκπαιδευτικός επιλέγει ένα απόσπασμα από το “Καρναβάλι των ζώων”.
- Οι ομάδες συσκέπτονται χαμηλόφωνα. Αν τα παιδιά δυσκολεύονται να βρουν τον τίτλο (ζώο), η ακρόαση επαναλαμβάνεται μέχρι 3 φορές.
- Στη συνέχεια ο εκπρόσωπος κάθε ομάδας πηγαίνει στον εκπαιδευτικό και λέει ψιθυριστά την απάντηση που έχει επιλέξει η ομάδα του να πει (αν δεν συμφωνούν όλοι για το ποια απάντηση θα δώσει ο εκπρόσωπος, τότε δίνει την απάντηση που υπερίσχυσε πλειοψηφικά).
- Αν η απάντησή τους είναι σωστή, τότε η ομάδα τους παίρνει πόντο, ο οποίος καταγράφεται στον πίνακα δίπλα στο όνομα της ομάδας του. Νικήτρια ομάδα αναδεικνύεται αυτή με τους περισσότερους πόντους.
- Ο εκπαιδευτικός γράφει στον πίνακα τους τίτλους από τα 13 μέρη του έργου, χωρίς το finale.
- Αναφέρει στους μαθητές ότι θα ακούσουν κάποια μουσικά αποσπάσματα και πρέπει να επιλέξουν έναν από τους 13 τίτλους που βλέπουν στον πίνακα.
- Παίζουν “το παιχνίδι των ήχων” όπως περιγράφηκε παραπάνω.
- Στο τέλος του παιχνιδιού, ο εκπαιδευτικός κάνει μια σύντομη αναφορά ότι όλα αυτά τα αποσπάσματα αποτελούν μέρος ενός μουσικού έργου με τίτλο “Το Καρναβάλι των Ζώων”.

Σημείωση: Το παιχνίδι αυτό μπορεί να παιχτεί και ως εισαγωγική δραστηριότητα.

Δραστηριότητα 12η:

Οι μαθητές μπορούν μέσω της εφαρμογής quizizz, να παίξουν μέσα στην τάξη ή και από το σπίτι τους (μέσω υπολογιστή ή κινητού τηλεφώνου) ένα κουίζ ερωτήσεων (<https://quizizz.com/join/quiz/5e860fff2edbf2001cae82fc/start?studentShare=true>)

Βιβλιογραφία

Τσεσμελή-Οδατζίδη, Ε. (2011). *Το Καρναβάλι των Ζώων Μουσικές Περιπλανήσεις στο έργο του Camille Saint-Saens*, Φύλλιπος Νάκας.

Οδηγοί Ακρόασης:

Carnival of the Animals By Camille Saint-Saëns (21/4/2020). Ανακτήθηκε από: <https://lincolnsymphony.com/wp-content/uploads/2017/06/Carnival-of-the-Animals-YPC-Lessons.pdf>

Carnival of the Animals (21/4/2020). Ανακτήθηκε από: <https://cso.org/globalassets/institute/lesson-plans/carnival-of-the-animals-lesson-plan.pdf>

Teacher Resource Guide: Carnival of the Animals (21/4/2020). Ανακτήθηκε από: <http://www.playhousesquare.org/assets/doc/Carnival-TeacherGuide-4-1e7cf06d98.pdf>

The Carnival of the Animals PowerPoint (21/4/2020). Ανακτήθηκε από: <https://www.twinkl.co.uk/resource/t-mu-18-the-carnival-of-the-animals-powerpoint>

The Carnival of the Animals Pitch PowerPoint (21/4/2020). Ανακτήθηκε από: <https://www.twinkl.co.uk/resource/t-mu-19-the-carnival-of-the-animals-pitch-powerpoint>

Εικόνες - Clip Art:

The Carnival Of The Animals Clip Art Bundle {Educlips Clipart} (21/4/2020). Ανακτήθηκε από: <https://www.teacherspayteachers.com/Product/The-Carnival-Of-The-Animals-Clip-Art-Bundle-Educlips-Clipart-2825432>

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1

Όνομα: _____ Τμήμα: _____

Μπορείς να βρεις ποιο ζώο αντιστοιχεί σε ποιο μουσικό όργανο σύμφωνα με την επιλογή που έκανε ο Camille Saint - Saens στο έργο του “Το Καρναβάλι των Ζώων”;

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 2

Όνομα: _____ Τμήμα: _____

Μπορείς να διαλέξεις ένα διαφορετικό όργανο από αυτό που επέλεξε ο Saint-Saens για κάθε ζώο;

Τι ταχύτητα θα επέλεγες να είχε το κάθε μέρος αν εσύ ήσουν ο συνθέτης του έργου το “Καρναβάλι των Ζώων;”

Ζώο	Μουσικό Όργανο	Ταχύτητα	Ζώο	Μουσικό Όργανο	Ταχύτητα
					
					
					
					
					

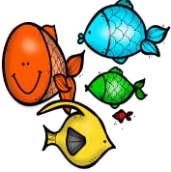

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3

Όνομα: _____ Τμήμα: _____

Άκουσε 6 μουσικά αποσπάσματα και γράψε με ποια σειρά ακούστηκαν τα ζώα.

Κομμάτι	Αριθμός Ακρόασης
Κούκος στο δάσος 	
Κύκνος 	
Ημίονοι 	
Γάιδαρος 	
Καγκουρό 	
Απολιθώματα 	

ΚΑΡΤΑ ΠΑΙΧΝΙΔΙΟΥ BINGO

<p>ΕΝΥΔΡΕΙΟ</p> 	<p>ΠΟΥΛΙΑ ΣΤΟ ΚΛΟΥΒΙ</p> 	 <p>ΚΟΤΕΣ ΚΑΙ ΚΟΚΟΡΙΑ</p>	<p>ΠΙΑΝΙΣΤΕΣ</p>
<p>ΚΟΥΚΟΣ ΣΤΟ ΔΑΣΟΣ</p> 	<p>ΓΑΙΔΑΡΟΣ</p> 	<p>ΕΛΕΦΑΝΤΑΣ</p> 	<p>ΑΠΟΛΙΘΩΜΑΤΑ</p>
<p>ΛΙΟΝΤΑΡΙ</p> 	<p>ΗΜΙΟΝΟΙ</p> 	<p>ΚΑΓΚΟΥΡΟ</p> 	<p>ΚΥΚΝΟΣ</p>
 <p>ΧΕΛΩΝΑ</p>	 <p>ΦΙΝΑΛΕ</p>		

ΔΕΙΓΜΑ: ΦΥΛΛΟ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑΣ ΑΚΡΟΑΣΗΣ

<p style="text-align: center;">ΚΟΤΕΣ ΚΑΙ ΚΟΚΟΡΙΑ</p> <div style="text-align: center;"></div> <p>Η μουσική αναπαριστά: _____ _____ _____ _____</p> <p>Παίζουν τα μουσικά όργανα: _____ _____</p>	<p>Αυτό που μου έκανε περισσότερο εντύπωση είναι: _____ _____ _____ _____ _____</p> <p>Ακούγοντας τη μουσική αισθάνθηκα: _____ _____ _____ _____</p>
---	--

Η Αναστασία Σταυρούλακη γεννήθηκε στο Ρέθυμνο Κρήτης. Είναι πτυχιούχος του Τμήματος Μουσικών Σπουδών της Σχολής Καλών Τεχνών Α.Π.Θ., κάτοχος πτυχίων Ανώτερων Θεωρητικών, Τρομπέτας και Βυζαντινής Μουσικής. Το 2020 απέκτησε Μεταπτυχιακό Δίπλωμα από το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου Κρήτης, στο πρόγραμμα: "Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση των Τ.Π.Ε. (e-learning)". Είναι μέλος της συντακτικής ομάδας του Περιοδικού "Μουσική σε Πρώτη Βαθμίδα" το οποίο βρίσκεται υπό την αιγίδα του Πανεπιστημίου Αιγαίου και μέλος της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση. Το 2015 δημιούργησε το ιστολόγιο «Παίζω με Μουσική!» (raizometousiki.blogspot.com). Έχει παρακολουθήσει και συμμετέχει ως επιμορφώτρια σε σεμινάρια μουσικοπαιδαγωγικού ενδιαφέροντος (δια ζώσης και εξ αποστάσεως). Έχει επίσης παρακολουθήσει και λάβει μέρος με εισηγήσεις της (ατομικές και ομαδικές) σε συνέδρια και ημερίδες και έχει δημοσιευθεί άρθρο της στο περιοδικό «Μουσική Εκπαίδευση». Η επιστημονική και ερευνητική της δραστηριότητα επικεντρώνεται στους τομείς της Μουσικής Παιδαγωγικής και της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης.

Educative scenario “The Carnival of the Animals”

Anastasia Stavroulaki

In this educational scenario, a set of actions is attempted with the help of music, drama and visual expression techniques. Emphasis is placed on active listening music activities. The main goal of the script is to get acquainted in depth with Camille Saint-Saëns's work "The Carnival of the Animals". In the first two activities "Carnival of the animals" is introduced to the students with visual aids (ppt presentations and storytelling for the younger students). The next part of the scenario is dedicated to the students' knowledge indication, former ideas and perception on this issue and to the expression of the purpose and individual aims. A unit follows, that deals with the classroom's form of organization and the logistic structure required for the completion of the action plan suggested. In each of the suggested activities, the interested person can distinguish the adaptation of different forms of music expression, which cultivate and promote the experiential learning of the participants.

Anastasia Stavroulaki was born in Rethymno, Crete. She is a Music Theory teacher at the Music School of Rethymnon. She is a graduate of the Department of Music Studies (Aristotle University, Thessaloniki), holder of degrees in Advanced Music Theory, Trumpet and Byzantine Music. In 2020 she obtained a Master's Degree from the Pedagogical Department of Primary Education of the University of Crete, in the program: "Education Sciences - Distance Learning using ICT (e-learning)". She is a member of the editorial team of the Journal "Music in the First Grade" and a member of E.E.M.E. In 2015 she created the blog "paizomemousiki.blogspot.com". She has attended and participated as a trainer in seminars of music pedagogical interest, her activity focuses on the fields of Music Pedagogy and Distance Education.

